

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK AİLE HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI

Muhammet Hasan TÜRKEİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar YAĞCIOĞLU

İZMİR - 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07.07.2022

Muhammet Hasan TÜRKEK

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı
Muhammet Hasan TÜRKEK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Programı

Akıl hastalığı kişinin düşünmesini ve iradesini ortaya koyabilmesini etkileyebilecek bir durum olması nedeniyle diğer hastalıklardan ayrılmaktadır. Kanun koyucu da akıl hastalığının bu niteliğine kayıtsız kalmamıştır. Türk Medeni Kanunu’nda, bazı durumlarda hastalıktan bahsedilmesine rağmen, akıl hastalığı dışında herhangi bir özel hastalığa sonuç bağlanmamıştır. Kanunda akıl hastalığına sonuç bağlanan hükümler kişiler hukuku ve aile hukuku kitaplarında yer bulmaktadır. Nitekim kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek bir hastalık olan akıl hastalığının aile hukukuna ilişkin meseleler üzerinde çokça etkisi bulunmaktadır. Aile hukuku kitabında akıl hastalığına sonuç bağlanan hükümler çalışmamızı doğrudan ilgilendirmektedir. Bunun yanında akıl hastalığının kişinin üzerindeki etkileri nedeniyle, kişiler hukukuna ilişkin; kişinin ehliyetini ve niteliklerini ilgilendiren hükümler de önemi doğrultusunda çalışmamızın ilgi alanına girmektedir.

Bu çalışmada öncelikle Türk Medeni Kanunu bakımından akıl hastalığı kavramı, hastalığın kapsamı ve değerlendirilmesi gereken diğer kavramlar üzerinde durulmuş ve akıl hastalığının ehliyete etkileri açıklanmıştır. Sonrasında ise Türk Medeni Kanunu’nun sistematığına uygun şekilde akıl hastalığının aile hukuku kurumlarına etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akıl Hastalığı, Ehliyet, Ayırt Etme Gücü, Nişanlanma, Evlenme, Boşanma, Yasal Temsil, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Hak.

ABSTRACT
Master Thesis
Mental Illness in Turkish Family Law
Muhammet Hasan TÜRKEK

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Private Law
Private Law Program

Mental illness differs from other illnesses because it is a condition that can affect a person's ability to think and express his/her will. The legislator has also not been oblivious to this quality of mental illness. Although illness is mentioned in some cases in Turkish Civil Code, no consequences have been bound to any specific illness but mental illness. The provisions in the code, at which the consequence has been bound to mental illness, are included in the books of law of persons and of family law. As a matter of fact, mental illness, which is an illness that can affect a person's thinking and will, has many effects on family law issues. The provisions in the book of family law, at which consequences have been bound to mental illness, directly interest our study. Besides, due to the effects of mental illness on the person, the provisions regarding law of persons, which concern the capacity and qualifications of the person, are also in the field of interest of our study in line with their importance.

In this study, first of all, the concept of mental illness, the extent of the illness and other concepts that need to be evaluated are emphasized in terms of Turkish Civil Code and the effects of mental illness on capacity are explained. Afterwards, the effects of mental illness on family law institutions were evaluated in accordance with the systematics of the Turkish Civil Code.

Keywords: Mental Illness, Capacity, The Power of Discernment, Engagement, Marriage, Divorce, Legal Representation, Strictly Personal Right.

TÜRK AİLE HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii

GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKIL HASTALIĞI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR VE AKIL HASTALIĞININ EHLİYETE ETKİLERİ

I. AKIL HASTALIĞI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR	3
A. Tıp Bilimine Göre Akıl Hastalığı	3
1. Terminoloji Sorunu	3
2. Ruh Sağlığı Kavramı	6
3. Ruhsal Bozukluk Kavramı	10
a. Ruhsal Bozukluk Kavramının Tanımlanması	10
b. Ruhsal Bozuklukların Sınıflandırılması	12
B. Türk Medeni Kanunu’nda Akıl Hastalığı Kavramının Kapsamı	15
C. Akıl Hastalığı Kavramı Karşısında Değerlendirilmesi Gereken Diğer Bazı Kavramlar	21
1. Akıl Zayıflığı	21
2. Yaş Küçüklüğü	28
3. Sarhoşluk	29
4. Alkol veya Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	31
5. TMK. m. 13’te Bahsedilen “Bunlara Benzer Sebepler” Kavramı	34
II. AKIL HASTALIĞININ EHLİYETE ETKİLERİ	36

A. Akıl Hastalığının Hak Ehliyetine Etkileri	36
B. Akıl Hastalığının Fiil Ehliyetine Etkileri	39
1. Genel Olarak	39
2. Akıl Hastalığının Ayırt Etme Gücünü Kaldıran Bir Sebep Olabilmesi	40
a. Ayırt Etme Gücü	40
(1) Genel Olarak	40
(2) Ayırt Etme Gücünün Göreceliliği	41
b. Akıl Hastalığının Ayırt Etme Gücünü Tamamen veya Geçici Olarak Ortadan Kaldırabilmesi	42
3. Akıl Hastalığının Kısıtlama Sebebi Olabilmesi	44
4. Akıl Hastalığı Nedeniyle Bir Kimseye Yasal Danışman Atanabilmesi	45
5. Akıl Hastalığının Ehliyet Sınıflarına Etkisi	46

İKİNCİ BÖLÜM

EVLENMENİN KURULMASINDA VE SONA ERMESİNDE

AKIL HASTALIĞI

I. NİŞANLANMADA AKIL HASTALIĞI	49
A. Nişanlanmadan Önce Var Olan Akıl Hastalığı	49
1. Nişanlanmanın Geçerlilik Şartları ve Akıl Hastalığı	49
a. Genel Olarak	49
b. Nişanlanma Ehliyeti ve Akıl Hastalığı	51
2. Nişanlanmada İrade Sakatlıkları ve Akıl Hastalığı	54
B. Nişanlanmadan Sonra Ortaya Çıkan Akıl Hastalığı	55
C. Nişanın Sona Ermesi ve Akıl Hastalığı	56
1. Nişanı Sona Erdirme Ehliyeti Açısından Akıl Hastalığı	56
2. Nişanın Sona Ermesinin Sonuçları Açısından Akıl Hastalığı	57
a. Maddi Tazminatta	57
b. Manevi Tazminatta	59
c. Hediyelerin İadesinde	60

II. EVLENMEDE AKIL HASTALIĞI	61
A. Evlenme Ehliyeti Açısından	61
1. Ayırt Etme Gücü	61
2. Yasal Temsilcinin İzni	63
B. Evlenme Engeli Açısından	64
1. Genel Olarak Akıl Hastalığının Evlenme Engeli Sayılması	64
2. Akıl Hastasının Evlenmesinde Tıbbi Sakınca Bulunmaması	67
C. Hükümsüz Evliliklerin Önlenmesi Açısından	68
1. Birlikte Başvuru ve Sağlık Raporunun Sunulması	68
2. Evlenme İzni Belgesinin Süreli Olması	70
3. Evlenme Başvurusunun Reddi	70
a. Red Kararı	70
b. Red Kararına İtiraz	71
4. Evlenme Töreninin Yapılmaması veya Ertelenmesi	71
5. Evlenmeye İtiraz	72
III. EVLİLİĞİN BUTLANLA SONA ERMESİNDE AKIL HASTALIĞI	73
A. Mutlak Butlan Sebebi Olarak	73
B. Nisbi Butlan Sebebi Olarak	75
1. Genel Olarak	75
2. Geçici Olarak Ayırt Etme Gücünün Kaybında	77
3. İrade Sakatlığı Hallerinden Yanılmada	78
4. İrade Sakatlığı Hallerinden Aldatmada	80
5. Yasal Temsilcinin Rızasının Olmamasında	81
6. Ayırt Etme Gücünün Sonradan Kazanılmasında ve Akıl Hastalığının İyileşmesinde	83
C. Butlan Sonucunda Nafaka, Maddi ve Manevi Tazminat	84
IV. EVLİLİĞİN BOŞANMAYLA SONA ERMESİNDE AKIL HASTALIĞI	86
A. Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Sebebi	86
1. Genel Olarak	86
2. Koşulları	88
a. Evlilik Sırasında Akıl Hastalığının Varlığı	88

b. Akıl Hastalığının İyileşemeyeceğinin Sağlık Kurulu Raporuyla Tespit Edilmesi	91
c. Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi	93
3. Akıl Hastalığı Nedenine Dayanan Boşanma Davasında Davacı ve Dava Açma Süresi	94
B. Akıl Hastalığının Diğer Boşanma Sebeplerine Etkisi	96
1. Boşanmanın Genel Sebeplerinde	96
a. Temelden Sarsılmada	96
b. Anlaşmalı Boşanmada	101
c. Ortak Hayatın Kurulmamasında	101
2. Diğer Sebeplerde	102
C. Akıl Hastası Eşin Boşanma Davasında Dava Ehliyeti	104
1. Akıl Hastası Eşin Sınırlı Ehliyetsiz Olması veya Akıl Hastası Eşe Yasal Danışman Atanmış Olması Durumunda	104
2. Akıl Hastası Eşin Ayırt Etme Gücünden Yoksun Olması Durumunda	105
V. EVLİLİĞİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARINDA AKIL HASTALIĞI	107
A. Eşler Bakımından Sonuçlarında	107
B. Çocuklar Bakımından Sonuçlarında	108
C. Mali Bakımdan Sonuçlarında	111
1. Maddi ve Manevi Tazminatta	111
2. Nafakada	113
3. Mal Rejiminin Tasfiyesinde	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVİLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİNDE, HİSİMLİKTA VE VESAYETTE AKIL HASTALIĞI

I. EVİLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİNDE AKIL HASTALIĞI	117
A. Genel Açıklama	117
B. İşleme Rıza Gösterilmesi Gereken Durumlar	118
1. Evlilik Birliğinin Temsilinde	118

a. Temsil Yetkisinin Kullanılmasında	118
b. Temsil Yetkisinin Kaldırılması veya Sınırlanmasında	121
2. Aile Konutuyla İlgili İşlemlerde	122
3. Kefalet ve Benzeri Kişisel Güvence Sağlayan İşlemlerde	126
4. Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Paylı Mülkiyet Konusu	
Mal Üzerindeki İşlemlerde	129
5. Mal Ortaklığı Rejiminde Mirasın Kabulü veya Reddinde	131
C. İşleme Bizzat Katılımın Gerekli Olduğu Durumlar	132
1. Mal Rejimi Sözleşmesinde	132
2. Eşler Arasındaki Her Türlü Hukuki İşlemlerde	134
D. Mahkemeye Bir Talebin Yöneltildiği Durumlar	135
1. Genel Olarak Evlilik Birliğinin Korunması Tedbirlerinde ve Tasarruf	
Yetkisinin Sınırlanmasında	135
2. Mal Ayrılığına Geçişte	137
II. HISIMLIKTA AKIL HASTALIĞI	138
A. Soybağının Reddinde	138
B. Tanımada	140
C. Evlat Edinmede	141
1. Evlat Edinenin Fiil Ehliyeti	141
2. Evli Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi	142
3. Evlat Edinilenin ve Diğer İlgililerin Rızası	143
a. Evlat Edinilenin Rızası	143
b. Evlat Edinilen Küçüğün Ana ve Babasının Rızası	145
c. Evlat Edinilenin Eşinin Rızası	146
d. Evlat Edinenin Altsoyunun Rızası	148
D. Velayetin Son Bulmasında	150
E. Ev Başkanının Sorumluluğunda	152
III. VESAYETTE AKIL HASTALIĞI	157
A. Vasi Atanmasında Eşin Önceliği	157
B. Vasilik Engellerinde	158
C. Vesayetin Sona Ermesinde	160
1. Vesayeti Gerektiren Halin Sona Ermesi	160

2. Vasilik Görevinin Sona Ermesi	160
D. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması	161
SONUÇ	165
KAYNAKÇA	170

KISALTMALAR

b.	Bent
Bkz.	Bakınız
Der.	Derleyen
DSM.	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)
DSÖ.	Dünya Sağlık Örgütü
E.	Esas
Ed.	Editör
E.T.	Erişim Tarihi
f.	Fıkra
H.D.	Hukuk Dairesi
HMK.	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICD.	International Statistical Classification of Diseases (Uluslararası İstatistiksel Hastalık Sınıflandırması)
K.	Karar
m.	Madde
R.G.	Resmî Gazete
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan Sayfaya
T.	Tarih
TBK.	Türk Borçlar Kanunu
TKM.	743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi
TMK.	Türk Medeni Kanunu
Yarg.	Yargıtay
YHGK.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Toplumun olduğu yerde hukuk vardır. Nitekim hukukun toplumdaki düzeni sağlayan kurallar bütünü olduğundan bahsedilebilir. Bu kurallar, esasen herkesin ortalama bir şekilde anlama, düşünme ve iradesini ortaya koyma yeterliliğine sahip olduğu düşüncesiyle hareket ederek düzenlenir. Nitekim toplumdaki çoğu kimsenin yeterlilikleri bu şekildedir. Ancak toplumdaki herkesin bu yeterliliklere sahip olmayışı, bu yeterliliklere sahip olmayan kimseler bakımından ayrıca birtakım düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Özel hukukumuzun temel kurumlarını düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nda (TMK.) da herkesin genel olarak anlama, düşünme ve iradesini ortaya koyabilme becerilerine sahip olamayabileceği öngörülerek, bu doğrultuda birçok düzenleme yapılmıştır. Bunun sonucu olarak da yapılan düzenlemelerden bazıları doğrudan akıl hastalığına ilişkindir.

TMK.'da her hastalığa ayrıca bir sonuç bağlanmamışken, bazı düzenlemelerde akıl hastalığına sonuç bağlanmasının çok geçerli bir sebebi bulunmaktadır. Bu sebep, akıl hastalığının kişinin anlama, düşünme ve iradesini ortaya koyabilme becerilerini etkileyebilecek olmasıdır. Nitekim bu etkiler sonucunda akıl hastalığı olan bir kimse, davranışlarını sergilerken düzgün bir şekilde düşünemeyebilir, iradesini düzgün bir şekilde ortaya koyamayabilir. Böyle durumlarda, akıl hastalığı nedeniyle düşünme süreci ve iradesi etkilenen kimsenin fiillerinin ve hukuki işlemlerinin sağlıklı bir kimsenin hareketiymiş gibi bir sonuç doğurması beklenemez. Ayrıca bazı akıl hastaları düşünme ve iradelerini oluşturmada sağlıklı hareket edememeleri nedeniyle kendileri, çevresi ve toplum için tehlike de arz edebilirler. İşte tüm bu hususlar göz önünde bulundurularak TMK.'da akıl hastalığına doğrudan sonuç bağlayan hükümlere yer verilmiştir.

TMK.'da akıl hastalığına doğrudan sonuç bağlayan hükümler kişiler hukuku ve aile hukuku kitaplarında yer almaktadır. Aile hukuku kitabında yer alan ve akıl hastalığına doğrudan sonuç bağlayan hükümler elbette ki aile hukukunu doğrudan ilgilendirmektedir. Ancak aile hukukunu ilgilendiren düzenlemeler yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Ayrıca hukuki işlemler de mevcuttur. Bu hukuki işlemleri düzenleyen hükümlerde her ne kadar akıl hastalığından bahsedilmese de bu işlemlerin geçerliliği

ehliyet şartının gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Akıl hastalığı ise kişinin ehliyetine ve bazı durumlarda kanunun aramış olduğu yeterliliğine etki edebilir. Bu nedenle bu çalışmada hem doğrudan akıl hastalığına sonuç bağlı olan hem de akıl hastalığının dolaylı olarak etkilediği, aile hukukunu ilgilendiren düzenlemeler ele alınacaktır.

Bu alışma üç bölüm altında incelenecektir. Çalışmanın ilk bölümünde ilk olarak akıl hastalığının esasen tıbbi bir terim olması nedeniyle; kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için tıp bilimi verileri ışığında akıl hastalığı kavramı incelenecektir. Ancak TMK.'da akıl hastalığından bahsedilmesi bu terimi bir noktada hukuki bir terim haline getirmektedir. Bu nedenle bölümün devamında tıp bilimi göz ardı edilmeksizin, öğretideki görüşlerin de açıklanmasıyla TMK. bakımından akıl hastalığından ne anlaşılması gerektiği ve benzer kavramlardan farkı konusunda açıklamalarda bulunulacaktır. İlk bölümde son olarak ise akıl hastalığının aile hukukuna ilişkin hukuki işlemlerde ehliyet bakımından etkileri olabileceğinden genel olarak akıl hastalığının ehliyete etkilerinden bahsedilecektir.

Çalışmanın nc bölümünde TMK. sistematığına uygun olacak şekilde nişanlanma, evlenme ve evliliğin sona ermesinde akıl hastalığının sonuçlarına değinilecektir. Son bölümde ise evliliğin genel hükümlerinde akıl hastalığının sonuçlarına ilişkin açıklamalarda bulunulacaktır. Bu bölümde daha çok aile hukukuna ilişkin hukuki işlemlerde akıl hastalığının ehliyete etkileri ve sonuçları incelenecektir. Bu sayede aile hukukuna ilişkin hukuki işlemlerde ehliyet konusuna değinme imkânı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKIL HASTALIĞI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR VE AKIL HASTALIĞININ EHLİYETE ETKİLERİ

I. AKIL HASTALIĞI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

A. Tıp Bilimine Göre Akıl Hastalığı

1. Terminoloji Sorunu

TMK.'da akıl hastalığı ifadesi tercih edilmiştir (TMK. madde (m.) 13, 133, 145, 147, 165, 405, 432). Bu bakımdan kanun koyucu 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (TKM)'de tercih edilen akıl hastalığı ifadesini (TKM. m. 13, 89, 112, 133, 320, 355, 359, 360, 418) TMK.'da da kullanmaya devam etmiştir. Tıp öğretisinde¹ de TMK.'da tercih edilen şekilde akıl hastalığı ifadesi kullanıldığı gibi, ruhsal hastalık ifadesi de kullanılmaktadır. Ancak akıl hastalığı ve ruhsal hastalık kavramının tamamen aynı hususu ifade etmek için kullanıldığı belirtilmektedir². Türk Dil Kurumu da akıl hastalığını “*Düşünme, anlama, kavrama, karar verme, önlem alma vb. yeteneklerdeki eksiklik, ruh hastalığı.*”³ olarak ifade etmekle ruh hastalığı ile akıl hastalığı kavramlarını birbirinin karşılığı olarak kullanmaktadır.

Psikiyatri ve psikoloji bakımından Türkçe’de ve başka dillerde genel olarak bir kavram karmaşası olduğu belirtilmektedir⁴. Bu durumun aşağıda açıklanacağı üzere akıl hastalığını ifade etmek için kullanılan ifadelerin farklılığında da kendini gösterdiği söylenebilir. Çalışma bakımından önemli olan da akıl hastalığının ifade edilmesi için kullanılan kavramlar ve bu farklı kullanımların yarattığı karışıklıktır.

TMK.'da akıl hastalığı ifadesi tercih edilmiştir (TMK. madde (m.) 13, 133, 145, 147, 165, 405, 432). Bu bakımdan kanun koyucu 743 sayılı Türk Kanunu

¹ Bu çalışmada hukuk öğretisinden bahsedilirken yalnızca *öğreti* ifadesi kullanılacak, tıp öğretisinde bahsedilirken ise bu husus ayrıca belirtilecektir.

² Zati Dokuz, **Adli Psikiyatri Akıl Hastalığı ve Toksikomani Mevzuatımız**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1966, s. 16.

³ <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 06.12.2020).

⁴ M.Orhan Öztürk ve N. Aylin Uluşahin (Ed.), **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020, s. 13; Akıl hastalığına ilişkin terminoloji sorunuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bakınız (bkz). Abdülbaki Giyik, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Akıl Hastalığı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, ss. 35-39.

Medenisi (TKM)’de tercih edilen akıl hastalığı ifadesini (TKM. m. 13, 89, 112, 133, 320, 355, 359, 360, 418) TMK.’da da kullanmaya devam etmiştir. Tıp öğretilinde⁵ de TMK.’da tercih edilen şekilde akıl hastalığı ifadesi kullanıldığı gibi, ruhsal hastalık ifadesi de kullanılmaktadır. Ancak akıl hastalığı ve ruhsal hastalık kavramının tamamen aynı hususu ifade etmek için kullanıldığı belirtilmektedir⁶. Türk Dil Kurumu da akıl hastalığını “*Düşünme, anlama, kavrama, karar verme, önlem alma vb. yeteneklerdeki eksiklik, ruh hastalığı.*”⁷ olarak ifade etmekle ruh hastalığı ile akıl hastalığı kavramlarını birbirinin karşılığı olarak kullanmaktadır.

Türkçe’de meydana gelen farklı kullanımların bir sebebinin uluslararası kabul gören tanı sınıflamaları Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ.) tarafından oluşturulan International Statistical Classification of Diseases (ICD.), (Uluslararası İstatistiksel Hastalık Sınıflandırması), tanı sınıflaması ve Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanan Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM.), (Uluslararası İstatistiksel Hastalık Sınıflandırması), tanı sınıflandırmasında kullanılan, İngilizce bir ifade olan “*mental disorder*” kavramının Türkçe’ye çevrilirken tercih edilen ifadeler olduğu söylenebilir⁸. *Mental* kelimesi Türkçe’ye ruhsal, akıl, zihinsel olarak çevrilebilirken; *disorder* kelimesi Türkçe’ye bozukluk ve hastalık olarak çevrilebilir⁹. Gerçekten de *mental disorder* teriminin karşılığı olarak “akıl bozukluğu” kullanımı olsa da ruhsal ifadesinin sakıncalarına nazaran akıl ifadesinin belirsizliği ve günümüz psikiyatrisi ve psikolojisinde çok kullanılmaması nedeniyle “ruhsal bozukluk” ifadesinin tercih sebebi olduğu ifade edilmiştir¹⁰.

Tıp biliminde kullanılan akıl, zihin, ruh kavramlarının belirsizliği de ayrıca bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu kavramların, mistik veya metafizik

⁵ Bu çalışmada hukuk öğretilerinden bahsedilirken yalnızca *öğreti* ifadesi kullanılacak, tıp öğretilerinde bahsedilirken ise bu husus ayrıca belirtilecektir.

⁶ Zati Dokuz, **Adli Psikiyatri Akıl Hastalığı ve Toksikomani Mevzuatımız**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1966, s. 16.

⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 06.12.2020).

⁸ World Health Organization, **The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders Clinical Descriptions And Diagnostic Guidelines**, <https://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf>, s. 11, (E.T. 06.12.2020); “Mental disorder” teriminin ilk kez DSM-3’te kullanıldığına ve bu terimin Türkçe’de ruhsal bozukluk şeklindeki kullanımına ilişkin bkz. Kürşat Altınbaş, “Tanı ve Sınıflandırma”, **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, (Ed. Özkan Güler ve diğerleri), Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, s. 4.

⁹ *Mental* ve *disorder* kelimelerinin çevirileri için sırasıyla bkz. Ayfer Aydoğan ve Sami Aydoğan, **Medical Translation Dictionary Tıp Çeviri Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2013, s. 476, 318.

¹⁰ Öztürk ve Uluşahin, s. 13.

çağrışımları olabilse de beynin doku ve işlevlerinden ayrı düşünülmemesi gereken soyut kavramlar olduğu belirtilmektedir¹¹. Benzer şekilde tıpta tercih edilen ruhsal teriminin insanın geniş anlamda tüm davranışlarını içeren ve soyutlayan bir terim olduğu ifade edilmektedir¹².

Terminoloji sorunuyla ilgili değinilmesi gereken başka bir husus, hastalık ve bozukluk kavramlarının ve bu kavramlar arasındaki ilişkinin açıklanmasıdır. Ancak bu kavramlar da net ve belirgin kavramlar değildir. Bir görüş, hastalığın bir anlamda kişinin görünüşünün ve davranışının değişmesi olduğunu belirtmektedir¹³.

Hastalık, tanımlanması kolay bir kavram değildir. Öyle ki hastalığın tanımı toplumdan topluma, kültürden kültüre, çağdan çağa değişmektedir. Hastalık, bireysel ve çevresel yönleri içinde bulunduran bir olgudur¹⁴. Kanaatimizce hukuk için önemli olan, kavramların salt bir tanımından ziyade kişide ve kişinin yaşantısında meydana getirdiği etkileridir. Hastalık, kişinin, fiziksel, ruhsal ve sosyal fonksiyonlarını azaltabilir veya ortadan kaldıracaktır. Nitekim kişinin bedeni, yaşamın devamlılığını sağlamak için tüm fonksiyonlarıyla uyum içinde çalışmalıdır. Ancak kişinin ruhsal durumu, bu uyumu etkileyebilmektedir¹⁵. Konumuz açısından ise önemli olan hastalığın, anormal bir durum olarak, ruhsal yönlerinin de olması ve bu durumun kişinin günlük yaşamını ve aile hayatını da etkilemesidir.

Genel olarak tıp biliminde hastalık terimi ile anlaşılanın; nedeni, belirtileri, nasıl geliştiği, seyri ve tedavisi konusunda tutarlı bilgilerin olduğu bir klinik tablo olduğu belirtilmekle, psikiyatride bu derecede bilgilerin olmayışı nedeniyle yirminci yüzyılın sonuna doğru hastalık yerine bozukluk teriminin kullanılmaya başlandığı ifade edilmektedir¹⁶. Bozukluk ile anlaşılması gerekenin ise; genel olarak nedeni ve nasıl geliştiği konusunda yeteri kadar bilgi ve görüş birliği olmasa da tanımlanması için yeteri derecede belirtileri olan, kişide rahatsızlık yaratan ve kişiyi sosyal olarak

¹¹ Cengiz Güleç, **Psikiyatri'nin ABC'si**, 2. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2009, s. 13.

¹² Öztürk ve Uluşahin, s. 14.

¹³ Cevdet Aykan, **Akıl Sağlığı Ve Hastalığı**, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s. 1.

¹⁴ Nursen Bolsoy ve Ümran Sevil, "Sağlık-Hastalık ve Kültür Etkileşimi", **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 3, 2006, s. 79.

¹⁵ Bolsoy ve Sevil, s. 80.

¹⁶ Vedat Şar, "Ruhsal Bozuklukların Sınıflandırılması", **Ruhsal Hastalıklar**, (Ed. Nevzat Yüksel), Yenilenmiş 5. Baskı, Hatipoğlu Yayıncılık, Ankara, 2020, ss. 199-200; Aynı yönde Ali Nahit Babaoğlu, **50 Soruda Psikiyatri**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul, 2011, s. 25.

olumsuz etkileyen klinik bir tablo olduğu belirtilmektedir¹⁷. Bu bakımdan ICD-10’da da ICD.’deki Türkçe’ye hastalık olarak çevrilebilecek *disease* terimi yerine *mental and behovioral disorders* (ruhsal ve davranışsal bozukluklar) bölümünde *disorder* teriminin kullanılması dikkate değer bir husustur. ICD-10’da *disorder* teriminin sınıflandırma boyunca ve kullanımında daha büyük problemler içeren *disease* ve *illness* terimlerinden kaçınmak için kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca *disorder* teriminin kesin bir terim olmasa da klinik olarak tanımlanabilir semptom dizilerini veya çoğu durumda sıkıntı ve kişisel işlev aksaklıkları ile ilişkili davranışların kastedildiği belirtilmektedir¹⁸. ICD-10’da yapılan bu açıklama da *disorder* teriminin Türkçe’ye bozukluk olarak çevrilmesi gerektiğini doğrular niteliktedir¹⁹.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, terminolojik sorunların ve tıptaki gelişmeler ve görüşlerin değişmesi neticesinde zamanla meydana gelen kullanım farklılıklarının ötesinde, akıl hastalığı, ruh hastalığı ve ruhsal bozukluk aynı hususları ifade etmek için kullanılmaktadır²⁰.

Açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere tıp biliminde artık ruhsal bozukluk kavramı yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle biz de çalışmamızda bu aşamadan itibaren tıp biliminde akıl hastalığını ifade etmek için *ruhsal bozukluk* ifadesini kullanmaya gayret edeceğiz. Ancak tıp öğretilerindeki görüşlerin kullanım tarzlarına da saygı göstereceğiz. TMK. kapsamında yapacağımız açıklamalarda ise kanuni ifade olarak akıl hastalığı ifadesini kullanmaya devam edeceğiz.

2. Ruh Sağlığı Kavramı

Ruhsal bozuklukları anlayabilmek için öncelikle ruh sağlığı kavramının üzerinde durmak faydalı olacaktır. Bunun için de öncelikle genel olarak sağlık kavramı üzerinde durulmalıdır.

¹⁷ Şar, ss. 199-200. Aynı yönde Babaoğlu, s. 25.

¹⁸ Worl Health Organization, s. 11, (E.T. 12.02.2021).

¹⁹ “Disorder” teriminin Türkçe’ye bozukluk olarak çevrilebileceğine ilişkin ayrıca bkz. Engin Gençtan, **Psikodinamik Psikiyatri ve Nornaldışı Davranışlar**, Yirmi Dördüncü Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2020, s. 115.

²⁰ Bu yönde Recep Gülşen, “Hukuk Sistemimizde Akıl Hastalarının Durumu ve Hareket Hürriyetlerinin Kısıtlanması”, **Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003, s. 123; Giyik, s. 36.

Sağlık, tanımlanması çok da kolay olmayan karmaşık bir kavramdır. Öyle ki sağlığın tanımlanmasının birçok yolu bulunduğu, tarihi süreçte olumlu ve olumsuz tanımlama yöntemleriyle birçok tanım yapıldığı, sağlığın tanımlanmasının yapılması için tıbbi, holistik, iyilik ve çevre modellerinin olduğu belirtilmektedir²¹. Ayrıca sağlığın subjektif ve objektif olarak iki yönünün bulunduğu da bahsedilmektedir²². Bu model ve yönleri açıklamak konumuzun kapsamını aşmaktadır. Ancak sonuç olarak sağlığın tanımlanması zor bir kavram olduğunu vurgulamak istiyoruz²³.

Sağlık kavramı için yapılan pozitif sağlık tanımlamaların arasında en yaygın olanın DSÖ. tarafından yapıldığı belirtilmektedir²⁴. Belirtmek gerekir ki bu sadece DSÖ. tarafından kabul edilen alelade bir tanım olmayıp aynı zamanda hukukumuzun da bir parçasıdır. 5062 sayılı New-York'ta Toplanan Milletlerarası Sağlık Konferansında Kabul ve İmza Edilen Belgelerin Onanmasına Dair Kanun²⁵ ile uygun bulunan Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasası'nda "*Sağlık, beden, fikir ve sosyal bakımdan tam bir iyilik hali olup, yalnız hastalık veya maluliyetin yokluğundan ibaret değildir.*" şeklinde sağlığın tanımı yapılmıştır. Ancak bu tanımın ölçülmesi zor olan fikir, beden, sosyal kavramlarının kullanıldığı ve çeşitli nedenlerle eleştirildiği belirtilmektedir²⁶. Bir görüşe göre ise bu tanım sağlık sağlıktır demenin ötesine de geçememektedir²⁷. Bizim için önemli olan ise kişinin sağlıklı olarak adlandırılması için, her ne kadar bunun ölçülmesi zor olsa da, fikir bakımından da iyilik haline vurgu yapılmış olmasıdır.

Türk Dil Kurumu tarafından ise sağlık "*Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet.*"²⁸ olarak DSÖ. tarafından kabul edilene benzer şekilde tanımlanmış ve yine sağlığın ruh sağlığını da kapsadığına vurgu yapılmıştır. Anlaşılmaktadır ki ruh sağlığı bakımından sağlıklı olmayan birinin genel olarak sağlıklı olarak nitelendirilmesi

²¹ Sinem Somunoğlu, "Kavramsal Açıdan Sağlık", **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 1999, ss. 52, 54.

²² Bolsoy ve Sevil, s. 79.

²³ Sağlık kavramı hakkında açıklamalar için ayrıca bkz. Giyik, ss. 27-28.

²⁴ Somunoğlu, s. 53.

²⁵ R.G.:17/06/1947- 6634.

²⁶ Somunoğlu, s. 54, ss. 59-60.

²⁷ Öztürk ve Uluşahin, s. 105.

²⁸ <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 06.12.2020).

mümkün değildir. Bu açıklamadan sonra artık ruh sağlığının açıklanması yararlı olacaktır²⁹.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 56, 59'da ve TMK. m. 40'ta ruh sağlığı ifadesi kullanılmışsa da ruh sağlığının bir tanımı yapılmamıştır. 02.03.2018 tarihli, 2/2179 esas numaralı Ruh Sağlığı Kanunu Teklifi³⁰ m. 3 bent (b.) f'de ise ruh sağlığı:

Her bireyin kendi potansiyelinin farkında olduğu, yaşamın olağan zorluklarıyla baş edebildiği, üretken ve verimli olarak çalışabildiği ve yaşadığı çevreye katkıda bulunabildiği iyilik halidir. Bireyin herhangi bir hastalık ve güçsüzlük halinin olmaması ve beden, ruhen ve sosyal bakımdan tam bir iyi olma durumudur.

şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımın ikinci cümlesinin DSÖ. tarafından kabul edilen sağlık tanımına benzediği söylenebilir.

Ruh sağlığı kavramının tanımlanması için çeşitli yöntem ve ölçütler belirlenmiştir. Temel olarak iki tip tanımlama yöntemi bulunduğu belirtilmektedir. Bunlardan ilki istatistiksel diğeri ise klinik tanımlamadır. İstatistiksel tanıma göre kişi, eğer çoğunluğa uyuyor ve iki çan eğrisinin iki aşırı ucunda durmuyorsa normal olarak tanımlanmaktadır³¹. Klinik tanımlama yöntemine göre ise kişinin klinik açıdan normal olarak tanımlanması için çeşitli ölçütler ortaya atılmıştır. Bu ölçütler, kişinin çevresiyle uyumlu olması, bireyde aşırı bunaltı veya psikiyatrik belirtinin olmaması, id, ego ve süperego arasında denge olmasıdır³². Bu ölçütlerin ayrıntısını açıklamak konumuzun sınırını aşacaksa da kişinin klinik açıdan normal olarak tanımlanması için belirlenen bu ölçütlerden bahsetmişken normal ve anormal kavramlarına da değinmek gerekmektedir³³. Ancak normalin ve anormalin ne olduğu da kolayca açıklanabilir değildir. Öyle ki anormallik kültürden kültüre de farklı tanımlanabilmektedir³⁴. Nitekim doktorların dahi bir durumun normal veya anormal olduğu konusunda fikir ayrılığına düşebilecekleri belirtilmektedir³⁵.

²⁹ Ruh sağlığı kavramıyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Giyik, ss. 33-34.

³⁰ <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-0858.pdf>. Kanun teklifi erişim tarihi itibarıyla komisyondadır. <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/237208>, (E.T. 19.06.2022).

³¹ Öztürk ve Uluşahin, s. 106.

³² Öztürk ve Uluşahin, ss. 106-107; Nermin Gürhan (Ed.), **Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği**, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2016, ss. 4-5.

³³ Normal ve anormal kavramları hakkında açıklamalar için ayrıca bkz. Giyik, ss. 30-33.

³⁴ John Frosch, "Normal-Anormal Ruhsal Sağlık Ruhsal Hastalık", (Der. Erol Göka ve Kemal Sayar), **Bir Bilim Olarak Psikiyatri**, 2. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001, s. 59; Aydın Anay, **Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları**, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2013, s. 20.

³⁵ Dokuz, s. 17.

Esas olarak anormal kavramını anlayabilmek için öncelikle normal kavramının açıklanması gerekmektedir. Ancak normal kavramı da kolayca açıklanabilecek bir kavram değildir. Normalin ne olduğuyla ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden birinin normalliği sağlıklı olma hali olarak tanımladığı belirtilmiştir. Bir diğ erinin ise anormalliğin olmadığı durumu ifade ettiği belirtilmiştir. Bir başka yaklaşımın normalliği ortalama ile ilişkilendirilen hali ifade ettiği belirtilmiştir. Bir başka yaklaşımın ise normalliğin bir süreç ve organizmanın süreklilik içerisinde işlevlerini sürdürebilmesi olduğunu ileri sürdüğü belirtilmiştir³⁶. Bir başka görüş ise her ne kadar toplumun huzuru için genel toplum kurallarına uyum gerekse de, gerçek normalliğin toplum onayı olmadığını, kişinin kendisini iyi hissetmesi olduğunu savunmaktadır³⁷. Ancak kişinin kendisini iyi hissetmesinin de çok güvenilir bir ölçü olmadığı, nitekim genellikle hastalarda inkâr mekanizmalarının işlediği de ifade edilmektedir³⁸. Katıldığımız görüşe göre normal kavramı kişiden kişiye, kültürden kültüre değişse de normal kavramıyla anlaşılması gerekenin; genel olarak çoğunluğun anlayışı olduğu söylenebilir³⁹. Gerçekten de bir kişinin bir durum karşısında vermesi gereken tepki genel olarak herkes tarafından verilebilecek bir tepkiyse bu duruma normal teşhisi konulabilir. Ancak bu tepkinin şiddeti veya niteliği genel olarak toplumda olağan sayılmayan bir hal alıyorsa bu durum da anormal olarak nitelenir⁴⁰. Normalliğin ideal anlamındaki kullanımından da bahsedilebilir. Bir kimse bir durum için ideal özelliklere sahipse o kişinin normal olduğundan söz edilir. Ancak bu durumda herkeste bir kusur olabileceği düşüncesi bizi normal olarak tanımlanabilecek pek az insanın olacağı sonucuna götürebilir⁴¹.

Sonuç olarak tıpta ve özellikle psikiyatride normal ve anormal veya patolojik ayrımının yapılması zor bir durum olarak görülmektedir⁴². Nitekim anormal kavramının ve anormalliği ayırt etme için birtakım yöntemler kullanılsa da normallik kavramının sınırlarının tam olarak çizildiğinden bahsedilemez⁴³. Konumuz açısından önemli olan normal ve anormal kavramlarıyla ifade edilmek istenenin ne olduğudur.

³⁶ Bu görüşlerin açıklanmasına ilişkin bkz. Gençtan, s. 31. Benzer açıklamalar için bkz. Frosch, s. 62.

³⁷ Bu görüşe ilişkin açıklamalar için bkz. Gençtan, s. 14.

³⁸ Frosch, s. 71.

³⁹ Aykan, s. 41.

⁴⁰ Dokuz, s. 17.

⁴¹ Aykan, s. 43.

⁴² Michel Foucault, **Akıl Hastalığı ve Psikoloji**, çev. Emre Bayoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 18.

⁴³ Dokuz, s. 17.

Nitekim akıl hastalığı ile ilgili bilirkşi tarafından kullanılan anormal kavramıyla kişinin akıl hastası olduğu ifade edilmek istenir⁴⁴. Gerçekten de tıpta anormal kavramı ile patolojik⁴⁵ kavramı birbirinin yerine kullanılabilmektedir⁴⁶.

Normalliğin ve anormalliğin belirsizliğı içinde ruh sağığı yerinde olan bir kişinin tanımlanmasının en faydalı yolu belki de bu kişinin sahip olması gereken özellikleri açıklamaktır. DSÖ.'nün de kabul ettiğı gibi⁴⁷ tıp öğretisinde genel olarak ruh sağığı, kişinin kendisi ve çevresiyle uyum içerisinde olması şeklinde tanımlanmaktadır⁴⁸. Bir görüş ise iyi bir ruh sağığında bulunması gereken genel özellikleri *“Gerçekçi bir algılama ve mücadele gücü, kendini olduğı gibi kabul etme, güvenlik duygusu, alma ile verme arasında denge kurma, yanılgılarını tekrarlamama, sevgi ve saldırganlığı olumlu alanlara yöneltme”* olarak saymaktadır⁴⁹.

3. Ruhsal Bozukluk Kavramı

a. Ruhsal Bozukluk Kavramının Tanımlanması

Tıp öğretisinde ruhsal bozuklukların ve ruhsal olarak normal kavramının tanımlanmasında güçlükler bulunduğı belirtilmektedir⁵⁰. Bu güçlükler kültürel farklılıklardan, toplumların hoşgörü düzeylerinin farklı olmasından, ruh hastalığının hangi disiplinin alanına girdiğı tartışmalarından doğmakta ve ruh hastalıklarının sınıflandırılmasını ve tanımlanmasını zorlaştırmaktadır⁵¹. Bir görüş ruhsal bozukluğu, *“Kişiyi sıkıntı veren veya kişinin işlevselliğini bozan, klinik olarak anlamlı davranışsal veya psikolojik sendrom”* olarak tanımlamıştır⁵². Bir diğerk görüş

⁴⁴ Dokuz, s. 17. Normal ve anormal kavramları yerine ruhsal sağık ve ruhsal hastalık ifadelerinin tercih edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Frosch, s. 60; Hekimlik uygulamasında normal kavramı ile kastedilenin kişinin sağıklı olması olduğına ilişkin bkz. Aykan, s. 47. Anormalliğin ruh sağığının bozulmasıyla ilişkilendirilmesi hakkında bkz. Öztürk ve Uluşahin, s. 107.

⁴⁵ Sözlük anlamına göre patoloji *“Hastalıkla ilgili hücrelerdeki, dokulardaki ve organlardaki yapısal ve işlevsel değişikliklerin tanınması, araştırılması ve incelenmesiyle ilgilenen bilim dalı.”*dır. Bkz. <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 07.02.2021).

⁴⁶ Foucault, s. 18.

⁴⁷ Ankay, s. 15.

⁴⁸ Gürhan, ss. 4-5.

⁴⁹ Ankay, s. 15.

⁵⁰ Kriton Dinçmen, **Adli Psikiyatri**, Birlik Yayınları, İstanbul, 1984, s. 51.

⁵¹ Gürhan, ss. 7-8.

⁵² Altınbaş, s. 1.

ise ruhsal bozuklukları “İnsanın zekâ, algılama, düşünme, yargılama, bellek ve dikkat gibi melekelerinde olabilecek bozulmalarla genel olarak yönelim, tutum ve davranışlarındaki çevreye uymayan, genel olarak kabul görmeyen, hatta istenmeyen sapmalardır.” şeklinde tanımlamıştır⁵³.

Tıp öğretisindeki tanımlamaların ötesinde ruhsal bozuklukların kişide meydana getirdiği etkilerin açıklanması, bu hallerin anlaşılmasını daha mümkün kılacaktır. Öyle ki ruh sağlığı bozulan kişilerde belirli benzer özellikler görüldüğü belirtilmektedir. Ruhsal sağlığı bozulan kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarında genel olarak tutarsızlık, aşırılık, yetersizlik, uygunsuzluk görülmektedir. Bu özellikler her insanda görülebilir olmakla, ruhsal bozukluk boyutunda olması için bu özelliklerin sürekli olması veya tekrarlaması, bireyin verimli çalışmasını ve toplumla uyumunu bozması gerekmektedir⁵⁴. Gerçekten de ruhsal bir durumun günümüzde genel kabule göre hastalık seviyesinde sayılabilmesi için kişide ya öznel olarak rahatsızlık duygusu yaratması ya da kişinin sosyal yaşantısında kişinin işlevselliğinde olumsuz etkilerin bulunması gerekmektedir⁵⁵.

Kanunlarımızda her hastalığa özel olarak bir sonuç bağlanmamışken akıl hastalığına sonuç bağlanması boşuna değildir. Nitekim ruhsal bozukluklar genel olarak basit bir rahatsızlık gibi kısa süreli, önemsiz olaylar değildir. Ancak her ruhsal bozukluk da aynı düzeyde etkilere sahip değildir. Bu bozuklukların etkileri de zamandan zamana değişebilir, bozukluklar arasında veya hastalığın nöbetleri arasında şiddet farkı olabilir⁵⁶.

Ruhsal bozuklukların tanımlanmasının zorluğu ancak ortak özelliklerinin açıklanmasının yanında günümüze dek süren sınıflandırma çalışmaları olan ve Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanan DSM’nin en son 2013’te beşinci baskısı yayınlanmış olan DSM-5’in ruhsal bozukluk tanımlaması son derece

---

⁵³ Babaoğlu, s. 18.

⁵⁴ Dinçmen, s. 51; Öztürk ve Uluşahin, ss. 107-108; Gürhan, ss. 7-8. Akıl hastası olan kişilerde görülen bozukluklara ilişkin ayrıca bkz. Gülşen, s. 123.

⁵⁵ Şar, ss. 199-200.

⁵⁶ T.S. Champlin, “Akıl Hastalığının Nedeni Üzerine Felsefi Mühazalar”, **Bir Bilim Olarak Psikiyatri**, (Der. Erol Göka ve Kemal Sayar), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001, s. 128. Ayrıca bkz. (Birinci Bölüm-II-B-2-b).

değerlidir. Öyle ki bu tanımlamada ruhsal bozukluğun bir tanımı yapılmakla, ruhsal bozukluk olarak değerlendirilemeyecek haller de belirtilmiştir⁵⁷:

Ruhsal bozukluk, ruhsal işlevselliğin altında yatan ruhsal, biyolojiyle ilgili ya da gelişimsel süreçlerde işlevsellikte bir bozulma olduğunu gösteren, kişinin biliş, duygu düzenlemesi ve davranışlarında klinik açıdan belirgin bir bozukluk olmasıyla belirli bir sendromdur. Ruhsal bozukluklar genellikle belirgin bir sıkıntı ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında yetersizlik ile gider. Sık karşılaşılan tetikleyici bir etkene ya da sevilen birini yitirme gibi bir yitime karşı verilen, beklendi ya da kültürel açıdan kabul gören bir tepki ruhsal bir bozukluk değildir. Daha çok kişi ve toplum arasında ortaya çıkan, toplumsal olarak alışılmışın dışında davranış (örn. siyasal, dinsel ya da cinsel) ve çatışmalar, bu davranış ve çatışmalar, yukarıda tanımlandığı gibi, bir işlevsellik bozukluğundan kaynaklanmadığı sürece, ruhsal bozukluk değildir.

Ruhsal bozukluk kavramının anlaşılması için yapılan açıklamalar bir yana konumuz açısından önemli olan, bu hallerin, kişinin ailevi ilişkilerini ve aile üyeleriyle olan uyumunu bozabilecek, kişinin doğru düşünme yeteneğini ve iradesini etkileyebilecek nitelikte olmalarıdır.

b. Ruhsal Bozuklukların Sınıflandırılması

Ruhsal bozukluk ifadesi tek ve özel bir hastalık tanımlaması değildir. Bu kavram özel olarak tanıları konmuş birçok hastalığı kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmaktadır⁵⁸. Kişiye doğru tanı ve tedavinin uygulanması ve hatta bozukluğun hukuki sonuçlarının belirlenmesi için ise ruhsal bozukluğun çeşidinin doğru şekilde belirlenmesi ve sınıflandırmasının doğru yapılması önem arz etmektedir⁵⁹. Konumuz açısından ise ruhsal bozuklukların sınıflandırılması hakkında açıklamalarda bulunmak, TMK. kapsamında akıl hastalığı kavramının anlaşılmasında yardımcı olabilecektir⁶⁰.

Görece eski bir görüş hastalıkları sınıflandırırken psikoz, psikonevroz ve nevroz ayrımı yapmaktadır. Bu görüşe göre akıl hastalığının psikiyatrideki karşılığı psikozdur ve psikozlar, psikonevrozlara ve nevrozlara göre çok daha ağır bir tablo oluştururlar⁶¹. Nitekim psikoz hallerinin halk dilindeki karşılığının delilik olduğu

⁵⁷ Amerikan Psikiyatri Birliği, **DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı**, çev. Ertuğrul Köroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 5.

⁵⁸ Akıl hastalıklarının birçok türü olduğuna ilişkin bkz. Gülşen, s. 123.

⁵⁹ Öztürk ve Uluşahin, s. 171.

⁶⁰ Bu hususta ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Giyik, ss. 57-60.

⁶¹ Dokuz, s. 18.

belirlenmektedir⁶². Öyle ki 20. yüzyılın başlarına kadar akıl hastalıkları uzmanı olarak kabul edilen doktorlar, akıl hastanelerinde çalışanlar olarak görülmekte ve tıp dilinde psikoz olarak isimlendirilen akıl ve duygusal yönden ileri derecede hasta olarak görülen kişilerin teşhisi ve tedavisiyle uğraşmaktaydı. Nevroz olarak isimlendirilen hastalıklar ise nörologların konusuydu. Davranışsal bozukluklar olarak isimlendirilen hastalık grubu ise ahlaki veya hukuki anlayışlar içerisinde değerlendirilmekteydi⁶³. Psikonevroz, psikoz ve nevroz ayrımında bulunan diğer bir görüşe göre ise, psikonevroz belirtileri ruhsal ve fiziksel olan ancak sebepleri ruhsal olan hastalıklardır. Nevroz ise belirtileri ruhsal ve fiziksel olmakla birlikte sebepleri fiziksel olan hastalıklardır. Psikozlar ise belirtileri ruhsal olan ve zihni bulandıran hastalıklardır⁶⁴. Ancak yine aynı görüş, bu sınıflandırılan hastalık gruplarının birbirlerine çok benzediğini ve hastalığın seyrinde zaman zaman bir diğerinin özelliklerini gösterebileceğini belirtmektedir⁶⁵. Diğer bir görüş ise bu hastalıkları psikoz ve nevroz olarak iki büyük gruba ayırmaktadır. Bu görüşe göre psikozlar kişiliğin tamamını etkilerken, nevrozlar ise kişiliğin sadece belli bir bölümünü etkilemektedir⁶⁶. Psikonevroz ve nevrozun aynı anlama geldiğini belirten diğer bir görüş ise psikoz ve nevrozların farkını, kişinin gerçeği değerlendirebilme yeteneğine göre yapmaktadır. Bu görüşe göre psikozlu kişi gerçeği değerlendiremez ve kendisinde bir kusur olduğunu anlayamaz ve diğer kişilerin de psikozlu kişiyi anlayabilmesi mümkün değildir. Nevrozlu kişi ise kendisinde bir kusur olduğunun farkındadır ancak bu duruma karşı koyamaz. Diğer kişilerin ise nevrozlu kişileri bir bakıma anlayabilmesi mümkündür⁶⁷. Günümüzde artık akıl hastalıklarının sınıflandırılmasında psikoz-nevroz ayrımı kullanılmamaktadır. Ancak bu ifadelerin durumun ağırlığını ve ciddiyetini anlatmak için hala kullanıldığı belirtilmektedir⁶⁸.

Bu noktada günümüze dek süren sınıflandırma çalışmaları olan Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından en son 2013'te beşinci baskısı yayınlanmış olan DSM-5'te ve DSÖ. tarafından hazırlanan ICD-10'da yapılan sınıflandırmadan da

---

⁶² Dokuz, s. 20.

⁶³ Aykan, s. 52.

⁶⁴ Rasim Adasal, **Psikonevrozlar ve Seksüel İflaslar Birinci Cilt**, Örnek Matbaası Ortaklığı, Ankara, 1955, (Birinci), ss. 2-3. Psikonevroz ve nevroz kavramlarının aynı anlama geldiğini belirten görüş için ayrıca bkz. Aykan, s. 111.

⁶⁵ Adasal, Birinci, ss. 3-5.

⁶⁶ Foucault, s. 14.

⁶⁷ Aykan, s. 129. Psikoz ve nevrozlarla ilgili ayrıca bkz. Babaoğlu, s. 45.

⁶⁸ Babaoğlu, s. 45.

bahsetmek gerekmektedir. ICD'nin güncel versiyonu olan onuncu versiyonuysa da ICD-11 yakın bir tarihte yürürlüğe gireceği belirtilmiştir⁶⁹. Bu iki sınıflandırma ve tanı dizgelerinin günümüz psikiyatrisi açısından büyük önemi bulunmaktadır⁷⁰. Öyle ki sağlık uygulamasında ruhsal bozuklukların sınıflandırılmasının bu tanı sınıflandırmalarına göre yapıldığı belirtilmektedir⁷¹.

Gerek ICD-10 gerek DSM-5 ruhsal bozuklukları sınıflandırırken psikoz, nevroz veya psikonevroz ayırımına gitmemekte; bu halleri de kapsayacak şekilde daha ayrıntılı ve daha kapsayıcı bir şekilde ruhsal bozuklukları sınıflandırmaktadır⁷². Gerçekten de ICD-10'da geleneksel ayırım olan nevroz ve psikoz ayırımının kullanılmadığı; ancak nevrotik ve psikotik terimlerin bazı bozuklukların tanımlanmasında kullanıldığı belirtilmiştir⁷³. Benzer şekilde DSM'de de nevroz ve psikoz kavramlarının kullanılmasından vazgeçilmiştir⁷⁴. Ancak bu durum daha önce psikoz ve nevroz olarak sınıflandırılan hallerin artık ruhsal bozukluk olarak görülmediği şeklinde anlaşılmamalıdır. Sadece artık bu kavramların kullanımından vazgeçilmiştir. Nitekim DSM.'nin her yenilenen versiyonu gittikçe daha fazla ruhsal bozukluğu kapsayacak şekilde genişlemektedir⁷⁵.

Burada açıklığa kavuşturulması gereken bir husus da TMK.'nın acaba akıl hastalığı demekle her çeşit ruhsal bozuklukları değil de psikozları mı kastettiği sorusudur. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılabileceği üzere daha ağır bozukluklar olan psikoz halleri, diğer bozukluklara nazaran hukuki etkileri açısından bir hukuki sonuca bağlanabilecek ve TMK. anlamında daha çok önem arz edecek haller olabilir. Ancak ileride⁷⁶ akıl hastalığının kapsamından bahsederken daha ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere, kanaatimizce TMK.'da akıl hastalığı kavramının kapsamı, yalnızca hukuki sonuç doğuran hallerle sınırlı değildir. Herhangi bir hukuki sonuç doğurmayan haller de TMK. bakımından akıl hastalığı kapsamında olabilir. Bu noktada şu hususu vurgulamak isteriz ki akıl hastalığı kavramı, öğretide de vurgulandığı üzere tıp ve özelinde psikiyatri biliminin uğraşı alanıdır. Hukuk ise

⁶⁹ DSM ve ICD tarihçesi için bkz. Şar, s. 203; Altınbaş, ss. 3-4.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk ve Uluşahin, ss. 172-175.

⁷¹ Öztürk ve Uluşahin, s. 175; Babaoğlu, ss. 24-25.

⁷² ICD-10 ve DSM-5 göre yapılan ruhsal bozuklukların sınıflandırması için bkz. Şar, s. 206.

⁷³ World Health Organization, s. 10, (E.T. 12.02.2021).

⁷⁴ Gençtan, s. 115; DSM-3'te nevroz kavramının kaldırılarak bozuklukların yeniden tanımlandığına ilişkin bkz. Altınbaş, s. 4.

⁷⁵ Öztürk ve Uluşahin, s. 174.

⁷⁶ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

psikiyatri biliminin kendi terim ve anlamlarıyla ilgili değildir. Hukuk için önemli olan hastalığın kişi üzerinde doğurduğu etkilerdir⁷⁷.

B. Türk Medeni Kanunu'nda Akıl Hastalığı Kavramının Kapsamı

TMK.'da bazı hükümlerde akıl hastalığına doğrudan sonuç bağlanmıştır (TMK. m. 13, 133, 145, 147, 165, 405, 432). Çalışmamızla ilgili olduğu ölçüde bu hükümlere değinilecektir. Bunun yanı sıra mevzuatımızda akıl hastalığına sonuç bağlanan hükümler çalışmamızda değineceğimiz TMK. hükümleriyle sınırlı değildir. Örneğin ceza hukukunu ilgilendiren kanunlarda da akıl hastalığı kavramından bahsedilmektedir. (Türk Ceza Kanunu m. 32, 57, 61; Ceza Muhakemesi Kanunu m. 45, 74, 76, 90, 211, 223, 239, 250, 251; Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun⁷⁸ m. 16). Ancak bu düzenlemelerin hiçbirinde akıl hastalığının bir tanımı yapılmış değildir. Her ne kadar bu düzenlemelerde akıl hastalığının bir tanımı yapılmamış ve akıl hastalığı kavramının kapsamı belirlenmemiş olsa da bu hükümlerin uygulanabilmesi için bir halin akıl hastalığı olduğunun belirlenmesi, bu belirlemenin yapılabilmesi içinse akıl hastalığı kavramının kapsamının çizilmesi gerekmektedir.

Öğretide akıl hastalığının kapsamını net olarak açıklamayan ancak akıl hastalığının etkilerine vurgu yapan tanımlamalar yapılmıştır. Bir görüşçe akıl hastalığı, ruhi faaliyetlerin hastalık derecesinde sarsılması olarak tanımlanmıştır⁷⁹. Diğer bir görüş ise akıl hastalığını, kişinin ruh, düşünme ve iradesinde meydana gelen biyolojik bir bozukluk olarak tanımlamıştır⁸⁰. Bu tanımlar son derece genel

⁷⁷ Mustafa Sercan, Adli Psikiyatri: Hukuk ve Tıp Dili Arasında Çeviri, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, (Ed. Niyazi Uygur), Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018, (Çeviri), s. 6.

⁷⁸ Resmî Gazete (R.G.): 29/12/2004 – 25685.

⁷⁹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku Cilt: I Başlangıç ve Şahsın Hukuku**, Dördüncü Bası, Nazir Akbasan Matbaası, İstanbul, 1951, (Medeni), s. 81; Bilge Öztan, **Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar**, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, (Şahıs), s. 73; Benzer yönde Ferit H. Saymen, **Türk Medeni Hukuku Cilt II Şahsın Hukuku**, Yenilenmiş 2. Bası, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960, s. 90; Kemaleddin Birsan, **Medeni Hukuk Dersleri Genel İlkeler-Şahsın Hukuku Aile Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1966, s. 256.

⁸⁰ Zahit İmre, **Medeni Hukuka Giriş (Temel Kavramlar, Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri ve Hakiki Şahıslar Hukuku)**, Yenilenmiş Üçüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, (Medeni), s. 381; Benzer yönde Feyzi Necmeddin Feyzioğlu ve Y. Ümit Doğanay, **Medeni Hukuk Dersleri Cilt-I**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1966, s. 72; Jale Akipek ve

olsa da, akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gereken hallerin kişide meydana getirdiği etkileri açıklamaları nedeniyle akıl hastalığı kavramının kapsamı yönünden fikir vermektedir.

Yine öğretilerde akıl hastalığı kavramının esas olarak tıp biliminin uğraşı alanına girdiği belirtilmiştir⁸¹. Gerçekten de akıl hastalıkları tıp ve özelinde psikiyatri biliminin uğraşı alanına girmektedir⁸². Bu nedenle TMK.'da kullanılan akıl hastalığı kavramının kapsamının tıp ve özelinde psikiyatri bilimine göre belirlenmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak psikiyatride akıl hastalığı kavramı ve sınırları değişkenlik gösterebilmektedir⁸³. Gerçekten de psikiyatri değişen gelişen bir bilimdir. Öyle ki 20. yüzyılda psikiyatride uluslararası kabul gören tanı sınıflandırmaları çokça değişiklik göstermiştir⁸⁴. Bu değişim muhtemel ki devam edebilecektir. Örneğin uyurgezerlik ICD-10'da ruhsal bozukluklar kategorisinde değerlendirilmişken ICD-11'de uyku-uyanıklık kategorisinde değerlendirilmiştir⁸⁵. Belki hukukun da bu değişime ayak uydurması gerektiği düşünülebilir. Ancak kanaatimizce bu noktada kanunun amacına göre yorum yapılarak bir sonuca varılması gerekmektedir.

TMK.'daki düzenlemelerin amacı gözetildiğinde tıp biliminde kabul edilen akıl hastalığı ile kanunda bahsedilen akıl hastalığının birbiriyle tam olarak örtüşmediği düşünülebilir⁸⁶. Nitekim TMK.'da akıl hastalığı kavramının düzenlenmesinde önemli olan düşünce, bu hallerin kişinin doğru düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek nitelikte olmasıdır. Bu nedenle TMK.'da kullanılan akıl hastalığı kavramının tıp biliminde anlaşılan akıl hastalığı kavramından daha dar

---

diğerleri, **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt**, Yenilenmiş 16. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2020, s. 292.

⁸¹ Saymen, s. 90; Kemal Oğuzman ve diğerleri, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, ss. 58, 75; Aydın Zevkliler ve diğerleri, **Medeni Hukuk**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 230. Akıl hastalığının psikiyatrinin konusu olduğuna ilişkin bkz. Akipek ve diğerleri, s. 292; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Medeni Hukuk**, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, (Medeni), s. 220.

⁸² Güleç, s. 13; Öztürk ve Uluşahin, s. 1.

⁸³ A. Egger, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Giriş ve Kişinin Hukuku**, çev. Volf Çernis, Değiştirilmiş İkinci Bası, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947, (Giriş), s. 182.

⁸⁴ DSM ve ICD tarihçesi için bkz. Şar, s. 203; Altınbaş, ss. 3-4. Akıl hastalıklarıyla ilgili sınıflandırmaların birbirinden farklı olabileceği ve zamanla değişebileceğine ilişkin ayrıca bkz. Hande Ulutürk, **Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 80.

⁸⁵ World Health Organization, ss. 34, 136, 142, 146, (E.T. 23.03.2021); <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/F51.3>, (E.T. 07.03.2021); <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 07.03.2021).

⁸⁶ Zevkliler ve diğerleri, ss. 230, 232-233; Funda İbiş, **Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 111.

olduğu, ancak hukuki bir sonuç meydana getiren hallerin TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak anlaşılması gerektiği düşünülebilir⁸⁷. Gerçekten de TMK. açısından önemli olan kişinin düşünme yeteneği ve iradesinde etkisi olabilecek patolojik hallerin meydana getirdiği etki ve sonuçlardır. Ancak TMK. akıl hastalığı kavramına, bu hallerin hukuki sonuç meydana getirdiği ölçüde akıl hastalığı sayılması şeklinde bir sınır çizmemiş, yalnızca birtakım etkileri olan akıl hastalıklarına bazı sonuçlar bağlamakla yetinmiştir. Nitekim TMK.'da akıl hastalığına sonuç bağlanan hükümlerde akıl hastalığına doğrudan bir sonuç bağlanmamış; aksine akıl hastalığına sonuç bağlanması için bazı şartlar aranmıştır (TMK. m. 13, 133, 145, 165, 405, 432). Bu durum, TMK. bakımından esas olarak hukuki sonuç doğuran akıl hastalıklarının önemli olduğunu düşündürse de, aynı zamanda hukuki sonuç doğurmayan kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek patolojik hallerin de TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Bir başka deyişle bir halin TMK. bakımından akıl hastalığı sayılmasıyla, o halin hukuki sonuç doğurması birbirinden ayrı tutulmalıdır.

Sonuç olarak kanaatimizce tıp biliminde akıl hastalığı sayılan bir halin TMK. kapsamında akıl hastalığı sayılabilmesi için her zaman hukuki bir sonuç meydana getirmesi aranmamalıdır. Böylece hukuki sonuç doğurmayan ancak tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen bir hal için, kesin bir şekilde TMK.'ya göre akıl hastalığı değildir demektense, böyle akıl hastalıklarına hukuki sonuç doğurmayan akıl hastalığı demek yerinde olacaktır. Bu nedenle de *tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen ve sürekli nitelik gösteren* haller, kanaatimizce TMK. kapsamında da öncelikle akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir. Gerçekten de tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen haller, hukuki sonuç doğursun veya doğurmasın, kişinin duygu, düşünce ve iradesine etki eden ve genel olarak belirli bir süreklilik gösteren patolojik halledir⁸⁸. Burada *tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen ve sürekli nitelik gösteren* şeklindeki ifademize dikkat çekmek istiyoruz. Nitekim tıp biliminde akıl hastalığı olarak görülen haller, genel olarak sürekli niteliktedir. Bununla birlikte psikiyatride, *akut alkol zehirlenmesi* olarak adlandırılan

⁸⁷ Bu yönde Zevkliler ve diğerleri, s. 231, 901. Akıl hastalığının tıp alanındaki anlamının hukuktaki anlamından daha geniş olduğuna ilişkin görüş için bkz. Kılıçoğlu, Medeni, s. 220.

⁸⁸ Akıl hastalıklarının ortak özelliklerine ilişkin bkz. (Birinci Bölüm-I-A-3).

ve geçici nitelik gösteren hal de bir akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir⁸⁹. Bu durumun TMK. m. 13'te belirtilen *sarhoşluk* kavramını karşıladığı söylenebilir⁹⁰. Bu durumda sarhoşluğun ve psikiyatride akıl hastalığı olarak kabul edilen ancak geçici nitelikteki hallerin, TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilip edilmemesi gerektiği değerlendirilmelidir. Esasen bu gibi geçici nitelikteki hallerin bir akıl hastalığı olarak kabul edilip edilmemesinin pratik bir önemi bulunmamaktadır. Nitekim TMK. m. 133, 145, 165, 405, 432 hükümlerince akıl hastalığına bir sonuç bağlanması, bu hükümlerin niteliği gereği; ancak bu akıl hastalığının sürekli nitelikte olmasıyla mümkündür. Aynı şekilde TMK. m. 369'a göre bir kimsenin akıl hastası kişinin fiilinden sorumlu tutulması, böyle bir kimsenin gözetim altında tutulması gerekeceği için, akıl hastalığının sürekli nitelikte olması durumunda mümkün olacaktır⁹¹. TMK. m. 13 kapsamında ise önemli olan, bu halin kişinin ayırt etme gücünü ortadan kaldırmasıdır. Ancak kavramsal açıdan bir çerçeve çizmek gerekirse; bahsedilen kanun hükümlerinde akıl hastalığına bir sonuç bağlanması için sürekliliğin aranması ve psikiyatride akut alkol zehirlenmesi adıyla akıl hastalığı olarak kabul edilebilecek sarhoşluk halinin⁹² TMK. m. 13'te ayrıca düzenlenmiş olması düşünüldüğünde, psikiyatride her ne kadar akıl hastalığı olarak kabul edilse de TMK. bakımından sürekli nitelik göstermeyen haller kanaatimizce akıl hastalığı kapsamında kabul edilmemelidir.

Kanunun amacı ve TMK. bakımından önemli olanın, kişinin düşünmesinde ve iradesinde etkiler meydana getirmesi olduğu düşünüldüğünde, TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilen hallerin yalnızca tıp biliminde akıl hastalığı olarak görülen haller olduğunun kabul edilmesi de uygun değildir. Nitekim tıp biliminde psikiyatrinin doğrudan uğraşı alanına girmeyen ve akıl hastalığı olarak görülmeyen sürekli patolojik haller de kişinin düşünmesine ve iradesine etkili olabilir. Örneğin epilepside durum böyledir. Gerçekten de epilepsi tıp biliminde bir akıl hastalığı

⁸⁹ Bkz. dn. 157, 161.

⁹⁰ Sarhoşluğun tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edildiğine ilişkin ayrıca bkz. Zevkliler ve diğerleri, s. 231.

⁹¹ Bu konudaki açıklamalar için bkz. (Üçüncü Bölüm-II-E).

⁹² Sarhoşluğun geçici niteliği nedeniyle akıl hastalığı veya zayıflığından farklı olduğuna ilişkin bkz. Kılıçoğlu, Medeni, s. 221. Sarhoşluğun TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin farklı gerekçe için bkz. Zevkliler ve diğerleri, s. 231, s. 235; Abdullah Gök, **Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m.133)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995, s. 32. Sarhoşluk ve akıl hastalığı arasındaki farka ilişkin ayrıca bkz. Abdülkadir Arpacı, **Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2000, s. 23.

olarak değil, nöroloji biliminin ilgi alanına giren bir sinirsel hastalık olarak görülmektedir⁹³. Ancak epilepsi sürekli bir hastalık olarak nöbet dönemlerinde kişide meydana getirdiği etkiler nedeniyle TMK. kapsamında bir akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir⁹⁴. Bu nedenle tıp biliminin kabul ettiğinden kısmen ayrılacak biçimde kişinin düşünce, duygu ve iradesine etki eden ve sürekli nitelikteki her türlü ruhsal, zihinsel ve sinirsel patolojik haller TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir⁹⁵. Bu kavramın bu denli geniş anlaşılmasında bir sakınca da bulunmamaktadır. Nitekim akıl hastalıkları ifade ettiğimiz üzere, ancak belirli etkileri olması durumunda hukuki sonuç doğuracaktır. Hukuk için de asıl önemli olan bu hallerin etki ve sonuçlarıdır.

Tıp bilimine göre akıl hastalığı sayılan akıl zayıflığı ve alkol ve madde bağımlılığı hallerinin TMK.'da ayrıca düzenlenmiş olması, tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen sürekli nitelikteki bazı hallerin de TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmemesi gerektiğini düşündürebilir⁹⁶. Ancak TMK.'da bu hallerin düzenlenmesinde tıp biliminin verilerinin dikkate alındığı söylenemez⁹⁷. Bundan anlaşılması gereken ise tıp biliminin verilerinin TMK. açısından önemli olmadığı değil; ancak kanun düzenlenirken tıp bilimindeki verilerden ziyade bazı hallerin etki ve sonuçlarının dikkate alınmış olmasıdır. Nitekim akıl hastalığı ile her türlü zihinsel hastalığın düzenlendiği, bu nedenle akıl zayıflığı kavramı ile akıl hastalığının daha hafif bir derecesinin kastedilmediği, yine aynı nedenle doğuştan meydana gelen hastalıkların da akıl zayıflığı kapsamına dahil olmayacağı, akıl

⁹³ Epilepsinin tıp bilimindeki yerine ilişkin bkz. Semai Bek ve Zeki Gökçil, "Epilepsi, Askerlik, Ehliyet ve Hukuk", **Türkiye Klinikleri Nöroloji - Özel Konular**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2012, s. 133; <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/G40>, (E.T. 07.03.2021); <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, 8, (E.T. 07.03.2021).

⁹⁴ Epilepsinin akıl hastalığı olduğuna ilişkin bkz. Oğuzman ve diğerleri, s. 58; Akipek ve diğerleri, s. 293. Ayrıca bkz. Ulutürk, s. 105; YHGK., T. 13.5.2015, E. 2015/2-167, K. 2015/1328: "Nitekim sara (epilepsi) veya melankoli gibi bazı hastalıklar akıl hastalığı sayıldığı halde, bunlardan birine yakalanmış olanlar, ayırt etme gücünden hiçbir zaman sürekli olarak yoksun değildirler (Akıntürk, Turgut/Ateş Karaman, Derya: Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku, C. 2, 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2012, s. 78-79).".

⁹⁵ Egger, Giriş, s. 182; A. Egger, **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku Üçüncü Kısım Vesayet**, çev. Volf Çernis, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1952, (Vesayet), s. 117; Zahit İmre, "Hacir Sebebi Olması Açısından Akıl Bozuklukları Hakkında, Türk Hukukuna ve Mukayeseli Hukuka İlişkin Bazı Düşünceler", **Kubalı'ya Armağan Melanges Kubalı**, Yeni Seri. Yıl: 8, Sayı: 11, 1974, (Hacir), s. 355; İmre, Medeni, s. 380.

⁹⁶ Bu yönde bkz. Zevkliler ve diğerleri, s. 232; Gök, s. 32. Akıl hastalığının tıp alanındaki anlamının hukuktaki anlamından daha geniş olduğuna ilişkin görüş için bkz. Kılıçoğlu, Medeni, s. 220.

⁹⁷ Kanunda akıl hastalığına ilişkin düzenlemelerin tıp bilimine değil, günlük konuşma diline göre yapıldığına ilişkin açıklamaları belirten görüş için bkz. İmre, Hacir, s. 355; İmre, Medeni, s. 380; Gök, s. 41.

zayıflığı ile anlaşılması gerekenin hastalıklı bir hal olmayan; muhakeme gücünde, zekâ gelişiminde bir yetersizlik olduğu, ancak kanunda bu halin akıl hastalığı olarak sayılmaması ihtimaline nazaran düzenlendiği belirtilmiştir⁹⁸. Ancak ileride ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere zekâ geriliği tıp bilimine göre bir akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir⁹⁹. Yine alkol bağımlılığının hastalıklı bir hal olması gerekmediği, ancak alkol bağımlılığı hastalıklı bir durumsa, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlama sebebinin varlığı karşısında özel bir düzenlenmeye ihtiyaç olmadığı belirtilmiştir¹⁰⁰. Ancak yine ileride ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere alkol bağımlılığı tıp bilminde bir akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir¹⁰¹. Bu haller her ne kadar sarhoşluk gibi ayrıca düzenlenmiş olsa da sarhoşluk gibi geçici değil sürekli nitelik gösteren hallerdir. Bu nedenlerle ileride¹⁰² gerekçelerini daha ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere, kanaatimizce akıl zayıflığı ve alkol ve madde bağımlılığının ayrıca düzenlenmiş olması, bu hallerin akıl hastalığı sayılmamasını gerektirmez. Daha açık bir deyişle kanaatimizce, TMK.'da ayrıca düzenlense dahi sürekli nitelik gösteren ve tıp bilminde akıl hastalığı olarak kabul edilen akıl zayıflığı ve alkol ve madde bağımlılığı halleri de TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir.

Sonuç olarak tıp bilminde akıl hastalığı olarak kabul edilen ve sürekli nitelik gösteren hallerin öncelikle TMK. kapsamında akıl hastalığı olduğu, ancak TMK. kapsamında akıl hastalığının bunlarla sınırlı olmadığı, ruhsal, zihinsel ve sinirsel her türlü sürekli ve kişinin düşünce, duygu ve iradesine etki eden patolojik hallerin TMK. kapsamında akıl hastalığı olduğu kabul edilmelidir. Nitekim akıl hastalığının mevcut olup olmadığını, derecesini, akıl hastasının hayatına nasıl etkide bulunduğuna ilişkin konularda mahkemeler konusunda uzman bilirkişilerden yardım almaktadırlar¹⁰³. Hatta çalışmamızla ilgisi ölçüsünde ileride değinileceği üzere, TMK. bazı hükümlerde akıl hastalığı ile ilgili resmi sağlık kurulu raporu¹⁰⁴

⁹⁸ Egger, Giriş, ss. 183-184. Akıl hastalığı ve akıl zayıflığının normalden ayrılan ve kişinin korunmasını gerektirecek tüm halleri kapsayacak şekilde düzenlendiğine ilişkin bkz. Egger, Vesayet, s. 117.

⁹⁹ Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-1).

¹⁰⁰ Egger, Vesayet, s. 148.

¹⁰¹ Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-4).

¹⁰² Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-1 ve Birinci Bölüm-I-C-4).

¹⁰³ İmre, Hacir, s. 357; Hâkimin bilirkişiden yardım almasının gerekli olduğuna ilişkin bkz. Akipek ve diğerleri, s. 293.

¹⁰⁴ 30.09.2019 tarih ve 23642684-010.04-1618 sayılı Makam Olur'u ile aynı tarihte yürürlüğe konulan; Sağlık Raporları Usul Ve Esasları Hakkında Yönerge m. 4 / b. i: "Kurul raporları: Tek tabibin yetkisi dışında kalan hususlarda kişilerin sağlık durumları hakkında karar verilen en az İç

alınmasını şart koşmaktadır (TMK. m. 133, 165, 409, 436, 474). 743 sayılı TKM. döneminde akıl hastalığı ile ilgili bazı hükümlerde ehli hibre (bilirkişi) raporundan bahsedilmektedir (TKM. m. 133, 359), TMK.'da sağık kurulu raporunun aranması, kanun yorumlanırken tıp biliminden faydalanılmasının gerekli ve hatta zorunlu olduğıunun ve tıp bilimi verilerinin konumuz bakımından önem taşıdığıının bir başka göstergesidir.

C. Akıl Hastalığı Kavramı Karşıısında Değerlendirilmesi Gereken Diğer Bazı Kavramlar

1. Akıl Zayıflığı

TMK'da bazı hükümlerde (TMK. m. 13, 405, 432) akıl zayıflığına doğrudan sonuç bağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki akıl zayıflığının sonuca bağlandığı hükümler TMK.'da bahsedilen hükümlerle sınırlı değildir. Örneğın Ceza Muhakemesi Kanunu m. 45'te de akıl zayıflığı halinden bahsedilmektedir. Ancak bu hükümlerde akıl zayıflığının bir tanımı yapılmış değildir.

TMK'da akıl zayıflığına sonuç bağlanan her maddede akıl hastalığına da aynı sonuç bağlanmıştır. Her iki durum da, TMK. m. 13'te ayırt etme gücünü kaldıran bir neden, TMK. m. 405'te kısıtlama nedeni, TMK. m. 432'de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması nedeni olarak sayılmıştır. Yine ev başkanının sorumluluğunu düzenleyen TMK. m. 369'da da hem akıl hastalığından hem akıl zayıflığından bahsedilmektedir. Bu nedenle bu hükümlerde akıl hastalığı ve akıl zayıflığının ayrımını yapmanın pratik bir önemi bulunmamaktadır. Nitekim bu hükümlerde önemli olan akıl hastalığı ve akıl zayıflığı halinin etkileri ve sonuçlarıdır. Ancak akıl hastalığı TMK. m. 133'te evlenme engeli olarak, m. 145'te butlan sebebi olarak, m. 165'te ise bir boşanma nedeni olarak sayılırken bu hükümlerde akıl zayıflığına yer verilmemiştir. Bu hükümlerle ilgili olarak ileride gerekli açıklamalar yapılacak olmasına rağmen bu hükümler açısından akıl hastalığı

Hastalıkları, Kulak Burun Boğaz, Genel Cerrahi, Göz Hastalıkları, Nöroloji veya Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzman hekimlerinin yer aldığı sağık kurullarınca düzenlenen raporları,...", m. 4 / b. 1: "Sağık kurulu: Tek tabibin yetkisi dışında kalan hususlarda veya mevzuatta sağık kurulu raporu öngörüldüğü hallerde, kişilerin sağık durumları hakkında karar vermeye yetkili organları,.." şeklindedir.

ve akıl zayıflığı kavramları arasındaki ilişkinin ortaya konulmasının ayrıca önem kazandığını burada vurgulamak istiyoruz.

Öğretide akıl zayıflığının tanımı, akli melekelerin yeteri derecede gelişmemiş veya zayıflamış olması durumu şeklinde yapılmaktadır¹⁰⁵. Yine öğretilde doğuştan meydana gelen zekâ geriliği ve aşırı yaşlanma dolayısıyla aklın zayıflaması halleri akıl zayıflığı olarak kabul edilmektedir¹⁰⁶. Gerçekten de zekâ geriliği olan kişilerin bir kısmı günlük hayatlarını belli ölçüde bir yardımla yürütebilirken, bir kısmı ise sosyal ve tıbbi yardıma ihtiyaç duymaktadırlar¹⁰⁷. Aynı şekilde yaşlıların ruhsal fonksiyonlarında birtakım değişiklikler görülebilmektedir. Bu değişiklikler hafıza kusuru, psikomotor faaliyetlerde yavaşlama, yeni durumlara uyum sağlamada, öğrenmede güçlük şeklinde olabilmektedir. Yaşlı insanlar yeni olayları veya öğrendiklerini erken yaşlardaki kadar çabuk hatırlayamamakta, yeni öğrendiklerini eski bildikleriyle birleştirmekte zorluk çekebilmektedirler. Bu durum da olayları çözümlemede güçlük yaşamalarına sebep olabilmektedir¹⁰⁸.

Bir görüş ise akıl zayıflığının tıbbi değil hukuki bir kavram olduğunu belirtmekle, akıl zayıflığı olan kimselerin akıl hastalarından ayrıldığını, alkol bağımlılığı olan kimselerin bu kimselere örnek verilebileceğini savunmaktadır¹⁰⁹. Gerçekten de akıl zayıflığı kavramının tıptan ziyade hukukta kullanılması bakımından bu kavramın tıbbi değil ancak hukuki bir kavram olduğundan bahsedilebilir.

Aklıl hastalığı ve akıl zayıflığı arasındaki ilişkiye dair öğretilde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre akıl hastalığı ile akıl zayıflığı arasındaki fark, nitelik değil ancak nicelik farkıdır ve sürekli olarak normal olmayan her zihinsel durum akıl

¹⁰⁵ Oğuzman ve diğerleri, s. 59; Akipek ve diğerleri, s. 293; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku**, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 59; Arpacı, s. 23. Benzer yönde İmre, Medeni, s. 381. Benzer ancak daha ayrıntılı bir tanım için bkz. Serdar Nart, **Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu)**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 32. Akıl zayıflığını, kişinin zekâsının hiç veya yeteri kadar gelişmemesi olarak tanımlayan görüş için bkz. Ergun Özsunay, **Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 37; Öztan, Şahis, s. 74.

¹⁰⁶ Saymen, s. 91; Oğuzman ve diğerleri, s. 59; Nart, s. 32. Zekâ geriliği halinin akıl zayıflığının kapsamına girdiğine ilişkin ayrıca bkz. Özsunay, s. 37. Bunamayı akıl zayıflığı olarak değil, ayırt etme gücünü kaldıran benzer bir sebep olarak sayan görüş için bkz. Bülent Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler) (1-2. Kitaplar)**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, Acar Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1984, s. 204.

¹⁰⁷ Aykan, ss. 205-206.

¹⁰⁸ Aykan, ss. 222-223.

¹⁰⁹ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, (Aile), s. 561.

hastalığı veya zayıflığı olarak tanımlanabilecektir¹¹⁰. Diğer bir görüş ise akıl hastalığı ile akıl zayıflığının farklı kavramlar olduğunu savunmaktadır¹¹¹. Bir başka görüş akıl hastalığı ve akıl zayıflığı arasında gerek tıbben gerek de hukuken kesin ve gerekli bir ayırım bulunmadığını, önemli olanın akıl sağlığındaki bozuklukların çeşitleri ve dereceleri olduğunu belirtmektedir¹¹². Nitekim aynı görüş tıp biliminin akıl hastalığı ve akıl zayıflığı ayırımına gayet az ilgi duyduğunu ve Kanunda akıl hastalığı ve akıl zayıflığı ayırımının tıp bilimine göre değil, günlük konuşma diline göre yapıldığını ve bu nedenle de eleştirildiğini ve hukuk tarafından da kullanılabılır olmadığını ileri sürmektedir. Bu görüşe göre akıl hastalığı ve akıl zayıflığı hallerini, tüm akli anomalileri kapsayacak şekilde anlamak ve bunları kapsayacak şekilde akıl bozuklukları veya akıl malullükleri adı altında toplamak uygun olacaktır¹¹³. Bir görüş ise akıl hastalığı ile her türlü zihinsel hastalığın düzenlendiğini, bu nedenle akıl zayıflığı ile akıl hastalığının daha hafif bir derecesinin kastedilmediğini, yine aynı nedenle doğuştan meydana gelen hastalıkların da akıl zayıflığı kapsamına dahil olmayacağını, akıl zayıflığı ile anlaşılması gerekenin hastalıklı bir hal olmayan ancak kişinin muhakeme gücünde, zeka gelişiminde bir yetersizlik olduğunu, ancak kanunda bu halin akıl hastalığı olarak sayılmaması ihtimaline nazaran düzenlendiğini belirtmiştir¹¹⁴.

Öğretide her ne kadar akıl zayıflığının bir tanımı yapılmış¹¹⁵ ve zekâ geriliği ve yaşlılık nedeniyle aklın zayıflaması halleri akıl zayıflığı olarak kabul edilmişse de

¹¹⁰ Mustafa Dural ve diğerleri, **Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Onaltıncı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 418. Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı arasında hastalığın şiddeti ve hafifliği bakımından fark olduğuna ilişkin ayrıca bkz. A. Samim Gönensay, **Medeni Hukuk Cild I**, İstanbul, 1936, (Medeni), s. 85.

¹¹¹ Velidedeoğlu, Medeni, s. 82; Saymen, s. 91; Özsunay, s. 37; Akipek ve diğerleri, s. 293; Nart, s. 32; İbiş, s. 111. Tıp bilimi açısından akıl zayıflığı halinin akıl hastalığı içerisinde sayılabilirse de hukuken iki kavramın farklı olduğunu savunan görüş için bkz. Zevkliler ve diğerleri, s. 233. Modern psikiyatride bu iki kavramın ayırımı yapılması zor olarak görülse de akıl zayıflığı hallerinin hastalık olmadığını ancak doğuştan veya sonradan gelişen zihinsel yeteneğin zayıflaması olduğuna ilişkin görüş için bkz. Kılıçoğlu, Medeni, ss. 220-221. Bu yöndeki kanaatini kanunda akıl zayıflığı ve akıl hastalığının ayrı ayrı bahsedilmiş olmasına dayandıran görüş için bkz. Burcu Yağcıoğlu, “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 2, 2021, s. 939.

¹¹² İmre, Hacir, s. 354.

¹¹³ İmre, Hacir, s. 355; İmre, Medeni, s. 380.

¹¹⁴ Egger, Giriş, ss. 183-184. Akıl hastalığı ve akıl zayıflığının normalden ayrılan ve kişinin korunmasını gerektirecek tüm halleri kapsayacak şekilde düzenlendiğine ilişkin bkz. Egger, Vesayet, s. 117; Halid Kemal Elbir, **Aile Topluluğu ve Vesayet**, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960, s. 517.

¹¹⁵ Bkz. dn. 105, 106.

akıl zayıflığının tıp bilimini ilgilendiren bir kavram olduğu söylenebilir¹¹⁶. Ancak tıp terminolojisinde de esas olarak akıl zayıflığı kavramı bulunmamaktadır. Nitekim hekimler de akıl zayıflığı terimini sadece bilirkşi raporu yazarken veya mahkemelerde hâkime açıklama yaparken kullanmaktadırlar¹¹⁷. Tıp öğretilerinde bir görüşe göre ise akıl zayıflığı halinden esas olarak zekâ geriliği hali anlaşılmakla bu kavramın sınırları içine yaşlılık bunaması halini de eklemek mümkündür¹¹⁸. Bu durumda yukarıda açıklandığı üzere öğretilerde akıl zayıflığı kavramının kapsamına, zekâ geriliği ve yaşlılık nedeniyle aklın zayıflaması hallerinin girdiği kabul edildiğine göre, akıl zayıflığı kavramının psikiyatrideki yerini anlamak için zekâ geriliği ve yaşlılık nedeniyle aklın zayıflaması hallerinin psikiyatrideki anlamlarına bakmak gerekmektedir.

Yaşlılık nedeniyle aklın zayıflamasıyla ne kastedildiği de belirsizdir. Ancak bunama hali yaşlılık nedeniyle aklın zayıflaması olarak değerlendirilirse, yaşlılık nedeniyle aklın zayıflaması halinin psikiyatrideki yerinin açıklanması için bunamanın psikiyatrideki yerinin açıklanması faydalı olacaktır¹¹⁹. Gerçekten de bunama riski yaşın ilerlemesiyle artmaktadır¹²⁰.

Günümüz psikiyatrisinde yaşlılığa bağlı olarak ortaya çıkan bunama hali de aşağıda açıklanacak olan zekâ geriliği gibi bir tür ruhsal bozukluk olarak değerlendirilmektedir¹²¹. Nitekim ICD-10'da bunama hali bir tür ruhsal bozukluk olarak sınıflandırılmıştır¹²². Benzer şekilde DSM-5'te de bunama için bir tür ruhsal bozukluk olarak ağır nörobilişsel bozukluk terimi kullanıldığı belirtilmektedir¹²³. Yine ICD-11'de bunama hali DSM-5 sınıflandırmasına benzer şekilde nörobilişsel

¹¹⁶ Oğuzman ve diğerleri, s. 75. Tıp bilimi açısından akıl hastalığı içerisinde sayılabilirse de hukuken iki kavramın farklı olduğunu savunan görüş için bkz. Zevkliler ve diğerleri, s. 233.

¹¹⁷ Dokuz, s. 21.

¹¹⁸ Dokuz, s. 22.

¹¹⁹ Aptallığı ve bunaklığı akıl zayıflığı olarak değerlendiren görüş için bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, s. 72; Bunamayı akıl zayıflığı olarak değerlendiren kararlar için bkz. Yargıtay (Yarg.) 14. HD., T. 23.5.2016, E. 2016/4598 K. 2016/6146; Yarg. 11. HD., T. 2.11.2015, E. 2015/4316, K. 2015/11379; Yarg. 14. HD., T. 24.2.2015, E. 2014/10900, K. 2015/1895, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 02.03.2021).

¹²⁰ Öztürk ve Uluşahin, s. 493.

¹²¹ Güleç, s. 59; Babaoğlu, s. 38.

¹²² Öztürk ve Uluşahin, s. 485, 493. Ayrıca bkz. World Health Organization, s. 46, (E.T. 23.03.2021) <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/F00>, (E.T. 12.02.2021).

¹²³ Öztürk ve Uluşahin, s. 493; Yavuz Selvi, "Nörobilişsel Bozukluklar", **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, (Ed. Özkan Güler ve diğerleri), Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, (Nörobilişsel), s. 123.

bozukluklar sınıflandırması başlığı altında belirtilmiştir¹²⁴. Yargıtay incelemesine konu bir mahkeme kararında da bunama bir akıl hastalığı olarak adlandırılmıştır¹²⁵. Bu noktada ayrıca belirtmek gerekir ki bunama hali tek başına bir hastalık tanısı olmayıp farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada bunamaların çoğunluğunun alzheimer hastalığına bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir¹²⁶.

Bunamayla yaşlılık halini de karıştırmamak gerekmektedir. Her ne kadar yaşlılık, bunamanın nedeni olsa da her yaşlı bunama haliyle karşılaşmaz. Ancak yaşlılık insanlığın doğasında vardır. İnsan yaşı ilerledikçe hem gelişmekte hem de yaşlanmaktadır. Yaşlılık ömrü yeten her insanın varacağı doğal bir sonuç iken bunama hastalıklı bir yaşlılık halidir¹²⁷. Nitekim bunama TMK. m. 405 kapsamında zorunlu bir kısıtlama nedeni olabilecek iken, yaşlılık ise TMK. m. 408 kapsamında isteğe bağlı bir kısıtlama nedenidir.

Tıp öğretisinde görece eski bir görüşe göre zekâ geriliği hem psikiyatri hem de adli psikiyatri de akıl hastalığından ziyade akli maluliyet olarak nitelendirilmelidir¹²⁸. Tıp öğretisinde diğer bir görüş ise zekâ geriliği ifadesi için ruh geriliği kavramını kullanmakla hukuk öğretisinde yapılan tanımlara benzer şekilde bu halin doğuştan veya çocukluğun ilk çağından başlayarak aklın doğal gelişme basamağına varamaması, zekâ durgunluğu veya yokluğu olarak tanımlamaktadır. Aynı görüş bu hal ile bunama arasındaki farka da işaret etmektedir. Bunama halinde uzun bir süre kişinin zekâsı normal seyrini sürdürmüş ancak zekâ ile ilgili sorunlar sonradan ortaya çıkmışken, zekâ geriliği ise kişinin ömrünün ilk günlerinden itibaren kişide varlığını sürdürmektedir¹²⁹. Aynı görüş ayrıca bunama halini ihtiyarlık psikozları sınıfına sokarak bunama ve zekâ geriliği hallerini psikoz olarak değerlendirmektedir¹³⁰.

¹²⁴ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 12.02.2021).

¹²⁵ Yarg. 7. HD., T. 17.11.2011, E. 2011/4602, K. 2011/6916: "...Evliliğin iptaline karar veren Ankara 11. Aile Mahkemesi miras bırakan İsmail in evlilik sırasında 86 yaşında yaşlı, demans ve parkinson gibi akıl hastalıklarına دچار bir kişi olduğunu,...", (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 02.03.2021).

¹²⁶ Öztürk ve Uluşahin, s. 493.

¹²⁷ Adasal, İkinci, s. 503.

¹²⁸ Dokuz, s. 73.

¹²⁹ Rasim Adasal, **Ruh Hastalıkları Psikozlar İkinci Cilt**, Örnek Matbaası, Ankara, 1955, (İkinci), s. 565; Zekâ geriliği ve bunama arasındaki ayırıcı tanı için ayrıca bkz. Öztürk ve Uluşahin, s. 499.

¹³⁰ Adasal, İkinci, ss. 214, 503.

Günümüz psikiyatrisinde ise zekâ geriliği bir tür ruhsal bozukluk olarak değerlendirilmektedir¹³¹. Nitekim ICD-10 nasıl ki şizofreniyi bir ruhsal bozukluk olarak görmekteyse zekâ geriliğini de ruhsal bozukluk sınıflandırmasına dahil etmiştir¹³². Gerçekten de Yargıtay incelemesine konu bir davada da alınan bilirkişi raporunda davacıda bulunan zekâ geriliği bir akıl hastalığı olarak adlandırılmıştır¹³³. Benzer şekilde DSM-5'te de bir önceki versiyondaki zekâ geriliği tanımlaması yerine *zihinsel engellilik ya da zihinsel gelişim bozukluğu* tanımlamasının getirildiği belirtilmektedir¹³⁴. DSM-5'te bu bozukluk daha genel bir başlık olarak nörogelişimsel bozukluklar sınıflandırmasının altında sayılmıştır¹³⁵. ICD-10'da ise zekâ geriliği (İngilizce, mental retardation) ifadesi kullanılırken, ICD-11'de DSM-5 sınıflandırmasına benzer şekilde nörogelişimsel bozukluklar (İngilizce, neurodevelopmental disorders) başlığı altında zihinsel gelişim bozuklukları (İngilizce, disorders of intellectual development) terimi kullanılmıştır¹³⁶.

Öğretide akıl zayıflığı olarak sayılan haller, esas olarak tıp bilimine göre birer ruhsal bozukluktur. Bir görüş ise akıl zayıflığı kavramı tıp bilimine göre akıl hastalığı olarak sayılabilirse de hukuk açısından bu kavramlar arasında fark olduğunu belirtmektedir¹³⁷. Biz ise bu görüşe katılmamaktayız. Nitekim akıl zayıflığı olarak kabul edilen bunama ve zekâ geriliği halleri de diğer sürekli ruhsal bozukluklar gibi kişinin düşünme yeteneğine ve iradesine etki edebilecek sürekli nitelikte patolojik hallerdir. Ayrıca yukarıdaki görüşlerde belirtildiği üzere kanunun tıp biliminin verilerine göre hazırlanmadığı, kanunun akıl zayıflığını, akıl hastalığı olarak sayılmaması endişesi nedeniyle düzenlediği de göz önünde bulundurulursa, salt akıl zayıflığının ayrıca düzenlenmesi, kanaatimizce bu halin akıl hastalığından farklı bir kavram şeklinde anlaşılmasını gerektirmez. Nitekim hukuk için önemli olanın bu

¹³¹ Güleç, s. 67-68; Babaoğlu, s. 32.

¹³² Şar, s. 206. Ayrıca bkz. World Health Organization, s. 176, (E.T. 23.03.2021); <https://icd.who.int/browse10/2019/en#F70-F79>, (E.T. 13.02.2021).

¹³³ Yarg. 13. HD., T. 3.12.2015, E. 2015/28427, K. 2015/35521: "...26.12.2013 tarihli raporunda "Anamnez, ruhsal durum muayenesi ve zekâ testi sonucuna göre hastada Hafif Derecede Zeka Geriliği (IQ:50-69) adlı akıl hastalığının olduğu, ...", (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 02.03.2021).

¹³⁴ Birim Günay Kılıç ve diğerleri, "Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Görülen Ruhsal Bozukluklar", **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, (Ed. M. Orhan Öztürk ve N.Aylin Uluşahin), 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020, s. 572.

¹³⁵ Amerikan Psikiyatri Birliği, s. 15.

¹³⁶ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 13.02.2021).

¹³⁷ Zevkliler ve diğerleri, ss. 233-234.

patolojik hallerin etki ve sonuçları olduğu düşünüldüğünde akıl zayıflığı kavramını akıl hastalığı kavramından ayırmanın bir önemi de bulunmamaktadır.

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı ayırımının önemli olduğu, çoğu zaman akıl hastalarının ayırt etme gücünden yoksunken, akıl zayıflığı olanların ayırt etme gücüne sahip olduğu savunulmuşsa¹³⁸ da bu görüşe katılmamaktayız. Nitekim ayırt etme gücünden yoksunluk TMK.'da akıl hastalığı ve akıl zayıflığı olarak sayılan hallerin ağırlıklarıyla ilgilidir. Hafif seviyede bir akıl hastalığı olan kişi ayırt etme gücüne sahip olabileceken, ağır derecede zekâ geriliği olan kişi ayırt etme gücünden yoksun olabilecektir. Bu nedenle akıl zayıflığının akıl hastalığı arasındaki farkın nicelik farkı olduğu da kanaatimizce kabul edilmemelidir¹³⁹. Düşünülmesi gereken bir başka husus akıl zayıflığıyla ifade edilmek istenenin patolojik bir hal sayılmayan ancak kişide mevcut olan bir muhakeme eksikliği olup olmadığıdır. Belki kanundaki ilgili hükümler böyle hallerin olabileceği düşünülerek düzenlenmiş olabilir. Ancak kişinin günlük işlerini görebildiği, günlük gereksinimlerini anlatabildiği, tıp biliminde hafif zihinsel gelişim bozukluğu¹⁴⁰ olarak adlandırılan halin dahi bir ruhsal bozukluk olarak değerlendirildiği düşünülürse, patolojik olmayan ve başkaca nedenlere dayanmayan (yaş küçüklüğü, sarhoşluk gibi) bir muhakeme bozukluğu pek mümkün görünmemektedir.

Kanundaki ifadesiyle akıl zayıflığı ile ilişkisi açıklanması gereken diğer haller olarak sağırılık, dilsizlik ve körlük sayılabilir. Sağırılık, dilsizlik ve körlük hallerinin akıl zayıflığıyla ilişkisi bakımından bir görüşe göre bu haller, kişilerin akıl zayıflığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun sayılmasına sebebiyet verecek kadar ağır haller değildir¹⁴¹. Diğer bir görüşe göre ise bazı sağır ve dilsizlik halleri zihnin gelişmemesine neden olabilmektedir¹⁴². Bu görüşü bir adım ileriye götüren başka bir görüş, sağır ve dilsizlik hallerinin yanında körlüğün de akıl zayıflığında etkisi bulunabileceğini savunmaktadır¹⁴³. Kör bir kimse olayları görme sorunu olmayan bir kimse kadar algılayamayabilir. Ancak bu algılama sorunu zihnen değil fizikendir. Nitekim başkaca bir sorunu olmayan ancak gözleri görmeyen bir kimsenin durumu,

¹³⁸ Zevkliler ve diğerleri, s. 234; Nart, s. 32.

¹³⁹ Akıl zayıflığı hallerinin, akıl hastalığının hafif bir derecesi olmadığına ilişkin farklı gerekçeler için bkz. Egger, Giriş, s. 183; Akipek ve diğerleri, s. 293; Zevkliler ve diğerleri, s. 233.

¹⁴⁰ Kılıç ve diğerleri, s. 573.

¹⁴¹ Nart, s. 33.

¹⁴² Velidedeoğlu, Medeni, s. 82.

¹⁴³ Özsunay, s. 37.

gözlerini kapatmış bir kimse gibidir. Bu nedenle kanaatimizce bir kimsenin yalnızca görme engeli sebebiyle akıl zayıflığı olduğu kabul edilmemelidir¹⁴⁴.

Her ne kadar TMK.'da sağır ve dilsizliğe bir sonuç bağlanmamış olsa da Türk Ceza Kanunu m. 33'te sağır ve dilsizliğin hükme bağlanmış olması, bu halin TMK.'nın deyişiyle akıl zayıflığı hali olup olmadığı sorusunu haklı kılmaktadır. Kanaatimizce konuyu doğuştan sağır ve dilsizler açısından değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim sonradan sağır olan veya konuşma yetisini kaybeden bir kişi, kulaklarını kapatmış veya dili uyuşmuş bir kimseden farksızdır. Doğuştan sağır ve dilsizlik hali, akıl hastalığı ve zekâ geriliği halinden farklıdır. Onlar yalnızca doğuştan işitme yetisinden mahrum oldukları için konuşmayı öğrenememişlerdir. Ancak bu kişilerin diğer kişilere göre zihinsel gelişiminin de yavaş bir şekilde ilerlediği göz ardı edilmemelidir¹⁴⁵. Bu açıklamalar doğrultusunda kanaatimiz ne doğuştan ne de sonradan meydana gelen sağır ve dilsizlik halinin tek başına zekâ geriliği olarak sayılması gerektiğidir¹⁴⁶. Ancak bu kimselerin durumu zekâ geriliği için bir sebep olarak görülebilir. Bir başka deyişle, sağır ve dilsiz bir kimsede mutlak olarak zekâ geriliği hali olduğu kabul edilmemeli ancak kişinin idrak kabiliyeti de araştırılmalıdır. Öyle ki bir kimsede sağır ve dilsizlik haliyle birlikte zekâ geriliği de bulunabilir¹⁴⁷ ve zekâ geriliğinin sebebi tamamen veya kısmen sağır ve dilsizlik olmayabilir. Sonuç olarak sağırlık ve dilsizlik tek başına kanaatimizce TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmemelidir. Ancak bu kimselerde zekâ geriliği olup olmadığı araştırılmalıdır.

2. Yaş Küçüklüğü

TMK. m. 13'te yaş küçüklüğü, ayırt etme gücünü kaldıran bir sebep olarak sayılmıştır. Ayrıca yaş bazı durumlarda bir hak ehliyeti kısıtlaması olarak kendisini göstermektedir (TMK. m. 40, 124, 306, 307, 502). Yine tam fiil ehliyeti için gerekli

¹⁴⁴ Benzer yönde Zevkliler ve diğerleri, s. 234.

¹⁴⁵ Dokuz, s. 206.

¹⁴⁶ Benzer yönde Zevkliler ve diğerleri, s. 234.

¹⁴⁷ Yarg. 15. Ceza Dairesi, T. 4.3.2020, E. 2017/14003, K. 2020/3311: "... katılan aleyhine icra takibi yapıldığı anlaşılarak sanığın, olay tarihinde sağır ve dilsiz olan, adli rapora göre hafif derecede zeka geriliği tanısı konulan katılanın...". (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 25.10.2021).

olan erginlik için belirli bir yaşı doldurulmuş olması gerekmektedir (TMK. m. 11, 12).

Kanunun yaşa sonuç bağlaması boşuna değildir. Nitekim insanın zihinsel gelişimi bir seyir takip etmektedir. İnsan, hayatının ilk dönemlerinde ayırt etme gücünden yoksundur. Ancak, kişinin hangi yaşta ayırt etme gücünü kazanacağını belirlemek de mümkün değildir. Bu durum kişinin zekâsına, ailesine ve çevresine göre değişebilir. Öyle ki ileride açıklanacağı üzere; ayırt etme gücü göreceli bir kavramdır. Küçük bir çocuk bazı durumlar için ayırt etme gücüne sahipken, bazı durumlar için ayırt etme gücünden yoksun olabilir¹⁴⁸. TMK. da ayırt etme gücüne ilişkin bir yaş sınırı belirlememiş, bu hususun çözümünü her somut olayın özelliklerine ve değerlendirilmesine göre hâkime bırakmıştır¹⁴⁹.

Sonuç olarak yaş küçüklüğü her insanın gelişimi nedeniyle karşılaştığı doğal bir hal iken, akıl hastalığı ise anormal ve her insanın karşılaşmadığı bir durumdur. Nitekim her küçük akıl hastası değildir¹⁵⁰.

3. Sarhoşluk

TMK. m. 13'te sarhoşluk ayırt etme gücünü kaldıran bir sebep olarak sayılmıştır. Öğretide sarhoşluktan anlaşılması gerekenin, alkollü bir içkinin etkisiyle kişinin anlama ve irade vasıflarını kaybetmesi olduğu belirtilmektedir¹⁵¹.

Sarhoşluğun diğer ayırt etme gücünü kaldıran yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı hallerinden farkı, sarhoşluk halinin kendiliğinden gelişen bir hal olmamasıdır. Nitekim diğer haller bir fiil sonucu gerçekleşmezken, kişinin sarhoş olması için, dışarıdan alınan ve vücuda giren bir maddenin etkisi altında kalması gerekmektedir¹⁵². Ayrıca akıl hastalığı ve akıl zayıflığı halleri belirli bir süreklilik gösterse de, sarhoşluk geçici bir durumdur¹⁵³. Ancak alkolün bazı akıl hastalıklarının

¹⁴⁸ Velidedeoğlu, Medeni, s. 80; Benzer yönde Saymen, ss. 89-90; Aytekin Ataay, **Şahıslar Hukuku Birinci Yarım Giriş-Hakiki Şahıslar**, Üçüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, ss. 65-66; Oğuzman ve diğerleri, ss. 57-58; Öztan, Şahıs, s. 73; Arpacı, s. 22. Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-2-a-(2)).

¹⁴⁹ Özsunay, s. 35; Köprülü, s. 203; Arpacı, s. 22.

¹⁵⁰ Öztan, Şahıs, s. 73.

¹⁵¹ Saymen, s. 92; Köprülü, s. 204; Benzer yönde Akipek ve diğerleri, s. 293; Öztan, Şahıs, s. 74; Arpacı, s. 23.

¹⁵² Velidedeoğlu, Medeni, s. 82; Zevkliler ve diğerleri, s. 235.

¹⁵³ Zevkliler ve diğerleri, s. 235; Arpacı, s. 23.

tetikleyicisi veya başlı başına sebebi olabileceği belirtilmiştir¹⁵⁴. Bununla birlikte sarhoşluk ve alkol bağımlılığını da karıştırmamak gerekmektedir. Nitekim sarhoşluk geçiciyken, alkol bağımlılığı ise sürekli bir haldir¹⁵⁵. Öyle ki TMK. sarhoşluğu ayırt etme gücünü kaldıran bir neden olarak saymışken, alkol bağımlılığını ise kısıtlama nedeni olarak saymıştır (TMK. m. 406). Ancak bir görüş alkol ve madde bağımlılığının ve sarhoşluğun hem ayırt etme gücünü kaldıran bir neden, hem de TMK. m. 406 gereğince bir kısıtlama nedeni olabileceğini belirtmektedir¹⁵⁶.

Sarhoşluk hali tıp biliminde karşılığını akut zehirlenme olarak bulmaktadır¹⁵⁷. ICD-10 akut zehirlenme için alkol veya uyuşturucu madde ayrımı yapmamaktadır. Önemli olan psikoaktif bir maddeye bağlı olarak kişinin bilincinde, algılama düzeyinde belirli bir kusurun meydana gelmesidir¹⁵⁸. Benzer şekilde ICD-11’de de her psikoaktif madde altında zehirlenme tanısı belirlenmiştir¹⁵⁹. Bu nedenle kanaatimizce sarhoşluk yalnızca alkol değil; başkaca uyuşturucu madde etkisi altında kalma hallerini de kapsamalıdır. Nitekim Kabahatler Kanunu m. 15’te düzenlenen sarhoşluk kabahatinin işlenebilmesi için sarhoşluk halinin sadece alkole bağlı olması gerekmediği, başkaca maddelerin etkisiyle de sarhoşluk halinin olabileceği belirtilmiştir¹⁶⁰.

Akut zehirlenme tıp biliminde psikoaktif madde kullanımına bağlı bir ruhsal bozukluk olarak belirtilmektedir¹⁶¹. Nitekim ICD-10 ve ICD-11’de akut zehirlenme hali ruhsal bozukluklar kategorisinde sayılmıştır¹⁶². Bu durumda sarhoşluğun TMK. anlamında bir akıl hastalığı olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi gerektiği düşünülmelidir. Sarhoşluğun TMK. bakımından akıl hastalığı kapsamında hukuki önem taşıyan bir durum sayılmaması gerektiğine ilişkin daha önce açıklama

¹⁵⁴ Adasal, İkinci, s. 90; Dokuz, s. 27.

¹⁵⁵ İmre, Medeni, s. 383; Kılıçoğlu, Medeni, s. 221.

¹⁵⁶ Kılıçoğlu, Medeni, s. 221.

¹⁵⁷ Bkz. dn. 161.

¹⁵⁸ World Health Organization, s. 68, (E.T. 23.03.2021); <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/F10-F19>, (E.T. 10.03.2021).

¹⁵⁹ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 10.03.2021).

¹⁶⁰ Sezin Vural, “Sarhoşluk Kabahati”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2020, ss. 3453, 3456, 3462.

¹⁶¹ Berna Uluğ ve M.Orhan Öztürk, “Psikoaktif Madde Kullanım Bozukluğuna Bağlı Ruhsal Bozukluklar”, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, (Ed. M. Orhan Öztürk ve N.Aylin Uluşahin), 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020,s. 525; Yavuz Selvi, “Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları”, **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, (Ed. Özkan Güler ve diğerleri), Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, (Kullanım), s. 141.

¹⁶² <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/F10-F19>, (E.T. 10.03.2021); <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 10.03.2021).

yapmıştı¹⁶³. Burada ise ayrıca vurgulamak isteriz ki; ruhsal bozukluklar genel olarak sürekli olmasına rağmen akut zehirlenme geçici bir durumdur. Bu geçicilik nedeniyle kanaatimizce akut zehirlenme yani sarhoşluk, tıp biliminin aksine, TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak sayılmamalıdır.

4. Alkol veya Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

TMK. m. 406, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığını, bir kısıtlama sebebi olarak saymıştır. Madde metninden anlaşılabacağı üzere bu bağımlılığa sahip kişilerin kısıtlanması için kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açması ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olması ya da başkalarının güvenliğini tehdit etmesi gerekmektedir. Konumuz açısından önem arz eden husus, bu bağımlılığın tıp bilimi içerisindeki yeri ve akıl hastalıklarıyla ilişkisidir.

Alkol bağımlılığının bazı akıl hastalıklarının doğrudan sebebi olduğu, bazı akıl hastalıklarının ise tetikleyicisi, bazen de akıl hastalıklarının bir semptomu olduğu¹⁶⁴, uyuşturucu madde bağımlılığının ise genel olarak akıl hastalığının sebebi olmaktan ziyade bir semptomu olduğu belirtilmektedir¹⁶⁵. Konumuz açısından önemli olan ise alkol ve madde bağımlılığının tıpta edildiği yerdir. Görece eski bir görüşe göre uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, psikiyatri biliminin ilgi alanına girmesine rağmen, doğrudan akıl hastalıkları ile ilgili değildir¹⁶⁶. Günümüz psikiyatrisi ise alkol ve madde kullanım bozukluklarını, ruhsal bir bozukluk olarak kabul etmektedir¹⁶⁷. Nitekim ruhsal bozuklukları sınıflandıran DSM'nin son versiyonu DSM-5'te de alkol ya da madde kötüye kullanımı, bir ruhsal bozukluk olarak sayılmıştır¹⁶⁸. Benzer şekilde ICD-10 sınıflandırmasında da alkol ve madde kullanımına bağlı olarak bağımlılık sendromu, bir ruhsal bozukluk olarak

¹⁶³ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

¹⁶⁴ Adasal, İkinci, s. 90; Dokuz, s. 27.

¹⁶⁵ Adasal, İkinci, s. 93.

¹⁶⁶ Dokuz, s. 239.

¹⁶⁷ Güleç, ss. 59-63. Alkol bağımlılığının ruhsal bozukluk olduğuna ilişkin bkz. Uluğ ve Öztürk, s. 520.

¹⁶⁸ Uluğ ve Öztürk, ss. 512-513; Selvi, Kullanım, ss. 133, 137. Ayrıca bkz. Amerikan Psikiyatri Birliği, ss. 237-289.

sınıflandırılmıştır¹⁶⁹. Benzer sınıflandırma ICD-11’de de yapılmıştır¹⁷⁰. Buradan her madde veya alkol kullanımının bir ruhsal bozukluk olduğu anlaşılmamalıdır. Bunun için kişinin davranışlarının bazı ölçütlere uyması gerekmektedir¹⁷¹.

TMK. m. 406 lafzına göre alkol ve uyuşturucu kullanımının kısıtlama sebebi olabilmesi için bağımlılık seviyesinde olması gerekmektedir. DSM-5’te bağımlılık tanısına yer verilmemekle birlikte bir önceki versiyon olan DSM-4’te bu tanıya yer verildiği belirtilmektedir. Bu durumda adli psikiyatri uygulamalarında hâkim tarafından kişideki bağımlılık durumunun sorulması durumunda DSM-4’te belirtilen bağımlılık ölçütlerinin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁷². Bu durum, alkol bağımlılığının bir ruhsal bozukluk olarak değerlendirilmesinden vazgeçildiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Nitekim DSM-4’te yer alan madde kötüye kullanımı ve madde bağımlılığı tanı ölçütlerinin birleştirilip; madde kötüye kullanımı adı altında yeni bir tanı getirildiği belirtilmektedir¹⁷³. Gerçekten de bazı klinisyenlerce ağır durumlar için bağımlılık ifadesini kullanmak tercih edilebilirse de, DSM-5’te bu ifadenin belirsiz olması ve olumsuz başkaca anlamları olabileceği sebebiyle tanısallık kavramlardan çıkarıldığı belirtilmiştir¹⁷⁴.

Yaptığımız açıklamalardan anlaşılaçağı üzere alkol ve madde bağımlılığı, günümüz psikiyatrisinde bir ruhsal bozukluk olarak görölmektedir. Bu durumda kanaatimizce alkol ve madde bağımlılığının ve kullanımının, gerekli ölçütleri sağlaması durumunda, akıl hastalığı olarak nitelendirilmesinde bir engel bulunmamaktadır¹⁷⁵. Bir görüşe göre ise alkol ve uyuşturucu bağımlılığı her ne kadar tıp bilimine göre akıl hastalığıysa da bunu hukuken akıl hastalığı olarak saymak

¹⁶⁹ Uluğ ve Öztürk, ss. 511-512. Ayrıca bkz. World Health Organization, ss. 69-71, (E.T. 23.03.2021); <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/F10-F19>, (E.T. 12.02.2021).

¹⁷⁰ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 12.02.2021).

¹⁷¹ Cüneyt Evren ve Fatih Öncü, “Alkol-Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile İlgili Adli Psikiyatri Uygulamaları”, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, (Ed. Niyazi Uygur), Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018, s. 147. Madde kullanım bozukluğu tanı ölçütleri için bkz. Uluğ ve Öztürk, ss. 512-513.

¹⁷² Evren ve Öncü, ss. 147, 191.

¹⁷³ Uluğ ve Öztürk, s. 512.

¹⁷⁴ Amerikan Psikiyatri Birliği, s. 235, Ayrıca bkz. Uluğ ve Öztürk, s. 512.

¹⁷⁵ İsviçre mahkeme kararlarında alkol bağımlılığının bir akıl hastalığı olarak vasıflandırıldığına ilişkin bkz. Egger, Vesayet, s. 147; Nitekim İsviçre Medeni Kanunu 16. maddesinde yapılan değişiklikle “Psikolojik rahatsızlıklar”ın ayrı bir sebep olarak değerlendirildiği ve bunun içine her türlü ruhsal rahatsızlık yaratan durum yanında madde bağımlılığı hallerinin de sokulduğu belirtilmiştir. Bkz. Oğuzman ve diğerleri, s. 60. Bu değişikliğin sebebinin, kişinin kendisini toplum içinde rahatsız hissetmemesi olduğu, kavramın kapsamını daraltmak ya da genişletmek gibi bir amacın bulunmadığı yönünde karşı açıklamalar için ayrıca bkz. B. Yağcıoğlu, s. 936.

doğru olmayacaktır¹⁷⁶. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Nitekim TMK.'da akıl hastalığı ifadesinden ruhsal ve zihinsel ve her türlü patolojik halin anlaşılması ve akıl hastalığı ifadesinin geniş anlaşılması gerektiğinden daha önce bahsetmiştik¹⁷⁷. Burada tartışılması gereken husus, alkol ve madde bağımlılığının ayrıca hükme bağlanmış olmasından, kanunun amacının bu halin bir akıl hastalığı olarak görülmemesi gerektiği şeklinde yorumlanıp yorumlanamayacağıdır. Belirtmek gerekir ki; kanunda akıl hastalığıyla ilgili düzenlemeler tıp bilimine uygun şekilde yapılmamıştır. Bu nedenle kanunun, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığını düzenlerken, akıl hastalığı olup olmadığına bakarak değil, ancak bunların etki ve sonuçlarını öngörerek bu hali düzenlediği söylenebilir¹⁷⁸. Gerçekten de güncel tıpta her ne kadar alkol ve madde bağımlılığı ruhsal bir rahatsızlık olarak kabul edilse de öğretide bir görüş alkol bağımlılığı halinde hastalıklı bir bağımlılık haline gerek bulunmadığını, hastalık boyutundaki alkol bağımlılığının ise; akıl hastalığı nedeniyle kısıtlama düzenlemesi karşısında özel bir düzenlemeye ihtiyaç duymayacağını belirtmektedir¹⁷⁹.

Alkol ve madde kullanımı TMK. anlamında da akıl hastalığı olarak anlaşılabilirliğinden, ruhsal bozukluk derecesindeyse TMK. m. 405 kapsamında bu kişilerin de kısıtlanabileceği düşünülmelidir. Bu durum için düşünülmesi gereken diğer bir konu; alkol ve madde bağımlılığı açısından TMK. m. 405 ve m. 406 arasında özel hüküm - genel hüküm çatışması olup olmayacağıdır. Kanaatimizce bağımlılık seviyesine varmayan alkol ve madde kullanım bozuklukları TMK. m. 406 kapsamına girmese de, şartları varsa TMK. m. 405 kapsamında kısıtlanma sebebi olabilmelidir. Bağımlılık hallerinde ise kanaatimizce bu hükümler birbiriyle yarışma halindedir. Nitekim hukuk için önemli olan kişinin durumunun ortaya koyduğu sonuçlardır. Bu nedenle TMK. m. 406 kapsamında kısıtlanma için yeterli sebep olmayan, ancak sürekli bakıma ve yardıma muhtaç olan bir kimse TMK. m. 405 kapsamında kısıtlanabilmelidir.

Alkol ve madde bağımlılığı, TMK. m. 13 kapsamında akıl hastalığı kavramı içinde ayırt etme gücünü kaldıran bir neden olarak da düşünülmelidir. Nitekim alkol

---

¹⁷⁶ Zevkliler ve diğerleri, ss. 901, 1045.

¹⁷⁷ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

¹⁷⁸ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

¹⁷⁹ Egger, Vesayet, s. 148.

bağımlılarının alkol almadıkları zaman akla uygun davranma yetenekleri etkilenebilmektedir¹⁸⁰. Bu durum ise tıp biliminde alkol yoksunluğu olarak adlandırılmaktadır¹⁸¹. Ancak yoksunluk, sadece alkole ilişkin olmayıp bağımlılık gibi diğer psikoaktif maddelerin kullanımına bağlı olarak da gelişebilir¹⁸².

5. TMK. m. 13'te Bahsedilen “Bunlara Benzer Sebepler” Kavramı

TMK. m. 13'te ayırt etme gücünü kaldıran sebepler “*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk*” olarak belirtildikten sonra devamında “*bunlara benzer sebeplerden biriyle*” ifadesi kullanılmıştır. Öğretide bir görüş, benzer hallerin yalnızca sarhoşluğa benzer haller olduğunu kabul etmektedir¹⁸³. Nitekim İsviçre Medeni Kanunu 16. maddesinde sarhoşluk sebebinden sonra “...veya benzer sebepler” (“...or similar circumstances.”)¹⁸⁴ ifadesi kullanılmıştır. Diğer bir görüş ise *bunlara* ifadesinin akıl hastalığı, akıl zayıflığı ve sarhoşluk hallerini de kapsayacak şekilde kullanıldığını kabul etmektedir¹⁸⁵. Bu görüşteki yazarlara göre kanunda *bunlara benzer sebeplerden* bahsedilmesi karşısında, benzer sebeplerin yalnızca sarhoşluğa benzer sebeplerle sınırlı olduğunun kabulü mümkün değildir¹⁸⁶.

Öğretide benzer sebepler olarak görülen bir hal; alkol dışında uyuşturucu madde etkisi altında kalmaktır¹⁸⁷. Kanaatimizce bu durum, daha önce¹⁸⁸ de belirttiğimiz üzere sarhoşluk kapsamında değerlendirilmelidir. Bu nedenle sarhoşlukla ilgili yaptığımız açıklamaların uyuşturucu madde etkisi altında kalma hali için aynen geçerli olduğunu belirtmek isteriz.

¹⁸⁰ Zevkliler ve diğerleri, s. 235.

¹⁸¹ Amerikan Psikiyatri Birliği, s. 239; Selvi, Kullanım, s. 141. Bu durumu alkol kesilme sendromu olarak adlandıran görüş için bkz. Uluğ ve Öztürk, s. 526; ICD-10'da ise Türkçe'ye çekilme durumu olarak çevrilebilecek (*withdrawal state*) ifadesi kullanılmıştır. Bkz. World Health Organization, s. 71, (E.T. 10.03.2021).

¹⁸² World Health Organization, s. 71, (E.T. 10.03.2021).

¹⁸³ Ataay, s. 67.

¹⁸⁴ https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en, (E.T. 02.02.2021).

¹⁸⁵ Velidedeoğlu, Medeni, s. 83; Saymen, s. 92; Özsunay, s. 38. Benzer sebepler ifadesinin geniş anlaşılması gerektiğine ilişkin bkz. Arpacı, s. 24; Zevkliler ve diğerleri, s. 228, s. 236.

¹⁸⁶ Saymen, s. 92; Zevkliler ve diğerleri, s. 236.

¹⁸⁷ Velidedeoğlu, Medeni, s. 83; Saymen, s. 92; Özsunay, s. 38; Arpacı, s. 24.

¹⁸⁸ Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-3).

Öğretide sayılan; hipnotizma, yüksek ateş hali, aşırı kızgınlık halleri, benzer sebepler olarak üzerinde durulması gereken hallerdir¹⁸⁹. Bir görüşe göre kızgınlık hali TMK. m. 13 kapsamında değerlendirilmemelidir¹⁹⁰. Bu tartışmanın ötesinde konumuz açısından önemli olan; bu hallerin akıl hastalığı karşısındaki durumudur. Daha önce¹⁹¹ de belirtildiği üzere, TMK. kapsamında bir halin akıl hastalığı olarak kabul edilebilmesi için, o halin belirli bir süreklilik göstermesi gerekmektedir. Sözü edilen haller ise geçici nitelik taşıdıklarından bunları TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Benzer sebeplere örnek olarak gösterilen bir diğer hal; uyurgezerlik halidir¹⁹². Uyurgezerlik, tıpta parasomniler denilen uyku sırasında olan, ancak kişinin bilinçli olarak yapmadığı uygunsuz hareketlerdir¹⁹³. Gerçekten de uyurgezerlik, DSM-5'te parasomniler altında bir ruhsal bozukluk olarak sınıflandırılmıştır¹⁹⁴. Yine ICD-10'da da uyurgezerlik ruhsal bozukluklar kategorisinde sınıflandırılmıştır¹⁹⁵. ICD-11'de ise farklı olarak ruhsal bozukluklar kategorisinde değil, uyku-uyanıklık bozuklukları kategorisinde sınıflandırılmıştır¹⁹⁶. Bu bakımdan uyurgezerlik tıp biliminde, günümüzde ruhsal bozukluk olarak sınıflandırılrsa da, ileride bu kabulün değişmesi muhtemeldir. Ancak bu halin tıptaki yerinin ötesinde; kişinin doğru düşünmesini ve iradesini etkilemesi nedeniyle, belirli bir süreklilik gösteren uyurgezerliklerin kanaatimizce TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gerekmektedir¹⁹⁷.

Epilepsi (sar'a) hali bir görüşe göre benzer sebepler olarak görülen diğer bir haldir¹⁹⁸. Bir görüş ise epilepsiyi akıl hastalığı olarak tanımlamaktadır¹⁹⁹. Bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK.) kararında da öğretilerdeki bu görüş referans

¹⁸⁹ Saymen, s. 92; Ataay, s. 67; Özsunay, s. 38; Arpacı, s. 24.

¹⁹⁰ Oğuzman ve diğerleri, s. 60; Zevkliler ve diğerleri, s. 228.

¹⁹¹ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

¹⁹² Özsunay, s. 38; Köprülü, s. 204; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 72.

¹⁹³ Öztürk ve Uluşahin, s. 483.

¹⁹⁴ Amerikan Psikiyatri Birliği, ss. 194-195.

¹⁹⁵ World Health Organization, ss. 34, 136, 142, 146, (E.T. 23.03.2021); <https://icd.who.int/browse10/2019/en/#/F51.3>, (E.T. 07.03.2021).

¹⁹⁶ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>, (E.T. 07.03.2021).

¹⁹⁷ Ceza hukukunda bir görüş için ayrıca bkz. Ulutürk, s. 117.

¹⁹⁸ Saymen, s. 92; Köprülü, s. 204; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 72.

¹⁹⁹ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, **Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku**, 23. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2021, s. 79. Ayrıca bkz. dn. 93, 94.

alınarak epilepsi bir akıl hastalığı olarak tanımlanmıştır²⁰⁰. Tıp biliminde ise epilepsi kronik nörolojik bir hastalık olarak tanımlanmaktadır²⁰¹. Bu bakımdan epilepsi, tıp biliminde ruhsal bozukluk olarak değil, sinirsel bir hastalık olarak görülmektedir. Nitekim hem ICD-10 hem ICD-11’de epilepsi, ruhsal bozukluk kategorisinde değil, sinir sistemi hastalıkları kategorisinde sınıflandırılmıştır²⁰². Her ne kadar tıp biliminde bir ruhsal bozukluk olarak görülmese de, kanaatimizce epilepsi, nöbet dönemlerinde kişinin doğru düşünme ve iradesini etkileyebilen ve sürekli nitelikteki bir hastalık olması sebebiyle, TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir²⁰³.

II. AKIL HASTALIĞININ EHLİYETE ETKİLERİ

A. Akıl Hastalığının Hak Ehliyetine Etkileri

Hak ehliyeti, kişinin hak ve borç edinebilme yetisi olup, kişi olma niteliği nedeniyle kazanılan, her kişinin sahip olduğu bir ehliyettir²⁰⁴.

TMK. m. 8’de her insanın hak ehliyeti olduğu, hukuk düzeninin sınırları içinde hak ve borçlar edinebilmede eşit oldukları belirtilmiştir. Bu maddeyle TMK.’da her insanın hak ehliyetine sahip olabilmesiyle genellik ilkesini, insanların hak ve borçlar edinebilmede eşit olmaları ile eşitlik ilkesini kabul edilmektedir²⁰⁵. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere bir akıl hastasının da hak ve borçlara sahip

²⁰⁰ YHGK., T. 13.5.2015, E. 2015/2-167, K. 2015/1328: “Nitekim sara (epilepsi) veya melankoli gibi bazı hastalıklar akıl hastalığı sayıldığı halde, bunlardan birine yakalanmış olanlar, ayırt etme gücünden hiçbir zaman sürekli olarak yoksun değildirler (Akıntürk, Turgut/Ateş Karaman, Derya: Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku, C. 2, 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2012, s. 78-79).”.

²⁰¹ Bek ve Gökçil, s. 133.

²⁰² <https://icd.who.int/browse10/2019/en#/G40>, (E.T. 07.03.2021); <https://icd.who.int/browse11/l-m/en, 8>, (E.T. 07.03.2021).

²⁰³ Epilepsi hastalığının medeni hukuk bakımından etkileri için bkz. Saibe Oktay-Özdemir ve Gülsevil Alpagut, “Türk Hukukuna Göre Epilepsi Hastalarının Hakları”, **Nöropsikiyatri Arşivi**, Cilt: 47, Sayı: 4, 2010, ss. 287-288.

²⁰⁴ Velidedeoğlu, Medeni, s. 60; H. Cahit Oğuzoğlu, **Medeni Hukuk I Şahsın Hukuku**, Üçüncü Basım, Akıncı Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Ortaklığı, Ankara, 1956, (Şahıs), s. 240; Saymen, ss. 67-68; Ataay, s. 46; Özsunay, s. 26; Oğuzman ve diğerleri, s. 41; Köprülü, ss. 188-189; Öztan, Şahıs, ss. 39-40; Serap Helvacı, **Gerçek Kişiler**, 8. Bası, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 43.

²⁰⁵ Velidedeoğlu, Medeni, s. 61; Oğuzoğlu, Şahıs, s. 24; İmre, Medeni, s. 358; Saymen, ss. 69-70; Ataay, ss. 47-49; Özsunay, ss. 25-26; Oğuzman ve diğerleri, s. 42; Köprülü, ss. 190-191; Dural ve Öğüz, ss. 39-40; Öztan, Şahıs, s. 42; Helvacı, s. 44. Hak ehliyetinin genelliğine ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz. Esat Arsebük, **Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku**, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, (Şahıs), s. 258.

olabilmesi pek tabii mümkündür²⁰⁶. Ancak akıl hastalığı, bazı durumlarda hak ehliyeti açısından bir sınırlama sebebi olabilmektedir.

Kanunda hak ehliyetine ilişkin eşitliğin, hukuk düzeninin sınırları içinde olacağı belirtilerek, bazı hallerde bu eşitliğe istisna getirilebileceği de düzenlenmiştir (TMK. m. 8 fıkra (f.) 2). Bu istisna hallerin genel olarak sebepleri, yaş, cinsiyet, evlilik, yabancılık, ayırt etme gücü, akıl hastalığı, haysiyetsiz hayat ve mahkûmiyet olarak sayılabilir²⁰⁷. Konumuz açısından ayırt etme gücü ve akıl hastalığı hak ehliyetinde istisnai düzenlemeleri haklı kılan sebeplerdir.

TMK. m. 13'te akıl hastalığı ayırt etme gücünü kaldırabilecek bir sebep olarak sayılmıştır. Ayırt etme gücü yokluğunun hak ehliyeti açısından bir sonucu, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda kendini göstermektedir. Nitekim ayırt etme gücünden yoksun bulunanların, şahsen kullanılması gereken haklardan yararlanamayacakları ve yararlanılmayan bir hakka da sahip olamayacakları belirtilmelidir²⁰⁸. Ancak bazı yazarlarca ayırt etme gücüne sahip olmayanların kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanamamalarının, hak sahibinin aleyhine olduğu durumlarda, bu sonucun amaca ters düştüğü kabul edilmekle, mutlak anlamda ve nisbi anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ayrımı yapılmaktadır²⁰⁹. Bir görüş ise dayanak noktası olarak ayırt etme gücünden yoksun kişilerin çıkarını esas almaktadır. Bu görüşe göre eğer ki ayırt etme gücünden yoksun kişinin çıkarı, yasal temsilcilerinin kendileri adına hareket etmelerini gerektiriyorsa, bu durumda yasal temsile izin verilmelidir²¹⁰. Diğer bir görüş ise benzer şekilde kanunla açıkça yasaklanmadıkça ve tam ehliyetsizin korunması açısından sakınca oluşturan haller

²⁰⁶ İmre, Medeni, s. 366; Öztan, Şahıs, s. 55.

²⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman ve diğerleri, ss. 43-48. Ayrıca bkz. Velidedeoğlu, Medeni, ss. 64-73; Oğuzoğlu, Şahıs, ss. 242-250; İmre, Medeni, ss. 360-364; Saymen, ss. 71-80; Ataay, ss. 50-57; Özsunay, ss. 26-29; Köprülü, ss. 192-199; Dural ve Ögüz, ss. 41-46; Öztan, Şahıs, ss. 42-51; Helvacı, ss. 45-48.

²⁰⁸ Oğuzman ve diğerleri, s. 90; Fatma Tülay Karakaş, **Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, ss. 54-55.

²⁰⁹ Ayırt etme gücünden yoksunluk durumunda yasal temsilcilerin kullanabileceği ve kullanamayacağı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları sayan görüş için bkz. Egger, Giriş, ss. 201-203; İmre, Medeni, s. 392; Karakaş, ss. 64-70. Bu ayrımı yapan yazarlara ve görüşlerine ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz. Arpacı, s. 52; Kılıçoğlu, Medeni, s. 238.

²¹⁰ Saymen, s. 121. Ayrıntılı açıklama için bkz. Ataay, ss. 116-121; Özsunay, s. 59. Zevkliler ve diğerleri, ss. 327-328. Manevi tazminat isteme hakkında yasal temsilin işlemesi gerektiğini ancak af, vasiyet, nişanlanma, evlat edinme gibi kişinin hislerinin daha yoğun olduğu durumlarda yasal temsilin mümkün olmaması gerektiğini savunan görüş için bkz. Helvacı, s. 70-71.

dışında, yasal temsile izin verilmesi gerektiğini savunmaktadır²¹¹. Bir görüş ise ayırt etme gücünden yoksun kimselerin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanabilmeleri hakkındaki tartışmaların, TMK. m. 16 / c. 2 hükmünün yanlış yorumlanmasından kaynaklandığını savunmaktadır. Bu görüşe göre hüküm, yalnızca sınırlı ehliyetsizlere ilişkindir. Ayırt etme gücünden yoksun kimselerin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarının, yasal temsilcileri tarafından kullanılamayacağına ilişkin bir kural ise bulunmamaktadır. Yalnızca mahiyeti gereği kişinin bizzat kendisi tarafından kullanılması gereken haklar bakımından konu farklı şekilde ele alınmalıdır²¹².

TMK’da konumuzla ilgili olarak doğrudan ayırt etme gücünün yokluğuna bağlanan bir hak ehliyeti kısıtlaması ayırt etme gücünden yoksun kişilerin evlenmelerinin yasaklanmasında kendisini göstermektedir (TMK. m. 125)²¹³. Kanaatimizce kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan mal rejimi sözleşmesi yapılması da ayırt etme gücünden yoksun kimseler için bir hak ehliyeti kısıtlamasıdır (TMK. m. 204). Nitekim kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından ayırt etme gücünden yoksun kimse adına yasal temsile de izin verilmediği durumda ayırt etme gücünden yoksunluk bir hak ehliyeti kısıtlamasını meydana getirmektedir²¹⁴. TMK’da akıl hastalığına doğrudan sonuç bağlanan ve hak ehliyetini ilgilendiren hüküm ise evlenme hakkına ilişkindir²¹⁵. TMK. m. 133’e göre akıl hastaları, ancak evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporunca anlaşılırsa, evlenebilecektir. Konumuzla ilgili olduğu ölçüde bu düzenlemelere ilerde²¹⁶ değinilecektir.

---

²¹¹ Arpacı, s. 55. Benzer yönde Akipek ve diğerleri, s. 321.

²¹² Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, Dördüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, ss. 257-258.

²¹³ Helvacı, s. 47.

²¹⁴ Helvacı, s. 47. Mal rejimi sözleşmesi için ayrıca bkz. (Üçüncü Bölüm-I-B-1). Hak ehliyeti ve fiil ehliyetinin farkı için ayrıca bkz. (Birinci Bölüm-II-B-1).

²¹⁵ Oğuzman ve diğerleri, s. 48; Akipek ve diğerleri, s. 280; Helvacı, s. 47.

²¹⁶ Bkz. (İkinci Bölüm-II-B-2).

B. Akıl Hastalığının Fiil Ehliyetine Etkileri

1. Genel Olarak

Fiil ehliyeti bir kimsenin kendi fiili ile hak kazanabilmesi ve borç altına girebilme yetisidir. Bu ehliyet, hak ve borçlarda değişiklik yapabilme, hak ve borçları devredebilme ve sona erdirebilme yetilerini de kapsamaktadır²¹⁷.

Fiil ehliyetinde önemli olan kişinin kendi fiili ile hak edinebilmesi ve borç altına girebilmesidir²¹⁸. Fiil ehliyetini hak ehliyetinden ayıran önemli bir husus da budur. Her kişi haklara ve borçlara sahip olma ehliyetine sahip olsa da; fiil ehliyetine ancak hak ve borçları kendi fiilleriyle edinebilen kişiler sahiptir. Nitekim hak ve borçlara kendi fiilleriyle sahip olamayacak durumda olanlar da kanuni temsilcileri vasıtasıyla hak ve borç edinebilirler. Buna göre hak ehliyeti, hak ve borçların edinilebilmesiyle ilgiliyken, fiil ehliyeti, kişinin fiilinin hukuki sonuçlarının, kişiye isnat edilebilmesiyle ilgilidir²¹⁹.

Her insan hak ehliyetine sahip olarak doğmaktayken, tam fiil ehliyeti için kanunun aradığı şartlara sahip olmak gerekmektedir. Bu nedenle de hak ehliyetinde bulunan eşitlik ilkesi, fiil ehliyeti için geçerli değildir²²⁰.

TMK. m. 10'a göre ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan her ergin kişi, fiil ehliyetine sahiptir. Bu hükme göre kişinin tam ehliyetli olabilmesi için üç şart aranmaktadır. Bu şartlar ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve olumsuz bir şart olarak kısıtlı olmamaktır. Akıl hastalığının bu şartlarla ilgisi ise TMK. m. 13'te ayırt etme gücünü kaldıran bir hal olarak, TMK. m. 405'te ise kısıtlanma nedeni olarak anılmasıdır.

²¹⁷ Egger, Giriş, s. 164; Ataay, s. 60; Oğuzman ve diğerleri, s. 49; Dural ve Ögüz, s. 47; Öztan, Şahıs, s. 51; Arpacı, ss. 14-15; Helvacı, s. 50.

²¹⁸ Velidedeoğlu, Medeni, s. 75; Oğuzoğlu, Şahıs, s. 251; Saymen, s. 83; Ataay, s. 47; Özsunay, s. 30; Oğuzman ve diğerleri, s. 49; Dural ve Ögüz, s. 47; Öztan, Şahıs, s. 56; Helvacı, s. 51.

²¹⁹ Saymen, s. 82; Ataay, ss. 58-59; Oğuzman ve diğerleri, s. 49; Dural ve Ögüz, s. 48; Arpacı, s. 15.

²²⁰ Velidedeoğlu, Medeni, s. 75; Oğuzoğlu, Şahıs, s. 251; İmre, Medeni, s. 366; Saymen, s. 83; Öztan, Şahıs, s. 54; Arpacı, s. 16.

2. Akıl Hastalığının Ayırt Etme Gücünü Kaldıran Bir Sebep Olabilmesi

a. Ayırt Etme Gücü

(1) Genel Olarak

TMK. m. 13'te ayırt etme gücünü kaldıran haller sayılmıştır. Bu haller yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebepler olarak belirtilmiştir. Ancak bu haller, tek başına ayırt etme gücünü kaldırmamaktadır. Bu hallerin ayırt etme gücünü kaldırması için, aynı zamanda kişiyi akla uygun davranma yeteneğinden yoksun bırakması gerekmektedir. Eğer kişide sayılan haller var olmasına, örneğin kişinin akıl hastası olmasına rağmen, bu durum kişiyi akla uygun davranma yeteneğinden yoksun bırakmıyorsa, bu halde kişi ayırt etme gücüne sahip sayılacaktır²²¹.

Akla uygun biçimde davranabilme yeteneğinin kesin sınırlarını çizmek mümkün değildir. Bu yetenek, her somut olayda değerlendirilmelidir. Ancak bu değerlendirmede kullanılabilecek bazı kıstaslar vermek mümkün olabilir. Kişinin ayırt etme gücünün varlığından bahsedilebilmesi için, kişinin, bir hali doğru olarak değerlendirebilmesi gerekmektedir. Kişi, durumu anlayabilmeli ve bu durumda nasıl davranırsa nasıl bir sonuç doğacağını öngörebilecek durumda olmalıdır. Ayrıca akla uygun davranma yeteneğinden bahsedilebilmesi için, kişinin kendi iradesiyle karar verebilmesi ve bu kararı kendi iradesiyle uygulayabilmesi de gerekmektedir. Eğer ki kişi, kendi iradesiyle hareket edemiyor, kendi iradesini oluşturamıyor veya bu iradeye uygun davranamıyorsa, bu durumda da akla uygun davranabilme yeteneğinden bahsedilemez²²². Bir diğer deyişle eğer ki kişi, fiilini kendi iradesiyle gerçekleştiriyor ve bu fiilin mantığını ve sonuçlarını anlayabiliyorsa, bu kişinin ayırt etme gücüne sahip olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir²²³. Nitekim bir görüşe göre, ayırt etme gücünün irade ve bilinç olarak iki unsuru bulunmaktadır. Bu görüşe göre bilinçli olma, kişinin varmak istediği sonucu bilmesi ve buna göre hareket

²²¹ Saymen, s. 93; Oğuzman ve diğerleri, s. 55; Helvacı, s. 57.

²²² İmre, Medeni, s. 374; Oğuzman ve diğerleri, s. 57; Öztan, Şahıs, s. 71. Benzer yönde Velidedeoğlu, Medeni, s. 79.

²²³ Arsebük, Şahıs, s. 262.

etmesidir. İrade ise, kişinin kavrayabildiği bir sonucu gerçekleştirebilmek için harekete serbestçe geçebilmesidir²²⁴.

Ayırt etme gücü, işlemin sonucundan bağımsız bir kavramdır. Kişinin yapmış olduğu işlem, kişinin tamamen aleyhine sonuçlar doğuracak nitelikte olabilir. Ancak önemli olan, kişinin bu olumsuz sonuçları öngörebilecek yetenekte olmasıdır. Bu sebeple, işlemin kişinin tamamen aleyhine olması ayırt etme gücünden yoksun olduğu anlamına gelmeyeceği gibi, aynı şekilde işlemin kişinin lehine olması da kişinin ayırt etme gücüne sahip olduğu anlamına da gelmez²²⁵. Aynı şekilde bir kişi, akla hiç uygun olmayan bir davranışta bulunabilir veya bir akıl hastası, akla son derece uygun bir davranışta bulunabilir. Ancak bu davranışın akla uygunluğu, tek başına ayırt etme gücünü belirlemeye yeterli değildir; ayrıca bu kişinin davranışın sebebini ve sonucunu değerlendirebilir ve bu değerlendirmeye göre karar verebilir olması gerekmektedir²²⁶.

(2) Ayırt Etme Gücünün Göreceliliği

Ayırt etme gücünün göreceliliğinden anlaşılması gereken, ayırt etme gücü araştırılırken, belirli bir kişiden ziyade; kişinin davranışı üzerinden değerlendirme yapılması gerektiğidir. Her olayda her hususun sebep ve sonuçlarını anlama ve bu duruma göre hareket edebilme yeteneğinin gerekleri değişebilmektedir. Zor ve karmaşık bir olayla basit bir olayda akla uygun davranabilme yeteneğinin gerekleri aynı olmayacaktır. Örneğin, küçük bir çocuğun taşınmaz satın almasının sonuçları ile bir kalem satın almasının sonuçlarını aynı şekilde anlaması beklenemez. Bu nedenle, her olay için ayırt etme gücü ayrı ayrı araştırılmalıdır²²⁷. Ayrıca, ayırt etme gücünden yoksunluğun sürekli olması şart değildir. Ayırt etme gücünden yoksunluk hali zaman zaman ve geçici de olabilir. Bu durumda birkaç olayda ayırt etme gücünden yoksun

²²⁴ Köprülü, s. 202; Dural ve Öğüz, ss. 57-58.

²²⁵ Oğuzman ve diğerleri, s. 57; Öztan, Şahis, ss. 71-72.

²²⁶ Egger, Giriş, s. 181; Zevkliler ve diğerleri, s. 225; Arpacı, s. 21; Akipek ve diğerleri, s. 289; Nart, ss. 20-22.

²²⁷ Oğuzman ve diğerleri, s. 61. Benzer yönde açıklamalar için bkz. Velidedeoğlu, Medeni, s. 79; Oğuzoğlu, Şahis, s. 255; İmre, Medeni, s. 375; Köprülü, s. 205; Dural ve Öğüz, s. 60.

bulunan kişinin, her durumda ve her olayda ayırt etme gücünden yoksun olduğu sonucuna varmak doğru olmaz²²⁸.

Ayırt etme gücünün somut olay açısından var olup olmadığını anlamak her zaman kolay olmayabilir. Bu durumda, maddi durumu değerlendirmesi için bilirkişiye başvurulabilir²²⁹. Nitekim ayırt etme gücünün varlığının veya yokluğunun belirlenmesi için, kişinin psikolojik ve psikiyatrik değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir²³⁰. Ancak, ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğu hukuki bir meseledir ve hâkim ayırt etme gücünün olup olmadığına, gerekli değerlendirmeleri dikkate alarak, takdir yetkisi (TMK. m. 4) çerçevesinde karar verir²³¹.

Ayırt etme gücü araştırılırken, kural olarak davranış anında ayırt etme gücünün varlığı aranmakta, ancak bazen sonradan kazanılan ayırt etme gücü de önem taşımaktadır. Örneğin, TMK. m. 148'e göre evlenme sırasında geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmişse, bunun kişi için bir nisbi butlan sebebi oluşturması böyledir. Yine TBK. m. 59'a göre kişinin, geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğu durumda verdiği zararlardan, ancak ayırt etme gücünü kendi kusuru olmadan kaybettiğini ispatladığı takdirde sorumlu olmayacağı kuralı, bir başka örnektir²³².

Ayırt etme gücü göreceli bir kavramsa da, bir kişi ve bir durum için ayırt etme gücü ya vardır ya yoktur. Bir başka deyişle, bir somut olayda ayırt etme gücü için ayırt etme gücünün azlığı ya da çokluğu söz konusu olamaz. Ayırt etme gücünün varlığı derecelendirilmeyip varlığına veya yokluğuna karar verilir²³³.

b. Akıl Hastalığının Ayırt Etme Gücünü Tamamen veya Geçici Olarak Ortadan Kaldırabilmesi

Ayırt etme gücüyle ilgili TMK. m. 13'te sayılan sebeplerden birisi de akıl hastalığıdır. Akıl hastalığı, kişinin akla uygun davranabilme yeteneğini tamamen veya geçici olarak ortadan kaldırabilir.

²²⁸ Oğuzoğlu, Şahis, s. 256; Saymen, s. 93; Öztan, Şahis, s. 76.

²²⁹ Özsunay, s. 40.

²³⁰ Saymen, ss. 88-89. Ayırt etme gücünü değerlendirmenin psikoloji ve psikiyatrinin ilgi alanına ait olduğuna ilişkin bkz. Özsunay, s. 34; Zevkliler ve diğerleri, s. 226.

²³¹ Oğuzoğlu, Şahis, s. 258; Özsunay, s. 40; Oğuzman ve diğerleri, s. 62; Helvacı, s. 58. Benzer yönde Arsebük, Şahis, s. 262.

²³² Oğuzman ve diğerleri, s. 63; Dural ve Öğüz, ss. 60-61; Öztan, Şahis, s. 77, Arpacı, s. 25.

²³³ Oğuzman ve diğerleri, s. 64.

Bir kimsenin tıp bilimine göre akıl hastası olması, o kişinin mutlak olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim her ayırt etme gücünden mahrum kişi akıl hastası olmadığı gibi; her akıl hastası ayırt etme gücünden mahrum da değildir²³⁴. Eğer ki bu durum, kişinin akla uygun davranabilme yeteneğini kaldırıyorsa, kişi ayırt etme gücünden yoksun sayılır. Ayrıca her akıl hastalığı için, kişinin ayırt etme gücünü ya kaldırır ya kaldırmaz gibi kesin bir kanıya varmak da doğru değildir. Kişinin ayırt etme gücünü zaman zaman veya belli aralıklara veya sadece nöbet dönemlerinde kaldıran akıl hastalıkları bulunmaktadır²³⁵. Bu nedenle, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücü araştırılırken yapılması gereken; sadece kişinin akıl hastası olup olmaması değil, aynı zamanda fiil anında ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığıdır²³⁶. Bu araştırmanın her olayda ayrıca yapılması gerekmektedir²³⁷. Nitekim akıl hastalığı, her zaman kişinin olayları anlayıp çıkarımda bulunmasını, iyiyi kötünden ayırabilme yetisini, kişinin serbest iradesiyle hareket edebilmesini, menfaatlerini korumasını etkilememektedir²³⁸.

Aklıl hastalığı, fiil anında kişinin ayırt etme gücünü ortadan kaldırmışsa, kişinin sürekli olarak ayırt etme gücünden mahrum olmasının veya sadece belirli dönemlerde ayırt etme gücünden yoksun bulunmasının, fiil açısından bir önemi bulunmamaktadır. Bu durumda her halükârda akıl hastası fiilden veya hukuki işleminden sorumlu tutulamayacaktır. Olayı tersine çevirdiğimizde kişi akıl hastası olup da fiil anında ayırt etme gücüne sahipse, bu durumda kişi, fiil veya hukuki işlemlerinden sorumlu tutulabilecektir²³⁹. Ancak daha önce belirttiğimiz üzere; ayırt etme gücünden geçici yoksunlukla ilgili TMK. m. 148 ve TBK. m. 59 bu durumun istisnaları olarak kabul edilebilir²⁴⁰.

²³⁴ Velidedeoğlu, Medeni, s. 81; Saymen, ss. 90-91; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 207; Öztan, Şahis, s. 73.

²³⁵ Velidedeoğlu, Medeni, s. 81; İmre, Medeni, s. 377; Saymen, s. 91; Özsunay, s. 36; Oğuzman ve diğerleri, s. 58; Dural ve Ögüz, s. 59; Arpacı, s. 23; Helvacı, ss. 59-60; Nart, s. 30.

²³⁶ Velidedeoğlu, Medeni, s. 81.

²³⁷ Öztan, Şahis, ss. 73-74.

²³⁸ Dinçmen, s. 51. Ayrıca bkz. YHGK, T. 23.1.2020, E. 2017/2-1934, K. 2020/62; YHGK., T. 2.12.2020, E. 2017/2-2712, K. 2020/988: “Adli Tıp Kurumu raporu ile davalı hakkında “Kişide (Bipolar Affektif Bozukluk) denilen (manik) ve (depresif) ataklarla seyreden ve arada tam bir akli sağlık içinde olduğu, serbest ara devrelerden oluşan ruhsal rahatsızlığın halen remisyon (iyilik) halinin saptandığı, ...”, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 25.06.2022).

²³⁹ Velidedeoğlu, Medeni, s. 82. Aynı yönde Kılıçoğlu, Medeni, s. 222.

²⁴⁰ Bkz. dn. 232.

Her ne kadar, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünün varlığı veya yokluğunun değerlendirilmesinde tıp bilimi ve bilirkişilerden yardım alınacak olsa da, bir hukuki değerlendirme olarak ayırt etme gücü hakkında kararı hâkim verecektir²⁴¹.

3. Akıl Hastalığının Kısıtlama Sebebi Olabilmesi

TMK. m. 405 / f. 1, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her erginin kısıtlanacağını düzenlemektedir. Gerçekten de kanunun ifadesiyle; akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişilerin işlerini tek başına göremeyecekleri ve yardıma ihtiyaç duydukları eskiden beri kabul edilmektedir²⁴². Anlaşılacağı üzere akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, kısıtlanma için tek başına yeterli değildir. Bu hallerin kısıtlamaya yol açması için, kişinin işlerini göremeyecek duruma gelmesi veya korunması veya bakımı için sürekli yardıma gereksinim duyması veya başkasının güvenliğini tehlikeye sokması gerekmektedir (TMK. m. 405 / f. 1)²⁴³. Kanunda açıkça ifade edilmese de bu haller nedeniyle kısıtlama kararı verilebilmesi için bunların sürekli olması gerekmektedir²⁴⁴.

Kişinin işlerini göremeyecek olmasından maksat, kişinin sadece hukuki işlemlerini tek başına yapamayacak olması değildir. Kişinin günlük işlerini örneğin tarlasını ekecek ve biçecek durumda olmaması da kişinin kendi işini göremeyecek durumda olması anlamına gelir²⁴⁵.

Tıp öğretisinde bir görüşe göre TMK. m. 405'te belirtilen sonuçlara yol olan hastalıklardan ilk akla gelenleri şizofreni, hezeyanlı bozukluk, şizoafektif bozukluk ve diğer psikotik bozukluklardır. Ayrıca bunama, zekâ geriliğinin orta, ağır ve ileri dereceleri ve diğer ağır bilişsel bozuklukları da kısıtlama nedeni olabilir²⁴⁶.

---

²⁴¹ Nart, s. 31.

²⁴² İmre, Medeni, s. 381. Akıl hastasının sürekli korunma veya bakıma ihtiyacı olabileceğine ilişkin bkz. Egger, Vesayet, s. 125.

²⁴³ Bazı akıl hastalıklarının kısıtlanmayı gerektirmeyeceğine ilişkin bkz. İmre, Hacir, s. 356.

²⁴⁴ Egger, Vesayet, s. 118; İmre, Hacir, s. 357; Oğuzman ve diğerleri, s. 76; Dural ve Ögüz, s. 63.

²⁴⁵ Egger, Vesayet, s. 120.

²⁴⁶ Hüseyin Soysal ve Doğan Yeşilbursa, "Adli Psikiyatri", **Psikiyatri**, (Ed. Işın B. Kulaksızoğlu ve diğerleri), İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 408.

Kısıtlama kararı verilecek kişi, sürekli şekilde ayırt etme gücünden yoksun olabilir. Bu durumda kısıtlama kararı adeta bir tespit niteliğinde olup, mevcut durumda bir değişiklik olmadığı için, kararın kişinin ehliyetine bir etkisi olmaz²⁴⁷. Ancak, ayırt etme gücünden sürekli yoksun olmadığı halde akıl hastalığı bulunan bir kişide de kısıtlama şartları mevcut olabilir²⁴⁸.

Her ne kadar küçükler de, kısıtlılık sebebi olabilecek bir akıl hastalığına sahip olabilirse de, onlar zaten velayet veya vesayet altındadırlar. Ancak kısıtlama kararının, ergin olduktan sonra sonuç doğuracak şekilde küçükler hakkında da verilmesi mümkündür (TMK. m. 419 / f. 2)²⁴⁹.

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlama kararı verilmesi için resmi sağlık kurulu raporu alınmalıdır (TMK. m. 409 / f. 2). Elbette ki hâkim bu raporu dikkate alacaksa da, kısıtlamaya gerek olup olmadığı konusunda TMK. m. 4 kapsamında takdir yetkisini serbestçe kullanabilecektir²⁵⁰.

4. Akıl Hastalığı Nedeniyle Bir Kimseye Yasal Danışman Atanabilmesi

TMK. m. 429, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber; korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin kişilere yasal danışman atanacağını belirtmektedir. Akıl hastalığı nedeniyle de bir kimseye yasal danışman atanması gerekebilir. Nitekim bazı akıl hastalığı halleri, kişinin kısıtlanmasını gerektirecek nitelikte değilse de, bu kişilerin tam ehliyetli olarak görülmesi de uygun olmayabilir. Bu durumda bu kişilere yasal danışman atanması en uygun yol olarak görünebilir²⁵¹. Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olmayan;

²⁴⁷ Saymen, s. 91; Arpacı, s. 33.

²⁴⁸ İmre, Hacir, s. 356; Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985-1986, s. 323.

²⁴⁹ Arpacı, s. 32.

²⁵⁰ İmre, Hacir, s. 358.

²⁵¹ İmre, Hacir, s. 357; İmre, Medeni, s. 382; Yarg., 2. H.D., T. 28.11.2011, E. 2011/7530, K. 2011/20003: "Mahkemece karara esas alınan yine Dörtüyl Devlet Hastanesinin 15.10.2010 tarih ve 5435-1597 Sayılı Sağlık Kurul Raporunda ise "Sanısal Bozukluk (hasta ilaç tedavisini reddetmekte olup ilaç tedavisi görmesi gereklidir), şimdiki haliyle vasi tayini gerekmediği, ancak hukuki işlemlerini danışman eşliğinde yapabilir" şeklinde kanaat belirtilmiştir. Toplanan deliller ve Sağlık Kurul Raporu dikkate alınarak adı geçene Türk Medeni Kanunun 429. maddesi uyarınca yasal danışman atanması gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru bulunmamıştır."; Yarg. 8. HD, T. 23.1.2018, E. 2017/7420, K. 2018/1164: "Somut olayda, dosya kapsamında kısıtlı adayı hakkında ilk aldırılan ... Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin 29.07.2015 tarihli heyet raporunda hafif bilişsel bozukluk olduğu ve bu durumun sağlıklı karar verebilmesini etkileyebileceğinin

ancak zaman zaman veya belli durumlar için ayırt etme gücünün varlığından bahsedilemeyen bazı akıl hastalarının da bu durumda oldukları söylenebilir²⁵². Örneğin bunamanın başlangıç evresinde, kişinin kısıtlanması yerine kişiye yasal danışman atanmasının önerilebileceği²⁵³; benzer şekilde, hafif derecede zekâ geriliği olan kişilere de yasal danışman atanmasının önerilebileceği belirtilmektedir²⁵⁴.

Her ne kadar bu kişiler işlem sırasında ayırt etme gücünden yoksunsa ve bu işlemde sorumlu olmayacaklarsa da, özellikle ekonomik açıdan önemli hukuki işlemler açısından sonradan bir uyuşmazlığa sebep vermektense, önceden bu uyuşmazlığa engel olmak, bunun için de bu kişiye yasal danışman atamak kanaatimizce tercih sebebidir.

5. Akıl Hastalığının Ehliyet Sınıflarına Etkisi

Tam fiil ehliyetine sahip olmanın ilk şartı ayırt etme gücüne sahip olmaktır. Ayırt etme gücü ve ayırt etme gücünü kaldıran hallerle ilgili daha önceden yapmış olduğumuz açıklamalara yollama yapmakla yetiniyoruz²⁵⁵. Ancak daha önce ayrıntılı olarak açıklanmasına rağmen bir hususu vurgulamakta fayda görmekteyiz. TMK. m. 13'te akıl hastalığı ayırt etme gücünü kaldıran bir sebep olarak sayılmıştır. Ancak kişinin akıl hastası olması, tek başına kişinin ayırt etme gücünü kaldırmayacak, aynı zamanda akıl hastalığının kişiyi akla uygun biçimde davranma yeteneğinden mahrum bırakması gerekecektir. Bu nedenle diyebiliriz ki akıl hastalığı, kişinin akla uygun biçimde davranmasına sürekli olarak engel oluşturuyorsa, bu kişinin ayırt etme gücünden mahrum olduğu ve tam ehliyetli olmadığı kabul edilecektir.

---

belirtildiği anlaşılmaktadır. Vesayete dair hükümler kamu düzenine dair olduğundan mahkemece, belirtilen raporda geçen tespitler, kısıtlı adayının yaşı ve sağlık durumu gözetilerek kendiliğinden bu yönde araştırma yapıp tüm delilleri toplandıktan sonra oluşacak sonuca göre kısıtlı adayına TMK 429. maddesine göre yasal müşavir tayini gerekip gerekmediği hususunda bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 02.03.2021).

²⁵² Dokuz, ss. 198-199; Sercan, Çeviri, s. 18; Mustafa Sercan, Yurttaşlık Hukukunda (Medeni Hukuk) Adli Psikiyatri, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, (Ed. Niyazi Uygur), Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018, (Yurttaşlık), s. 206; Soysal ve Yeşilbursa, s. 409.

²⁵³ Sercan, Yurttaşlık, s. 204.

²⁵⁴ Soysal ve Yeşilbursa, s. 409.

²⁵⁵ Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-2).

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar tam ehliyetsizdirler. Bu kişiler ergin olabileceği gibi, küçük veya kısıtlı da olabilir. Ayırt etme gücü her ne kadar her durumda araştırılması gereken bir olguysa da, bazı kişilerin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olduğu kabul edilir. Bu kişiler, hiç idrak kabiliyeti olmayacak kadar küçük çocuklar ve ileri derecede akıl hastalarıdır. Akıl hastalığı mevcut olup ancak bu hastalığı ileri derecede olmayanların ise bazı zamanlarda veya hastalığın bir evresinde ayırt etme gücüne sahip olması mümkündür²⁵⁶. Bu durumda ayırt etme gücünü sürekli olarak kaldıracak kadar ileri derecede akıl hastalığı olan kişiler tam ehliyetsiz grubuna girerlerken, akıl hastalığı nedeniyle sürekli olarak ayırt etme gücünden mahrum olmayan akıl hastaları tam ehliyetsiz olarak değerlendirilemez²⁵⁷.

Tam ehliyetin bir diğer şartı ise kısıtlı olmamaktır. Akıl hastalığının ve akıl zayıflığının kısıtlama nedeni olabileceği daha önce açıklanmıştı²⁵⁸.

Sınırlı ehliyetsizler sınıfına, ayırt etme gücü olup da kısıtlanmış kişiler ve ayırt etme gücü olan küçükler girmektedir²⁵⁹. Bu bakımdan sınırlı ehliyetsizlik, ayırt etme gücüne sahip küçükler bakımından kanuni bir sonuçtur. Ayırt etme gücüne sahip erginlerin sınırlı ehliyetsiz sayılmaları ise, haklarında kısıtlama kararı verilmiş olmasına bağlıdır. Ayırt etme gücünden yoksun ergin kişiler hakkında da kısıtlama kararı verilebilir. Ancak bu karar bir tespit niteliğinde olup, kararın kişinin ehliyetine bir etkisi bulunmamaktadır. Bu kişiler hakkında kısıtlama kararı verilse de ayırt etme gücünden yoksun bu kişiler kanunen tam ehliyetsiz sınıfına dahildirler.

Çalışmamızın konusu açısından önem arz eden sınırlı ehliyetsizler, ayırt etme gücüne sahip olup da akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan kişilerdir. Bu kısıtlama kararının bir sonucu olarak da; eğer ki akıl hastası kişi sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun değilse, bu kişi sınırlı ehliyetsiz sınıfına dahil olmakla sınırlı ehliyetsizlere ilişkin kurallara tabi olacaktır.

TMK. m. 429, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber, korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin kişilere yasal danışman atanacağını belirtmektedir. Öğretide bir kısım yazarlar, kişiye yasal danışman atanması durumunda, o kişinin sınırlı ehliyetli adı altında ayrı bir ehliyet

---

²⁵⁶ Oğuzman ve diğerleri, s. 80.

²⁵⁷ Saymen, s. 91.

²⁵⁸ Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-3).

²⁵⁹ Oğuzman ve diğerleri, s. 95.

grubuna dahil olacağını kabul ederken²⁶⁰, diğer bazı yazarlar ise bu kişilerin tam ehliyetli olmakla birlikte bazı işlemleri için ayrıca bir onay ihtiyacı duyduklarını kabul etmektedirler²⁶¹. Bu tartışmanın ötesinde konumuz bakımından önemli olan; akıl hastalığının TMK. m. 429’la olan ilişkisidir. Akıl hastalığı nedeniyle bir kimseye yasal danışman atanabileceği ise daha önce anlatılmıştı²⁶².

Yasal danışmanlığın türlerinden kendisine oy danışmanı atanan kimselerin, maddede sayılan işleri yapabilmek için yasal danışmanlarından onay almaları gerekmektedir (TMK. m. 429). Yönetim danışmanı atanması durumunda da, malvarlığının sermayeyle ilgili işlerini yapma konusunda yönetim danışmanının temsil yetkisi de bulunmakta ve vesayet makamının iznini gerektiren işlemleri yapması durumunda, vasiye ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiği de belirtilmektedir²⁶³. Bu bakımdan yönetim danışmanı, kendisine danışman atanan kişinin sermayesi bakımından vasisi gibidir.

Akıl hastalığına sahip bir kimse sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olmayabilir²⁶⁴. Benzer şekilde bu kimseye ne vasi ne de yasal danışman atanmasına gerek olabilir. Bu durumda bu kimsenin tam ehliyetli olduğunun kabulü gerekir.

---

²⁶⁰ Oğuzman ve diğerleri, s. 113; Akipek ve diğerleri, s. 336; Öztan, Şahis, s. 108; Arpacı, s. 35; Helvacı, s. 64.

²⁶¹ Dural ve Ögüz, s. 66; Kılıçoğlu, Medeni, s. 272.

²⁶² Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-4).

²⁶³ Helvacı, s. 66.

²⁶⁴ Akıl hastalığının kişinin ayırt etme gücünü sürekli olarak değil ancak zaman zaman kaldırdığı durumda kişinin fiil ehliyetine sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Saymen, s. 91.

İKİNCİ BÖLÜM

EVLENMENİN KURULMASINDA VE SONA ERMESİNDE

AKIL HASTALIĞI

I. NİŞANLANMADA AKIL HASTALIĞI

A. Nişanlanmadan Önce Var Olan Akıl Hastalığı

1. Nişanlanmanın Geçerlilik Şartları ve Akıl Hastalığı

a. Genel Olarak

Nişanlanma bir kadın ile bir erkeğin karşılıklı olarak evlenme vaadinde bulunmalarıdır. Bu vaad gerçekleşince tarafların kendi aralarında bu durumu farklı isimlendirmeleri de bu işlemin hukuki olarak nişanlanma vasfını değiştirmez. Karşılıklı bu vaad hukuki işlem niteliğindedir²⁶⁵.

Hukuki işlem niteliğinde karşılıklı bir vaad olan nişanlanmanın iki kurucu unsuru bulunmaktadır. Bunlar karşılıklı evlenme vaadi ve bu vaadin sahiplerinin ayrı cinste olmalarıdır²⁶⁶. Bu kimselerin aynı cinsiyete sahip olmaları durumunda nişanlanma yokluk yaptırımına tabi olur²⁶⁷.

Nişanlanmaya ve nişanlanacağı kişiye karar verme yetkisi kişinin kendisindedir. Bu bakımdan nişanlanma kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı bir haktır²⁶⁸. Temsil yoluyla nişanlanma mümkün değildir. Ancak kişi nişanlanmaya ve nişanlanacağı kişiye karar verdikten sonra, bu iradesini bir aracı yoluyla açıklayabilir²⁶⁹. Nişanlanmanın geçerli olabilmesi için kurucu unsurların

²⁶⁵ Mehmet Erdem, **Aile Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 23. Açıkça nişanlanmanın bir hukuki işlem olduğundan bahsetmeseler de, nişanlanmanın niteliğine ilişkin açıklamalarıyla, hukuki işlem olduğunu teyit eden görüşler için ayrıca bkz. dn. 274.

²⁶⁶ Nişanlanmanın kurucu unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 15-18; Hüseyin Hatemi, **Aile Hukuku**, 9. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, ss. 9-10.

²⁶⁷ Köprülü ve Kaneti, s. 53; Hatemi, ss. 9-10.

²⁶⁸ Oğuzman ve diğerleri, s. 91; Zevkliler ve diğerleri, ss. 688-689; Nevzat Koç, **Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2002, s. 22; Dural ve Öğüz, s. 78.

²⁶⁹ Köprülü ve Kaneti, s. 50; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 165; Birsen, s. 241; Zevkliler ve diğerleri, s. 689; Hatemi, s. 10; Erdem, s. 26.

gerçekleşmiş olması yeterli değildir. Ayrıca geçerlilik şartlarının da mevcut olması gerekir.

Nişanlanma, emredici hukuk kurallarına, ahlaka aykırı veya muvazaalı olmamalıdır²⁷⁰. Nişanlanma konusunda imkânsızlığın da geçerlilik unsurlarından birisi olduğundan bahsedilebilir²⁷¹. Bu husus konumuz açısından, taraflardan birisinde evlenmeye engel derecede akıl hastalığı olması açısından önem arz eder. Nitekim kesin bir evlenme engelinin bulunması, örneğin evlenmeye engel derecede bir akıl hastalığının bulunması durumunda nişanlanma geçersiz olur. Bu durumda, aşağıda açıklanacağı üzere daha çok ehliyet açısından önem taşısa da, akıl hastalığının nişanlanmayı mümkün kılmadığı; böylece imkânsızlık sebebiyle geçersizliğin söz konusu olduğu da söylenebilir. Bu durum özellikle, akıl hastalığının evlenmeye engel derecede bulunduğu ancak ayırt etme gücünü ortadan kaldırmadığı hallerde karşımıza çıkar. Ancak kesin olmayan bir evlenme engelinin bulunması nişanlanmayı geçersiz hale getirmez²⁷². Nişanlanmanın geçerliliği için bir şekil zorunluluğu düzenlenmiş değildir. Taraflar iradelerini şekle bağlı olmadan açık veya örtülü olarak açıklayabilirler²⁷³.

Nişanlanmanın geçerli bir şekilde hüküm doğurabilmesi için tarafların nişanlanma ehliyetlerinin bulunması gerekmektedir. Nitekim nişanlanmanın hukuki niteliğiyle ilgili olarak üç görüş bulunmaktadır. Bu görüşler, nişanlanmanın bir karar olduğu, nişanlanmanın bir ön sözleşme olduğu ve nişanlanmanın bir sözleşme olduğu görüşleridir²⁷⁴. Sayılan görüşlerden hepsi nişanlanmanın hukuki bir işlem olduğunu teyit etmektedir. Bu sebeple ehliyet açısından hangi görüşün kabul edildiğinin bir önemi yoktur. Akıl hastalığı yönünden nişanlanma özellikle ehliyet açısından ele alınmalıdır. Kanunda nişanlanma ehliyeti düzenlenmiş değildir. Bu sebeple konu genel olarak ehliyet sınıflarına göre değerlendirilmelidir.

²⁷⁰ Tekinay, ss. 19-20; Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, İkinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 26; Dural ve diğerleri, s. 18.

²⁷¹ Hatemi, s. 14.

²⁷² Feyzioğlu ve Doğanay, ss. 169-170; Zevkliler ve diğerleri, s. 686; Dural ve diğerleri, s. 21; Erdem, s. 28.

²⁷³ Köprülü ve Kaneti, s. 49; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 203; Birsen, s. 241; Zevkliler ve diğerleri, s. 682; Dural ve diğerleri, s. 16; Erdem, s. 24.

²⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, ss. 158-161; Oğuzman ve Dural, ss. 23-24; Koç, ss. 14-20.

b. Nişanlanma Ehliyeti ve Akıl Hastalığı

Tam ehliyetliler her türlü hukuki işlemi yapabilecek kişilerdir. Bu bakımdan tam ehliyetliler nişanlanmayı da tek başlarına gerçekleştirebilirler²⁷⁵. Aynı durum kendisine yasal danışman atanmış kişiler için de geçerlidir²⁷⁶. Nitekim TMK. m. 429'da nişanlanma sayılmamıştır.

Tam ehliyetsiz kişiler ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun kişilerdir. Nişanlanma ise kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı bir işlemdir. Bu bakımdan tam ehliyetsiz kişiler nişanlanmayı gerçekleştiremezler. Ayrıca nişanlanmanın kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı olması sebebiyle, tam ehliyetsiz adına yasal temsilcilerinin de nişanlanmayı gerçekleştirmeleri mümkün değildir²⁷⁷. Kişi tam ehliyetsiz olmamakla birlikte; nişanlanma anında ayırt etme gücünden yoksunsa, bu durumda da nişanlanma geçersizdir. Evlenmede olduğu gibi sonradan ayırt etme gücünün kazanılması durumunda, bu husus, bir nisbi butlan sebebi değil mutlak butlan sebebi olarak kabul edilmelidir²⁷⁸. Ancak bir görüş, nişanlanma anında ayırt etme gücünden geçici yoksun kişinin, evlenme anındaki ayırt etme gücünden yoksunluğa kıyasla nişanlanmanın iptalini isteme yetkisine sahip olacağını, ancak kişinin bu durumunun nişanlanmayı hükümsüz kılmayacağını savunmaktadır²⁷⁹.

Akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldırabileceği daha önce açıklanmıştır²⁸⁰. Bu bakımdan akıl hastası kişinin hastalığı, kendisini sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun bırakıyorsa, bu kişi nişanlanma ehliyetine sahip olamayacak ve nişanlanmanın mutlak anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması nedeniyle de bu kişi nişanlanamayacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki; her akıl hastası ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olmayabilir veya kısıtlanması için gerekli nedenler kendisinde bulunmayabilir. Yani kişi hem akıl hastası olup hem de tam ehliyetli olabilir. Böyle kimselerin nişanlanmasında ehliyet yönünden bir sınırlama

²⁷⁵ Köprülü ve Kaneti, s. 51; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 166; Zevkliler ve diğerleri, s. 683.

²⁷⁶ Birsen, s. 241; Zevkliler ve diğerleri, s. 684; Hatemi, ss. 11-12.

²⁷⁷ Dural ve diğerleri, s. 19.

²⁷⁸ Dural ve diğerleri, ss. 18-19; Hatemi, s. 12; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, (Aile), s. 40; Erdem, s. 26.

²⁷⁹ Ferit H. Saymen ve Halid K. Elbir, **Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, İkinci Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1960, s. 45; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 169; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986; s. 35; Akıntürk ve Ateş, ss. 33-34; Koç, ss. 40-41.

²⁸⁰ Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-2-b).

olmayacağı açıktır. Aynı sonuç, akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanmış kişiler için de geçerlidir. Ancak burada akıl hastalığının, evlenmeye engel teşkil etmeyecek bir akıl hastalığı olması gerekir. Aksi durumda nişanlanma imkânsızlık nedeniyle hükümsüz olur.

Akıl hastası kimse sınırlı ehliyetsiz durumda da olabilir. Nişanlanma kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Sınırlı ehliyetsizler de kural olarak kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanırken tek başlarına hareket edebilirler. Ancak kanun koyucu nişanlanmanın bu özelliğine rağmen ileride mali yükümlülükler getirebileceğini öngörerek, nişanlanmanın yasal temsilcinin rızası olmadıkça küçüğü ve kısıtlıyı bağlamayacağını hüküm altına almıştır (TMK. m. 118 / f. 2)²⁸¹. Bu konuda bir görüş, yasal temsilcinin izni olmaksızın yapılan nişanlanmanın tek taraflı bağlamazlık sonucu doğuracağını savunmaktadır. Bu görüşe göre, yasal temsilcinin rızası olmadan nişanlanan sınırlı ehliyetsiz, nişanlanmayla bağlı değildir. Ancak karşı tarafın tam ehliyetli veya kendisine yasal danışman atanmış bir kimse olması durumunda, karşı taraf nişanlanmayla bağlıdır. TMK. m. 451 / f. 2 uyarınca yasal temsilciye onay verilmesi için bir süre tanınmış, ancak onay verilmemişse, karşı taraf da nişanlanma ile bağlı olmaktan kurtulur²⁸². Diğer bir görüş ise, nişanlanmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması ve TMK. m. 118 / f. 2'nin sınırlı ehliyetsizi olası mali sonuçlardan korumak için düzenlendiği gerekçeleriyle sınırlı ehliyetsizin tek başına gerçekleştirdiği nişanlanma işleminin geçerli olduğunu, ancak, yasal temsilcinin rızası olmadan nişanlanmanın mali sonuçlarıyla bağlı olmayacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre yasal temsilcisinin rızası beyan edilmeden nişanlanan sınırlı ehliyetsiz nişanın bozulmasına sebebiyet verirse, nişanın bozulmasından dolayı mali sonuçlarla bağlı olmaz. Sınırlı

²⁸¹ Nişanlanmanın kişiliği yakından ilgilendirdiğine ilişkin bkz. Dural ve Ögüz, s. 83. Nişanlanmanın kişiye sıkı sıkıya mutlak hak olduğuna ilişkin bkz. Oğuzman ve diğerleri, s. 91. Ayrıca bkz. Tekinay, s. 14; Hatemi, s. 12.

²⁸² Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku**, Beşinci Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul 1965, (Aile), ss. 23-24; Zevkliler ve diğerleri, s. 684; Kılıçoğlu, Aile, s. 13; Biraz farklı olmakla genel olarak bu yönde Andreas B., Schwarz, **Aile Hukuku I**, çev. Bülent Davran, İkinci Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946, ss. 37-38; Hüseyin Avni Göktürk, **Türk Medeni Hukuku İkinci Kitap Aile Hukuku**, 3. Basım, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınlarından, Ankara, 1955, s. 276; ve Ateş, ss. 31-32; Hatemi, ss. 12-13; Öztan, Aile, ss. 42-46. Böyle bir nişanlanmanın hukuki sonucunun tek taraflı bağlamazlık olacağı yönünde açıklamalarda bulunan *Tekinay* kanuni mümessilin onay vermemesi durumunda nişanlanmanın sona ermeyeceğini ancak bunun haklı nedenle bozma sebebi olacağını savunmuştur. Yazar bu görüşünü nişanlanmanın sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle kanuni temsilcinin nişanı bozma hakkı olmamasına dayandırmaktadır. Bkz. Tekinay, s. 15.

ehliyetsizle nişanlanan tam ehliyetli veya kendisine yasal danışman atanmış kimse ise nişanın bozulmasından doğan mali sonuçlarla bağlı olur²⁸³. Yasal temsilcinin nişanlanmaya onay vermemesi de nişanlanmayı hükümsüz hale getirmez. Ancak bu durum, nişanlanmanın karşı tarafı için nişanı sona erdirmeye haklı sebep teşkil eder²⁸⁴.

Sınırlı ehliyetsiz kimsenin ehliyet durumunu diğer nişanlıdan gizlemiş olması özellik arz eder. Bu durum, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış sınırlı ehliyetsiz kimsenin, bunu karşı taraftan saklaması şeklinde mümkün olabilir. TMK. m. 452 / f. 2'ye göre vesayet altındaki kimse, fiil ehliyeti hakkında karşı tarafı yanıltırsa, karşı tarafın bu nedenle uğramış olduğu zarardan sorumlu olur²⁸⁵. Belirtmek gerekir ki buradaki sorumluluğun hukuki sebebi, nişanlılığın mali sonuçlarına ilişkin hükümler değil, vesayet altındaki kimsenin karşı tarafı yanıltması durumuna sonuç bağlayan TMK. m. 452 / f. 2 hükmüdür. TMK. m. 343 / f. 1 hükmünce bu durum, velayet altındaki kimse için de geçerlidir²⁸⁶.

Akıl hastalığının bir kısıtlama nedeni olduğu ve akıl hastası kişinin kısıtlanabileceği daha önce açıklanmıştı. Bu durumda akıl hastası olup da kısıtlanmış ancak ayırt etme gücüne sahip kişilerin nişanlanmaları yasal temsilcilerinin rızasına bağlı olacaktır. Elbette ki burada; ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunmayan, bu nedenle de sınırlı ehliyetsiz sınıfına giren akıl hastalığına sahip kişiler söz konusudur. Haklarında kısıtlama kararı verilen ayırt etme gücünden sürekli yoksun tam ehliyetsiz kimselerin ise nişanlanamayacakları açıktır. Yine bu durum, akıl hastalığının, evlenmeye engel bir akıl hastalığı olup olmadığıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Sınırlı ehliyetsiz kişilerin nişanlanmasına ilişkin rıza, nişanlanmadan sonra verilebileceği gibi önce de verilebilir. Bu rıza, velayet altındakiler için velileri, vesayet altındakiler içinse vasilerince verilir. Rıza verilirken nişanlanılacak olan

²⁸³ Oğuzman ve Dural, s. 28; Dural ve diğerleri, s. 19. Bu görüşte Erdem, s. 27. Ayrıca bkz. Saymen ve Elbir, ss. 46-47.

²⁸⁴ Oğuzman ve Dural, s. 28. Bu yönde A. Samim Gönensay, **Medeni Hukuk Cild 2 Aile Hukuku Kısım 1 Karı ve Koca**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1937, (Aile), s. 8. Ayrıca bkz. Tekinay s. 15; Saymen ve Elbir ise bu durumda nişanlanma hükümsüz kalır demektedir. Bkz. Saymen ve Elbir, ss. 47-48.

²⁸⁵ Oğuzman ve Dural, s. 28; Zevkliler ve diğerleri, s. 685; Hatemi, s. 13.

²⁸⁶ Hatemi, s. 13.

kişinin belirtilmesi gerekmektedir. Evlenmek için rıza verilmişse, bu durumda nişanlanmak için de rıza verildiği kabul edilmektedir²⁸⁷.

Vesayet altındaki kişi, vasinin rıza vermemesine karşı şikâyet ve itirazda bulunabilir (TMK. m. 461). Ancak velayet altındaki kimsenin, velinin bu davranışına karşı başvurabileceği bir yol olup olmadığı tartışmalıdır. Bu konuda bir görüş, velinin bu davranışının hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilmesinin zorluğuna vurgu yapmaktadır²⁸⁸. Bir başka görüş ise, sadece rıza göstermemenin hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilemeyeceğini kabul etmekle, bu davranışın dışında başkaca olayların da velayet hakkının kötüye kullanımı veya ihmal olarak değerlendirilmesi durumunda velayet hakkının kaldırılabilceğini savunmuştur²⁸⁹. Diğer bir görüş ise, velayet altındaki küçükler bakımından, TMK. m. 128'in kıyasen uygulanarak mahkemeye başvuru haklarının olması gerektiğini savunmuştur²⁹⁰. Herhalde bu görüşü, velayet altındaki küçükler ve kısıtlılar bakımından birlikte değerlendirmek gerekir. Kanaatimizce bu görüşler arasında en uygunu, başka durumların da varlığı durumunda velayetin kötüye kullanıldığı göz önünde tutularak velayetin kaldırılması yoluna gitmektir (TMK. m. 348).

Sınırlı ehliyetsiz kişi sonradan tam ehliyetli duruma gelirse, bu durumda her ne kadar artık kanuni temsilcinin rızası aranmayacaksa da, nişanlanma kendiliğinden geçerli hale gelmeyecektir. Bir görüşe göre bu durumda sınırlı ehliyetsiz kişi, kendi işlemine onay vermelidir²⁹¹. Kanaatimizce bu onay açık ve örtülü şekilde verilebilir. Nişanlının bu onayı vermemesi durumunda ise nişanlanmanın sona erdiği kabul edilmelidir²⁹². Bu duruma, akıl hastası nedeniyle kısıtlanan kişinin sonradan üzerindeki vesayet kaldırılması (TMK. m. 474) örnek olarak verilebilir.

2. Nişanlanmada İrade Sakatlıkları ve Akıl Hastalığı

Nişanlanmanın yanıltma, aldatma, korkutma gibi bir nedenle sakat olduğu durumda, iradesi sakatlanan tarafça, bir haklı sebebin varlığı kabul edilerek, nişanlanma sona erdirilebilir. Nişanı aldatma veya korkutmaya dayanarak bozan taraf

²⁸⁷ Dural ve diğerleri, s. 20; Erdem, s. 26.

²⁸⁸ Dural ve diğerleri, s. 20.

²⁸⁹ Velidedeoğlu, Aile, s. 26, Benzer yönde Feyzioğlu, s. 34; Öztan, Aile, ss. 44-45.

²⁹⁰ Akıntürk ve Ateş, s. 33.

²⁹¹ Tekinay, s. 16; Erdem, s. 27.

²⁹² Tekinay, s. 16.

tazminat talep edebileceği gibi, yanılan tarafın kusurlu olması durumunda da karşı taraf tazminat talep edebilir²⁹³. Konumuz açısından önem arz eden husus, akıl hastası kişinin akıl hastalığını ya da ehliyet durumunu gizlemesi veya bu durumun karşı taraf için bir yanılma sebebi olmasıdır. Eğer ki akıl hastası kişi hastalığını veya ehliyet durumunu gizlerse, bu durum bir aldatma olarak kabul edilebilecektir. Aldatmanın şartları gerçekleşmeksizin, başka bir deyişle aldatma eylemi bulunmaksızın, karşı tarafça kişinin akıl hastası olduğunun bilinmemesi de bir yanılma sebebi olarak kabul edilmelidir.

Nişanlanmada irade bozukluğu hallerinde TBK. m. 39'da düzenlenen 1 yıllık hak düşürücü sürenin uygulanmayacağı kabul edilmektedir. Bunun nedenini, irade bozukluğunun ortadan kalkmasından sonra, iradesi sakatlanan nişanlının derhal nişanı bozduğunu bildirmesi gerekliliği ve nişanın TBK. m. 39'da olduğu gibi işlemi baştan hükümsüz hale getirmektense ileriye dönük olarak sona erdirmenin nişanlanmanın bünyesine daha uygun olacağının kabul edilmesidir²⁹⁴. Bunun yanında iradesi sakatlanan nişanlının davranışları sonradan onay olarak anlaşılabilirse bu kimse iradesinin sakatlanmasını nişanın bozulmasında haklı sebep olarak gösteremez²⁹⁵.

B. Nişanlanmadan Sonra Ortaya Çıkan Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı nişanlanmadan önce var olabileceği gibi, nişanlandıktan sonra ancak evlenmeden önce de ortaya çıkabilir. Bu durumda nişanlanmanın akıbetinin ne olacağı, akıl hastalığının etkilerine göre değerlendirilmelidir.

Akıl hastalığı, kişinin ayırt etme gücünü sürekli olarak ortadan kaldırabilir. Aynı zamanda kişinin akıl hastalığı, evlenmeye engel derecede bir akıl hastalığı olabilir. Bu durumlarda kesin bir evlenme engeli söz konusu olur ve nişanlılık kendiliğinden sona erer²⁹⁶. Akıl hastalığının, böyle etkilerinin olmadığı durumlarda karşı taraf için haklı sebep oluşturup oluşturmadığı, her durumda değerlendirilmelidir. Akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya ilişkin hükümler (TMK. m.

²⁹³ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 186; Zevkliler ve diğerleri, s. 687; Erdem, s. 30.

²⁹⁴ Dural ve diğerleri, s. 23. Ayrıca bkz. Akıntürk ve Ateş, s. 39.

²⁹⁵ Hatemi, s. 17. Benzer yönde Schwarz, s. 41-42; Oğuzman ve Dural, s. 31.

²⁹⁶ Köprülü ve Kaneti, s. 56; Dural ve diğerleri, s. 29; Hatemi, ss. 21-22; Erdem, s. 34.

165), özellikle çekilmezlik koşulu haklı sebebin varlığının değerlendirilmesinde dikkate alınabilir. Örneğin kişiler evli olsalardı, bu durum bir boşanma sebebi teşkil edecekse, ortada haklı sebebin bulunduğu kabul edilmelidir. Nitekim tedavisi zor veya beklemesi karşı taraftan beklenemeyecek kadar uzun sürecek bir hastalığa yakalanmanın, karşı taraf için haklı sebep oluşturacağı kabul edilmelidir²⁹⁷. Benzer şekilde; neslin sağlığını tehlikeye düşürecek bir hastalığa yakalanmanın haklı sebep oluşturacağının kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur²⁹⁸. Kanaatimizce bu durumun öncelikle TMK. m. 133 kapsamında evlenme engeli oluşturabileceği dikkate alınarak, nişanlanmanın imkânsızlık sebebiyle sona erebileceği değerlendirilmelidir. Bir görüş de, nişanlının, evliliğin gerektirdiği görevleri yapmaktan yoksun olmasının, nişanın bozulması için haklı sebep teşkil edeceğini kabul etmektedir²⁹⁹. Nişanın bozulması, akıl hastası kişi açısından da haklı sebep olabilir. Tedavisi olmayan veya uzun sürecek bir hastalığa yakalanmanın, nişanı sona erdirmeye açısından haklı sebep teşkil edeceğini kabul etmek gerekir³⁰⁰. İleride karşı taraf açısından boşanma nedeni olabilecek bir akıl hastalığına sahip bir kimseden, nişanlılığın gereğini yerine getirerek evlenmesi beklenememelidir. Ayrıca bu durumda, her ne kadar bir evlenme engeli olmasa da, kişinin evliliğin yükümlülüklerini yerine getiremeyeceğini, evlilik hayatında mutsuz olacağını düşünmesi pekâlâ haklı görülebilir.

C. Nişanın Sona Ermesi ve Akıl Hastalığı

1. Nişanı Sona Erdirme Ehliyeti Açısından Akıl Hastalığı

Nişan tek taraflı olarak bozulabilir. Bu bozmanın haklı sebebe dayanması veya dayanmaması ise, nişanın sona ermesinin sonuçları açısından önem arz etmektedir³⁰¹.

Nişanın akıl hastası kişi tarafından bozulması mümkündür. Nişanın bozulması, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu durumda ayırt etme gücüne sahip

²⁹⁷ Schwarz, s. 47; H. Cahit Oğuzoğlu, **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Üçüncü Basım, Akıncı Matbaası, Ankara, 1956, (Aile), s. 23; Dural ve diğerleri, s. 32; Koç, s. 86; Erdem, s. 37.

²⁹⁸ Köprülü ve Kaneti, s. 58; Koç, s. 86.

²⁹⁹ Birsen, s. 245.

³⁰⁰ Erdem, s. 37. Ayrıca bkz. Feyzioğlu, s. 64.

³⁰¹ Zevkliler ve diğerleri, s. 696; Dural ve diğerleri, s. 30; Erdem, s. 35.

küçük ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızasına gerek olmadan nişanı bozabilirler³⁰². Bu halde ayırt etme gücüne sahip ancak kısıtlanmış akıl hastası kişinin, yasal temsilcisinin rızasına gerek olmaksızın nişanı bozabileceği söylenebilecektir. Aynı durum, akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan kişi için de geçerlidir.

Nişanlanma, taraflarca anlaşarak sona erdirilebilmektedir³⁰³. Akıl hastalığının, kişinin ayırt etme gücünü ortadan kaldırmadığı veya kesin bir evlenme engeli olmadığı durumda, akıl hastası kişinin evlenmeyi anlaşarak sona erdirebilme ehliyetine sahip olup olmadığı değerlendirilmelidir. İlk durum, kişinin akıl hastalığına rağmen tam ehliyetli olması veya kendisine yasal danışman atanmış olmasıdır. Bu halde bu kişi, nişanlanmayı herkes gibi anlaşarak sona erdirebilir. İkinci hal ise kişinin kısıtlanmış olması halidir. Bu durumda, sınırlı ehliyetsiz kişinin yasal temsilcisinin rızası olmaksızın nişanı bozabileceği kabul edildiğinde, nişanı anlaşarak da yasal temsilcisinin rızası olmadan sona erdirebileceğini kabul etmek gerekecektir³⁰⁴.

2. Nişanın Sona Ermesinin Sonuçları Açısından Akıl Hastalığı

a. Maddi Tazminatta

Nişanlanmada olağan olan, nişanın evlilikle sona ermesidir. Ancak nişanlanma evlilik dışında bir sebeple de sona erebilir. Bu durumda kanunun nişanlanmanın sona ermesine bağladığı sonuçlardan birisi maddi tazminattır. Konumuz açısından, nişanın sona ermesi nedeniyle maddi tazminatı akıl hastalığı yönünden ele alacağız.

TMK. m. 120 / f. 1'e göre nişanın sona ermesi sebebiyle maddi tazminat talep edilebilmesi için, nişanın haklı bir neden olmadan bozulmuş olması veya nişanın bozulmasında diğer tarafa yüklenebilen bir sebebin bulunması ve tazminat istenecek tarafın kusurlu olması gerekmektedir. Daha önce belirttiğimiz üzere,

³⁰² Dural ve diğerleri, s. 30; Erdem, s. 34. Nişan bozmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğuna ilişkin bkz. Oğuzman ve diğerleri, s. 106; Zevkliler ve diğerleri, s. 695.

³⁰³ Dural ve diğerleri, s. 28; Erdem, s. 34.

³⁰⁴ Saymen ve Elbir, s. 55; Zevkliler ve diğerleri, s. 695; Koç, s. 77.

nişanlandıktan sonra bir tarafın akıl hastalığına yakalanması durumunda bu durum taraflar için haklı neden teşkil edebilecektir³⁰⁵. Bu bakımdan, nişanlılardan birinin akıl hastalığının nişanın sona erdirilmesi için haklı bir neden teşkil ettiği durumda, nişanın sona erdirilmesi, akıl hastalığına yakalanmış kimse için maddi tazminat isteme hakkı doğurmaz. Her ne kadar akıl hastalığı, nişanı sona erdirmek için haklı bir nedense de, nişanı sona erdiren tarafın maddi tazminat isteyebilmesi için yeterli değildir. Çünkü maddi tazminat istenebilmesi için, akıl hastası kimsenin, haklı nedenin meydana gelmesinde kusurunun olması gerekmektedir. Başka bir deyişle akıl hastalığı, her ne kadar nişanı sona erdirmek için yükletilebilir bir sebep oluştursa da akıl hastası kişiye veya karşı tarafa kusur yüklenemedikçe TMK. m. 120'ye göre maddi tazminat talep edilemeyecektir³⁰⁶.

Aklıl hastası kişi bu durumu saklamış ve diğer taraf bu durumu sonradan öğrenmiş ise, bu durumda nişanın bozulması diğerine yükletilebilir bir sebep olarak aldatmaya dayandırabilecek ve akıl hastası kişiden maddi tazminat talep edilebilecektir³⁰⁷.

TMK m. 120'de tazminat talep edebilecek kişiler; zarara uğrayan nişanlı ve bu nişanlının anne ve babası veya onlar gibi hareket eden kişiler olarak düzenlenmiştir. Tazmin edilecek zararlar ise, zarara uğrayan tarafın evlenme amacıyla yaptığı harcamalar ve katlandığı maddî fedakârlıklar olarak belirtilmiştir.

Nişanın bozulması nedeniyle maddi tazminat isteme hakkının, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde olmadığı kabul edilmektedir³⁰⁸. Bu görüş doğrultusunda maddi tazminat talebi, kişi velayet veya vesayet altındaysa, yasal temsilci tarafından öne sürülmelidir. Buna göre, akıl hastası olan taraf kısıtlanmış ve maddi tazminat talep edecekse, yasal temsilcisi onu temsilen hareket etmelidir. Bu durumda, vesayet altındaki kimse adına dava açılması için vesayet makamının izni de gerekecektir (TMK. m. 462 / b. 8).

---

³⁰⁵ Bkz. (İkinci Bölüm-I-B).

³⁰⁶ Nişanın bozulmasında haklı neden teşkil eden hususun taraflardan kaynaklanmaması durumunda maddi tazminat talep edilemeyeceğine ilişkin bkz. Dural ve diğerleri, s. 35; Erdem, s. 37.

³⁰⁷ Karşı tarafla evlenmemeyi haklı kılacak mevcut bir özelliğin sonradan öğrenilmesinin haklı sebep oluşturacağına ilişkin bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, s. 186; Dural ve diğerleri, s. 32; Erdem, s. 37. Benzer yönde Tekinay, s. 41. Bu durumda aldatmaya veya yanılmaya dayalı olarak nişanın bozulabilecektir.

³⁰⁸ Oğuzman ve diğerleri, s. 106.

Kendisine yasal danışman atanmış kişilerin dava açması yasal danışmanın onayına tabi olduğundan (TMK. m. 427 / b. 1) maddi tazminat davası açılması için böyle bir onay aranacaktır.

b. Manevi Tazminatta

TMK. m. 121'e göre nişanın bozulması nedeniyle kişilik hakları saldırıya uğramış olan taraf, nişanın bozulmasında kusurlu olan taraftan manevi tazminat talep edebilir. Bunun için öncelikle, nişanın bozma suretiyle sona erdirilmiş olması gerekmektedir. Diğer şart ise; bu bozma dolayısıyla kişinin kişilik haklarının saldırıya uğramış olmasıdır. Ayrıca nişanı bozan veya nişanın bozulmasına sebep olan kişi de kusurlu olmalıdır³⁰⁹. 743 sayılı TKM. döneminde manevi zarar talep eden tarafın kusursuz olması aranmaktaydı (TKM. m. 85). Bu nedenle de davacının kusuru manevi tazminat davasının reddini gerektirmekteydi³¹⁰. 4721 sayılı TMK.'da davacının kusursuz olmasının aranmaması karşısında, davacı kusurlu dahi olsa kusurunun daha hafif olması kaydıyla manevi tazminat davası açabilmelidir³¹¹. Ancak bir görüş, davacının da kusuru bulunması durumunda, nişanın bozulması nedeniyle manevi tazminat istenemeyeceğini savunmaktadır³¹².

Nişanın bozulması nedeniyle manevi tazminat talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar arasında yer alır³¹³. Bu nedenle sınırlı ehliyetsiz kişinin manevi tazminat talebini bizzat öne sürmesi gerekmektedir³¹⁴. Buradan hareketle, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan ancak ayırt etme gücünden sürekli yoksun bulunmayan; yani sınırlı ehliyetsiz akıl hastası kimse, manevi tazminat davasını tek başına öne sürmeli hatta sınırlı ehliyetsiz kimseler adına manevi tazminat davası açmasında yasal temsile de izin verilmemelidir. Bununla birlikte ayırt etme gücünden yoksun kişiler için onların korunması düşüncesi çerçevesinde, yasal temsilcilerinin manevi

³⁰⁹ Köprülü ve Kaneti, s. 61; Zevkliler ve diğerleri, ss. 704-705. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 39-40; Erdem, ss. 40-42.

³¹⁰ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 190; Zevkliler ve diğerleri, s. 705. Ayrıca bkz. Tekinay, s. 59.

³¹¹ Koç, s. 119; Dural ve diğerleri, s. 40; Öztan, Aile, s. 113; Buket Günay, **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 59.

³¹² Akıntürk ve Ateş, s. 55.

³¹³ Tekinay, s. 61; Oğuzman ve diğerleri, s. 106. Mutlaklıktan bahsetmeden Dural ve Öğüz, s. 78.

³¹⁴ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 191-192; Tekinay, s. 64; Zevkliler ve diğerleri, s. 706.

tazminatı öne sürebilmesi kabul edilmelidir³¹⁵. Ancak belirtmek gerekir ki, nişanlanmanın sona ermesi nedeniyle manevi tazminat talebinin tam ehliyetsizin yasal temsilcisi tarafından öne sürülüp sürülemeyeceği meselesi ancak; manevi tazminata hakkı olan nişanlının ayırt etme gücünü sonradan kaybetmesi durumunda vuku bulabilir. Nitekim nişanlanma sona ermeden, nişanlılardan birisinin ayırt etme gücünü kaybetmesi, nişanlanmanın kendiliğinden sona ermesine neden olur. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmayan ancak kendisine yasal danışman atanan kimseler de manevi tazminat davasını kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması sebebiyle tek başına açabilmelidir³¹⁶.

c. Hediyelerin İadesinde

TMK. m. 122, nişanın evlenme dışında bir sebeple sona ermesi durumunda hediyelerin iadesini düzenlemektedir. Hediyelerin iadesi, maddi ve manevi tazminat talebinden farklı olarak, nişanın bozma nedeniyle sona erdirilmiş olması ve kusur şartına bağlı değildir³¹⁷. Örneğin, tarafın evlenmeye engel bir akıl hastalığına yakalanması nedeniyle nişanlanmanın kendiliğinden sona ermesi durumunda da hediyeler geri istenebilecektir.

Kanun her türlü hediyein değil, ancak alışılmışın dışındaki hediyelerin iadesinin istenebileceğini düzenlemiştir. Ayrıca bu hediye, nişanlılık nedenine dayalı olarak, nişanlılık sürecinde ve nişanlıya verilmiş olmalıdır. Hediyeleri geri isteyebilecek kişiler ise, nişanlının kendisi ve ana babası veya onlar gibi davranan kişilerdir (TMK. m. 122). Nişanlının yakınlarına verilen hediyelerin ise sebepsiz zenginleşme kapsamında geri istenebileceği savunulmaktadır³¹⁸. TMK. m. 122 kapsamı dışında kalan diğer kimselerin doğrudan nişanlıya verdikleri hediyeler ise yine sebepsiz zenginleşme kapsamında istenebilir³¹⁹. Bir görüşe göre nişanlı yahut nişanlının ana babası veya bunlar gibi davranan kimseler tarafından, karşı tarafın

³¹⁵ Oğuzman ve Dural, s. 49; Dural ve diğerleri, s. 41; Helvacı, s. 70; Erdem, s. 42.

³¹⁶ Orkun Tat, **Türk Medeni Kanunu'nda Yasal Danışmanlık**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 26.

³¹⁷ Tekinay, s. 28; Erdem, s. 44.

³¹⁸ Schwarz, s. 52; Tekinay, s. 34; Hatemi, s. 24; Oğuzman ve Dural, s. 54; Dural ve diğerleri, ss. 44-45.

³¹⁹ Koç, s. 143; Kılıçoğlu, Aile, s. 32.

yakınlarına verilmiş olan hediyeler gerek TMK. m. 122 kapsamında gerek sebepsiz zenginleşme kapsamında geri istenememelidir³²⁰.

TMK. m. 122'ye göre hediyeler kural olarak aynen veya mislen iade edilmelidir. Ancak bu imkân bulunmuyorsa sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade gerçekleştirilmelidir³²¹.

Akıl hastalığı nedeniyle bir kimse kısıtlanmış olabilir. Bu kimse ayırt etme gücünden sürekli yoksun olması sebebiyle tam ehliyetsiz olabilir. Ayrıca bu kimse, ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olmaması sebebiyle sınırlı ehliyetsiz de olabilir. Kanaatimizce bu durumda, aynı maddi tazminat talebi gibi, bu talebin yasal temsilcileri tarafından ileri sürülmesi gerekmektedir. Bu durumda yasal temsilci tarafından açılacak dava, vesayet makamının iznine bağlı olmalıdır (TMK. m. 462 / b. 8). Benzer şekilde akıl hastalığı sebebiyle kendisine yasal danışman atanmış kimsenin hediyelerin iadesi için dava açması, yasal danışmanın onayına bağlıdır (TMK. m. 429 / f. 1 - b. 1).

II. EVLENMEDE AKIL HASTALIĞI

A. Evlenme Ehliyeti Açısından

1. Ayırt Etme Gücü

Evlenme ehliyetinin ilk şartı, kanunda belirtilen yaşı doldurulmuş olmasıdır. TMK. m. 124 / f. 1'e göre kişinin evlenebilmesi için on yedi yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. TMK. m. 124 / f. 2 ise, olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeple kişinin on altı yaşını doldurmuş olması durumunda da mahkemenin kişinin evlenmesine izin verebileceğini düzenlemektedir. Ancak bu durumda olan kişiler, henüz ergin olmamaları sebebiyle yasal temsilcilerinin rızasını almak durumundadırlar (TMK. m. 126)³²². TMK. m. 128 ise küçüğe, yasal temsilcisi tarafından evlenmesine rıza verilmemesi durumunda mahkemeye başvurma imkânı

³²⁰ Erdem, s. 43-47.

³²¹ Köprülü ve Kaneti, s. 63; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 182; Zevkliler ve diğerleri, s. 698; Dural ve diğerleri, s. 45; Erdem, s. 47.

³²² Erdem, s. 50; Evlenme yaşıyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 49-52; Metin İkizler, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, ss. 228-234.

tanınmaktadır. Evlenme ehliyetine sahip olabilmenin ikinci şartı, ayırt etme gücüne sahip olmaktır. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar hiçbir şekilde evlenemezler (TMK. m. 125). Bu durumda, sürekli olarak kendisini ayırt etme gücünden yoksun bırakacak bir akıl hastalığına yakalanan kişinin evlenme ehliyetinin olmadığı söylenebilecektir. Bu ehliyet kısıtlaması, fiil ehliyeti değil, hak ehliyeti kısıtlaması niteliğindedir³²³.

Ayırt etme gücünün göreceliliği niteliği gereğince; her durum için ayırt etme gücünün varlığı araştırılmalı ve zamanın şartları göz önünde tutulmalıdır. Zamanın şartlarından kastedilen, ayırt etme gücünün evlenme anında olup olmadığıdır. Bu durum, evlenme ehliyeti için de geçerlidir. Evlenme ehliyeti açısından kişinin ayırt etme gücü olup olmadığı, evliliğin kişi için anlamına bakılarak değerlendirilecektir³²⁴. Nitekim evlenmede ayırt etme gücüne sahip olmak, evliliğin mana ve amacını, evliliğe bağlı yükümlülükleri anlayabilecek olmaktır³²⁵. Elbette bu değerlendirmenin, akıl hastalığının evlenmelerinde tıbbi sakınca olmadığına resmi sağlık raporuyla anlaşılmadıkça evlenemeyeceklerini hüküm altına alan TMK. m. 133'ten bağımsız bir şekilde yapılacağı düşünülemez. Ancak bir kişinin evlenmesi için ayırt etme gücünün olup olmaması ile evlenmesinde tıbbi sakınca bulunması farklı hususlardır.

Bir görüşe göre, evlenme bakımından kişinin ayırt etme gücünü değerlendirmesinde çok sıkı davranmamak gerekmektedir. Eğer ki kişi, evlilik kurumunu ve yükümlülüklerini anlayabilecek sezgiye sahipse, onun evlenme için ayırt etme gücüne sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim aksi durum, kişinin hiçbir şekilde evlenemeyeceği yönünde aşırı kısıtlayıcı bir sonuç olacaktır³²⁶. Evlilik birliğinin yükümlülüklerini anlayabilmede bir kişi, evliliğin bir sonucunun da birlikte yaşamak olduğunu, bu birlikteliğin cinsellik boyutunun da bulunduğunu kavrayabilmelidir. Yine, kişinin, anne babasından ayrı bir aile kurduğunun ve aile geçimine katkıda bulunma borcu altına girdiğinin ve diğer eşe karşı sadakat yükümlülüğü bulunduğunun farkında olması gerekir. Eğer kişi bunları

---

³²³ Bkz. dn. 213.

³²⁴ Akıntürk ve Ateş, s. 63; Öztan, Aile, s. 127; Erdem, s. 54; İkizler, s. 166.

³²⁵ Schwarz, ss. 66-67; Göktürk, s. 284; Oğuzman ve Dural, s. 64; Dural ve diğerleri, s. 52. Benzer yönde Tekinay, ss. 80-81.

³²⁶ Erdem, s. 54; İkizler, s. 167.

kavrayamayacak durumda ise, evlenme açısından ayırt etme gücünden yoksun olduğunun kabul edilmesi gerekir³²⁷.

Evlenme Yönetmeliği'nin evlenmenin reddi kenar başlıklı 23. madde atfıyla 15. maddede sayılan hallerin bulunması durumunda, yetkili memur evlenme başvurusunu reddedecektir. Ayırt etme gücü de 15. maddede sayılan hallerdendir. Taraflar evlenme başvurusunu bizzat yapmışlarsa, bu durumda, ayırt etme gücünden yoksun kişinin davranışları yetkili memura bir fikir verebilir³²⁸. Bu durumun yetkili memurca tespit edilememesi de mümkündür. Ayrıca taraflar evlendirme başvurusunu, TMK. m. 134'e göre birlikte yapmak zorunda olsalar da bizzat yapmak zorunda değildirler. Evlendirmeye ilişkin işlemler özel vekâletle de yapılabilir (Evlendirme Yönetmeliği m. 144). Buna göre özel vekâletle yapılacak başvurularda evlenecek olan kimselerin davranışları değerlendirilemeyeceğinden, bu konuda Evlendirme Yönetmeliği m. 20 / f. 1 - b. c uyarınca evlenme dosyasında bulunması gereken sağlık kurulu raporu ayrıca değer taşıyacaktır. Nitekim Evlenme Muayenesi Hakkında Nizamname³²⁹ m. 6'da “...*Cüzzam ve akıl hastalıkları şüphesinde: Tabip fennin gösterdiği müteamil usulleriyle tefahhüsatını tamik edecek ve karar ittihazı için icabında namzedi bir mütehassısı sevkedecektir....*” denilmektedir. Bu durumda düzenlenen sağlık raporuna göre, yetkili memur evlenmek isteyen kişinin ayırt etme gücü olup olmadığını tespit edebilir.

2. Yasal Temsilcinin İzni

Kanunda, küçük ve kısıtlıların yasal temsilcilerinin izni olmadan evlenemeyecekleri düzenlenmektedir (TMK. m. 126, 127). Bu durumda akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan kimsenin evlenebilmesi yasal temsilcisinin rızasına bağlıdır. Evlenme, nişanlanma gibi mutlak anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır³³⁰. Ancak Kanun, aynı nişanlanmada olduğu gibi evlenmede de yasal temsilcinin rızasını aramaktadır. Bu anlamda akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış ancak ayırt

---

³²⁷ İkizler, s. 167.

³²⁸ İkizler, s. 78.

³²⁹ R.G.: 21/9/1931 – 1904.

³³⁰ Oğuzman ve diğerleri, s. 91; Zevkliler ve diğerleri, s. 715; Dural ve Öğüz, s. 83; Dural ve diğerleri, s. 54.

etme gücünden sürekli olarak yoksun olmayan sınırlı ehliyetsiz kişinin evlenebilmesi için de yasal temsilcisinin rızası gerekmektedir.

Evlenme izni, temsil olunanın genel olarak, evlenebileceğine dair değil ancak belirli bir kimseyle evlenebilmesi açısından verilebilir. Örneğin, bu izin “Vasisi olduğum (A)’nın evlenmesine izin veriyorum.” şeklinde değil, “Vasisi olduğum (A)’nın (B) ile evlenmesine izin veriyorum.” şeklinde olmalıdır. Bu izni verme yetkisi vesayet altındakiler bakımından vasiye, velayet altındakiler bakımından veliye aittir. Evlenmeye izin verilmemesi durumunda, küçük veya kısıtlı mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Mahkeme, olanak oldukça yasal temsilciyi dinledikten sonra, yasal temsilcinin izin vermemesi haklı bir sebebe dayanmıyorsa küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir (TMK. m. 128)³³¹. Burada görevli mahkeme 4787 sayılı Kanun³³² m. 4’e göre aile mahkemeleri olmalıdır.

Hukuki işlemler için rıza, örtülü olarak verilebilirse de TMK. m. 136 yasal temsilcinin evlenme için verilen rızasının imzası onaylanmış yazılı izin belgesi şeklinde olmasını aramaktadır. Rıza verilmediği durumda hâkimin izin belgesi evlenme dosyasına eklenir. Bu rızanın, evlendirme memuru önünde ve evlendirme memuru tarafından onaylanarak veya yetkili merciler tarafından imzanın onaylanması suretiyle verilmesi gerekmektedir (Evlendirme Yönetmeliği m. 20 / f. 4).

B. Evlenme Engeli Açısından

1. Genel Olarak Akıl Hastalığının Evlenme Engeli Sayılması

Bir kişinin evlenebilmesi için evlenme ehliyetinin olmasının yanında; evlenme engelinin de bulunmaması gerekmektedir. Kanunda açıkça belirtilmese de, öğretilerde kesin evlenme engelleri ve kesin olmayan evlenme engelleri ayrımı yapılmaktadır. Kesin evlenme engeli, evliliği mutlak butlanla sakatlamaktadır. Kesin olmayan evlenme engeline ise; evlenme engeline rağmen her nasılsa evlilik gerçekleşmişse, evlilik geçerli olarak kurulmuş olur ve butlanla sakat olmaz³³³.

³³¹ Akıntürk ve Ateş, s. 70; Öztan, Aile, ss. 143-144; Erdem, s. 55.

³³² R.G.: 18/1/2003 – 24997.

³³³ Zevkliler ve diğerleri, s. 718; Dural ve diğerleri, s. 57; Hatemi, s. 48; Erdem, s. 55.

Kesin evlenme engelleri ise kanunda, hısımlık (TMK. m. 129), önceki evlilik (TMK. m. 130) ve akıl hastalığı (TMK. m. 133) olarak sayılmıştır³³⁴.

TMK. m. 133'e göre akıl hastalarının evlenebilmeleri için evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılması gerekmektedir. Aksi durumda akıl hastaları evlenemezler.

Kesin olmayan evlenme engelleri TMK. m. 132'de belirtilen kadın için bekleme süresi ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 123 ve 124'te belirtilen hastalıklardır³³⁵. Bu kanunun 123. maddesinde “*marazı akliye müptela olanların*” evlenmelerinin yasak olduğu belirtilmiştir. Hükmün devamında ise, sayılan hastalıkların tedavi edilerek bulaşıcılık tehlikesinin geçtiği veya iyileştiğine ilişkin doktor raporu olmadıkça bu kimselerin evlenemeyecekleri düzenlenmiştir. Kanaatimizce bu hükmün, alınacak rapor açısından TMK. m. 133 ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda sayılan hastalıkların akıl hastalığı dışındakiler bakımından kesin olmayan evlenme engeli olarak kabulü gerekir. Akıl hastalığı ise TMK. m. 145'te mutlak butlan sebebi olarak sayılmıştır. TMK. m. 133'te bahsedilen sağlık kurulu raporuyla Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 123'te belirtilen doktor raporu şartı yerine getirilmiş olmaktadır. Nitekim bu rapor, ileride³³⁶ ayrıca açıklanacağı üzere, evliliğin diğer eşin ve gelecek nesillerin hayat ve vücut bütünlükleri konusunda bir sakınca arz etmediği hakkında olacaktır.

Akıl hastalığı ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyorsa, zaten kişi TMK. m. 125 kapsamında evlenme ehliyetinin olmaması nedeniyle evlenemeyecektir. TMK. m. 133'te belirtilen durum ise ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan bir akıl hastalığıdır³³⁷. TMK. m. 133'ün gerekçesinden de bu durum anlaşılmaktadır³³⁸. Nitekim gerekçede akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldırmasa da evlenme engeli oluşturabileceğinden söz edilmektedir. Her ne kadar her akıl hastalığı, ayırt etme gücünü ortadan kaldırmasa da, aralarındaki yakın ilişki tamamen yadsınamaz. TMK.

³³⁴ Hısımlık ve önceki evlilik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 57-60; Erdem, ss. 55-58.

³³⁵ Dural ve diğerleri, s. 61; Erdem, s. 60. Evlenmenin usul ve şekil şartlarındaki eksikliği de kesin olmayan evlenme engeli olarak sayan görüş için bkz. Hatemi, s. 61.

³³⁶ Bkz. (İkinci Bölüm-II-B-2).

³³⁷ Dural ve diğerleri, s. 60; Erdem, s. 59.

³³⁸ https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf, (E.T. 25.10.2021).

m. 13'te de akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldıran bir neden olarak sayılması boşa değildir³³⁹.

743 sayılı TKM. döneminde Kanunun lafzı “*Akıl hastalıklarından birine müptela olan kimse asla evlenemez.*” (m. 89 / c. 2) şeklinde olmakla, akıl hastalarının hiçbir şekilde evlenemeyeceği hüküm altına alınmaktaydı. Bununla birlikte bazı yazarlarca, bugünkü düzenlemeyle benzer şekilde, her akıl hastalığının değil; ancak evlenme üzerinde veya gelecek nesiller açısından olumsuz etkileri olacak akıl hastalıklarının evlenme engeli oluşturacağı ileri sürülmekteydi³⁴⁰. Gerçekten de akıl hastalığı, 743 s. TKM.'de ancak ayırt etme gücünü kaldırması durumunda bir mutlak butlan sebebi olarak kabul edilmişti (743 s. TKM. m. 112 / b. 2). Ancak bazı yazarlar ise mutlak şekilde kanunun lafzına bağlı kalarak, akıl hastası kimsenin evlenmelerinin yasaklandığını savunmuşlardı³⁴¹.

Bu hususta değerlendirilmesi gereken bir diğer konu; akıl zayıflığının ve alkol bağımlılığının TMK. m. 133 kapsamında evlenme engeli olup olamayacağıdır. Esasen biz daha önce bu hallerin akıl hastalığından başka bir şey olmadığını izah etmiştik³⁴². Ancak burada ayrıca belirtmek gerekir ki; TMK. m. 133'ün amacı evlilikleri ve gelecek neslin sağlığını korumaktır. Bu kapsamda da şartları varsa gerek akıl zayıflığı olarak belirtilen hallerin gerek alkol bağımlılığının TMK. m. 133 kapsamında evlenme engeli olabilmesi gerekir³⁴³.

---

³³⁹ İkizler, s. 172.

³⁴⁰ Velidedeoğlu, Aile, ss. 65-66; İmre, (Hacir), s. 354; Dokuz, s. 186; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 207; Feyzioğlu, s. 116; Benzer yönde Tekinay, ss. 82-83. Ayrıca bkz. Şakir Berki, “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 1962, (Butlan), s. 207.

³⁴¹ Bkz. Oğuzoğlu, Aile, ss. 34-35; Saymen ve Elbir, ss. 99-100; Oğuzman ve Dural, s. 65; Nazlı Hilâl Çelik, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 137. Bu yönde olmakla düzenlemeyi eleştiren görüş için bkz. Schwarz, ss. 68-70; Gönensay, Aile, s. 20. Bu konuda eski ve yeni düzenlemenin karşılaştırılması hakkında bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, **Medenî Kanun’umuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler**, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, (Yenilik), s. 7.

³⁴² Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-1) ve (Birinci Bölüm-I-C-4).

³⁴³ A. Egger, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku**, çev. Tahir Çağa, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, Kenan Matbaası, İstanbul, 1943, (Evlenme), ss. 58-59; İmre, Hacir, s. 354.

2. Akıl Hastasının Evlenmesinde Tıbbi Sakınca Bulunmaması

TMK. m. 133'te belirtilen “*evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı*” kavramı açıklamaya muhtaçtır. Bu kavramla anlatılmak istenen; akıl hastalığının diğer eşin ve gelecek nesillerin hayat ve vücut bütünlükleri konusunda bir sakınca arz etmemesidir. Eğer ki akıl hastalığı, kişide saldırganlığı ve şiddeti tetikliyorsa, bu durum diğer eş ve gelecek nesiller için bir tehlike olarak görülebilecek ve bu kişinin evlenmesinde sakınca olduğu sonucuna varılabilecektir³⁴⁴. Bir görüşe göre, akıl hastalığının gelecek nesillere sirayet etme imkânı bulunmuyorsa, evlenmek isteyen kişilerin akıl hastalığına rağmen evlenmelerine engel olmamak gerekir³⁴⁵. Bir başka görüşe göre ise, akıl hastalığının gelecek nesillere kalıtsal olarak aktarılacağı ihtimali tek başına evlenme engeli olarak kabul edilmemeli, sözü geçen akıl hastası kişinin saldırganlık ve şiddet eğilimi göstermesi de aranmalıdır³⁴⁶.

Bu bakımdan hükmün iki önemli amacı olduğu söylenebilir. İlki akıl hastalığı nedeniyle sürdürülmesi zor bir birlikteliğin önüne geçmektedir. Nitekim akıl hastalığı, kişiyi şiddet ve öfkeye yöneltebilecektir. Bu durumda akıl hastası eş, diğer eşe ve çocuklara şiddet gösterebilecek, onlara bedensel olarak zarar verebilecektir. Diğer taraftan; akıl hastası eşin evlilikte tamamen kendi benliğini yitirip, diğer eşin baskısı altında yaşaması da akıl hastalığının etkilerine göre mümkün olabilecektir. İşte hüküm, kişilerin bu zor durumları yaşamalarına engel olmak istemektedir. Hükmün ikinci amacı ise, gelecek nesilleri korumaktır. TMK. m. 133 gerekçesinde de akıl hastalığının, ayırt etme gücünü kaldırmasa dahi gelecek nesiller için tehlike oluşturabileceğine vurgu yapılmaktadır³⁴⁷. Gerçekten de akıl hastalığının sebepleri arasında ırsiyet kendisine yer bulmaktadır³⁴⁸.

Hükümde, kişinin evlenebilmesi için evlenmesinde sakınca bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Akıl hastalığı, daha önce de belirttiğimiz üzere tıbbi bir kavramdır. Bu hastalığın kişiye olan etkileri de elbette ki tıp bilimi tarafından ve ilgili hekimler tarafından değerlendirilecektir.

---

³⁴⁴ Erdem, s. 59.

³⁴⁵ Tekinay, s. 82.

³⁴⁶ Erdem, s. 59.

³⁴⁷ İkizler, s. 171. Benzer açıklamalar için bkz. Egger, Evlenme, ss. 57-58; Tekinay, s. 82.

³⁴⁸ Bu hususta ve şizofreni hastalığın yüzde otuzunda ırsiyetin payı olduğunu açıklayan görüş için bkz. Dokuz, s. 26.

Resmi sağlık kurulu şartı arandığı için böyle bir merci tarafından verilmeyen raporların dikkate alınmayacağı kabul edilmelidir³⁴⁹.

Evlendirme Yönetmeliği m. 23 atfıyla 15. maddede düzenlenen hallerin varlığı durumunda, evlenme başvurusunun reddedilir. 15. maddede sayılan bir hal de, akıl hastalığıdır. Akıl hastalığının da kişide var olduğu her zaman anlaşılamayabilir. Bu durum, tarafların özel vekâletnameyle başvurusuyla da oluşabilir. Yetkili memurun tarafın akıl hastalığının evlenmeye engel durumda olduğunu anlayamadığı durumda, akıl hastalığına ilişkin rapor istenebilmesi mümkün olacağı belirtilmiřtir³⁵⁰. Kanaatimizce bu durumda akıl hastalığı için resmi sağlık kurulu raporunun ayrıca istenmesi, ancak evlenme başvurusunda teslim edilen sağlık kurulu raporunun resmi nitelik taşınamaması durumunda mümkün olabilmelidir. Nitekim Evlenme Muayenesi Hakkında Nizamname m. 6'da "...Cüzzam ve akıl hastalıkları şüphesinde: Tabip fennin gösterdiği müteamil usulleriyle tefahhüsatını tamik edecek ve karar ittihazı için icabında namzedi bir mütehassısa sevkedecektir...." denilmektedir. Bu durumda düzenlenen sağlık raporuna göre, yetkili memur evlenmek isteyen kişinin evlenmeye engel teşkil eden bir akıl hastalığı olup olmadığını tespit edebilir. Ancak Evlendirme Yönetmeliği m. 20 / f. 1 / b. c'ye göre evlenme başvurusunda sunulacak sağlık kurulu raporu özel sağlık kuruluşlarından da alınabilir. Bunun yanında gerek TMK. m. 133 gerek Evlendirme Yönetmeliği m. 20 / f. 3'e göre, akıl hastalarının evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi gerekir.

C. Hükümsüz Evliliklerin Önlenmesi Açısından

1. Birlikte Başvuru ve Sağlık Raporunun Sunulması

Evlenme engelleri ve evlenme ehliyetinin bulunmaması, ileride³⁵¹ bahsedileceği üzere, evliliğin hükümsüzlüğüne neden olacaktır. Kanun, evlenme engellerinin varlığı ve evlenme ehliyetinden yoksunluk durumlarında evliliğin sona ermesini tercih etmektedir. Ancak asıl tercih edilen ise; bu sebeplerin varlığı

³⁴⁹ Erdem, s. 60; İkizler, s. 173.

³⁵⁰ İkizler, s. 79.

³⁵¹ Bkz. (İkinci Bölüm-III).

durumunda evliliğin hiç gerçekleşmemesidir³⁵². Evlenme sürecindeki işlemler ve kanunda evlenmenin yapılmasına ilişkin düzenlemeler, hükümsüz evlenmelerin önüne geçebilecektir. İşte bu işlemler ve düzenlemeler bakımından akıl hastalığının etkilerinin ne olacağının ayrıca incelenmesi gerekir.

TMK. m. 134, evlenecek kişilerin evlendirme memurluğuna birlikte başvuracaklarını düzenlemektedir. Kişiler memurun önüne birlikte çıkarlarsa bu durumda kişinin davranışlarından ayırt etme gücüne ve akıl hastası olup olmadığına ilişkin memurun bir kanaati oluşabilecektir. Bunun yanında yetkili memurun bu durumu anlayamaması da mümkündür. Ayrıca evlenme başvurusunun birlikte yapılması, bizzat yapılacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim Evlendirme Yönetmeliği m. 17'ye göre evlenme başvurusuna ilişkin işlemler özel vekâletle de yapılabilir³⁵³. Bu ihtimalde, böyle bir kanaatin oluşamayacağı açıktır. Bu durumda evlenme başvurusunda istenen sağlık raporu önem arz eder. Bu durumu daha önce açıklamıştık³⁵⁴.

TMK. m. 136 ve Evlendirme Yönetmeliği m. 20'de evlenme için gerekli belgeler düzenlenmiştir. Evlendirme Yönetmeliği m. 20 / f. 1 - b. c'ye göre "*Resmî veya özel sağlık kurum ve kuruluşlarından alınacak sağlık raporu/resmî sağlık kurulu raporu*"nın evlilik dosyasında bulunması gerekmektedir. Burada resmi sağlık kurulu raporundan akıl hastaları için özel olarak aranan rapor anlaşılmalıdır. TMK. m. 136'da ise "*evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu*" evlendirme başvurusunda bulunan kişilerin sunacağı belirtilmektedir. Burada kanaatimizce sunulan rapor, resmi sağlık kurulu raporu niteliğindeyse ve akıl hastalığına ilişkin bir şüphe içermiyorsa, bu durumda, ayrıca akıl hastalığına ilişkin rapor alınmasına gerek olmamalıdır. Daha önce bahsedildiği üzere³⁵⁵, tarafların sundukları rapor resmi sağlık kurulu raporu değilse, bu durumda akıl hastalığına ilişkin yetkili memurda bir şüphe oluşabilir; bu ihtimalde yetkili memurun TMK. m. 133 uyarınca evlenmede tıbbi sakınca bulunmadığına dair rapor istemesi yerinde olur. Ancak her başvuruda bu raporun doğrudan istenmesi de uygun olmaz³⁵⁶.

---

³⁵² İkizler, s. 51.

³⁵³ Oğuzman ve Dural, s. 79; İkizler, s. 58-61.

³⁵⁴ Bkz. (İkinci Bölüm-II-A-1) ve (İkinci Bölüm-II-B-2).

³⁵⁵ Bkz. (İkinci Bölüm-II-B-2).

³⁵⁶ Hatemi, s. 62.

2. Evlenme İzni Belgesinin Süreli Olması

TMK. m. 139 / f. 1'e göre, evlenme koşullarının varlığı tespit edilir veya başvuruya yönelik red kararı mahkeme tarafından kaldırılırsa, taraflara evlenmek için gün ve saat bildirilir veya evlenme izni belgesi verilir. Taraflar, bu belgeyle, verildiği tarihten itibaren altı ay içinde yeniden başvuru işlemlerine gerek olmaksızın, herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenebilir (TMK. m. 139 / f. 2).

Bu izin belgesinin süreli olması, tarafların evlenmesinde sakınca olmadığını bir süreye bağlayarak; zaman içinde bu şartların ortadan kalkabileceğini göz önünde bulundurulmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle; altı aylık süre içinde bu şartların ortadan kalkması tehlikesi bulunmaktadır³⁵⁷. Konumuzla ilgili olarak, bu süre içinde taraflardan birinin akıl hastalığına yakalanması böyledir. İşte böyle bir sakıncaya karşı, evlenme esnasında böyle bir eksiklik tespit edilirse, evlenmenin yapılmayacağı düzenlenmiştir. Bu konu ileride³⁵⁸ açıklanacaktır.

3. Evlenme Başvurusunun Reddi

a. Red Kararı

Evlenme başvurusundan sonra yetkili memur iki şekilde karar verebilir: Evlenmeye engel bir durumun olmaması sebebiyle evlenme başvurusunun kabulü veya evlenme şartlarının gerçekleşmemesi nedeniyle reddi. TMK. m. 137 / f. 2'ye göre, başvurunun usule uygun olarak yapılmamış olması, evlenecek kimsenin evlenme ehliyetinin olmaması veya evlenme engelinin bulunması durumunda başvuru reddedilir ve bu durum, başvuruda bulunanlara bildirilir. Evlendirme Yönetmeliği m. 23 de benzer bir kuralı içermektedir. Konumuz açısından önem arz eden durum, evlendirme memurunun, taraflardan birisi açısından evlenmeye engel bir akıl hastalığının varlığı sebebiyle red kararı vermesidir.

TMK. m. 138 evlenecek kimselere, red kararına karşı itiraz ve dava imkânı tanımaktadır. Hükme göre, red sebebinin akıl hastalığı gibi mutlak butlan sebeplerinden birisi olması durumunda dava açılmalıdır.

³⁵⁷ İkizler, s. 68.

³⁵⁸ (İkinci Bölüm-II-C-2).

b. Red Kararına İtiraz

Red kararına itiraz ve yargılama usulü TMK. m. 138’de düzenlenmiştir. Buna göre, evleneceklerden her biri red kararına itiraz edebilir. TMK. m. 138 / f. 1’e göre taraflar mahkemeye başvurabilir ve itiraz evrak üzerinden karara bağlanabilir. TMK. m. 138 / f. 2’ye göre mutlak butlan sebeplerinin varlığı halinde ise, red kararlarına karşı açılan davalar basit yargılama usulüyle görülecektir. Buna göre mutlak butlan sebebi olmaksızın bir red kararı verilmişse, bu karara itiraz bir çekişmesiz yargı işi niteliğindedir. Çekişmesiz yargı işlerinde kural olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK.) m. 383’e göre sulh hukuk mahkemeleri görevlidir. Ancak sözü edilen itirazda görevli mahkeme 4787 Sayılı Kanun m. 4 / b. 1 “22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı *Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler*” hükmünce aile mahkemeleridir. Red sebebinin mutlak butlan nedenine dayanması durumunda ise, aile mahkemelerinde dava açılmalıdır. Bu durum çekişmeli yargı olarak, evlendirme memurluğunun bağlı olduğu tüzel kişi davalı gösterilerek yürütülür. Bu dava, basit yargılama usulüne tabi olacaktır. Buna göre mahkeme dosya üzerinden de karar verebilecektir (HMK. m. 320 / f. 1)³⁵⁹.

4. Evlenme Töreninin Yapılmaması veya Ertelenmesi

Evlendirme memuru, evlenme koşullarının gerçekleşmediğini anlarsa veya belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçmiş olursa, evlenme törenini yapamayacaktır (TMK. m. 140). Evlendirme Yönetmeliği m. 29 da, taraflardan birisinin iradesini açıklamasına engel bir halin varlığının tespiti halinde, evlendirme memurunun töreni erteleyebileceğini düzenlemektedir. Kanaatimizce Kanunda evlendirme memurunun töreni yapmaması durumuyla, yönetmelikte düzenlenen törenin ertelenmesi birbirinden farklıdır. TMK. m. 140’ta düzenlenen durumda evlenme koşulları gerçekleşmemiştir. Örneğin evlenme dosyasında, vesayet altında olan bir akıl hastasının vasisinin izninin bulunmaması böyledir. Evlenmenin

³⁵⁹ İkizler, s. 80; Benzer açıklamalar için bkz. Dural ve diğerleri, s. 67.

ertelenmesinde ise, evlenme koşullarında bir eksiklik olmamakla birlikte taraflardan birisi iradesini serbestçe açıklayamayacak bir ruh halindedir. Bu duruma örnek olarak da; ayırt etme gücünü sürekli olarak kaldırmayan ve evlenme engeli olmayan ancak kendisini nöbetlerle gösteren bir akıl hastalığının, evlenme anında nöbetle kişinin iradesini etkilemesi, gösterilebilir³⁶⁰.

TMK. m. 140 evlenme töreni aşaması için getirilmiş bir hükümdür. Bu bakımdan, henüz başvuru aşamasında evlendirme memurunun başvuruyu reddetmesinden ayrılmaktadır. Başvuru aşamasında evlenmeye engel bir durumun fark edilmesi durumunda evlenme başvurusu reddedilir ve bu durum taraflara bildirilir (TMK. m. 137 / f. 2). Her ne kadar evlenme başvurusu kabul edilmiş olsa da; evlendirme memuru evlendirme töreni anında bazı koşulların gerçekleşmediğini fark edebilir veya evlenme başvurusu sırasında mevcut şartlar evlenme töreni anına kadar değişebilir. Bu durumda, evlenme şartlarında eksikliği fark eden memur evlenmeyi yapamayacaktır³⁶¹.

5. Evlenmeye İtiraz

Evlenme Yönetmeliği m. 24, ilgililerin evlenmenin yapılmasına itiraz edebileceklerini düzenlenmektedir. Hükme göre, evlenmeye engel nedenin varlığı ve evlenme ehliyetinin yokluğu durumunda itiraz edilebilir. Evlenme Yönetmeliği m. 25 ise cumhuriyet savcısına itiraz hakkı tanımaktadır. Cumhuriyet savcısı, maddeye göre mutlak butlan sebebinin varlığı durumunda evlenmeye itiraz edebilir. Evlenmeye itirazı düzenleyen Evlendirme Yönetmeliği'nin bu maddeleri, ayrıca evlenmenin men'i davasından bahsetmektedir. 743 sayılı TKM.'de evlenmeye itiraz ve evlenmenin men'i davası düzenlenmekteydi (TKM. m. 100-104). TMK.'da ise itiraza ve evlenmenin men-i davasına yer verilmemiştir. Bu nedenle Evlendirme Yönetmeliği'ndeki itiraz ve evlenmenin men'i davasının açılmasına ilişkin hükümlerin kanuni bir dayanağı kalmamıştır. Ancak evlenme engelleri Evlendirme Memurluğu'na bildirilebilir³⁶².

³⁶⁰ Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk durumu da evlendirme memurunun töreni ertelemesinde bir başka sebep olarak değerlendirilebileceğine ilişkin bkz. İkizler, s. 82. Bu durumda memurun töreni erteleyebileceğine ilişkin ayrıca bkz. Oğuzman ve Dural, s. 85.

³⁶¹ İkizler, s. 81.

³⁶² Akıntürk ve Ateş, ss. 92-93; Hatemi, s. 64. Ayrıca bkz. Öztan, Aile, ss. 173-175.

Evlendirme Yönetmeliği m. 24 / f. 1'e göre *“Evlenme dosyası hazırlanırken evlenme gününden önceki günün mesai saati bitimine kadar ilgililerce, tarafların evlenmeye ehil olmadıkları veya evlenme manilerinden birinin bulunduğu ileri sürerek evlenmenin yapılmasına yazılı olarak itiraz edebilirler.”*. Maddenin 2. fıkrasına göre de *“Evlenme gününde yapılan itirazlar kabul edilmez.”*. Bu nedenle kanaatimizce evlenme töreni sırasında yapılan itirazın kabul edilmemesi gerekmektedir.

Bu konuyu açıklamamızdaki amacımız hükümsüz evlenmelerin engellenmesinin bir yolunun da, artık itiraz olarak anılması kanaatimizce doğru olmasa da, evlenme engellerinin bildirilmesi olduğunu göstermektir.

III. EVLİLİĞİN BUTLANLA SONA ERMESİNDE AKIL HASTALIĞI

A. Mutlak Butlan Sebebi Olarak

TMK. m. 145 mutlak butlan sebepleri olarak, mevcut evliliği, evlenmeye engel teşkil eden akıl hastalığını, evlenmeye engel derecede hısımlığı ve evlenme ehliyeti olarak sayılan ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk halini saymıştır. Konumuz açısından önem arz eden mutlak butlan sebepleri, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk ve akıl hastalığıdır.

İsviçre hukukunda da ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk hali hükümsüzlük nedenidir³⁶³. Akıl hastalığı ise, artık, ancak ayırt etme gücünü ortadan kaldırıyorsa bir hükümsüzlük nedeni olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle, eğer ki akıl hastalığı ayırt etme gücünü ortadan kaldırmıyorsa bu durum bir hükümsüzlük nedeni değildir. Bu duruma, gelecek nesilleri koruma düşüncesinin kişiyi evlilikten mahrum bırakmasının yanında, eskimiş bir düşünce olduğunun kabulü etkili olmuştur. Ayrıca evlilik dışı birlikteliklerden doğan çocuklar, gelecek nesillerin bu şekilde ne derece korunduklarının sorgulanmasına sebep olmuştur. Yine akıl hastalığı nedeniyle evlenmenin engellenmesinin, diğer hastalar ve akıl hastaları arasında bir eşitsizlik doğurduğu kabul edilmiştir³⁶⁴.

³⁶³ İkizler, s. 170.

³⁶⁴ Buna ilişkin açıklamalar için bkz. İkizler, s. 174; B. Yağcıoğlu, s. 938.

743 sayılı TKM’de ise akıl hastalığı bir evlenme engeli olmasına rağmen, akıl hastalığı tek başına değil ancak ayırt etme gücünü kaldırıyorsa bir butlan sebebi olarak teşkil ediyordu (743 sayılı TKM. m. 112 / b. 2).

TMK. m. 125 ayırt etme gücünden yoksun kişilerin evlenemeyeceğini açık olarak belirtmiştir. Kanun, evlenme engeli olan bu hali aynı zamanda bir mutlak butlan sebebi olarak saymıştır. Örneğin akıl hastalığı nedeniyle bir kişi ayırt etme gücünden yoksunsa, ancak her nasılsa evlenmişse, bu durumda evlilik mutlak butlanla sakat olacaktır. Ayrıca hâkim kararıyla butlan kararı verilene kadar evlilik bütün sonuçlarını doğuracaktır (TMK. m. 156).

Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması halinde ise kanun, butlan davası açma hakkını sadece ayırt etme gücünü sonradan kazanan eşe tanımaktadır. Bu durumda, cumhuriyet savcısı ve diğer ilgililerce artık butlan davası açılmayacaktır³⁶⁵. Bu husus, ileride³⁶⁶ nedenleriyle birlikte nisbi butlan sebepleri altında incelenecektir.

Her akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldırmadığı ve TMK. m. 133’te evlenme engeli olarak sayılan akıl hastalığı halinin, ayırt etme gücünü kaldırmamakla beraber kişinin evlenmesinde sakınca olan halleri kapsayabileceği, daha önce açıklanmıştı³⁶⁷. Buna göre önemli olan husus, kişinin evlenmesinde sakınca olup olmadığıdır. Buna uygun olarak da TMK. m. 145’te, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunan eşin evlenmesi halinde, evlenmenin mutlak butlanla sakat olacağı düzenlenmektedir.

TMK. m. 146 mutlak butlan davasının, cumhuriyet savcısı tarafından resen açılacağını ve ilgisi olan herkes tarafından da açılabileceğini düzenlemektedir. TMK. m. 147 / f. 1 ise, sona ermiş evliliğin mutlak butlanla hüküm altına alınması için cumhuriyet savcısına resen dava açma hakkı tanımamış; ancak yine ilgisi olan herkes tarafından mutlak butlan halinin hüküm altına alınmasının istenebileceğini düzenlemiştir. İlgili kavramından, butlan kararı verilmesinde maddi veya manevi bir menfaati olan herkesin anlaşılması gerekmektedir³⁶⁸. Nitekim ayırt etme gücünden sürekli yoksun kişinin, evlendikten sonra butlan sebebinin farkına varması

³⁶⁵ Dural ve diğerleri, s. 86; İkizler, s. 169.

³⁶⁶ (İkinci Bölüm-III-B-6).

³⁶⁷ (İkinci Bölüm-II-B).

³⁶⁸ Köprülü ve Kaneti, s. 109; Akıntürk ve Ateş, ss. 225-226; Öztan, Aile, s. 595.

beklenemeyecektir. Bu durumda, butlan davasını açmak için ilgililer ve cumhuriyet savcısı harekete geçmelidir³⁶⁹. Burada ayrıca dikkat edilmesi gereken bir husus, butlan davası açmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğudur³⁷⁰. Sınırlı ehliyetsiz kişi tarafından, butlan davası açmak için yasal temsilcisinin rızasına ihtiyaç olmadığı gibi, yasal temsilci de bu kişi adına butlan davası açamayacaktır³⁷¹. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar için ise yasal temsilcisi ilgili sıfatıyla mutlak butlan davasını açabilecektir³⁷². Yasal temsilcinin ayırt etme gücünden yoksun kimse adına da mutlak butlan davasını açabilmesi mümkün olabilir³⁷³. Bu kişinin yasal temsilcisinin, onun eşi olması durumunda ise ilgililer ve cumhuriyet savcısı harekete geçirilebilir.

Mutlak butlan davası açılmadan önce veya dava sırasında, eşlerden birisinin veya her ikisinin ölmesi durumunda, dava, mirasçılara yöneltilebilir³⁷⁴. Ancak dava açılmadan önce evliliğin sona ermiş olması durumunda, artık cumhuriyet savcısı mutlak butlan davası açamaz (TMK. m. 147 / f. 1).

B. Nisbi Butlan Sebebi Olarak

1. Genel Olarak

Kanunda nisbi butlan sebebi olarak ayırt etme gücünden geçici yoksunluk (TMK. m. 148), yanlışma (TMK. m. 149), aldatma (TMK. m. 150), korkutma (TMK. m. 151) ve yasal temsilcinin rızasının olmaması (TMK. m. 153) halleri sayılmıştır. Bu hallerde evliliğin sona ermesi, mutlak butlan hali gibi hâkim kararına bağlanmıştır. Ayrıca hâkim kararıyla butlan kararı verilene kadar evlilik bütün sonuçlarını doğuracaktır (TMK. m. 156).

³⁶⁹ İkizler, s. 169. Mutlak butlan davası açmanın cumhuriyet savcısının görevi olduğuna ilişkin bkz. Dural ve diğerleri, s. 93

³⁷⁰ Oğuzman ve diğerleri, s. 107; Dural ve Öğüz, s. 78-79.

³⁷¹ İkizler, s. 238; Çelik, s. 259.

³⁷² Tekinay, s. 162; Öztan, Aile, s. 621; İkizler, ss. 88,240; Karakaş, s. 118. Aksi görüş yasal temsilcinin ilgili sıfatına sahip olmadığını ancak savcılığı harekete geçirebileceğini savunmuştur. Bkz. Berki, Butlan, s. 215.

³⁷³ Çelik, s. 260. Butlan davasının yasal temsilci tarafından açılmayacağını savunan aksi görüş için bkz. Egger, Evlenme, s. 136.

³⁷⁴ Çelik, s. 262.

Nisbi butlan durumunda, mutlak butlandan farklı olarak dava açma hakkı cumhuriyet savcısına ve her ilgiliye tanınmamıştır. Bu davaları ancak, ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya iradesi sakatlanan eş veya rızası alınmayan yasal temsilci açabilecektir³⁷⁵. Her ne kadar nisbi butlan davası açma hakkı her ilgiliye tanınmamışsa da, kanunda gösterilen kişiler tarafından açılan dava mirasçılar tarafından devam ettirilebilir (TMK. m. 159).

Nisbi butlan davası açma hakkı, hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur. Buna göre dava açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve herhâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK. m. 152).

Butlan davası açma hakkının, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması yönünden, mutlak butlan ve nisbi butlan ayrımı yapılmamıştır. Bu durumda ayırt etme gücüne sahip ancak kısıtlı olan eş, bu davayı yasal temsile gerek olmadan açabilecektir³⁷⁶. Nisbi butlan davasında kişi, ayırt etme gücünü sonradan kazanmış veya akıl hastalığı sonradan iyileşmiş ya da ayırt etme gücünden geçici olarak evlenme anında yoksun kalmışsa, onun nisbi butlan davasını açabilmesi hakkında bir sorun görünmemektedir. Ancak aldatılan veya yanılan eşin, evlilik anında değil ancak sonradan ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda ne olacağı tartışmaya açık bir konudur. Bir görüşe göre, yasal temsilci ayırt etme gücüne sahip olmayan eş adına nisbi butlan davası açabilecektir³⁷⁷. Benzer bir görüş de, nisbi butlanın, aldatmadan veya namus, haysiyet ve tehlikeli hastalıklara ilişkin yanılmalardan kaynaklanması durumunda, yasal temsilciye dava hakkı tanınması gerektiğini savunmaktadır³⁷⁸. Bu konuda aksi yönde bir görüş ise, nisbi butlan davasının yasal temsilci tarafından açılmayacağını savunmuştur³⁷⁹. Kanaatimizce aldatma ve yanılma durumlarında, ayırt etme gücünden yoksun eşin menfaatlerinin korunması için, onun adına, yasal temsilci nisbi butlan davası açabilmelidir. Aksi durum ayırt

³⁷⁵ Dural ve diğerleri, s. 95; Erdem, s. 84.

³⁷⁶ Tekinay, s. 164; Oğuzman ve Dural, s. 105; Dural ve diğerleri, s. 96; Hatemi, s. 80.

³⁷⁷ Oğuzman ve Dural, s. 105; Dural ve diğerleri, s. 96; Çelik, s. 264. Yasal temsilcinin sadece eşin ayırt etme gücünü sonradan kaybetmesi durumunda yanılma ve aldatma halleri için nisbi butlan davası açabileceğini savunan görüş için bkz. Öztan, Aile, s. 625.

³⁷⁸ Tekinay, s. 164.

³⁷⁹ Berki, Butlan, s. 201. Nisbi butlan davasının açılmayacağını savunan diğer bir görüş ise dayanak noktası olarak nisbi butlan davası açma hakkının diğer eşe dahi tanınmamasını almaktadır. Bkz. Karakaş, s. 117. Ancak irade sakatlığı nedeniyle nisbi butlan davasının diğer eşe tanınması herhalde düşünülemezdi.

etme gücüne sahip olsaydı, nisbi butlan davası açarak evliliğini sonlandırması muhtemel bir kimseyi, bu evliliğe ayırt etme gücünden yoksun diye mahkûm etmek olacaktır. Kanaatimizce bu sonuç hakkaniyetli değildir.

Davalı eşin ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda ise, görülen davada, yasal temsilcisi onu temsil edecektir. Yasal temsilci zaten diğer eş ise, bu durumda ayırt etme gücüne sahip olmayan eşe kayyım atanmalıdır (TMK. m. 426)³⁸⁰.

TMK m. 159'a göre evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez. Ancak evlenmenin butlanını dava etme hakkının mirasçılara geçmemesi nisbi butlan sebepleri için geçerlidir. Nitekim TMK m. 146'ya göre ilgili kişiler de mutlak butlan davası açabilir. TMK. m. 159'a göre mirasçılar, açılmış olan davayı sürdürebilirler. Dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamaz. Ayrıca önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder³⁸¹.

2. Geçici Olarak Ayırt Etme Gücünün Kaybında

Evlenme anında geçici suretle ayırt etme gücünü kaybeden eş, kanunun ifadesiyle “...evlenmenin iptalini isteyebilir” (TMK. m. 148). Geçici olarak ayırt etme gücünü kaybeden kişi, bir süre sonra ayırt etme gücünü kazanacak ve evliliğin getirdiği yükün farkına varacaktır. Bu durumda bu kimse, evliliğin devam edip etmemesi konusunda karar verebilecek ve evliliği devam ettirmek istemiyorsa nisbi butlan davası açabilecektir³⁸².

Ayırt etme gücünün geçici olarak kaybı çok çeşitli nedenlere dayanabilir. Sarhoşluk, uyuşturucu kullanımı, hipnotize olma halleri ayırt etme gücünü geçici olarak kaldıran nedenlerden en çok rastlanabilecek olanları sayılabilir. Ayrıca, anlık heyecan, şok, hastalık veya kullanılan ilacın yan etkileri de geçici olarak ayırt etme gücünün kaybına neden olabilir. Kişi, kendi kusuruyla bu duruma düşse bile, butlanı talep edebilir. Ayrıca diğer eşin, bu durumda kusurunun bulunup bulunmaması da,

³⁸⁰ Dural ve diğerleri, s. 96.

³⁸¹ Öztan, Aile, ss. 632-633. Ayrıca bkz. Çelik, s. 271.

³⁸² Feyzioğlu ve Doğanay, s. 209; Dural ve diğerleri, s. 87; İkizler, s. 169.

butlan talebine etkili değildir³⁸³. Ayırt etme gücünün geçici suretle kaybından bahsedebilmek için bilincini kaybetmeye yakın bir durumda olmak gerekir³⁸⁴.

Bazı akıl hastalıklarında kişi genel olarak ayırt etme gücüne sahipken, nöbet durumlarında geçici olarak ayırt etme gücünü kaybedebilmektedir. İşte böyle bir durumdayken, iradesini açıklayarak evlenen akıl hastasının nisbi butlan davasını açabileceğini kabul etmek gerekecektir³⁸⁵.

Evliliğin nisbi butlanı davası açılması için altı aylık hak düşürücü sürenin başlama anı, ayırt etme gücünü yeniden kazanıldığı an olarak kabul edilecektir³⁸⁶.

3. İrade Sakatlığı Hallerinden Yanılmada

TMK. m. 149 eşin bazı hallerde, yanılmasından dolayı evliliğin iptalini isteyebileceği düzenlenmektedir. TMK. m. 149 / b. 1 kişinin, evlenme yönünde bir iradesi olmaması halini düzenlemektedir. Buna göre kişi, evlenmeyi istemediği halde evlenmiş olmaktadır. Bu durumda kişi işlemin niteliğinde hataya düşmektedir. Buna verilen bir örnek, kişinin başka bir ülkede evlenme sayılan bir işlemi kendi ülkesinde evlenme sayılmadığını düşünerek gerçekleştirmesidir. Hükümde düzenlenen diğer hal de kişide yanılma halidir. Burada düzenlenen durumda, doğrudan kişinin kimliğinde yanılma hali bulunmaktadır³⁸⁷. TMK. m. 149 / b. 2'ye göre diğer eşte bulunduğunu sandığı bir niteliğin bulunmaması ve bu durumun kişi için evliliği çekilmez kılması durumunda, kişinin niteliğinde yanılma söz konusu olur. Bu hükme göre evlenilecek kişide var olduğu zannedilen bir niteliğin aslında var olmaması ve bu niteliğin diğer kişide olmamasının evliliği çekilmez kılması gerekmektedir³⁸⁸. Nitelikten anlaşılması gereken; kişinin karakteri, ruhsal, bedensel, ahlaki yapısı gibi özelliklerdir³⁸⁹.

³⁸³ İkizler, s. 192.

³⁸⁴ Erdem, ss. 85-86.

³⁸⁵ Ancak bu durumdaki bir kimsenin, hiçbir irade açıklamasında bulunmadığı halde, evliliğin kurucu unsuru olan irade beyanında dahi bulunmamış olması nedeniyle, evliliğin yok hükmünde olacağını savunan bir görüş için ayrıca bkz. B. Yağcıoğlu, s. 944.

³⁸⁶ Erdem, s. 86.

³⁸⁷ Dural ve diğerleri, s. 88; Erdem, s. 87; İkizler, ss. 193-195. Farklı örnekler için ayrıca bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, ss. 209-210; Tekinay, ss. 147-148; Zevkliler ve diğerleri, s. 854.

³⁸⁸ Birsen, s. 289; Erdem, s. 88; B. Yağcıoğlu, s. 941.

³⁸⁹ Tekinay, s. 149; İkizler, s. 195; Aynı yönde Feyzioğlu ve Doğanay, s. 210; Zevkliler ve diğerleri, s. 855; Hatemi, s. 77.

Yanılma, her durumda değil; ancak önemli sayılabilecek niteliklerde yanılma durumunda kişiye nisbi butlan davası açma hakkı verecektir. Yanılmanın önemli olmasından, kişinin yanılma konusu niteliği bilseydi, evliliği gerçekleştirmeyeceği anlaşılmalıdır. Bu durumda sübjektif ve objektif unsurlar değerlendirilmelidir. Sübjektif unsur, doğrudan yanılan eş açısından önemli niteliklerde bir yanılma halinin varlığıdır. Objektif unsur ise, toplumda genel olarak orta zekalı dürüst bir insana göre yanılmanın önemli olarak görülmesidir. Her iki unsur birlikte değerlendirilerek yanılmanın önemli olma şartı yanında, bir de yanılma konusu niteliğin ortak hayatı yanılan eş bakımından çekilmez hale getirmesi gerekmektedir. Bu durumda, yanılma nedeninin evliliği çekilmez kılıp kılmadığının araştırılması gerekmektedir³⁹⁰.

Diğer eşte var olduğu bilinmeyen ve evliliği çekilmez bir hale sokacak bir akıl hastalığı, TMK. m. 149 / b. 2'de düzenlenen yanılma haline bir örnek oluşturabilecektir³⁹¹. Ancak elbette ki böyle bir halin, TMK. m. 133 ve TMK. m. 145 kapsamında, kişinin evlenmesinde tıbbi bakımdan sakınca olması nedeniyle, mutlak butlana sebep olabileceği de unutulmamalıdır. Bu durumun pratik karşılığı mutlak butlan durumunda dava açmak için bir sürenin bulunmaması ve mutlak butlanı ayrıca ilgililer ve Cumhuriyet savcısı tarafından da açılabilir olmasıdır. Oysa yanılma nedeniyle nisbi butlan davasını açma hakkı sadece yanılan eşe tanınmıştır. Çoğu kez evliliği çekilmez kılan akıl hastalığının, evliliğe engel derecede bir akıl hastalığı olabileceği düşünülebilirse de TMK. m. 133 kapsamında sayılmayıp TMK. m. 149 / b. 2 kapsamında olan bir akıl hastalığı hali de söz konusu olabileceği için nisbi butlan davası açılması ihtimalinden de söz edilebilecektir. Bu durumda TMK. m. 149 / f. 1 gereği yanılma nedeniyle iptal davasını, sadece yanılan eş açabilecektir. Dava hakkı yanılmanın öğrenilmesinden itibaren altı ay ve evlenmenin üzerinden beş yıl geçmesiyle düşecektir (TMK. m. 152).

³⁹⁰ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 210-211; Tekinay, s. 150; Öztan, Aile, ss. 606-608; İkizler, ss. 196-197.

³⁹¹ Ağır ve tedavisi olmayan hastalıkların bilinmemesinin kişinin niteliğinde önemli yanılma halleri olduğuna ilişkin bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, s. 211. Ayrıca bkz. B. Yağcıoğlu, ss. 959-960.

4. İrade Sakatlığı Hallerinden Aldatmada

TMK. m. 150, eşin bazı hallerde aldatma sebebine dayanarak iptal davası açabileceğini düzenlemektedir. Hükmün birinci bendi namus ve onura ilişkin aldatmayı düzenlemektedir. Konumuz açısından önem arz eden husus, ikinci bentte gösterilen hastalığın gizlenmesi şeklindeki aldatma nedenidir. Bu aldatma sebebine dayanılabilmesi için, gizlenen hastalığın, aldatılan eşin veya altsoyların sağlığı için tehlike arz etmesi gerekmektedir. Tedavisi olmayan bulaşıcı hastalıklarla kalıtsal hastalıklar, bu nitelikte değerlendirilebilir³⁹². Bu bakımdan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda sayılan hastalıkların bu kapsamda değerlendirilebileceği söylenebilir³⁹³. Bu hastalığın mutlaka eş açısından tehlike arz etmesi gerekmemektedir. Eş için tehlike oluşturmayan, ancak altsoylar açısından tehlike oluşturan bir hastalık da aldatma nedeni olabilecektir. Ancak hastalık ne kadar ağır olursa olsun, eş ve alt soylar için tehlike arz etmiyorsa, gizlense bile, bu durum aldatma nedeni olarak görülemeyecektir³⁹⁴. Ancak bu durumun, bir yanıltma nedeni olarak görülmesi mümkündür.

Bir görüş, akıl hastalıklarının zaten evlenme engeli ve mutlak butlan sebebi olduğundan bahisle, bu hükmün başkaca hastalıklar için önemli olduğunu savunmaktadır³⁹⁵. Kanaatimizce kalıtsal nitelik taşıyan bir akıl hastalığının, diğer eşten saklanması bu bent kapsamında görülmesinde bir mahzur bulunmamaktadır³⁹⁶. Kanaatimizce aldatma nedeni oluşturan akıl hastalığının eşte ya da üstsoylarda veya kardeşlerinde bulunmasına göre varılacak sonuç değişmelidir.

Aldatma nedeninin varlığı için akla ilk gelen; bu hastalığın eşte bulunması halidir. Ancak kanun, bu hastalığın eşte bulunmasından değil; diğer eş veya altsoylar için tehlike oluşturacak bir hastalığın gizlenmesinden bahsetmektedir. Bu nedenle, bu tür bir hastalık her ne kadar eşte bulunmasa da, üstsoylarda veya kardeşlerinde bu hastalığın bulunmasının gizlenmesi de bir aldatma nedeni oluşturacaktır³⁹⁷. Aksi

³⁹² Zevkliler ve diğerleri, s. 857; Dural ve diğerleri, s. 92; Erdem, s. 90. Benzer yönde Birsen, s. 290.

³⁹³ Öztan, Aile, s. 613; Kılıçoğlu, Aile, s. 72.

³⁹⁴ İkizler, s. 209.

³⁹⁵ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 213.

³⁹⁶ Aynı yönde B. Yağcıoğlu, ss. 942, 962. Bu yöndeki kararlar için bkz. Yarg. 2. HD., T. 1.10.2018, E. 2017/1023, K. 2018/10252; Yarg. 2. HD., T. 10.3.2014, E. 2013/20396, K. 2014/5254, T. 10.3.2014, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 04.10.2021).

³⁹⁷ Öztan, Aile, s. 613; İkizler, s. 210, Dural ve diğerleri, s. 92.

görüş ise, hastalığın eşin şahsında bulunması gerektiğini savunmuştur³⁹⁸. Kanaatimizce bu nitelikte bir akıl hastalığının eşte bulunması durumu bir mutlak butlan sebebi olarak, üstsoylarda veya kardeşlerinde bu hastalığın bulunmasının gizlenmesi aldatma nedeniyle nisbi butlan sebebi olarak kabul edilmelidir.

Durumun mutlak butlan veya nisbi butlan sebebi olarak kabulünün pratik karşılığı mutlak butlan durumunda dava açmak için bir sürenin bulunmaması ve mutlak butlanı ayrıca ilgililer ve Cumhuriyet savcısı tarafından da açılabilir olmasıdır. Oysa aldatma nedeniyle nisbi butlan davasını açma hakkı sadece aldatılan eşe tanınmıştır.

Aldatmanın gerçekleşmesi için kural olarak aktif bir davranış gerekmele birlikte, kişinin açıklaması gereken bir hususu açıklamaması durumunda da aldatma söz konusu olur. Nitekim hükümde gizlemeden söz edilmekle, aldatmanın pasif bir davranışla gerçekleşebileceği kabul edilmektedir³⁹⁹. Her ne kadar TMK. m. 150 / b. 1’de eş haricinde bir başkasının namus ve onur hakkındaki aldatması için bu aldatmanın eşin bilgisi dahili altında olması gerektiği belirtilmişse de gizlenen hastalık için TMK. m. 150 / b. 2’de böyle bir şart aranmamıştır. Bu nedenle diğer eşin bilgisi olsun olmasın üçüncü kişi tarafından diğer eşten hastalığın gizlenmesi durumunda, aldatma nedeniyle iptal davası açılabilir⁴⁰⁰.

Aldatma nedeniyle iptal davası açma hakkı, TMK. m. 150 gereği aldatılan eşe aittir. Ayrıca dava hakkı TMK. m. 152 hükmüne aldatmanın öğrenilmesinden itibaren altı ay ve herhalde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşecektir.

5. Yasal Temsilcinin Rızasının Olmamasında

TMK. m. 126 küçüklerin, TMK. m. 127 ise kısıtlıların evlenebilmelerini yasal temsilcilerinin iznine bağlamıştır. TMK. m. 153 / f. 1 ise yasal temsilcinin izni olmadan küçük veya kısıtlının evlenmesi durumunda, evliliğin iptali için yasal temsilcinin dava açabileceğini düzenlemektedir. Buna göre akıl hastalığı nedeniyle

³⁹⁸ Velidedeoğlu, Aile, s. 295.

³⁹⁹ Köprülü ve Kaneti, s. 107; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 212; Dural ve diğerleri, s. 92; Erdem, s. 90; İkizler, s. 209.

⁴⁰⁰ Esat Arsebük, **Medeni Hukuk II Aile Hukuku Kısım:1**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1940, (Aile), s. 644; Birsen, s. 290; Zevkliler ve diğerleri, s. 857.

kısıtlanmış ancak ayırt etme gücüne sahip ve evlenme engeli bulunmayan kişi yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, yasal temsilcisi iptal davası açabilecektir.

Yasal temsil yetkisi kimde ise, evlenme iznini o kişinin vermesi gerekir. İzin alınması gereken kişilerden izin alınmaması durumunda nisbi butlan sebebi oluşmuş olur. Örneğin TMK. m. 336 / f. 1'e göre evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanacaklardır. Bu durumda her ikisinin izni aranmalıdır. Eğer ana veya babadan yalnız birinden izin alınmışsa, bu da nisbi butlan sebebidir. Yine velayet, ancak ana veya babadan birine bırakılmışsa bu durumda velayet kendisine bırakılmayan tarafın izninin aranmasına gerek bulunmamakta ve bu durum nisbi butlan nedeni olmamaktadır⁴⁰¹.

Bir görüşe göre, kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenmişse, bu evlilik temsil olunanın menfaatlerine aykırı olmadıkça ve özel bir neden bulunmadıkça, yasal temsilci iptal davası açmamalıdır. Ancak yasal temsilcinin bu davayı açması durumunda, kısıtlının, yasal temsilciyi vesayet makamına şikâyet etmesi, vesayet makamının kararına karşı da denetim makamına itiraz hakkı bulunmaktadır (TMK. m. 461)⁴⁰². Bu görüşü eleştiren, bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, olması gereken kısıtlının evlenmek için yasal temsilciden izin almasıdır. Ancak iznin verilmemesi sonrasında şikâyet ve itiraz hakları kullanılabilir. Kısıtlının izin almamış olması durumunda ise, kanunda düzenlenen sonuçların doğması gerekir. Yasal temsilciden izin almayan kısıtlının evliliğinin bu şekilde ayakta tutulması doğru olmayacaktır⁴⁰³.

TMK. m. 152'de düzenlenen hak düşürücü süreler, yasal temsilcinin izninin alınmaması durumu için geçerli değildir. Küçükler için küçük on sekiz yaşını doldurana kadar dava açılmalıdır. Kısıtlılar içinse; yasal temsilci evlenmeyi öğrenir öğrenmez en kısa sürede iptal davası açmalıdır. Aksi durumda evlenmeye onay verilmiş kabul edilecektir⁴⁰⁴.

TMK. m. 153 / f. 2 yasal temsilcinin izni alınmadan evlenilse dahi bazı durumlar gerçekleşmişse evlenmenin iptaline karar verilemeyeceğini düzenlemiştir.

⁴⁰¹ Akıntürk ve Ateş, s. 70; Öztan, Aile, s. 142; İkizler, s. 221.

⁴⁰² Erdem, s. 93.

⁴⁰³ Çelik, ss. 234-235.

⁴⁰⁴ Köprülü ve Kaneti, s. 108; Erdem, s. 93; Yasal temsilciler için dava açma süresinin farklı olduğuna ilişkin bkz. Feyzioğlu ve Doğanay, s. 215; Zevkliler ve diğerleri, s. 859; Dural ve diğerleri, s. 95.

Bu haller, küçüğün on sekiz yaşını doldurarak ergin olması, kısıtlı kişinin kısıtlı olmaktan çıkması ve kadının gebe kalması durumlarıdır. Gebe kalan kadın, yasal temsilcisinin rızası aranan eş olabileceği gibi, diğer eş de olabilir⁴⁰⁵. Örneğin akıl hastası kısıtlının, akıl hastalığının iyileşmesi nedeniyle kısıtlı olmaktan çıkması veya bu kişinin veya eşinin gebe kalması durumunda evlenmenin iptaline karar verilemez.

Yasal temsilcinin açtığı nisbi butlan davasında, davalı konumunda iki eş de bulunacaktır⁴⁰⁶. Bu durumda yasal temsilci ile temsil olunan eş arasında menfaat çatışması doğar. Bu nedenle, yasal temsilcinin bu davayı açması durumunda yasal temsil altında bulunan eşe TMK. m. 426 / b. 2 uyarınca kayyım atanması gerekir⁴⁰⁷.

6. Ayırt Etme Gücünün Sonradan Kazanılmasında ve Akıl Hastalığının İyileşmesinde

TMK. m. 147 / f. 2, ayırt etme gücünün sonradan kazanılması ve akıl hastalığının iyileşmesi durumunda artık bu nedenlere dayanılarak yalnızca ayırt etme gücünü kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin dava açabileceğini düzenlemektedir.

Ayırt etme gücü sonradan kazanılabileceği gibi, her akıl hastalığı da ilelebet sürmeyebilir. Bir başka deyişle bazı akıl hastalıkları sonradan iyileşebilir. Bu durumda, bir kişinin evlenme sırasında evliliğe engel bir akıl hastalığı olmasına rağmen sonradan bu hastalığının iyileşmiş olması mümkündür. Bu durumu göz önünde tutan kanun koyucu da ayırt etme gücünün kazanılması ve akıl hastalığının sonradan iyileşmesi halini ayrıca düzenlemiştir.

Akıl hastalığının sonradan kazanılması halini; geçici olarak ayırt etme gücünün yitirilmesinden (TMK. m. 148) ayırmak gerekmektedir. TMK. m. 148 kapsamında kişi genel olarak ayırt etme gücüne sahiptir, ancak evlilik sırasında geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunmaktadır. TMK. m. 147 / f. 2’de düzenlenen durumda ise kişi, genel olarak ayırt etme gücünden yoksundur. Ancak bu yoksunluk hali, evlilik içerisinde son bulmakta ve kişi ayırt etme gücünü kazanmaktadır.

⁴⁰⁵ Erdem, s. 93.

⁴⁰⁶ Akıntürk ve Ateş, s. 228; Öztan, Aile, s. 626.

⁴⁰⁷ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi, 2. HD., T. 13.3.2017, E. 2017/535, K. 2017/425, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T., 04.10.2021).

TMK. m. 147'nin kenar başlığı “*Dava hakkının sınırlandırılması veya kalkması*” şeklindedir. TMK. m. 147’de bahsedilen bu iki durumda, diğer ilgililerin ve cumhuriyet savcısının mutlak butlanı dava hakkının kalkması söz konusudur. Artık dava açma hakkı, yalnızca butlan sebebinin vücut bulduğu kişidedir. Bu nedenle öğretide bu durum nisbi butlan olarak adlandırılmaktadır⁴⁰⁸. Ancak bu durumu mutlak butlan olmakla beraber, sadece belirli kişilerin dava hakkının kalktığına ilişkin karşı görüş de bulunmaktadır⁴⁰⁹. Bu görüşlerdeki farkın pratik önemi; kendisini dava açma süresinde göstermektedir. Bu davanın mutlak butlan niteliğinin değişmediğini savunan görüşe göre, dava herhangi bir süreye tabi değildir⁴¹⁰. Bizim de katıldığımız görüşe göre, ise akıl hastalığının sonradan iyileşmesi durumunda dava hakkını herhangi bir süreye tabi tutmamak hakkaniyetli değildir. Bu durumda dava açma hakkı nisbi butlan hallerinde düzenlenen altı ay ve beş yıllık hak düşürücü sürelerle (TMK. m. 152) tabi olmalıdır⁴¹¹.

C. Butlan Sonucunda Nafaka, Maddi ve Manevi Tazminat

TMK. m. 158 / f. 2 uyarınca, butlan sonucunda eşler arasındaki tazminat ve nafaka hakkında boşanma hükümleri uygulanır⁴¹². Buna göre, akıl hastası eşe kusur yüklenemiyorsa, bu eşe karşı maddi ve manevi tazminat talep edilemez. Ancak akıl hastası eşe kusur yüklenebiliyorsa, örneğin, akıl hastası eş tam ehliyetsiz olmamakla birlikte evlenmeye engel bir hali var ve bu durumu diğer eşten gizlemişse, akıl hastası eşten tazminat talep edilebilmelidir. Bunun yanında akıl hastası eşten

⁴⁰⁸ Schwarz, s. 67; Gönensay, Aile, s. 54; Saymen ve Elbir, s. 209; Akıntürk ve Ateş, s. 211; Dural ve diğerleri, ss. 87, 94; Hatemi, s. 7; İkizler, s. 226.

⁴⁰⁹ Berki, Butlan, s. 219; Zevkliler ve diğerleri, ss. 849-850; B. Yağcıoğlu, s. 959; 743 sayılı TKM. döneminde bu durumda dava açma hakkı eşlerden her ikisine de tanınmıştı (TKM. m. 114 / f. 2). Bu nedenle *Tekinay*, bu durumda kamu düzenini sağlama düşüncesi ortadan kalktığından mutlak butlan durumunun sona erdiğini fakat dava hakkının da belli bir kişiye tanınmaması nedeniyle tam olarak nisbi butlan durumunun oluşmadığını savunmuştur. Bkz. *Tekinay*, s. 161. Ancak TMK.’da bu durumda dava hakkı sadece butlan sebebi kendisinde meydana gelen eşe tanındığından bu görüşün güncelliğini yitirdiği söylenebilir.

⁴¹⁰ Zevkliler ve diğerleri, s. 850; B. Yağcıoğlu, s. 959.

⁴¹¹ Erdem, s. 83; İkizler, s. 226; Çelik, s. 280. Ayrıca bkz. Velidedeoğlu, Aile, s. 287.

⁴¹² Ayrıca bkz. (İkinci Bölüm-V).

tazminat talep edilebilmesi için, davacı eşin kusursuz ya da daha az kusurlu olması gerekir. Bu nedenle de butlan sebebini bilen eş tazminat talep edememelidir⁴¹³.

Akıl hastalığı bulunan eşin ayırt etme gücünden yoksun bulunması ve diğer eşin bu durumdan haber olarak evlenmesi durumunda kanaatimizce diğer eşin kusurlu olduğu kabul edilmelidir. Ancak akıl hastası ayırt etme gücünden yoksun eşe kusur yüklenemez. Bu durumda butlan sonucunda kanaatimizce akıl hastalığı bulunan eşin diğer eşten tazminat talep edebilme hakkı olmalıdır.

Evliliğin butlanla sona ermesi durumunda gerek akıl hastası eş gerek diğer eş nafaka şartlarının gerçekleşmesi durumunda nafaka talep edebilir⁴¹⁴. Nafaka talep edecek eşin kusurunun daha ağır olmaması gerekir. Bu durumda, butlan sebebini bilen eş diğer eşten nafaka talep edememelidir⁴¹⁵. Eşlerden ikisinin de butlan sebebini bilmesi durumunda ise kanaatimizce eşit kusurdan bahsedilebilir. Bu durumda, kanaatimizce butlan davasını açan eşin nafaka talebi hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilmemeli, her iki eş de nafaka talep edebilmelidir.

Konunun yanılma ve üçüncü kişinin aldatması nedeniyle evliliğin butlanla sona ermesi açısından ayrıca ele alınması faydalı olacaktır. Yanılma nedeniyle butlan durumunda davalı eşe bir kusur yüklenemez. Bu nedenle de davalı eşten tazminat talep edilmesi mümkün değildir⁴¹⁶. Ancak nafaka için diğer eşin kusuru gerekmeyp sadece diğer eşten daha ağır kusurlu olmamak gerektiğinden gerek davacı eş gerek davalı eş şartları varsa nafaka talep edebilmelidir. Yanılan eşin yanılmasında kusurlu olması durumunda ise kanaatimizce TBK. m. 35'e göre davalı eş tazminat isteyebilmelidir.

Üçüncü kişinin aldatması nedeniyle butlan durumunda, davalı eşin bu aldatmayı bilmemesi durumunda davalı eşe kusur yüklenemez. Bu nedenle davalı eşten tazminat talep edilemez. Ancak her iki eş de üçüncü kişiden tazminat talep edebilir⁴¹⁷. Bu durumda kusursuz olan her iki eş de şartları varsa nafaka talep edebilmelidir.

⁴¹³ Bu yönde bkz. Çelik, ss. 334, 336, 337. Akıl hastalığı nedeniyle kusur yüklenemeyen eş aleyhine tazminat kararı verilemeyeceğine ilişkin ayrıca bkz. Yarg. 2. HD., T. 8.9.2014, E. 2014/14371, K. 2014/16602, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 04.10.2021).

⁴¹⁴ Yarg. 2. HD., T. 22.3.2004, E. 2004/2665, K. 2004/3562, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 04.10.2021).

⁴¹⁵ Çelik, ss. 329-330. Ayrıca bkz. (İkinci Böüm-V-C-2).

⁴¹⁶ Çelik, s. 337.

⁴¹⁷ Çelik, s. 336.

IV. EVLİLİĞİN BOŞANMAYLA SONA ERMESİNDE AKIL HASTALIĞI

A. Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Sebebi

1. Genel Olarak

TMK. m. 165, akıl hastalığının, bazı şartların gerçekleşmesi halinde bir boşanma sebebi olacağını düzenlemiştir. Hükme göre, eşlerden birinin akıl hastası olması durumunda, bu nedenle evlilik kendisi için çekilmez hale gelen eş boşanma davası açabilir. Ancak boşanma kararı verilebilmesi için hastalığın geçme ihtimalinin bulunmaması gerekmektedir.

743 sayılı TKM. döneminde kanun ayrıca hastalığın üç seneden beri devam etmesini aramaktaydı (TKM. m. 133). Bu üç yıllık süre şartı sürenin uzunluğu bakımından eleştirilmekte, başlangıcının belirlenmesi, üç yılın hüküm anında mı yoksa dava tarihinde mi aranacağı, üç yılın her anında hastalığın ağırlığının süreye etkisi konularında tartışmalara yol açmaktaydı⁴¹⁸. Ayrıca, süre yanında yürürlükteki hukukta olduğu gibi hastalığın iyileşemeyeceğinin sabit olması da aranmaktaydı. İyileşemeyecek bir hastalık için üç yıllık sürenin TMK.'da kaldırılmış olması, bu davanın açılmasındaki zorluğu ortadan kaldırdığı için, kanaatimizce olumlu bir değişikliktir.

Akıl hastalığının boşanma sebebi olarak incelenmesine geçmeden önce, boşanma ve akıl hastalığının diğer boşanma sebepleri arasındaki yeri hakkında açıklamalarda bulunmayı faydalı görmekteyiz.

Boşanmanın sonucu evlilik birliğinin sona ermesidir. Boşanmanın gerçekleşmesi için eşlerden birinin veya ikisinin birlikte talepte bulunmaları ve mahkemece boşanmaya karar verilmesi gerekmektedir. Boşanma kararı verilebilmesi için kanunda düzenlenen boşanma nedenlerinin varlığı aranmaktadır. Bu nedenler yoksa boşanma kararı verilemez⁴¹⁹.

Öğretide özel boşanma sebepleri ve genel boşanma sebebi ayrımı yapılmaktadır. Bu ayrıma göre zina (TMK. m. 161), hayata kast, pek kötü veya onur

⁴¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çandarlı, II, ss. 5-8; Yasemin Erol, "Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 1, 2011, ss. 129-130.

⁴¹⁹ Akıntürk ve Ateş, s. 243; Zevkliler ve diğerleri, s. 883.

kırıcı davranış (TMK. m. 162), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163), terk (TMK. m. 164) ve akıl hastalığı (TMK. m. 165) özel boşanma sebepleridir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK. m. 166) ise genel boşanma sebebidir⁴²⁰.

Öğretide yapılan bir diğer ayrım; mutlak ve nisbi boşanma sebepleri ayrımıdır. Nisbi boşanma sebeplerinde boşanmaya karar verilebilmesi için, ayrıca ortak yaşamın çekilmez hale gelmiş olması gerekmektedir. Mutlak boşanma sebeplerinde ise boşanma kararı verilebilmesi için, boşanma nedeninin varlığı yeterlidir⁴²¹. Bu bakımdan, akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davasında çekilmezlik şartı aranması, bu sebebi nisbi boşanma sebepleri arasına sokmaktadır⁴²². Bazı boşanma sebeplerinde boşanmaya karar verilebilmesi için ayrıca davalı eşin kusuru aranmaktadır. Zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme ve terk sebepleri ile açılan boşanma davasında, davalı eşin kusuru aranmaktadır. Akıl hastalığı ve evlilik birliğinin temelden sarsılması nedenleri ile açılan boşanma davasında ise davalı eşin kusuru aranmamaktadır⁴²³.

Boşanmanın dayandığı temel ilkeler, irade ilkesi, kusur ilkesi, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesi ve elverişsizlik ilkesidir. Akıl hastalığı nedenine dayanan boşanma ise elverişsizlik ilkesine dayanmaktadır. Elverişsizlik ilkesi uyarınca eşlerden birinin evliliği devam ettiremeyecek duruma gelmesi halinde diğer eş boşanma davası açabilecektir⁴²⁴.

Akıl hastalığı, evlilik birliği üzerindeki olumsuz etkileri ve gelecek nesiller üzerindeki tehlikeler göz önüne alınarak ve özellikle elverişsizlik ilkesi göz önünde tutularak bir boşanma nedeni olarak kabul edilmiştir⁴²⁵.

Sonuç olarak akıl hastalığına dayanan boşanma sebebi, elverişsizlik ilkesine dayanan, kusur gerektirmeyen, özel ve nisbi bir boşanma sebebidir⁴²⁶.

⁴²⁰ Feyzioğlu ve Doğanay, ss. 263-264; Birsen, ss. 314-315; Dural ve diğerleri, s. 105; Erdem, s. 100. Ortak hayatın yeniden kurulamamasını (TMK. m. 166 / f. 4) özel boşanma sebebi olarak sayan görüş için ayrıca bkz. Hatemi, s. 118.

⁴²¹ Feyzioğlu ve Doğanay, s. 264; Birsen, s. 315; Zevkliler ve diğerleri, s. 886; Hatemi, s. 119; Erdem, s. 101.

⁴²² Zevkliler ve diğerleri, ss. 886, 902; Hatemi, s. 119; Erol, s. 122.

⁴²³ Erdem, s. 101; Dural ve diğerleri, ss. 117, 119.

⁴²⁴ Köprülü ve Kaneti, ss. 151-152; Feyzioğlu ve Doğanay, ss. 262-263; Zevkliler ve diğerleri, s. 882; Birsen, s. 313.

⁴²⁵ Köprülü ve Kaneti, s. 172; Namık Yalçınkaya ve Şakir Kaleli, **Boşanma Hukuku**, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, ss. 1061-1062.

TMK. m. 170'te ayrılık kararı verilebilecek haller düzenlenmektedir. Maddenin ilk fıkrasına göre, boşanma sebebinin ispatlanması durumunda hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verecektir. Ancak maddenin ikinci fıkrası, davanın ayrılığa ilişkin olması durumunda boşanmaya karar verilemeyeceğini hüküm altına almıştır. Buna göre, davacı eş akıl hastalığı nedenine dayalı olarak ayrılık davası açmış ve boşanma sebebini ispatlamış ve ancak ayrılık talep etmişse hâkim ayrılığa karar verecektir. Maddenin üçüncü fıkrası ise, davanın boşanmaya ilişkin olması durumunda, ancak ortak hayatın yeniden kurulması ihtimalinde hâkimin ayrılığa karar verebileceğini düzenlemektedir. Bu fıkra uyarınca, akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılan boşanma davasında ayrılık kararı verilebilip verilemeyeceği değerlendirilmelidir.

Akıl hastalığına dayalı boşanma kararı sıkı diyebileceğimiz koşullara bağlanmıştır. Bu nedene dayalı olarak boşanma kararı verilebilmesi için hem ortak hayatın çekilmez olması hem hastalığın iyileşemeyecek derecede olması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleştiği ve bunun da bir boşanma davasına yol açması sonucunda ortak hayatın tekrar kurulması zor görünmektedir. Bu nedenle, bu dava sonucunda ayrılık kararı verilmesi için eşlerin tekrardan ortak hayatı kurup kuramayacağı özenle irdelenmelidir⁴²⁷. Öyle ki bir görüş olumsuz bir yaklaşımla ortak hayatın tekrar kurulmasındaki zorluğu ele alarak özel boşanma sebeplerinin varlığı durumunda hâkimin ayrılığa karar verememesi gerektiğini savunmuştur⁴²⁸.

2. Koşulları

a. Evlilik Sırasında Akıl Hastalığının Varlığı

Hangi hallerin akıl hastalığı olarak kabul edileceği konusuna, akıl hastalığının kapsamıyla ilgili açıklamalarımızda ayrıntılı olarak değinmiştik⁴²⁹. Ancak akıl hastalığının bir boşanma sebebi olabilmesine ilişkin özel olarak bazı hususlara değinmeyi faydalı bulmaktayız.

---

⁴²⁶ Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Gök, ss. 14-18.

⁴²⁷ Bu yönde Feyzioğlu, s. 335; Yalçınkaya ve Kaleli, s. 1457.

⁴²⁸ Hatemi, s. 131; Akıl hastalığına dayanan boşanma davasında ayrılık kararı verilemeyeceği ve istenemeyeceğine ilişkin ayrıca bkz. Gök, s. 117.

⁴²⁹ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

Ruhsal bozuklukları psikoz, psikonevroz ve nevroz olarak sınıflandıran tıp öğretisindeki bir görüşe göre, ancak psikoz olarak sayılan hallerde akıl hastalığı nedenine dayanılarak boşanma davası açılabilir, diğer hallerde örneğin psikonevroz olarak sınıflanan hallerde akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmayacaktır. Ancak bu görüş, bazı psikonevroz hallerinin, bazı psikoz hallerine kıyasla evliliği çok daha fazla çekilmez hale getireceğini belirtmektedir⁴³⁰. Günümüz psikiyatrisinde ise psikoz-psikonevroz ayrımı kalktığından ancak hastalığın ağırlığını belirtmek için psikotik ve nevrotik kavramlarının kullanılmaya devam ettiğinden bahsetmiştik. Tıp öğretisinde benzer bir görüş, kişinin fiil ehliyetini etkilemeyen kişilik bozukluklarının ve nevroz sınıfına giren hastalıkların TMK. m. 165 kapsamında akıl hastalığı olarak değerlendirilemeyeceğini savunmaktadır⁴³¹. Kanaatimizce bu görüşlerin aksine akıl hastalığı kavramı geniş olarak yorumlanmalı, gerekli değerlendirme somut olayda bu hastalığın doğurduğu sonuçlar göz önünde tutularak yapılmalıdır⁴³². Nitekim önemli olan kavramlar değil, bu kavramların meydana getirdiği koşullardır.

Üzerinde durulması önem arz eden bir konu; akıl zayıflığı halinin bir boşanma sebebi olup olmayacağıdır. Daha önce öğretilerde akıl zayıflığından anlaşılması gerekenin, bunama ve zekâ geriliği halleri olduğunu açıklamış, bunların güncel psikiyatride akıl hastalığı olarak kabul edildiğini belirtmiştik⁴³³. Akıl zayıflığının akıl hastalığından farklı kavramlar olduğunu savunan tıp öğretisindeki bir görüşe göre, akıl zayıflığı yani bunama ve zekâ geriliği TMK. m. 165 kapsamında bir boşanma nedeni olamayacaktır⁴³⁴. Hukuk öğretisinde de aynı görüşü savunanlar mevcuttur⁴³⁵. Aksi görüş ise her türlü ruhsal bedensel görevleri yapamayacak duruma getiren, karakter bozukluklarının ve psikopatik hallerin TMK. m. 165 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır⁴³⁶. Kanaatimizce de, günümüz psikiyatrisinde bu hallerin akıl hastalığı olarak tanımlanması nedeniyle akıl hastalığı kavramının geniş anlaşılması; gerekli daraltmanın somut olayda bu hastalığın

⁴³⁰ Dokuz, s. 190; Psikoz, psikonevroz ve nevroz kavramları hakkında bkz. (Birinci Bölüm-I-A-3).

⁴³¹ Sercan, Yurttaşlık, s. 207.

⁴³² Bkz. dn. 436.

⁴³³ Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-1).

⁴³⁴ Dokuz, s. 191.

⁴³⁵ Gönensay, Aile, s. 80; Gök, s. 49; Erol, s. 136.

⁴³⁶ Öztan, Aile, s. 676. Yazarın bu görüşü doğrultusunda akıl zayıflığı hallerinin de TMK. m. 165 kapsamında boşanma sebebi olabileceğini savunmakta olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca bkz. dn. 97.

doğurduğu sonuçlar göz önünde tutularak yapılması gerekmektedir. Bu nedenle de bunama ve zekâ geriliği hallerinin de TMK. m. 165 kapsamında bir akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Bu konuda değerlendirilmesi gereken bir başka husus, alkol bağımlılığının TMK. m. 165 kapsamında boşanma sebebi olup olamayacağıdır. Bir görüşe göre, alkol bağımlılığı, akıl hastalığı nedeniyle değil ancak evlilik birliğinin temelden sarsılması nedenine dayanan bir boşanma sebebi olabilir⁴³⁷. Bir diğer görüşe göre ise, alkol bağımlılığını temelden sarsılma nedeni olarak değerlendirmek daha doğru olsa da, bu durumun bir kişilik veya karakter bozukluğu olarak değerlendirilmesi durumunda akıl hastalığı nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilir⁴³⁸. Biz burada da alkol bağımlılığının günümüz psikiyatrisinde bir akıl hastalığı olarak kabul edilmesi⁴³⁹ nedeniyle, akıl hastalığının geniş anlaşılması, gerekli daraltmanın somut olayda bu hastalığın doğurduğu sonuçlar göz önünde tutularak yapılması gerektiğini savunmaktayız. Bu nedenle de alkol bağımlılığının da TMK. m. 165 kapsamında bir akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Akıl hastalığının boşanma sebebi olabilmesi için, bu durumun evlilik sırasında mevcut olması gerekmektedir. Ancak bu durum, akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya karar verilebilmesi için, boşanma nedeni olan akıl hastalığının, evlenmeden sonra ortaya çıkması gerektiği anlamına gelmemelidir. Elbette evlenme engeli oluşturan akıl hastalığı, evlenme anında mevcutsa (TMK. m. 133) bu durum bir mutlak butlan nedeni olacaktır (TMK. m. 145). Ancak evlenme engeli oluşturmayan bir akıl hastalığı da boşanma sebebi olabilecektir. Nitekim akıl hastalığı, başlangıçta her ne kadar evlenme engeli olarak görülmemiş olsa da, zamanla evlenmeyi çekilmez hale getirebilecek akıl hastalıkları söz konusu olabilir⁴⁴⁰.

Akıl hastalığı evlenme anında evlenmeye engel derecede idiye ve evliliğin devamında da boşanma sebebi olarak kabul edilebilirse, butlan sebebi ve boşanma sebebi ayrı olduğundan, davacı talebini terditli olarak öne sürebilecektir. Bu durumda öncelikle butlan sebebinin varlığı, koşulları gerçekleşmediyse daha sonra da

---

⁴³⁷ Egger, Evlenme, s. 172.

⁴³⁸ Öztan, Aile, ss. 675-676.

⁴³⁹ Bkz. (Birinci Bölüm-I-C-4).

⁴⁴⁰ Dural ve diğerleri, s. 117; Erdem, s. 121; B. Yağcıoğlu, ss. 966-967.

boşanma sebebinin varlığı sırasıyla incelenmelidir⁴⁴¹. Buna göre öncelikle TMK. m. 133 ve m. 145 kapsamında mutlak butlan durumu incelenmeli, sonrasında ise TMK. m. 165 kapsamında boşanma nedeni incelenmelidir. Davanın, terditli olarak öne sürülmeden, davacının tercihiine göre tek bir sebebe ve talebe dayandırılması da mümkündür⁴⁴².

Burada cevaplandırılması gereken bir soru; boşanma talebiyle açılan davada hâkimin kendiliğinden; mutlak butlana veya butlan talebiyle açılan davada boşanmaya karar verip veremeyeceğidir. Kanaatimizce butlan talebiyle açılan davada hâkim taleple bağılılık ilkesi (HMK. m. 26) nedeniyle boşanmaya karar veremez. Boşanma nedeniyle açılan davada ise, mutlak butlan sebeplerinin mevcut olduğuna kanaat getirmesi durumunda, kendiliğinden butlana karar vermemeli, bu durumu cumhuriyet savcısına bildirmeli ve bunu da bekletici mesele yapmalıdır. Nitekim mutlak butlan davası açma hakkı, TMK. m. 146’da sınırlı olarak sayılmıştır. Bu sayılanlar arasında cumhuriyet savcısı ve ilgililer bulunmaktadır. Ancak maddenin “*Dava açma görevi ve hakkı*” şeklindeki kenar başlığından da anlaşılacağı üzere, bu durumda mutlak butlan davası açmak cumhuriyet savcısının bir görevidir.

b. Akıl Hastalığının İyileşemeyeceğinin Sağlık Kurulu Raporuyla Tespit Edilmesi

TMK. m. 165 hükmünden anlaşılacağı üzere, akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için, hastalığın iyileşemeyeceğinin resmi sağlık kurulu raporuyla tespiti gerekmektedir. 743 sayılı TKM. döneminde sağlık kurulu raporundan değil ancak “*ehli hibre*” yani bilirkışinin onayından bahsedilmekteydi. Elbette resmi sağlık kuruluyla akıl hastalığının niteliğinin belirlenmesi varılacak sonucu daha güvenilir kılacaktır.

Kanaatimizce rapora göre hastalığın iyileşmesi uzun süre alacak olsa bile, bu şekilde sonuca varılmış olması halinde TMK. m. 165’e dayanılarak boşanma kararı verilemeyecektir. Ayrıca akıl hastalığı iyileşebilecek bir hastalık olmakla, tedavi akıl hastalığı bulunan eş tarafından reddediliyor olabilir. Ayrıca eşin tedavisinin isteği

⁴⁴¹ İkizler, ss. 237-238; Çelik, s. 253; YHGK., T. 15.11.2018, E. 2017/2-2672, K. 2018/1717, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 04.10.2021).

⁴⁴² Erol, s. 128.

olmaksızın gerçekleşmesi mümkün olmayabilir. Bu durumda dahi kanaatimizce TMK. m. 165'e dayanılarak boşanma kararı verilememelidir. Nitekim önemli olan hastalığın iyileşemeyecek bir hastalık olmasıdır. Bu durumlarda kanaatimizce evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanmaya karar verilip verilemeyeceği değerlendirme konusu yapılabilir⁴⁴³.

Açıklanması gereken bir husus da hastalığın iyileşmesinden ne anlaşılması gerektiğidir. Bir görüşe göre, akıl hastalığına dayalı boşanma davasının kabulü için tıbbın bütün olanak ve araçlarına rağmen tedavisi mümkün olmayan bir akıl hastalığının bulunması gerekir⁴⁴⁴. Bir diğer görüşe göre ise, bu şartın yokluğuna dayanarak davanın reddine karar verilebilmesi, akıl hastalığının tam anlamıyla iyileşebilecek olmasının ortaya konulmasına bağlıdır. Akıl hastalığı tam anlamıyla iyileşemeyecek olmakla birlikte; hastalığın, etkilerinin azalması, hafiflemesi veya geçici olarak iyileşebileceğinin belirtilmesi davanın reddi için yeterli değildir⁴⁴⁵. Benzer bir görüşe göre de hastalığın iyileşemeyeceği konusunda kesin bir kanaate varılamamış olsa dahi; iyileşememe kuvvetli ihtimal dahilinde görülüyorsa boşanmaya karar verilmelidir⁴⁴⁶. Tıp öğretisinde bir görüş ise TMK. m. 165 hükmündeki "*hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı*" ifadesinden anlaşılması gereken, hastalığın tamamen ortadan kalkmasının tedavi süreciyle denetlenememesi, hastanın tedaviye iyi bir şekilde yanıt verememesidir. Bu görüşe göre tamamen ortadan kalkmasa da tedaviye uyumlu ve iyi bir şekilde yanıt veren bir hastalık, geçmesine olanak bulunan bir hastalık olarak anlaşılmalıdır⁴⁴⁷.

Kanaatimizce hastalığın geçmesi kavramı, çekilmezlik unsuruyla birlikte değerlendirilmelidir. Nitekim hastalık tamamen iyileşemeyecek bir hastalık olsa dahi, çekilmezlik unsurunun olmaması durumunda TMK. m. 165 nedenine dayanılarak boşanma davası açılmayacaktır. Bu nedenle hastalığın geçmesinden, evliliğin çekilmezliğini ortadan kaldıracı etki doğuran durum anlaşılmalıdır. Dava, ancak her türlü tedavi sonrasında dahi, hastalığın evliliği çekilmez hale getirme özelliğinin devam edeceği kanaatine varılması durumunda kabul edilmelidir. Buna karşın hastalık tam anlamıyla iyileşemeyecek bir hastalık olsa dahi, uygulanacak

⁴⁴³ Bkz. (İkinci Bölüm-IV-B-1).

⁴⁴⁴ Yalçınkaya ve Kaleli, s. 1074.

⁴⁴⁵ Çandarlı, II, s. 9; Saymen ve Elbir, s. 253; Öztan, Aile, s. 678.

⁴⁴⁶ Tekinay, s. 240; Yalçınkaya ve Kaleli, s. 1075; Öztan, Aile, s. 678.

⁴⁴⁷ Sercan, Yurttaşlık, s. 207.

tedavi sonrasında evliliği çekilmez hale getirme özelliği ortadan kalkacaksa, dava reddedilmelidir.

c. Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi

Kanunda akıl hastalığının bir boşanma sebebi olabilmesi için, sınıfı, derecesi, ne gibi etkileri olması gerektiği açıkça belirtilmemiştir. Nitekim akıl hastalığı, daha önce de belirttiğimiz üzere, tıbbi bir kavramdır⁴⁴⁸. Akıl hastalığının sınıfını, derecesini, etkilerini değerlendirmek, tıp biliminin uğraşı alanıdır. Ancak kanunda bir çekilmezlik ölçüsü getirilmiştir. Buna göre, hekimler tarafından akıl hastalığı olarak değerlendirilen bir durumun, ortak hayatı çekilmez hale getirmesi gerekmektedir. Bunun için de hastalığın ağır veya hafif olmasının önemi bulunmamaktadır⁴⁴⁹. Elbette ağır bir akıl hastalığının evliliği çekilmez hale getirmesinin daha muhtemel olacağı düşünülebilir⁴⁵⁰. Ancak hafif bir akıl hastalığının da ortak hayatı çekilmez hale getirebileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Hastalığın davacı eş bakımından çekilmez hale gelip gelmediğinin araştırılmasında, davacı eşin durumu, akıl hastası eşe karşı tutumu, hastalığın doğmuş çocuklar veya doğacak çocuklar üzerindeki muhtemel etkileri, ekonomik ilişkiler değerlendirilir⁴⁵¹.

Hastalığın ortak hayatı çekilmez hale getirdiğini veya getirmediğini takdir yetkisi hâkimdedir⁴⁵². Ancak hâkim de bu durumu takdir ederken, akıl hastalığı konusunda hazırlanacak raporlardan faydalanacaktır⁴⁵³. Ortak hayatın çekilmez hale gelmesinin anlamı, evliliği devam ettirmenin diğer eşten beklenemeyecek olması, karı koca arasındaki manevi birliğin ortadan kalkmasıdır⁴⁵⁴. Eşin evliliğe ilişkin görevlerini yerine getirememesi, saldırgan davranışları, cinnet nöbetleri çekilmezliğe

⁴⁴⁸ Bkz. (Birinci Bölüm-I-B).

⁴⁴⁹ Çandarlı, II, s. 5; Erdem, s. 121.

⁴⁵⁰ Zahit Çandarlı, “Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 73-74, 1950, (I), s. 16.

⁴⁵¹ Öztan, Aile, s.677.

⁴⁵² Erdem, s. 122.

⁴⁵³ Yarg., 2. HD., T. 29.4.2010, E. 2009/5912, K. 2010/8623; Yarg., 2. HD., T. 31.3.2008, E. 2007/6730, K. 2008/4453; Yarg., 2. HD., T. 14.7.2003, E. 2003/9525, K. 2003/10758; Yarg., 2. HD., T. 10.3.2003, E. 2003/2052, K. 2003/3199, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 04.10.2021).

⁴⁵⁴ Köprülü ve Kaneti, s. 172.

neden olabilir⁴⁵⁵. Çekilmezlik unsurunun gerçekleşmesi için illaki akıl hastası eşin diğer eşe karşı olumsuz bir tavrının olması gerekmez. Diğer eşe yöneltilebilecek olumsuz şiddet eğilimli bir davranışın ihtimali; davacı eşin bu ihtimalin korkusu altında yaşaması da çekilmezlik unsurunu meydana getirmekte yeterlidir⁴⁵⁶.

3. Akıl Hastalığı Nedenine Dayanan Boşanma Davasında Davacı ve Dava Açma Süresi

Akıl hastalığı nedenine dayanan boşanma davasında davacı sıfatı, akıl hastalığı şartı şahsında gerçekleşmemiş diğer eşe aittir. Bu eş davada, davalı eşin akıl hastası olduğunu ve bu hastalık nedeniyle evliliğin çekilmez hale geldiğini ispatlamalıdır⁴⁵⁷. Bununla birlikte her iki eşin akıl hastası olması durumunda nasıl bir sonuca varılacağı değerlendirilmelidir. Bir görüşe göre, bu durumda da evlilik çekilmez hale gelmişse boşanma davası kabul edilebilecektir. Ancak ihtimal ki; sadece tek bir eş akıl hastası olsaydı çekilmezlik vücut bulacakken, iki eşin de akıl hastası olması, bu evliliği devam ettirilebilir kılabilir. Bir diğer deyişle; akıl hastası olmayan eş için, diğer eşin akıl hastası olması bir çekilmezlik sebebi iken, akıl hastası eş için, onun içinde bulunduğu ruhsal durum itibarıyla, diğer eşin akıl hastası olması çekilmezliğe vücut vermeyebilir. Bu durumda dava reddedilmelidir⁴⁵⁸. Benzer bir görüş de böyle bir durumda çekilmezlik unsurunun akıl hastası eş tarafından anlaşılamayacağı gerekçesiyle davanın reddedilmesi gerektiğini savunmuştur⁴⁵⁹. Bir diğer görüş ise bu durumda davacı eşin ayırt etme gücü olup olmamasına göre bir ayrıma gidilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu görüşe göre ayırt etme gücüne sahip ve dolayısıyla evliliğin çekilmez hale gelip gelmediğini değerlendirebilecek durumda olan akıl hastası eş TMK. m. 165'e göre dava açabilir. Ancak ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin davacı olması durumunda, bu eş çekilmezliği idrak edemeyeceğinden TMK. m. 165'e göre dava açamamalıdır⁴⁶⁰.

---

⁴⁵⁵ Öztan, Aile, s. 676.

⁴⁵⁶ Yalçinkaya ve Kaleli, s. 1080.

⁴⁵⁷ Erol, s. 136.

⁴⁵⁸ Çandarlı, I, ss. 17-18.

⁴⁵⁹ Yalçinkaya ve Kaleli, s. 1071.

⁴⁶⁰ B. Yağcıoğlu, ss. 975-976.

Kanaatimizce akıl hastası olmakla gerek ayırt etme gücüne sahip gerek ayırt etme gücünden yoksun eşin TMK. m. 165'e göre açılacak bir davada davacı olması mümkündür. Nitekim, akıl hastalığı nedenine dayanan boşanma davası elverişsizlik ilkesine dayanmaktadır. Bir tarafın evliliğe elverişsiz olması bir boşanma nedeni oluyorsa, iki tarafın evliliğe elverişsizliği evleviyetle bir boşanma nedeni olabilmelidir. Bu durumda ayırt etme gücü olmayan davacı akıl hastasının açtığı boşanma davasında, çekilmezlik unsurunun eş açısından hissedilmesinin aranmasındansa, bu unsurun varlığının ve evlilik üzerindeki sonuçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Zira kişiyi evliliğe elverişsiz hale getiren bir akıl hastalığının her iki eşte de bulunmasıyla, ortaya çıkan sonuç, insan haysiyeti ve onuruna uygun düşmeyen bir birlikteliğe sebep olabilir. Bu durumda eşlerden herhangi biri adına, çekilmezliği hissedememesi nedeniyle, dava açılmayacağını kabul etmek, meydana gelen bu duruma seyirci kalmak olacaktır. Akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olan eşin dava ehliyetine ilişkin hususlara ise ileride değinilecektir⁴⁶¹.

Evlilik devam ettiği ve boşanma sebebi var olduğu sürece boşanma davası açılabilecektir. Bu bakımdan bir zamanaşımı söz konusu değildir. Ayrıca dava hakkı olan eşin, uzun yıllar akıl hastalığı devam etmesine rağmen dava açmayıp, uzun yıllar sonra dava açması da tek başına hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilemez⁴⁶². Nitekim ortak hayat çekilmez hale gelmiş olsa dahi dava hakkı olan eş, ilk zamanlarda evliliğini sona erdirmek istememiş ancak bu durum sonradan ağırlaşan şartlar sebebiyle değişmiş olabilir. Burada şartların ağırlaşması hem akıl hastalığının etkilerinin ağırlaşması hem de diğer eşin tahammül seviyesinin azalmasından kaynaklanabilir.

---

⁴⁶¹ Bkz. (İkinci Bölüm-IV-C-2).

⁴⁶² Yalçınkaya ve Kaleli, ss. 1080-1081; Erol, ss. 134-135.

B. Akıl Hastalığının Diğer Boşanma Sebeplerine Etkisi

1. Boşanmanın Genel Sebeplerinde

a. Temelden Sarsılmada

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması genel bir boşanma sebebi olarak TMK. m. 166 / f. 1’de düzenlenmiştir. Hüküm, hangi hallerin evlilik birliğini temelden sarsacağını saymamış; yalnızca eşlerin, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek şekilde evlilik birliği temelinden sarsılırsa, boşanma davası açabileceklerini düzenlemiştir. Temelden sarsılmadan anlaşılması gereken, eşler arasında meydana gelen herhangi bir durum değil; ortak hayatı sürdürmesi eşten beklenemeyecek ağır bir haldir. Hangi hallerin, ortak hayatı sürdürmeleri eşten beklenemeyecek derecede evlilik birliğini temelden sarsacağı, hâkimin takdirindedir⁴⁶³.

Diğer eşteki akıl hastalığı nedeniyle, evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri eşlerden beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olabilir. Bu durumda evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilebilip verilemeyeceği değerlendirilmelidir.

Akıl hastalığı özel bir boşanma sebebi olarak TMK. m. 165’te düzenlenmiştir. Ancak bir halin özel bir boşanma sebebi olarak düzenlenmiş olması, bu hal sebebiyle genel boşanma sebebine dayanılarak (TMK. m. 166) boşanma davası açılmayacağı anlamına gelmemektedir⁴⁶⁴. Bununla birlikte, bu konudaki bir görüşe göre, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenlerinin her ikisinde de çekilmezlik arandığı; ancak akıl hastalığı nedeni özel olarak düzenlendiği için, bu durumda yalnızca akıl hastalığına dayanarak dava açılabilirdir⁴⁶⁵. Bu konuda benzer sonuca varan bir diğer görüş ise, akıl hastalığı bulunan eş aleyhine evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle dava açılabileceğini ancak bunun için ya akıl hastalığı nedenine dayalı boşanma sebeplerinin gerçekleşmiş olması gerektiğini ya da temelden sarsılmanın başka nedenlerden doğmuş olması gerektiğini

⁴⁶³ Köprülü ve Kaneti, s. 175; Dural ve diğerleri, s. 120; Erdem, ss. 123-124.

⁴⁶⁴ Hatemi, s. 128; Erdem, ss. 100, 122. Bu yönde ayrıca bkz. Schwarz, ss. 157-158.

⁴⁶⁵ Birsen, s. 332.

savunmuştur⁴⁶⁶. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliği temelinden sarsılmış olursa, TMK. m. 165 kapsamında boşanma kararı verilemeyecek durumlarda dahi, genel boşanma sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilir⁴⁶⁷.

Her ne kadar ikisinde de çekilmezlik unsuru aransa da, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ve akıl hastalığı farklı boşanma nedenleridir ve boşanmaya karar verilebilmesi için aranan farklı şartlar bulunmaktadır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilmesi için, evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması ve ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olması gerekir⁴⁶⁸. Akıl hastalığı nedeniyle boşanma kararı verilebilmesi için ise, akıl hastalığının varlığının yanında bunun ortak hayatı çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmaması gerekmektedir⁴⁶⁹. Burada ortak hayatın çekilmez hale gelmesi ortak bir şarttır. Ancak belirtmek gerekir ki, akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılması şartı gerçekleşmiş veya gerçekleşmemiş olabilir. Her iki durumda da TMK. m. 165'te belirtilen şartlar gerçekleşirse akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya karar verilebilir. Ancak akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliği temelinden sarsılmamışsa⁴⁷⁰, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilemez.

Akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğu durumda, TMK m. 165'teki akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı şartı önem arz eder. Nitekim akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmakla birlikte, bu akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliği temelinden sarsılmış da olabilir. Bu durumda geçmesine olanak bulunmadığı şartı gerçekleşmediğinden, akıl hastalığı nedenine dayanılarak boşanma kararı verilemez⁴⁷¹. Ancak evlilik birliğinin temelinden sarsılması yoluna başvurulabilir. Bu durumda sadece akıl hastalığı nedeni özel olarak düzenlendiği ve her ikisinde de çekilmezlik koşulu arandığı için, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilemeyeceğinin

⁴⁶⁶ Velidedeoğlu, Aile, s. 228. Benzer yönde Hatemi, s. 127; Öztan, Aile, s. 706.

⁴⁶⁷ Çandarlı, I, s. 16. Ayrıca bkz. Haluk Burcuoğlu, "Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması, Boşanma Davasında Talep Edilen Maddi, Manevi Tazminat ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanı Konularında Somut Kararlardan Hareketle Yapılması Zorunlu Görülen Bazı Gözlemler", **Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan Cilt I**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 599.

⁴⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Akıntürk ve Ateş, ss. 262-265; Öztan, Aile, ss. 680-689; Hatemi, s. 125.

⁴⁶⁹ Bkz. (İkinci Bölüm-IV-A-2).

⁴⁷⁰ Bu iki durumun farkı için bkz. Çandarlı, I, s. 17.

⁴⁷¹ Bkz. (İkinci Bölüm-IV-A-2-b).

kabulü kanaatimizce hakkaniyetli olmaz. Bu durumun kabulü, temelinden sarsılmış, ortak hayatı devam ettirmeleri kendilerinden beklenemeyecek, çekilmezlik koşulunun olduğu bir evliliğe her iki eşi de mahkûm etmek olur. Ayrıca evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilebilmesi için önemli olan, şartların gerçekleşip gerçekleşmediğidir. Bu nedenlerle evlilik birliğinin temelinden sarsılması, davalı eşin akıl hastalığı nedeniyle meydana gelmiş olsa dahi; kanaatimizce evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak boşanma kararı verilebilmelidir.

Bu hususta bir başka görüş de akıl hastası kimsenin hareketlerinin iradi olmayacağı gerekçesiyle temelden sarsılma nedenine dayanılarak akıl hastası kimse aleyhine açılan boşanma davasının reddinin gerektiğini savunmuştur. Ancak aynı görüş, eşlerin ikisinin de kusursuz olmasının, temelden sarsılma nedenine dayanılarak boşanma davası açılabilmesine bir engel oluşturmadığını da savunarak çelişkiye düşmüş görünmektedir⁴⁷². Gerçekten de temelden sarsılma nedeninde kanun, davalı tarafın hareketlerinin ne iradi olmasını ne de kusurlu olmasını aramaktadır. Bu bakımdan davanın kabulü için davalının az da olsa kusurunun aranması⁴⁷³ kanaatimizce uygun değildir. Kusur, yalnızca davalı eşin itiraz hakkına etkilidir. Gerçekten de bu nedene dayanılarak boşanma davası açılması için davalı eşin kusurlu olması gerekmemektedir⁴⁷⁴. Bu açıdan akıl hastası eşin davranışlarında kusurlu sayılması önem taşımaz. Davacının kusuru davalıdan daha ağır ise, bu durumda davalının boşanma davasına itiraz etme hakkı doğmaktadır⁴⁷⁵. İtiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğindeyse ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa hâkim boşanmaya karar verebilir

⁴⁷² Bkz. Yalçinkaya ve Kaleli, ss. 1064, 1073, s. 1206; Akıl hastası kimsenin davranışlarının iradi olmaması sebebiyle temelden sarsılmaya dayanılamayacağını savunan bir başka görüş için ayrıca bkz. Gök, ss. 25, 62; Harun Bulut, **Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar**, Beta Basım, İstanbul, 2007, s. 37. Bu durumda, davalının ayırt etme gücü olup olmamasına göre, hareketlerinin iradi olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini savunan görüş için ayrıca bkz. B. Yağcıoğlu, ss. 976-979.

⁴⁷³ Bu yönde bir görüş için bkz. Bulut, s. 40. Bununla birlikte aynı görüş bazı durumlarda kusur bulunmasa da bazı durumlarda boşanmaya karar verilebileceğini de savunmuştur. Bkz. Bulut, s. 41.

⁴⁷⁴ Köprülü ve Kaneti, s. 176; Birsen, s. 329; Zevkliler ve diğerleri, s. 908; Ebru Ceylan, **Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 83; Burcuoğlu, s. 601.

⁴⁷⁵ Bu hakkın teknik anlamda bir itiraz olduğu ve hâkimin resen dikkate alması gerektiğine ilişkin bkz. Tekinay, s. 203; Hatemi, s. 125.

(TMK. m. 166 / f. 2). Bu bakımdan Yargıtay kararlarında⁴⁷⁶ kabul edilen; akıl hastası kimsenin davranışlarının iradi olmaması ve kendisine kusur yüklenememesi nedeniyle, akıl hastası eş aleyhine temelden sarsılma nedeniyle boşanma davası açılmayacağı şeklindeki görüş kanaatimizce doğru değildir.

Çekilmezlik durumuna, akıl hastası eş veya diğer eş sebep olabilir. Akıl hastası olmayan eşin bu duruma sebep olması halinde, bir görüşe göre akıl hastası eş ayırt etme gücünden yoksunsa, bu durumda bu eş çekilmezlik halini tartacak yeteneğe sahip olmadığından ne kendisi ne de yasal temsilcisi tarafından boşanma davası açılabilir⁴⁷⁷. Kanaatimizce bu durumda akıl hastası eşin yasal temsilcisinin bu davayı açabilmesinin kabulü, o eşin kişiliğinin korunması açısından uygun bir sonuç olur.

Bu başlık altında değerlendirilmesi gereken bir diğer konu ise, mahkemenin, davacının iddia ettiği boşanma sebebiyle bağlı olup olmadığıdır. Bir diğer deyişle, örneğin akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılan bir boşanma davasında, şartları olduğu takdirde mahkemenin temelden sarsılma nedenine dayalı olarak veya tersi şekilde temelden sarsılma nedenine dayalı olarak açılan bir boşanma davasında, akıl hastalığı nedenine dayalı olarak boşanmaya karar verip veremeyeceğidir. Bir görüşe göre, başka bir nedenle, örneğin temelden sarsılma nedenine dayanılarak açılan boşanma davasında, mahkemenin istek dışına çıkarak akıl hastalığı nedenine dayalı olarak boşanma kararı vermesi mümkün değildir⁴⁷⁸. Yargıtay'ın da bu görüşte olduğu söylenebilir. Nitekim Yargıtay davalının akıl hastalığı bulunması nedeniyle temelden sarsılma davasının reddedilmesi gerektiğini belirtmekle, ayrıca akıl hastalığına dayalı bir boşanma davası bulunmadığını da vurgulamaktadır⁴⁷⁹. Aksi görüş ise, hâkimin

⁴⁷⁶ Kararlar için bkz. Yarg. 2. HD., T. 15.5.2018, E. 2018/2559, K. 2018/6246: "*Davalı kadının hareketleri iradi olmadığından, kusur yüklenemez ve Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesine dayalı "evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez.*". Ayrıca bkz. Yarg. 2. HD., T. 27.11.2017, E. 2016/7685, K. 2017/13330; Yarg. 2. HD., T. 22.10.2015, E. 2015/5174, K. 2015/19178; Yarg. 2. HD., T. 18.2.2014, E. 2014/2041, K. 2014/313, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T., 06.10.2021).

⁴⁷⁷ Erol, s. 136.

⁴⁷⁸ Yalçinkaya ve Kaleli, ss. 1064, 1511; Boşanma sebebi olarak ileri sürülmeyen bir vakıya dayanılarak boşanma kararı verilemeyeceği yönünde bkz. Tolga Akkaya, **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 123.

⁴⁷⁹ Kararlar için bkz. Yarg. 2. HD., T. 18.2.2014, E. 2014/2041, K. 2014/3138: "*Davalı-davacı kadının akıl hastalığına dayalı bir boşanma davası yoktur. (T.M.K. madde 165) Davacı-davalı kocanın hareketleri iradi olmadığı ve bu sebeple kendisine kusur yüklenemeyeceğinden, davalı-davacı kadının Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesine dayalı davasının reddine karar*

hukuki sebeple bağılı olmadığı gerekçesiyle, davada ileri sürülen olayların, davacının ileri sürdüğü boşanma sebebinin haricinde bir sebeple boşanma sebebine vücut vermesi durumunda, boşanmaya karar verilebileceğini savunmuştur⁴⁸⁰. Biz de davacı tarafından hukuki sebep olarak belirtilmese de öne sürülen vakıaların vücut verdiği bir boşanma sebebine dayanılarak boşanma kararı verilebileceği kanaatindeyiz. Nitekim hâkim hukuki sebeplerle değil, taleple bağılıdır. Bu davada talep ise boşanmadır. Boşanma nedenleri ise; hâkimin resen uygulaması gereken hukuki sebeplerdir (HMK. m. 33)⁴⁸¹. Bu bakımdan önemli olan, boşanmanın talep edilmiş olması (HMK. m. 26) ve boşanma nedenine vücut verecek vakıaların ileri sürülmüş olmasıdır (HMK. m. 25). Sonuç olarak kanaatimizce davacı tarafından öne sürülen boşanma sebebine göre davanın reddinin gerektiği durumda, öne sürülen vakılardan anlaşılan başkaca bir boşanma sebebi varsa, hâkim, hukuku resen uygulamak ve hukuki sebepleri resen takdir etmek suretiyle boşanmaya karar verebilmelidir. Örneğin akıl hastalığı nedenine dayanılarak açılan bir boşanma davasında, TMK m. 165 şartlarının meydana gelmediği anlaşılsa dahi, TMK. m. 166 / f. 1'e göre temelden sarsılma boşanma nedeninin ileri sürülen vakılardan anlaşılması durumunda, bu nedene dayanılarak boşanmaya karar verilebilmelidir. Ayrıca bu yönde karar verilebilmesi için ıslaha da gerek bulunmamaktadır. Hatta bu boşanma davasını TMK. m. 166 / f. 1'e dayandırmaktan vazgeçip TMK. m. 165'e dayandırılması şeklinde ıslah yapılması⁴⁸² kanaatimizce uygun da değildir⁴⁸³.

---

verilmelidir.”. Ayrıca bkz. Yarg. 2. HD., T. 27.3.2003, E. 2003/3064, K. 2003/4349; Yarg. 2. HD, T. 18.2.2014, E. 2014/2041, K. 2014/3138, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T., 06.10.2021).

⁴⁸⁰ Tekinay, s. 259; B. Yağcıoğlu, s. 981.

⁴⁸¹ Boşanma davasında dava sebepleri ve hukuki sebepler hakkında açıklamalar için bkz. Akkaya, ss. 40-43; Bir boşanma davasında hem TMK. m. 165'e hem 166 / f. 1'e dayanılması durumunda, hukuki sebeplerin birden fazla olması yanında, davanın tek olduğunu savunan bir Yargıtay kararındaki karşı oy yazısı için bkz. Yarg. 2. HD., T. 25.12.2012, E. 2011/14560, K. 2012/31551, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 11.10.2021).

⁴⁸² Bu nitelikte ıslah yapıldığına veya yapılması gerektiğine ilişkin kararlar için bkz. Yarg. 2. HD., T. 24.3.2014, E. 2013/23644, K. 2014/6693; Yarg. 2. HD., T. 27.12.2006, E. 2006/12236, K. 2006/18460; Yarg. 2. HD., T. 22.11.2006, E. 2006/9362, K. 2006/16107, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T., 06.10.2021).

⁴⁸³ Hukuki sebep değiştirmenin dava değiştirme olmadığına ilişkin bkz. Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:II**, Altıncı Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2001, ss. 1706-1708.

b. Anlaşmalı Boşanmada

TMK. m. 166 / f. 3, eşlere anlaşarak boşanma imkânı tanımaktadır. Ancak tarafların anlaşarak boşanması bazı koşullara tabidir. Bu koşullardan ilki, tarafların en az bir yıldır evli olmalarıdır. İkinci şart ise, tarafların ya birlikte başvurmaları ya da biri tarafından açılan davanın diğerince kabul edilmesidir. Diğer şart ise, tarafların boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu hakkında anlaşmaları ve hâkimin bu durumu uygun bulmasıdır. Hâkim, bu hususlarda değişiklik yapabilecektir. Ancak bu durumda boşanma kararı verilmesi, tarafların bu değişikliğe onay vermelerine bağlıdır. Hâkimin ayrıca tarafları dinleyip iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi gerekmektedir⁴⁸⁴.

Akıl hastaları için bu konuda önem arz eden husus, akıl hastası eşin anlaşmalı boşanmak için ehliyetinin olup olmadığıdır. Akıl hastası eş tam ehliyetliyse bu durumda anlaşmalı boşanabilmesinde engel yoktur. Ancak ayırt etme gücü yoksa, kendisine yasal danışman atanmışsa veya sınırlı ehliyetsizse, bu durumda bu eşin anlaşmalı boşanıp boşanamayacağı değerlendirilmelidir. Konu, akıl hastası eşin boşanma davasında dava ehliyeti başlığı altında değerlendirileceğinden, şimdilik oradaki açıklamalarımıza yollama yapmakla yetiniyoruz⁴⁸⁵.

c. Ortak Hayatın Kurulmamasında

TMK. m. 166 / f. 4, herhangi bir nedenle açılmış boşanma davasının reddedilmesinin akabinde ortak hayatın yeniden kurulamamış olmasını, boşanma sebebi saymaktadır. Bunun için red kararının kesinleşmesinin üzerinden en az üç yıl geçmiş olmalıdır. Reddedilen boşanma davasının, hangi nedenle açıldığının ve ortak hayatın neden kurulamadığının ve bu ortak hayatın kurulamamasında tarafların kusurunun bulunup bulunmamasının da bir önemi bulunmamaktadır. Bu şartlar gerçekleştiğinde, kanun hâkime davayı red yetkisi tanımamaktadır⁴⁸⁶. Hatta anlaşmalı boşanma davasında hâkimin protokolde değişiklik istemesi akabinde tarafların değişikliği kabul etmemeleri üzerine veya davacının feragati üzerine

⁴⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 122-125; Erdem, ss. 133-139.

⁴⁸⁵ Bkz. (İkinci Bölüm-IV-C).

⁴⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dural ve diğerleri, ss. 125-128; Erdem, ss. 140-143.

davanın reddine karar verilmiş olması hali de TMK. m. 164 / f. 4 kapsamında taraflara dava hakkını vereceği de savunulmuştur⁴⁸⁷.

Ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenine dayalı boşanma kararı verilebilmesi için ilk davadaki reddin esasa ilişkin olması gerekir⁴⁸⁸. Bu bakımdan dava, örneğin tarafın akıl hastalığı nedeniyle dava ehliyetinin bulunmaması nedenine dayanılarak usulden reddedilmiş olabilir (HMK. m. 114 / f. 1 – b. d, m. 115 / f. 2). Bu durumda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenine dayalı boşanma davasında aranan red kararı verilmiş olma şartı gerçekleşmiş olmaz.

Ortak hayatın yeniden kurulması demek, ortak hayatın tesis edileceği şekilde tarafların yakınlaşması demektir. Bu anlamda tarafların yalnızca iletişim içerisinde bulunmaları veya tarafların çeşitli nedenlerle bir araya gelmeleri tek başına ortak hayatın kurulduğu anlamına gelmeyecektir. Bir kere ortak hayat kurulduysa, artık TMK. m. 166 / f. 4 kapsamında boşanma davası açılmayacaktır⁴⁸⁹.

Bu kapsamda açılan ilk dava akıl hastalığı nedenine (TMK. m. 165) dayandırılarak açılmış veya akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliğinin temelden sarsılmasına dayanılarak açılmış ancak açılan bu dava çeşitli nedenlerle reddedilmiş olabilir. Ancak bu davanın red kararının üzerinden üç yıl geçmesine rağmen ortak hayatın kurulamaması durumunda TMK. m. 164 / f. 4 kapsamında boşanma davası açılabilecektir.

2. Diğer Sebeplerde

Zina (TMK. m. 161), hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK. m. 162), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163) ve terk (TMK. m. 164) kanunda sayılan diğer boşanma sebepleridir. Bu boşanma sebeplerinin tek tek üzerinde durulması çalışmamızın konusunu aşacağından bu sebeplere yalnızca konumuzla ilgili olduğu ölçüde değinilecektir.

⁴⁸⁷ Erdem, ss. 140-141. Ayrıca bkz. Hatemi, s. 124.

⁴⁸⁸ Yetkisizlik nedeniyle verilen red kararının ortak hayatın kurulamaması davasında aranan redle sonuçlanmış dava anlamına gelmeyeceğine ilişkin bkz. Öztan, Aile, s. 701. Bu hususta ayrıca bkz. Mehmet Emin Özgül, “Ortak Hayatın Kurulamaması (Fiili Ayrılık) Sebebiyle Boşanma Davası”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 3, 2021, ss. 2352-2353.

⁴⁸⁹ Akıntürk ve Ateş, s. 274; Öztan, Aile, s. 703; Erdem, s. 143.

Bu sebeplerle boşanma nedeniyle dava açılabilmesi için davalının kusurlu olması gerekmektedir⁴⁹⁰. Bu durumda, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybeden eş, bu sebeplerden birini oluşturacak bir davranışta bulunursa bu nedene dayanılarak boşanma davası açılmayacaktır. Nitekim ayırt etme gücü olmayan kimsenin kusurundan bahsedilemeyecektir⁴⁹¹. Örneğin, akıl hastalığından ötürü ayırt etme gücünden yoksun bir kimsenin evi terk etmesi nedeniyle, terk nedenine dayanılarak boşanma davası açılmaz⁴⁹². Buna karşın akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldırmadığı durumlarda eşe kusur yüklenebilir ve bu sebeplere dayanılarak boşanma davası açılabilir.

Bir diğer özellik gösteren husus ise; zina ve hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebeplerinde dava hakkı olan eşin, diğer eşini affetmesi halidir. Bu sebeplerde davaya hakkı olan eşin, diğerini affetmesi durumunda artık dava hakkı ortadan kalkacaktır (TMK. m. 161 / f. 3, 162 / f. 3). Bu noktada akıl hastası eşin af beyanında bulunup bulunamayacağı veya af beyanının geçerliliği değerlendirilmelidir. Affin kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı bir hak olma özelliği ve kişinin hisleriyle ilgili olup kişiliği yakından ilgilendirdiği ele alınırsa, yasal temsilcinin ayırt etme gücünden yoksun kişi adına af beyanında bulunamayacağını kabul etmek gerekmektedir⁴⁹³. Ayrıca ayırt etme gücünden açıkça yoksun kişilerin fiilleri kural olarak hukuki sonuç doğurmayacağından, bu kişi af beyanında bulunsu veya örtülü şekilde af beyanı olarak kabul edilecek davranışlarda bulunsu dahi, bu beyanlar da af olarak kabul edilememelidir⁴⁹⁴. Buna karşın akıl hastalığının ayırt etme gücünü kaldırmadığı durumlarda, eşin af beyanında bulunabilmesi mümkün olmalıdır.

⁴⁹⁰ Köprülü ve Kaneti, s. 159; Zevkliler ve diğerleri, ss. 888, 893, 895, 897. Ayrıca bkz. Birsen, s. 317.

⁴⁹¹ Erol, s. 135.

⁴⁹² Feyzioğlu, s. 293.

⁴⁹³ Egger, Giriş, s. 201; Zevkliler ve diğerleri, s. 889; Birsen, s. 319; Oğuzman ve diğerleri, ss. 91, 108; Dural ve Öğüz, s. 83.

⁴⁹⁴ Zevkliler ve diğerleri, s. 889; Karakaş, s. 130.

C. Akıl Hastası Eşin Boşanma Davasında Dava Ehliyeti

1. Akıl Hastası Eşin Sınırlı Ehliyetsiz Olması veya Akıl Hastası Eşe Yasal Danışman Atanmış Olması Durumunda

Akıl hastası eş tam ehliyetli ise bu durumda dava ehliyetine sahip olacaktır. Bu durumda, bu kimsenin davada davalı veya davacı konumunda bulunması özel bir önem taşımaz. Akıl hastası eşin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda ise boşanma davasında davacı tarafta ve davalı tarafta olabilmesi değerlendirilmelidir.

Genel olarak kabul edildiği üzere; boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Buna göre kişi, boşanma davası açılmasına ancak kendisi karar verebilir⁴⁹⁵. Kanun, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda kişinin yasal temsilcisinin rızasına gerek olmadığını kabul etmiştir (TMK. m. 16 / f. 1 - c. 2). Ayrıca bazı işlemler, her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindeyse de kanun bu işlemlerde ayrıca yasal temsilcinin de rızasını aramıştır (TMK. m. 118, m. 126, m. 127). Boşanmada ise kanun yasal temsilcinin rızasını aramamaktadır. Bu durumda kısıtlı eşin, yasal temsilcisinin rızası olmadan boşanma davası açabileceği kabul edilir⁴⁹⁶. Yine aynı gerekçelerle yasal temsilci ise, sınırlı ehliyetsiz adına boşanma davası açamaz⁴⁹⁷. Benzer şekilde, akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanmış kimse de boşanma davasını tek başına açabilir⁴⁹⁸.

Akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal temsilci atanmış kimsenin davalı konumunda olması durumunda ise, davada yasal temsilci gösterilmelidir. Yasal temsilcinin davacı, yani davalının eşi olması durumunda davalı eş için ise kayyım atanmalıdır (TMK. m. 426 / b. 2). Bu kimseye bir vasi atanmamış, ancak şartlar bu kimseye bir vasi tayinini zorunlu kılıyor ise, hâkimin durumu sulh hukuk mahkemesine bildirmesi ve bu durumu da bekletici mesele yapması gerekmektedir⁴⁹⁹.

Sınırlı ehliyetsiz kimsenin ve kendisine yasal danışman atanmış kimsenin anlaşmalı boşanma davasında da dava ehliyeti bulunmaktadır. Bu nedenle yasal

⁴⁹⁵ Oğuzman ve diğerleri, s. 107; Dural ve Öğüz, s. 78.

⁴⁹⁶ Tekinay, s. 255; Oğuzman ve Dural, s. 134; Dural ve diğerleri, s. 130.

⁴⁹⁷ Akkaya, ss. 300-301.

⁴⁹⁸ Feyzioğlu, ss. 350-351; Akkaya, s. 300; Tat, s. 26.

⁴⁹⁹ Bu yönde Tekinay, s. 242.

temsilci, sınırlı ehliyetsiz adına anlaşmalı boşanma işlemlerini gerçekleştirememeli, açılmış olan bir davayı da sınırlı ehliyetsiz adına kabul edememelidir⁵⁰⁰.

2. Akıl Hastası Eşin Ayırt Etme Gücünden Yoksun Olması Durumunda

Ayırt etme gücünden yoksun kişilerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanması hakkında öğretide ileri sürülen görüşlerden daha önce⁵⁰¹ bahsedilmişti. Bu başlıkta ise bu görüşlerin boşanma davasındaki etkileri değerlendirilecektir.

Bir görüş, boşanma davası açma hakkının kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bir hak olduğunu kabul ederek, yasal temsilcinin ayırt etme gücünden yoksun kimse adına boşanma davası açamayacağını savunmuştur⁵⁰². Bir başka görüş ise, bu görüşü biraz yumuşatarak, boşanma davasının istisna olarak olağanüstü durumlarda yasal temsilci tarafından öne sürülebileceğinin kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur⁵⁰³. Bu konuda baskın görüş ise ayırt etme gücünden yoksun kişinin menfaatini göz önünde tutarak yasal temsilcinin boşanma davası açabileceğini savunmaktadır⁵⁰⁴.

Tekinay da kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasında, TMK. m. 16 / f. 1 - c. 2'nin ayırt etme gücünden yoksun kişilere uygulanmayacağını savunarak, benzer şekilde boşanma davasında ayırt etme gücünden yoksun kimsenin menfaatinin bulunduğu durumda; boşanma davasının yasal temsilci tarafından açılabilirliğini savunmuştur⁵⁰⁵.

Dural/Öğüz/Gümüş bu durumda, yasal temsilcinin dava açabilmesi meselesinin, her boşanma sebebine göre ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre, ayırt etme gücünden yoksun kişi adına TMK. m. 161, m. 162, m. 163 ve m. 164'te düzenlenen nedenlere dayanarak yasal temsilci dava açabilmelidir. Çünkü bunlar mutlak boşanma sebepleridir ve ayırt etme gücü olmayan kişinin bu durumlara katlanmasını beklemek insafla bağdaşmamaktadır.

⁵⁰⁰ Nevzat Özdemir, **Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma**, Beta Basım, İstanbul, 2003, ss. 132-134.

⁵⁰¹ Bkz. (Birinci Bölüm-II-A).

⁵⁰² Bu görüşte Egger, Giriş, s. 201; Egger, Evlenme, s. 190.

⁵⁰³ Arsebük, Aile, s. 761.

⁵⁰⁴ Yalçınkaya ve Kaleli, ss. 1534-1535; Benzer yönde Oğuzoğlu, Aile, ss. 115-116; Gönensay, Aile, s. 85; Velidedeoğlu, Medeni, ss. 109-110; Saymen ve Elbir, ss. 261-262; Feyzioğlu, s. 352; Zevkliler ve diğerleri, s. 327; Öztan, Aile, s. 726; Akıntürk ve Ateş, s. 278; Oğuzman ve Dural, s. 134.

⁵⁰⁵ Tekinay, s. 258.

TMK. m. 166'ya dayanılarak açılan boşanma davalarında ise; TMK. m. 166 / f. 1 ve TMK. m. 166 / f. 4'e göre yasal temsilcinin boşanma davası açmasında bir engel yok iken, TMK. m. 166 / f. 3 (anlaşmalı boşanma) davasında tarafların anlaşmaları gerektiğinden, yasal temsilci bu sebebe dayanarak boşanma davası açamamalıdır⁵⁰⁶. Biz de bu görüşün kabul edilmesinin hakkaniyete uygun düşeceğini kabul etmekteyiz.

Tam ehliyetsiz kimsenin anlaşmalı boşanma davasındaki dava ehliyeti ve kendisi adına yasal temsilcisinin, bu davada kendisini temsil edip edemeyeceği meselesi, diğer boşanma davalarının yanında özel bir yer tutmaktadır. Nitekim TMK. m. 166 / f. 3'e göre anlaşmalı boşanma davasında hâkimin tarafları bizzat dinlenmesi ve iradelerinin serbestçe açıklandığı kanaatine ulaşması gerekmektedir. Davanın taraflarından birisinin tam ehliyetsiz olması durumunda ise, bu şartın gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu nedenle tam ehliyetsiz kimsenin anlaşmalı boşanma davasında taraf olamayacağı, kendisi adına yasal temsilcisinin de anlaşmalı boşanma sonucu meydana getirecek işlemlerde bulunamayacağı kabul edilmelidir. Tam ehliyetsiz adına yasal temsilci ne diğer tarafla birlikte mahkemeye başvurabilmeli ne de açılmış olan bir davayı kabul edebilmelidir⁵⁰⁷.

Yasal temsilcinin dava açabileceğinin kabul edildiği hallerde, TMK. m. 462 / b. 8'e dikkat etmek gerekmektedir. TMK. m. 462 / b. 8'de dava açmak vesayet makamından izin alınması gereken bir hal olarak sayılmıştır. Burada da vesayet makamı, kısıtlı kimsenin menfaatini gözetmelidir. Vesayet makamı, boşanma davası açılmasında kısıtlının menfaati olduğunu düşünüyorsa, buna izin vermeli aksi durumda bu talebi reddetmelidir⁵⁰⁸.

Davalı eşin ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda, davada davalının yasal temsilcisi gösterilmelidir. Eğer davalıya yasal temsilci atanmamışsa öncelikle ona bir vasi atanmalı ve gerekli tebligatlar vasiye yapılmalıdır. Davalıya bir vasi atanmadan dava açılmış ise, mahkeme durumu sulh hukuk mahkemesine bildirerek gerekirse bu kişiye bir vasi atanmasını talep etmelidir⁵⁰⁹. Nitekim dava şartları

⁵⁰⁶ Dural ve Ögüz, s. 84; Dural ve diğerleri, s. 131; Öztan, Aile, ss. 726-727; B. Yağcıoğlu, ss. 985-986. *Karakaş* ise bu görüşten biraz ayrılarak TMK. m. 166 / 3 ve 166 / 4 dışındaki sebeplerle yasal temsilcinin boşanma davası açabileceğini savunmuştur. Bkz. *Karakaş*, s. 128.

⁵⁰⁷ Öztan, Aile, s. 727; Özdemir, ss. 136-137.

⁵⁰⁸ Akkaya, s. 306.

⁵⁰⁹ Köprülü ve Kaneti, s. 173; Çandarlı, II, s. 10; Erol, s. 140; Yalçınkaya ve Kaleli, s. 1069.

mahkeme tarafından resen araştırılır. Elbette bu durum, davalının dava ehliyetinden yoksun olduğu anlaşıldığında meydana gelecektir. Bu durumda sulh hukuk mahkemesine durumu bildirip davalıya vasi atanması gerekip gerekmediğinin araştırılmasının istenmesi, boşanma davası için bir bekletici mesele teşkil eder⁵¹⁰. Mahkeme tarafından bu kişinin vesayet makamına bildirilmesi, hem dava ehliyetinin giderilmesi bakımından bir gereklilik hem de kanunun mahkemelere yüklediği bir zorunluluktur (TMK. m. 405 / f. 2). Davalı eşin yasal temsilcisi davacı eş ise, bu durumda davalı eşe kayyım atanması gerekmektedir (TMK. m. 426 / b. 2)⁵¹¹.

V. EVLİLİĞİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARINDA AKIL HASTALIĞI

A. Eşler Bakımından Sonuçlarında

Akıl hastalığı bakımından boşanmanın eşler açısından sonuçlarında özellik arz eden konu, yasal temsille ilgili olarak boşanmaya bağlanan sonuçtur. Vesayet altına alınan eşin vasisinin diğer eş olabileceği ve bu durumda boşanma davasında vesayet altındaki eşe kayyım atanması gerektiği daha önce⁵¹² açıklanmıştı. Ancak bu şekilde kayyım atanması bir vasi değişikliği manasına gelmeyecektir. Kayyım, yalnızca boşanma davasında kısıtlı kişiyi temsil etmekle görevli olacaktır.

Boşanmanın eşler bakımından sonuçları, konumuz bakımından özel olarak, boşanmadan sonra eski eşin vasiliğinin devam edip etmeyeceği açısından değerlendirilmelidir. Kanunda boşanma, vasiliği sona erdiren bir sebep olarak sayılmamıştır. Ancak TMK. m. 483 / f. 2'ye göre vasinin görevini yapmakta yetersiz kalması ve bunun da kısıtlının menfaatlerini zedeleyecek olması durumunda, vasinin görevden alınacağı düzenlenmiştir.

Boşanan kimseler arasında husumet olabilir. Ayrıca bu kimseler arasında bir husumet olmasa dahi, bu kimselerin yeni yaşam tarzları benimsemeleri, birbirlerine uzak yerlerde yaşamaya başlamaları mümkündür. Böyle durumlarda eski eşin vasilik görevini yapmakta yetersiz kalması, bunun da kısıtlının menfaatlerini tehlikeye

⁵¹⁰ Akkaya, s. 305; Yarg. 2. HD., T. 6.6.1987, E. 1987/4339, K. 1987/5015: (www.kazanci.com.tr, E.T. 29.12.2020).

⁵¹¹ Bu yönde kararlar için bkz. Yarg., 2. HD., T. 22.3.2016, E. 2016/5264, K. 2016/5617, Yarg., 2. HD., T. 17.9.2014, E. 2014/16109, K. 2014/17697, (https://www.lexpera.com.tr, E.T. 06.10.2021).

⁵¹² Bkz. (İkinci Bölüm-IV-C-2).

düşürmesi mümkün olabilir. Bu halde, TMK. m. 483 / f. 2 şartları gerçekleşmişse, eski eşin vesayet makamı tarafından görevden alınıp, kısıtlıya yeni bir vasi atanması gerekmektedir. Ayrıca boşanmayla eski eş artık eş sıfatını yitireceğinden TMK. m. 414'te düzenlenen öncelik durumunu da yitirecektir.

B. Çocuklar Bakımından Sonuçlarında

Boşanmanın çocuklar açısından en önemli sonucunun velayet hakkında olduğu söylenebilir. TMK. m. 182 / f. 2 doğrudan, velayetin hangi eşe bırakılacağını değil; ancak velayeti kendisine bırakılmayan eşin çocukla kişisel ilişkisini ve iştirak nafakasını düzenlemektedir. TMK. m. 182 / f. 1 ise mümkün oldukça ana ve babanın ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının görüşü alınarak, ana ve babanın haklarının ve çocuk ile olan kişisel ilişkisinin mahkeme tarafından düzenleneceğinden bahsetmektedir.

Boşanmadan sonra velayet hakkı konusunda bir görüş TMK. m. 366 / f. 2 hükmüne dayanarak boşanmada velayetin çocuğun bırakıldığı eşe ait olduğunu savunmaktadır⁵¹³. Aksi görüş ise, kanunun boşanma durumunda velayetin birlikte kullanılmasını engellemediğini ve boşanma durumunda da velayetin hâkimin takdiriyle eşler tarafından birlikte kullanılabileceğini savunmaktadır⁵¹⁴. Ayrıca yakın tarihli bir Anayasa Mahkemesi Kararı'nda da birlikte velayetin mümkün olabileceği kabul edilmiştir. Ancak bunun için çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve ebeveynler arasında velayetin birlikte kullanılmasına ilişkin ihtilaf olmaması gerekliliğinin kabul edildiği karardan anlaşılmaktadır. Karşı oy yazısında ise çocuğun menfaati vurgulanmakla ebeveynlerin birlikte velayete ilişkin görüş birliği içerisinde bulunması gerekmediği belirtilmiştir⁵¹⁵.

⁵¹³ Schwarz, s. 178; Oğuzman ve Dural, s. 141; Kılıçoğlu, Aile, s. 498; Akıntürk ve Ateş, s. 311; Ceylan, s. 164.

⁵¹⁴ Öztan, Aile, s. 782; Erdem, ss. 173-174. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. İlknur Serdar, "Birlikte Velâyet", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2008, (Birlikte), ss. 169-185. TMK.'da ortak velayetin kabul edilmediğini ancak son zamanlarda bu yönde yargı kararları olduğunu belirten görüş için bkz. Dural ve diğerleri, s. 145; Akıntürk ve Ateş, s. 311. Ortak velayete karar verilebileceğine ilişkin kararlar için bkz. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi, 2. HD., T. 6.10.2020, E. 2019/823, K. 2020/1076; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi, 2. HD., T. 11.12.2018, E. 2018/3584 K. 2018/4044, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 05.07.2022).

⁵¹⁵ Anayasa Mahkemesi, T. 6/10/2021, Başvuru Numarası: 2018/27658, (R.G.: 30/11/2021-31675), (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211130-17.pdf>, E.T. 05.07.2022).

Konumuz açısından önemli olan husus, akıl hastası ana veya babaya velayetin bırakılıp bırakılmayacağı ve bu konumdaki ananın veya babanın çocukla kişisel ilişkisinin ne olacağıdır. Çocuğun velayeti konusunda, önemli olan çocuğun menfaatidir. Bu nedenle hâkim karar verirken çocuğun menfaatini dikkate almalıdır⁵¹⁶.

Akıl hastası veya vesayet altındaki ana veya babaya çocuğun velayetinin bırakılmayacağı savunulmuştur⁵¹⁷. Kanaatimizce bu görüş isabetli olup kendisine yasal danışman atanmış ebeveyne dahi velayet bırakılmamalıdır. Zira birtakım hukuki işlemleri yapabilmek için bir başkasının onayına ihtiyaç duyan bir kimsenin, çocuğa ilişkin hukuki işlemleri koşulsuz yapabilmesi kanaatimizce uygun olmaz. Ancak ana veya babanın akıl hastalığı, her durumda değerlendirilmelidir. Örneğin çocuğun menfaati, velayetin diğer ebeveyne bırakılmaktansa, vesayet altına alınmasına ve kendisine yasal danışman atanmasına gerek olmayan bir akıl hastası anne veya babaya bırakılmasına elverişli olduğu durumda, akıl hastası anne veya babaya velayet bırakılabilmelidir. Gerçekten de kişideki akıl hastalığının, velayeti yürütebilmesine engel teşkil etmeyecek derecede olması da mümkündür⁵¹⁸.

Hâkim, somut olayın özelliğine göre, gerek görürse çocuğun vesayet altına alınmasına da karar verebilir (TMK m. 348 / f. 2). Örneğin, ana ve babanın her ikisinin de akıl hastalığı nedeniyle vesayet altında bulunması durumunda çocuk vesayet altına alınmalıdır.

TMK. m. 323'e göre ana veya baba, velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir. TMK. m. 182 / f. 1'de hâkimin ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenleyeceği belirtilmiştir. TMK. m. 182 / f. 4'te ise velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararlarının esas tutulacağı

⁵¹⁶ Dural ve diğerleri, s. 145; Akıntürk ve Ateş, s. 310; Öztan, Aile, s. 779.

⁵¹⁷ Yalçınkaya ve Kaleli, s. 1851; Ceylan, s. 159. Benzer yönde Öztan, Aile, s. 783; Akıntürk ve Ateş, s. 310.

⁵¹⁸ Bu nitelikteki bir bilirkişi raporundan bahseden karar için bkz. Yarg., 2. HD., T. 10.1.2017, E. 2016/24958, K. 2017/198: “Davacı hakkında verilen Akşehir Devlet Hastanesinin 29.06.2014 tarihli tek kişilik psikiyatri uzmanı raporunda ise; davacının halen remisyonda olup, velayet görevini yürütebilme anlamında akıl ve ruh sağlığının yerinde ve yeterli olduğu açıklanmıştır.”, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 06.10.2021).

belirtilmiştir⁵¹⁹. Bununla birlikte TMK. m. 324 / f. 2 bazı durumlarda çocukla kişisel ilişki kurulmasının reddedilebileceğini düzenlemektedir. Hükümde sayılan hallerden biri; kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi durumudur. Buna göre ana veya babanın akıl hastalığı, çocuğun huzurunu tehlikeye sokacak durumda ise bu ana veya babanın çocukla kişisel ilişki kurması reddedilebilir. Hükümde ayrıca “diğer önemli sebepler” varsa denilmekle; her durumda çocuğun menfaatinin değerlendirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır.

TMK. m. 325’te olağanüstü hallerin mevcut olduğu durumda, çocuğun menfaatine uygun olarak üçüncü kişilere, özellikle çocuğun hısımlarına çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınabileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme 743 sayılı TKM’de bulunmamaktaydı. Ancak 18.11.1959 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı’yla⁵²⁰ büyük ana ve büyük babanın torunları ile kişisel ilişki kurabilecekleri kabul edilmişti. TMK. m. 325 gerekçesinde de Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı’yla sonuca bağlanan bu durumun Kanun hükmüyle açıklığa kavuşturulma amacından bahsetmektedir⁵²¹. Buna göre kanaatimizce çocuğun akıl hastalığı nedeniyle ana veya babasıyla kişisel ilişki kurulmasının reddedildiği durumlarda, çocuğun bu durumdaki ana veya babasının yakın hısımlarına bu hak tanınabilmelidir.

Boşanmanın çocuklar için sonuçlarından bir diğeri, velayet hakkı kendisine bırakılmayan tarafın iştirak nafakası ödemesine hükmedilebilmesidir. TMK. m. 182 / f. 2’ye göre velayet kendisine bırakılmayan eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. İştirak nafakası hakkında hâkimin kendiliğinden karar vermesi gerekir⁵²². Ancak böyle bir karar verilmemesi durumunda, iştirak nafakasına ilişkin dava açılabilir (TMK. m. 329).

Konumuz açısından önem arz eden husus, akıl hastası ebeveynin nafaka borçlusu olabilmesidir. Nafakanın kusura dayalı olmaması nedeniyle, çocuk kendisine bırakılmayan akıl hastası eşin iştirak nafakası ödemesine

⁵¹⁹ Kişisel ilişki kurulmasının çocuğun yararıyla sınırlı olduğunu bildiren görüş için bkz. İlknur Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, 2007, (Kişisel), s. 751.

⁵²⁰ R.G.: 16/04/1960-10482.

⁵²¹ https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf, (E.T. 21.06.2022).

⁵²² Oğuzman ve Dural, ss. 141-142; Ceylan, s. 177.

hükmedilebilecektir⁵²³. Ancak nafakanın miktarı tayin edilirken, nafaka yükümlüsünün akıl hastalığı ve hastalık için yapılan tedavi giderleri dikkate alınmalıdır. Durumun özelliğine göre akıl hastası kimsenin iştirak nafakası ödemesine hükmedilmemesi de mümkündür⁵²⁴.

Boşanma sonucunda çocuklara ilişkin verilen kararlar kesin ve nihai değildir. Durumun değişmesine göre, sonradan değiştirilebilir. Bu durumda hâkim, ana veya babanın isteği üzerine veya resen gerekli önlemleri alır (TMK. m. 183, m.324 / f. 2, f. 3). Bu durumda ana veya babanın sonradan akıl hastalığının ortaya çıkması, ağırlaşması, hafiflemesi veya iyileşmesi, TMK. m. 183 kapsamında yeni olgu olarak görülebilmelidir. Bu durumda hâkim çocuklara ilişkin sonuçları yeniden düzenleyebilmelidir⁵²⁵.

C. Mali Bakımdan Sonuçlarında

1. Maddi ve Manevi Tazminatta

TMK. m. 174 boşanma nedeniyle taraflara maddi ve manevi tazminat isteme hakkı tanımaktadır. TMK. m. 174 / f. 1 maddi tazminatı düzenlerken, TMK. m. 174 / f. 2 ise manevi tazminatı düzenlemektedir. Maddi tazminatın konusu, boşanma nedeniyle zedelenen mevcut veya beklenen menfaatlerdir. Maddi tazminatın talep edilebilmesi için, hükümden açıkça anlaşılacağı üzere davacının daha az kusurlu olması, davalının da her halde kusurunun bulunması gerekmektedir. Bu nedenle davalı eş, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücüne sahip değilse, bu nedenle de kendisine boşanma sebebinin vücut bulmasında bir kusur yüklenemiyorsa, davalı eşin kusurundan bahsedilemeyecek ve maddi tazminat da talep edilemeyecektir⁵²⁶. Ancak burada da TBK. m. 65 gereği hakkaniyet sorumluluğunun uygulama alanı bulabileceği savunulmuştur⁵²⁷.

⁵²³ Erol, s. 144; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi, 28. HD., T. 14.10.2020, E. 2019/1048, K. 2020/1188, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.10.2021).

⁵²⁴ Yarg., 2. HD., T. 20.11.2013, E. 2013/12319, K. 2013/27012, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.10.2021).

⁵²⁵ Akıntürk ve Ateş, s. 318; Öztan, Aile, ss. 786-789, 798-799; Serdar, Kişisel, ss. 777-778.

⁵²⁶ Erol, s. 142; Günay, s. 71, Benzer yönde Göktürk, s. 316.

⁵²⁷ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Burcuoğlu, ss. 604-609; Bu yönde, Günay, s. 72.

Maddi tazminat kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olmadığından, bu hak sınırlı ehliyetsiz veya ayırt etme gücünden yoksun akıl hastası kişi bakımından, yasal temsilci tarafından öne sürülmelidir. Ayrıca bu davanın sınırlı ehliyetsiz tarafından açıldıktan sonra yasal temsilcinin rıza vermesi de mümkün olabilir. Bu durumda vesayet makamının izni şartı da unutulmamalıdır (TMK. m. 462 - b. 8). Benzer şekilde akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan kimsenin maddi tazminat için dava açması da yasal danışmanın onayına bağlı olmalıdır (TMK. m. 429 / f. 1- b. 1).

Manevi tazminatın konusu boşanmaya neden olan olaylar sebebiyle kişilik hakkı saldırıya uğrayan eşin zararıdır. Manevi tazminat talebinde de hükümden açıkça anlaşılacağı gibi; davalı tarafın kusurlu olması gerekmektedir. Bu nedenle maddi tazminatta kusura ilişkin yapılan açıklamalar manevi tazminat talebi için de aynen geçerlidir⁵²⁸. Her ne kadar, boşanma nedeniyle manevi tazminat talep edebilecek tarafın maddi tazminatta olduğu gibi; açıkça kusursuz ya da daha az kusurlu olması gerektiğinden açıkça bahsedilmemiş olsa da bu şart manevi tazminat için de geçerlidir⁵²⁹.

Manevi tazminat talebiyle ilgili değinilmesi gereken bir diğer konu ise, ayırt etme gücünden yoksun kişi adına yasal temsilcisinin bu talebi ileri sürüp süremeyeceğidir. Nitekim manevi tazminat talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Ayrıca sıkı sıkıya bağlılık yanında manevi tazminat istenebilmesi için sübjektif görüşün acı, elem, ızdırap gerektiğini savunması ayırt etme gücünden yoksun kimselerde manevi bir zarar doğamayacağı yaklaşımını ortaya koymaktadır. Ancak objektif görüş doğrultusunda, ayırt etme gücünden yoksun kişide meydana gelen ve manevi tazminatı doğuran objektif zararın da tazmin edilebilmesi gerekir⁵³⁰. Elbette ayırt etme gücünün boşanmayı meydana getiren olaylardan sonra kaybedilmesi durumunda sübjektif ve objektif teori ayrımının bir değeri bulunmamaktadır. Ancak ayırt etme gücünden yoksun eşin evlilik anında kişilik haklarının zarara uğraması durumunda bu tartışma önem kazanır. Manevi tazminat

⁵²⁸ Ayrıca bkz, Günay, ss. 103-104.

⁵²⁹ Öztan, Aile, s. 826; Ömer Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı: 1, s. 136; Günay, ss. 22, 100-102.

⁵³⁰ Manevi tazminatın şartları bakımından sübjektif ve objektif görüşlerin değerlendirildiği açıklamalar için bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, ss. 600-603; Günay, ss. 48-49.

talebinin, kişinin menfaati değerlendirilerek, yasal temsilci tarafından ileri sürülebilmesi gerektiği kabul edilmelidir⁵³¹.

Sınırlı ehliyetsiz ise manevi tazminat talebini, kişiye sıkı sıkıya bir hak olması nedeniyle, yasal temsilcisinin rızasına gerek olmadan öne sürebilir⁵³². Benzer şekilde kendisine yasal danışman atanmış kimse de manevi tazminat davasını tek başına açabilmelidir⁵³³.

2. Nafakada

TMK. m. 175 yoksulluk nafakasını düzenlemektedir. TMK. m. 175 / f. 1, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek tarafın nafaka talep edebileceğini düzenlemektedir. Bu fıkra, nafaka istenebilmesi için, davacı eşin kusurunun daha fazla olmaması gerektiği hüküm altına alınmıştır. TMK. m. 175 / f. 2 ise, nafaka talebi için davalı eşin kusurunun aranmayacağını açıkça düzenlemektedir.

Madde bir bütün halinde değerlendirildiğinde; davacı eşin kusurunun daha az olduğu ya da her iki eşin de kusurunun olmadığı veya eşit kusurlu olduğu durumda nafakaya hükmedilebileceği anlaşılmaktadır⁵³⁴.

Maddi ve manevi tazminattan farklı olarak, nafakanın istenebilmesi için kusurun gerekli olmaması sebebiyle, ayırt etme gücü bulunmayan eşten veya akıl hastalığı gibi davalı eşe kusurun yüklenemeyeceği bir nedenle boşanmaya karar verilmiş olması durumunda, davacının nafaka isteme imkânı doğmaktadır⁵³⁵. Aynı şekilde bu durum, davalı akıl hastası eşe de nafaka isteme imkânı verecektir⁵³⁶. Bu durumda, akıl hastası eşin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, nafaka talebinin yasal temsilci tarafından öne sürülmesi gerekmektedir⁵³⁷. Bu ihtimalde nafaka talebiyle dava açılması da vesayet makamının iznine tabi olacaktır (TMK. m. 462 - b. 8).

⁵³¹ Helvacı, s. 70; Karakaş, s. 130.

⁵³² Helvacı, s. 83.

⁵³³ Tat, s. 26.

⁵³⁴ Dural ve diğerleri, s. 156; Ceylan, s. 111; Erdem, s. 200. Düzenlemeye ilişkin ayrıca bkz. Arbek, ss. 141-412.

⁵³⁵ Arsebük, Aile, s. 794; Kılıçoğlu, Aile, s. 135; Ceylan, s. 110; Erol, s. 143.

⁵³⁶ Köprülü ve Kaneti, s. 195, Yalçınkaya ve Kaleli, ss. 1064, 1814.

⁵³⁷ Aynı yönde Karakaş, s. 134.

Akıl hastası eşin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda ise, nafakanın talep edilmesinde, bunun kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olup olmadığı konusu önem teşkil eder. TMK. m. 329 / f .3 hükmünce ayırt etme gücüne sahip küçüğün nafaka davası açabilmesi bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Ayırt etme gücüne sahip küçüğe bu hak tanınmışken, aynı ehliyet durumunda olan ayırt etme gücüne sahip kısıtlı sınırlı ehliyetsiz eşin de bu hakkı tek başına kullanabileceği kabul edilmelidir⁵³⁸. Aynı durum, kendisine akıl hastalığı nedeniyle yasal danışman atanmış kimseler için de geçerli olmalıdır.

3. Mal Rejiminin Tasfiyesinde

Edinilmiş mallara katılma rejimi tasfiye edilirken bazı değerler edinilmiş mallara eklenir. Bu değerler, TMK. m. 229’da sayılmıştır. Konumuz açısından önemli olan eklenecek değer, TMK. m. 229 / f. 1 - b. 1’de sayılan “*Eşlerden birinin mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası olmadan, olağan hediyeler dışında yaptığı karşılıksız kazandırmalar,*” dır. Benzer şekilde paylaşımlı mal ayrılığı rejiminde TMK. m. 251 / f. 1’e göre “*Eşlerden biri, diğer eşin payını azaltmak kastıyla paylaşmadan önce bir malı karşılıksız olarak elden çıkardığı takdirde hâkim, diğer eşin alacağı denkleştirme bedelini hakkaniyete uygun olarak belirler.*”. TMK. m. 251 / f. 2’ye göre ise “*Mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası olmadan olağan hediyeler dışında yapılan karşılıksız kazandırmaların bu eşin payını azaltmak kastıyla yapıldığı varsayılır.*” hükümleri önem taşır. Belirtmek gerekir ki bu işlemlerde diğer eşin rızasının alınmaması işlemi geçersiz hale getirmez. Ancak bu durum, yapılan kazandırmaların mal rejimi tasfiyesinde hesaba katılmasını sağlar⁵³⁹.

Bahsedilen kazandırmaların edinilmiş mallara eklenebilmesi veya paylaşmaya aykırı davranış olarak değerlendirilebilmesi için, diğer eşin rızası alınmadan gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu rıza, açık veya örtülü olarak verilebilir. Ancak kazandırmayı sadece bilmek rıza olarak değerlendirilemez⁵⁴⁰.

---

⁵³⁸ Karakaş, s. 134.

⁵³⁹ Kılıçoğlu, Yenilik, s. 86.

⁵⁴⁰ Erdem, s. 304.

Bu düzenlemelerin konumuz açısından önemi, diğer eşin akıl hastası olması nedeniyle sınırlı ehliyetsiz veya ayırt etme gücünden mahrum olduğu ve mal rejiminin tasfiye edildiği durumda, yapılan kazandırmaların sonucunun ne olacağıdır. Kanaatimizce akıl hastalığı nedeniyle gerek sınırlı ehliyetsiz gerek ayırt etme gücünden yoksun tam ehliyetsiz eşin rızası olmaksızın, yukarıda belirtilen işlemlerin gerçekleştirilmesi durumunda da işlem paylaşmaya aykırı davranış veya işlem konusu eklenecek değer olarak kabul edilmelidir. Esasen ayırt etme gücünden yoksun diğer eşin bu işlemlere rıza vermesi mümkün değildir. Sınırlı ehliyetsiz eş bakımından ise bu rızanın kendisi tarafından mı yoksa yasal temsilcisi tarafından mı verileceği, bu rızayı verme hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olup olmadığına göre değişir. Yukarıda sayılan işlemler maddi niteliktedir ve bu işlemlere rıza göstermede duygusal değil ekonomik nedenler ağır basar. Bu nedenle kanaatimizce bu işlemlere rıza verme hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak nitelendirilmemelidir⁵⁴¹. Bu bakımdan kanaatimizce bu işlemlerin paylaşmaya aykırı davranış veya işlem konusunun eklenecek değer olarak sayılmaması için, diğer eşin yasal temsilcisinin bulunduğu durumda yasal temsilcinin rızası alınmalıdır. Yasal temsilci rıza verilemesine ihtiyaç duyan eş ise bu durumda kayyım tayini gerekecektir (TMK. m. 426 / b. 2). Yasal temsilcinin bu yönde bir rızası bulunmadan bu işlemlerin gerçekleştirilmesi durumunda, sayılan değerler mal rejimi tasfiyesinde hesaba katılmalıdır. Diğer eşin ayırt etme gücünden yoksun bulunduğu ancak henüz kısıtlanmadığı durumda, kendisine bir vasi tayin edilerek rızanın alınması sağlanabilir.

Akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan diğer eş TMK. m. 429'da sayılan işlemlerden olmaması sebebiyle yukarıda sayılan işlemlere tek başına rıza gösterebilmelidir.

Konumuz açısından önem arz eden bir diğer husus ise, TMK. m. 220 / b. 2'de edinilmiş mal rejiminde kişisel mal olarak sayılan; bir eşin herhangi şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği değerlerdir. Eş sınırlı ehliyetsiz ise, TMK. m. 16'ya göre bu karşılıksız kazandırmayı yasal temsilcisinin rızasına gerek olmadan kabul edebilecektir. Ancak eş ayırt etme gücünden yoksun ise, yasal temsilcisi bu işlemi yapmalıdır. Yasal temsilci diğer eş ise, bu durumda menfaat çatışması bulunup

⁵⁴¹ Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda hak sahibinin duygusal saiklerle hareket ettiğine ilişkin bkz. Karakaş, s. 34.

bulunmadığı ve kayyım tayini gerekip gerekmediği tartışılabilir. Kanaatimizce bir eşe yapılan, ileride kişisel mal sayılacak bir karşılıksız kazandırmada diğer eşin aleyhine bir durum söz konusu değildir. Bilakis kişisel mal sayılan kazandırma, gelir getiren nitelikteyse, bu gelir edinilmiş mal sayılacağından (TMK. m. 219 / f. 2 – b. 4), diğer eşin yararına da olabilir. Diğer yandan bu kazandırma hiç yapılmasa diğer eş de bu kazandırmadan evlilik süresince mahrum kalacaktır. Açıklanan nedenlerle, diğer eşin yasal temsilci olması durumunda eşe üçüncü kişilerce yapılan karşılıksız kazandırmada kayyım tayini gerekli olmamalıdır. Karşılıksız kazandırma diğer eş tarafından da yapılabilir. Bu durumda, öncelikle değer artış payına ilişkin TMK. m. 227 hükmünce bir sonuca varmak gerekse de eşlerin birbirine yaptıkları kazandırmanın TMK. m. 227 kapsamında kalmadığı durumlarda, bu kazandırmanın da kişisel mal sayılması gerekir⁵⁴². Eşler arasındaki karşılıksız kazandırmanın akıl hastalığı bakımından sonucu ileride ayrıca incelenecektir⁵⁴³.

---

⁵⁴² Suat Sarı, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 179; Eşin bağışlama kastının bulunduğu durumda TMK. m. 227 hükmünün uygulanmayacağına ilişkin ayrıca bkz. Sarı, s. 273.

⁵⁴³ Bkz. (Üçüncü Bölüm-I-B-2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİNDE, HİSİMLİKTA VE VESAYETTE AKIL HASTALIĞI

I. EVLİLİĞİN GENEL HÜKÜMLERİNDE AKIL HASTALIĞI

A. Genel Açıklama

TMK.'da evliliğin genel hükümleri, ikinci kitap birinci kısım üçüncü bölümde, madde 185 ila 201 arasında düzenlenmiştir. Bu hükümler, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri haricinde, eşlerin kendi aralarında ve üçüncü kişilerle ilişkilerinden doğan, hak ve yükümlülükleri düzenlenmiştir⁵⁴⁴. Mal rejimi hükümleri ise TMK.'da ikinci kitap birinci kısım dördüncü bölümde, madde 202 ila 281 arasında düzenlenmiştir. Ancak mal rejimi esasen evliliğin genel hükümlerinin eşlerin malvarlıkları üzerindeki etkilerini belirlemektedir⁵⁴⁵. Bu bakımdan mal rejimine ilişkin, çalışmamızın konusunu ilgilendiren hükümlerin de evliliğin genel hükümleri başlığı altında incelenmesinde bir sakınca görmedik. Ayrıca TBK'da düzenlenen kefalet sözleşmesinde eş rızasına ilişkin hükümleri, konumuzu ilgilendirdiği ölçüde, eşlere getirdiği hak ve yükümlülük nedeniyle evliliğin genel hükümleri kapsamında değerlendirdik.

Evliliğin genel hükümlerinin eşler arasındaki hak ve yükümlülükleri düzenlemesi nedeniyle, bu hükümlerin değerlendirilmesinde eşlerin ehliyeti önem arz eder. Akıl hastalığı da eşin ehliyetine etkili olabilir. Bu nedenle konumuz açısından bu hükümlerin değerlendirilmesinde fayda görmekteyiz.

Esas olarak eşin rızasına ilişkin bazı hükümler bulunmaktadır ki bu hükümlerde eşin ehliyeti önem arz eder. Bu hükümleri konumuzu ilgilendirdiği ölçüde, “İşleme Rıza Gösterilmesi Gereken Durumlar” başlığı altında inceledik. Eşin rızasından öte eşin bizzat katılması gereken durumlar da bulunmaktadır. Bu durumları da “İşleme Bizzat Katılımın Gerekli Olduğu Durumlar” başlığı altında inceledik.

---

⁵⁴⁴ Öztan, Aile, s. 185.

⁵⁴⁵ Öztan, Aile, s. 395.

Eşin rızası veya işleme katılması gerekmesi de evliliğin genel hükümleri çerçevesinde mahkemeye bir talebin yöneltilmesi söz konusu olabilir. Mal ayrılığına geçiş (TMK. m. 206) ve evlilik birliğinin korunması için hakimın müdahalesinin istenmesi (TMK. m. 195), bu nitelikte konumuzu ilgilendiren hükümlerdir. Bu durumları da “Mahkemeye Bir Talebin Yöneltildiği Durumlar” başlığı altında inceledik. Bu başlık altında “Genel Olarak Evlilik Birliğinin Korunması Tedbirlerinde ve Tasarruf Yetkisinin Sınırlanmasında” alt başlığında incelenen tasarruf yetkisinin sınırlanması (TMK. m. 199) konusu esasen, eşin rıza göstermesi gereken bir durumu da kapsamaktadır. Ancak bunun bir evliliğin korunması tedbiri olması nedeniyle, “İşleme Rıza Gösterilmesi Gereken Durumlar” başlığı altında incelenmesindense, genel olarak evlilik birliğinin korunması tedbirlerine ilişkin açıklamalarımızla birlikte incelemeyi daha uygun gördük.

B. İşleme Rıza Gösterilmesi Gereken Durumlar

1. Evlilik Birliğinin Temsilinde

a. Temsil Yetkisinin Kullanılmasında

TMK. m. 186 / 2’ye göre, eşler evlilik birliğini birlikte temsil edeceklerdir. TMK. m. 188 / f. 1 ise eşlerden her birinin ortak yaşam devam ettikçe, ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil edeceğini hüküm altına almaktadır. TMK. m. 188 / f. 2 ise ailenin diğer ihtiyaçları için birliği eşlerden birisinin temsil edebileceği halleri saymıştır. Buna göre eşlerden biri, birliği ailenin diğer ihtiyaçları için ancak “*Diğer eş veya haklı sebeplerle hâkim tarafından yetkili kılınmışsa*” veya “*Birliğin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunur ve diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması veya benzeri sebeplerle rızası alınamazsa*” temsil edebilecektir. Öğretide TMK. m. 188 / f. 1 olağan temsil yetkisi, TMK. m. 188 / f. 2 ise olağanüstü temsil yetkisi olarak adlandırılmaktadır⁵⁴⁶.

⁵⁴⁶ Mehmet Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu İle İlgili İşlemler”, **Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 695; Ayşe Havutçu, **Evlilik Birliğinin Temsili**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 68; Erdem, s. 217.

Olağan temsil yetkisi, evlilik birliğinin sürekli ve temel ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Bu ihtiyaçların konusu olan işlemlerde kural olarak her eşin temsil yetkisi mevcuttur. Bu temsil yetkisi kanundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla diğer eşin temsil yetkisi vermesine gerek bulunmamaktadır⁵⁴⁷. Olağan temsil yetkisinin kullanılması durumunda, işlemin tarafı olmayan diğer eş de işlemi yapan eşle birlikte müteselsilen sorumlu olur. İşlem, temsil yetkisini aşıyorsa kural olarak diğer eşin sorumluluğundan söz edilemez. Ancak, temsil yetkisinin aşıldığı üçüncü kişiler tarafından anlaşılamıyorsa, bu işlemde diğer eş de müteselsil olarak sorumludur (TMK. m. 189 / f. 2)⁵⁴⁸. Konumuz açısından, akıl hastası eşin ehliyet durumuna göre birliği temsil yetkisinin incelenmesi gerekmektedir.

Bir eşin temsil yetkisinden bahsedilmek için; bu eşin ayırt etme gücünün bulunması ve kısıtlı olmaması gerekmektedir. Eşe yasal danışman atanmış olması genel olarak temsil kurumuna etkili değildir⁵⁴⁹. Ancak bir görüş, olağanüstü temsil niteliğindeki hukuki işlemlerin TMK. m. 429'da sayılan işlemlerle örtüşmesi durumunda, diğer eşin kendisine yasal danışman atanan eş tarafından yetkili kılınmasının yasal danışmanın onayıyla mümkün olabileceğini belirtmektedir⁵⁵⁰. Burada TMK. m. 429'da sayılan işlemlerle örtüşmeden, kendisine yasal danışman atanan bir kimsenin yapması durumunda, danışman onayı gerekecek bir işlemin olağanüstü temsil yetkisi kapsamında diğer eşin yapması anlaşılmalıdır. Kanaatimizce ise yasal danışmanın onayının alınması gereken işler sınırlı olarak sayıldığından⁵⁵¹ yasal danışman onayı, ancak maddede sayılan işlemlerin, kendisine yasal danışman atanmış bir kimse tarafından yapılması durumunda gerekli olmalıdır. Bu nedenle akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan eş, TMK. m. 429'da gösterilen işlemlerle örtüşen olağanüstü temsil niteliğindeki işlemler için tek başına diğer eşe yetki tanıyabilmelidir.

Bu konuda akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun eşin yaptığı işlemin geçerli olmayacağı, bu nedenle de birliği temsil yetkisinin bulunmayacağı açıktır⁵⁵². Eşlerden birinin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda da bu eşin birliği

⁵⁴⁷ Havutçu, s. 70; Erdem, ss. 217-218.

⁵⁴⁸ Dural ve diğerleri, s. 188; Demir, s. 696; Havutçu, s. 119; Erdem, s. 218.

⁵⁴⁹ Öztan, Aile, s. 264; Demir, s. 698; Havutçu, s. 110.

⁵⁵⁰ Havutçu, s. 110.

⁵⁵¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 584; Tat, s. 25.

⁵⁵² Öztan, Aile, s. 262; Havutçu, s. 105-106.

temsil yetkisi bulunmayacaktır. Ayrıca sınırlı ehliyetsizin yasal temsilcisinin işleme rıza göstermiş olması da durumu değiştirmeyecektir. Nitekim birliği temsil yetkisi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu durumda sınırlı ehliyetsiz tarafından birliği temsil amacıyla yapılan ve yasal temsilcinin rızası gereken ve yasal temsilcinin de rızasının bulunduğu işlemler geçerli olmakla birlikte bu işlemlerin birliği temsil niteliği olmaz. Bir diğer deyişle; bu işlemler nedeniyle sınırlı ehliyetsiz sorumlu olur, ancak diğer eş kural olarak müteselsil sorumluluk altına girmez⁵⁵³. Ancak sınırlı ehliyetsizin evlilik birliğini temsilen, tek başına yapabileceği karşılıksız kazandırmaları kabul etmesi mümkündür⁵⁵⁴. Neticede akıl hastalığı olan eşin sınırlı ehliyetsiz veya tam ehliyetsiz olması durumunda, evlilik birliğini temsil yetkisi bulunmayacaktır. Ancak akıl hastası sınırlı ehliyetsiz eş karşılıksız kazandırmaları kabul edebilecektir.

Üçüncü kişinin, eşin sınırlı ehliyetsiz olduğunu bilmediğine ilişkin iyiniyet iddiasında bulunması durumunda, kısıtlama kararının ilan edilip edilmemiş olması önem taşır. Kısıtlama kararının ilan edildiği durumda iyiniyet iddiası dinlenmez ve işleme yasal temsilci rıza göstermiş olsa dahi işlemde diğer eş sorumlu olmaz. Kısıtlama kararının ilan edilmemiş olması durumunda ise üçüncü kişinin iyiniyeti korunur ve işlemde diğer eş de müteselsil olarak sorumlu olur⁵⁵⁵.

Tam ehliyetli olan eş, birliğin ihtiyaçlarına ilişkin bir işlemle ilgili olarak diğer eşin temsil yetkisine rıza verebilir. Bu durumda yasal temsilcinin rızası şartıyla sınırlı ehliyetsiz olan eşin yaptığı işlemlerden diğer eş de müteselsil olarak sorumlu olur⁵⁵⁶.

Evlilik birliğinde ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları dışında kalan ihtiyaçlar için kural olarak işlemi yapan eş tek başına sorumlu olacaktır. Ancak TMK. m. 188 / f. 2’de belirtilen hallerin varlığı durumunda olağanüstü temsil yetkisinin söz konusu olması nedeniyle diğer eş de işlemde müteselsil olarak sorumlu olur⁵⁵⁷.

TMK. m. 188 / f. 2’de belirtilen ilk hal “*Diğer eş veya haklı sebeplerle hâkim tarafından yetkili kılınmışsa*” olarak belirtilmiştir. Buna göre, olağanüstü temsil

⁵⁵³ Demir, s. 698; Öztan, Aile, s. 262; Havutçu, s. 106; Dural ve diğerleri, s. 186.

⁵⁵⁴ Öztan, Aile, s. 262; Havutçu, s. 107; Dural ve diğerleri, s. 186.

⁵⁵⁵ Havutçu, s. 107.

⁵⁵⁶ Öztan, Aile, s. 263; Havutçu, s. 109; Erdem, ss. 217-218.

⁵⁵⁷ Akıntürk ve Ateş, s. 130; Erdem, s. 218.

yetkisini kullanmak isteyen eşe diğer eş temsil yetkisi tanıyabilir veya özellikle diğer eş tarafından bu yetki verilmediğinde, bu yetkinin tanınması için mahkemeye başvurulabilir⁵⁵⁸. Ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin bu ihtimalde temsil yetkisi tanıyamayacağı açıktır. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan sınırlı ehliyetsiz eşin bu yetkiyi tanıyabilmesi ise ayrıca değerlendirilmelidir. Sınırlı ehliyetsiz eşin kısıtlama kararından önce diğer eş yetkili kılmış olması durumunda, verilen bu yetki TBK. m. 43 uyarınca kendiliğinden düşer⁵⁵⁹. Ayrıca kısıtlanan eşin diğer eşe bu yetkiyi tanıyamayacağı, böyle bir işlemin yasal temsilcinin rıza göstermesiyle de mümkün olmayacağı savunulmuştur⁵⁶⁰. Bu durumda diğer eş, ayırt etme gücünden yoksun veya sınırlı ehliyetsiz ise, akıl hastalığı olmayan eşin TMK. m. 188 / f. 2 kapsamında olağanüstü işlemlerde birliği temsil edebilmesi hâkimce yetkili kılınmış olmasına bağlıdır. Kendisine akıl hastalığı nedeniyle yasal danışman atanan eş ise, birliği temsil yetkisine sahip olması gerektiğinden diğer eşe olağanüstü temsil yetkisi tanıyabilmelidir.

TMK. m. 188 / f. 2'ye göre olağanüstü temsil yetkisinin kullanılabileceği bir diğer hal, birliğin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunması durumunda diğer eşten rızanın alınamadığı haldir. Birliğin yararında gecikmede sakınca bulunmasından anlaşılması gereken, işlemin o anda yapılmadığında birliğin zarara uğrayacak olmasıdır⁵⁶¹. Diğer eşin akıl hastalığı da diğer eşten rıza alınamayan bir hal olarak değerlendirilebilir⁵⁶².

b. Temsil Yetkisinin Kaldırılması veya Sınırlanmasında

TMK. m. 190'a göre, eşlerden birinin temsil yetkisini aşması veya yetkiyi kullanmada yetersiz kalması durumunda, hâkim, diğer eşin talebiyle temsil yetkisini kaldırabilecek veya sınırlayabilecektir. Ancak bu kaldırma veya sınırlandırma, kural olarak olağan temsil yetkisi bakımındandır. Nitekim, olağanüstü temsil yetkisi bakımından verilen temsil yetkisi diğer eş tarafından geri alınabilecektir. Ancak

⁵⁵⁸ Dural ve diğerleri, s. 188; Erdem, s. 219.

⁵⁵⁹ Havutçu, s. 107; Mustafa Alper Gümüş, **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m.185-281)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, (Genel), s. 114.

⁵⁶⁰ Havutçu, s. 108; Gümüş, Genel, s. 114.

⁵⁶¹ Erdem, s. 220.

⁵⁶² B. Yağcıoğlu, s. 945.

mahkeme tarafından yetkilendirme gerçekleşmişse, bu durumda da olağanüstü temsil yetkisinin hâkim tarafından sınırlandırılması veya kaldırılması mümkündür⁵⁶³. Eş ayırt etme gücünden yoksun veya sınırlı ehliyetsiz ise, bu kişilerin zaten birliği temsil yetkisi olmadığından böyle bir mahkeme kararına gerek bulunmamaktadır. Ancak kişinin kısıtlanmasını gerektirecek bir sebep yokken kişi bilgisizlik, deneyimsizlik veya başkaca herhangi nedenle birliği temsilde yeterli olmayabilir⁵⁶⁴. Örneğin bir akıl hastası eş ayırt etme gücüne sahipse, kısıtlanmasına gerek bulunmuyor ancak hastalığın etkisiyle birliği temsilde yetersiz kalıyorsa, bu durum TMK. m. 190'a göre temsil yetkisinin sınırlandırılması veya kaldırılması için, diğer eşe mahkemeye başvurmada haklı bir gerekçe olacaktır⁵⁶⁵. Eşe yasal danışman atanmış olması, eşin temsil yetkisinin kaldırılması için gerekli nedenler bakımından bir fikir verebilir⁵⁶⁶.

TMK. m. 191'e göre temsil yetkisinin kaldırılmasına veya sınırlandırılmasına ilişkin karar, koşulların değişmesi ve eşlerden birinin istemi üzerine hâkim tarafından değiştirilebilecektir. Örneğin temsil yetkisi sınırlandırılan akıl hastası kişinin hastalığı iyileşirse bu karar kaldırılabilir.

TMK. m. 190 / f. 2'ye göre kararın üçüncü kişilere etkili olması, durumun hâkim kararıyla ilan edilmesine bağlıdır. Yine TMK. m. 191 / f. 2'ye göre ilk karar ilan edilmişse, kararın değiştirildiğinin de ilanı gerekmektedir.

Temsil yetkisi kısıtlanan eş evlilik birliğini temsilen bir işlem yaparsa artık bu işlemde şahsen sorumlu olur⁵⁶⁷.

2. Aile Konutuyla İlgili İşlemlerde

TMK. m. 194 / f. 1, eşlerden birinin diğer eşin açık rızası olmadıkça aile konutuyla ilgili kira sözleşmesini feshedemeyeceğini, aile konutunu devredemeyeceğini ve aile konutunun üzerindeki hakları da sınırlayamayacağını hüküm altına almıştır. Buna göre aile konutunun mülkiyetine sahip olan eş, diğer eşin açık rızası olmadan konutu devredemeyecek ve üzerindeki hakları

⁵⁶³ Dural ve diğerleri, s. 202; Havutçu, s. 148; Erdem, s. 220.

⁵⁶⁴ Havutçu, s. 153; Erdem, s. 221.

⁵⁶⁵ Serkan Ayan, **Evlilik Birliğinin Korunması**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, (Evlilik), s. 220.

⁵⁶⁶ Havutçu, s. 109; Öztan, Aile, s. 265.

⁵⁶⁷ Dural ve diğerleri, s. 203; Havutçu, s. 155; Ayan, Evlilik, s. 222.

sınırlayamayacaktır. Aile konutuyla ilgili olarak bu mahiyetteki yalnızca tasarruf işlemleri için değil, borçlandırııcı işlemlerin yapılması için de diğer eşin rızası aranmaktadır⁵⁶⁸. Ayrıca aile konutu, eşlerden birinin taraf olduğu kira sözleşmesine dayanılarak kullanılıyorsa, bu durumda da sözleşmenin tarafı olan eş diğer eşin rızası olmadan sözleşmeyi feshedemeyecektir. Bu kapsama, sözleşmenin sona ermesine sebep olabilecek başkaca haller de girmektedir. Örneğin bir tahliye taahhüdü yapılması da diğer eşin rızasına bağlıdır. Bununla birlikte sözleşmenin tarafı eş, kiralayan tarafından sözleşmenin sona erdirilmesine sebep olacak fiillerde bulunabilir. Örneğin kira borcunu ödemekten kaçınırsa, bu durum, kiralayan için sözleşmeyi fesih sebebi olacaktır. Kira sözleşmesine taraf eşin bu şekilde kanunu dolanmasını önlemek için kanun, diğer eşe kira sözleşmesine yapacağı bir bildirim ile taraf olma hakkı tanımaktadır (TMK. m. 194 / f. 4)⁵⁶⁹. TBK. m. 349 da aile konutuna ilişkin kira sözleşmeleri bakımından benzer şekilde düzenlenmiştir.

Aile konutuna ilişkin TMK. m. 194 / f. 1 uyarınca rızanın verilmemesi durumunda, işlem kesin hükümsüz olur⁵⁷⁰. Bu durumda gerek malik olan eşin yaptığı tasarruf işlemi, gerek borçlandırııcı işlemler kesin hükümsüz olur. Bir görüşe göre bu durumda malik olan eşle işlem yapan kişinin iyiniyeti de korunmaz ve bu kişi TMK m. 1023 kapsamında da mülkiyeti kazanamaz⁵⁷¹. Aksi görüşe göre ise bu durumda malik olan eşle işlem yapan kişinin iyiniyeti korunmalıdır⁵⁷². Bu konuyla ilgili olarak bir YHGK. ve bir Yargıtay 2. HD. kararında iyiniyetin korunacağı yönünde karar

⁵⁶⁸ Dural ve diğerleri, s. 179; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Türk Medeni Kanunu'nda Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler ve Yasal Alım Hakkı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, (Diğer), s. 18; Erdem, s. 225. Bu kısıtlamanın tasarruf yetkisine ilişkin olduğundan bahisle borçlandırııcı işlemleri eşin tek başına yapabileceğini, ancak tasarruf işleminde rızanın gerektiğini savunan karşı görüş için bkz. Ayan, Evlilik, s. 87; Mustafa Alper Gümüş, **Türk Medeni Kanununun Getirdiği Yeni Şerhler**, İkinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, (Şerh), ss. 28-29.

⁵⁶⁹ Dural ve diğerleri, s. 179; Ayan, Evlilik, ss. 112-113; Şükran Şıpka, **Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK. m.194)**, 2. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2004, (Konut), ss. 134-135; Erdem, s. 226.

⁵⁷⁰ Şıpka, Konut, s. 144; Erdem, s. 228; Emel Badur, "Eşin Rızası", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 109, 2013, s. 260.

⁵⁷¹ Şıpka, Konut, s. 159; Nami Barlas, "Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Eşler Arası Hukuki İşlem Özgürlüğü ve Sınırları", **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 126; Ömer Bağcı, "Aile Konutu Üzerinde Tasarruf", **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IV, Sayı: 2, 2007, ss. 169-172; Gümüş, Şerh, ss. 52-54; Hatemi, s. 85; Erdem, s. 233.

⁵⁷² Kılıçoğlu, Diğer, ss. 20-21; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 67; Ayan, Evlilik, s. 105; Ali Haydar Yağcıoğlu, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Yasal Alım Hakkı**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2007, (Edinilmiş), s. 142; Badur, s. 268.

verilmişse de her iki kararda aksi yönde karşı oy da bulunmaktadır⁵⁷³. Buradaki tartışmalar, tapudaki kayda güvenen kimsenin iyiniyetinin korunup korunmayacağı noktasındandır. Ancak tapudaki kayda değil de diğer eşin rızasının verildiğini zanneden kişinin iyiniyeti ise korunmaz⁵⁷⁴. Rıza verilmemesi durumunda, kira sözleşmesine taraf eşin kira sözleşmesini feshetmesi de geçerli olmaz. Bu kapsamda kiralayanın iyiniyetli olması da bu durumu değiştirmez. Nitekim iyiniyet sadece kendisine hüküm tanınan hallerde sonuç doğurur (TMK. m. 3 / f. 1). Oysa kira sözleşmesinin feshiyle ilgili iyiniyete bir sonuç bağlanmamıştır.

Aile konutuyla ilgili rıza işleminden önce veya sonra verilebilir. Rızanın verilip verilmeyeceğinin belli olmadığı aşamada işlem yapılmış ise, bu işlem askıda hükümsüz olur⁵⁷⁵. Tapuda taşınmazlara ilişkin şarta bağlı tasarruf işlemi yapılamayacağından; eşin rızası alınmadan tapu memuru tescil işlemi yapamasa da malikin rızası ile geçici tescil şerhi verilebilir (TMK. m. 1016)⁵⁷⁶. Nitekim tapu memurunca aile konutuna ilişkin bir işlem yapıldığının anlaşılması durumunda, gerekli rızanın getirilmesi için süre verilmesi, gerekli rıza olmadan işlemin yapılmaması ve reddedilmesi gerekmektedir⁵⁷⁷.

Konumuz açısından önem arz eden husus, diğer eşin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olması halidir. Bu durumda bulunan diğer eşin rıza veremeyeceği açıktır. Eş rızayı sağlayamıyor veya haklı bir neden olmadan rıza vermekten kaçınıyorsa, bu durumda hâkimin müdahalesi istenebilir (TMK. m. 194 / f. 2). Bu durumda TMK. m. 194 kapsamında olup diğer eşten rıza alınması gerekli bir işlemin varlığı durumunda, diğer eşin ayırt etme gücünden yoksun bulunması hâkimin müdahalesine olanak verir⁵⁷⁸. Ancak diğer eşin gerek ayırt etme gücüne sahip olmadığı gerek sınırlı ehliyetsiz olduğu durumda ona bir yasal temsilci atanmışsa, yasal temsilcinin rızası aranmalıdır. Yasal temsilci bu rızayı vermekten kaçınıyorsa, eş benzer şekilde hâkimin müdahalesini isteyebilir⁵⁷⁹. Bu müdahale

⁵⁷³ Kararlar için bkz. YHGK., T. 04.10.2006, E. 2006/591, K. 2006/624; Yarg. 2. HD., T. 21.04.2009, E. 2008/2352, K. 2009/7731, (<https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 12.10.2021).

⁵⁷⁴ Kılıçoğlu, Yenilik, s. 67.

⁵⁷⁵ Şıpka, Konut, s. 141; Barlas, s. 128; Badur, s. 260; Erdem, s. 229.

⁵⁷⁶ Şıpka, Konut, s. 141; Gümüş, Şerh, s. 42.

⁵⁷⁷ Şıpka, Konut, s. 142.

⁵⁷⁸ Ayan, Evlilik, s. 70; Erdem, s. 229.

⁵⁷⁹ Şıpka, Konut, s. 174; Gümüş, Şerh, ss. 44-45.

sonucunda hâkim müdahale isteyen eşe tek başına işlem yapma yetkisi tanır⁵⁸⁰. Yasal temsilcinin rızadan kaçınma işlemine karşı şikâyet (TMK. m. 461) yoluna başvurulamamalıdır⁵⁸¹. Çünkü, aile konutuna ilişkin işlemlerde gerekli rızanın alınamadığı durumlarda kanun özel bir başvuru yolu tanımaktadır (TMK. m. 164 / f. 2). Ayrıca bu davada görevli mahkeme 4787 Sayılı Kanun'un 4. maddesine göre aile mahkemeleridir ve bu dava çekişmeli olarak görülmelidir⁵⁸². Bu nedenle, yasal temsilcinin rızadan kaçınma işlemine karşı vesayet makamına şikâyet yoluna başvurulması durumunda, sulh hukuk mahkemeleri görevsiz olacağından, HMK. m. 114 /f. 1 - b. c ve m. 115 / f. 2 uyarınca görevsizlik kararı verilmelidir.

İşlemi yapmak isteyen fakat diğer eşin rızasını alamayan eş, işlemi yaptıktan sonra da hâkime başvurabilir. Bu durumda, hâkimin kararı geçmişe etkili olarak işlemi geçerli hale getirir. Ancak diğer eş işleme rıza vermemiş ve sonradan da işleme onay vermediğini açıklamışsa artık bu işlem kesin hükümsüz olur⁵⁸³. Bu durumda hâkimin müdahalesi istenerek işlemin tekrar yapılarak geçerli olabileceği söylenebilir. Aynı şartlar rızası gereken eşin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda, yasal temsilcinin rıza vermediği ihtimalde de geçerli olmalıdır.

Burada konumuz açısından değerlendirilmesi gereken bir diğer husus, eşin akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan yani sınırlı ehliyetsiz olması durumudur. Bu durumda yasal temsilci, sınırlı ehliyetsiz adına rıza beyanında bulunabilir veya sınırlı ehliyetsizin rıza beyanına izin veya onay verebilir⁵⁸⁴. Rızası gereken eşin yasal temsilcisinin diğer eş olması durumunda bir kayyım atanması gerekmektedir (TMK. m. 426 / b. 2). Ancak bu durumda kayyım atanmasındansa, doğrudan TMK m. 194 / f. 2 uyarınca hâkimin müdahalesinin istenmesinin daha doğru olacağı savunulmuştur⁵⁸⁵.

TMK. m. 164 / f. 3, aile konutunun maliki olmayan eşe, gerekli şerhin verilmesini isteyebilme yetkisi tanımıştır. Bu durumda, ayırt etme gücünden yoksun eş veya sınırlı ehliyetsiz eş adına yasal temsilci, bu şerhin verilmesini

⁵⁸⁰ Dural ve diğerleri, s. 182; Ayan, Evlilik, s. 70.

⁵⁸¹ Bu yönde Gümüş, Şerh, s. 45.

⁵⁸² Şıpka, Konut, s. 176.

⁵⁸³ Barlas, s. 130; Gümüş, Şerh, s. 45.

⁵⁸⁴ Şıpka, Konut, s. 140.

⁵⁸⁵ B. Yağcıoğlu, s. 946.

isteyebilmelidir (Tapu Sicil Tüzüğü⁵⁸⁶ m. 18 / f. 6). Benzer şekilde sınırlı ehliyetsiz eş de yasal temsilcisinin rızasıyla bu şerhin verilmesini isteyebilmelidir. TMK. m. 164 / f. 4 uyarınca kiralayana bildirim hakkı da ayırt etme gücünden yoksun ve sınırlı ehliyetsiz kimsenin yasal temsilcisi tarafından kullanılabilirdir. Benzer şekilde sınırlı ehliyetsiz eş de yasal temsilcisinin rızasıyla yapacağı bir bildirimle kira sözleşmesine taraf olabilmelidir. Yasal temsilcinin diğer eş olması durumunda, kısıtlı kimsenin menfaatinin aksine yasal temsilcinin aile konutu şerhinin verilmesinden kaçınması veya kiralayana bildirimde bulunmasından kaçınması durumunda, TMK. m. 483 kapsamında görevden alınması kanaatimizce mümkün olmalıdır.

3. Kefalet ve Benzeri Kişisel Güvence Sağlayan İşlemlerde

TBK. m. 584 kefalet sözleşmesinde eşin rızasını düzenlemektedir. Düzenlemeye göre eşlerden birinin kefil olabilmesi için, mahkeme tarafından verilmiş bir ayrılık kararı olmadıkça veya ayrı yaşama hakkı olmadıkça, TBK. m. 584 / f. 3 hükmünde belirtilen kefaletler hariç olmak üzere, diğer eşin yazılı rızası gerekmektedir. Ayrıca bu rıza, en geç sözleşmenin kurulması aşamasında verilmiş olmalıdır (TBK. m. 584 / f. 1) Bu izin verilmemiş olursa sözleşme geçersiz olur. Alacaklının, eşin izin verdiğiine ilişkin iyiniyeti de korunmaz⁵⁸⁷. Ayrıca hüküm emredici olduğu için eşin feragatiyle veya taraf iradeleriyle izin gerekliliği ortadan kaldırılamaz⁵⁸⁸.

TBK. m. 583 / f. 2 hükmü uyarınca “*Kendi adına kefil olma konusunda özel yetki verilmesi ve diğer tarafa veya bir üçüncü kişiye kefil olma vaadinde bulunulması*” durumlarında da eş rızasının aranması gerekmektedir⁵⁸⁹. Ayrıca kefalet sözleşmesine ilişkin eş rızasına ilişkin hükümler, TBK. m. 603 hükmünce gerçek kişilerce, kişisel güvence verilmesine ilişkin olarak başka ad altında yapılan diğer sözleşmelere de uygulanır⁵⁹⁰.

⁵⁸⁶ R.G.: 17/8/2013- 28738

⁵⁸⁷ Serkan Ayan, **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, (Kefalet), s. 116.

⁵⁸⁸ İsmail Kırca, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı – Kefalet Eşin İzni”, **Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 438; Ayan, Kefalet, s. 116.

⁵⁸⁹ Muzaffer Şeker, **Kefalet ve Avalde Eşin Rızası**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 45.

⁵⁹⁰ Bu sözleşmelere verilen örnekler için bkz. Şeker, s. 47.

Eşin rızası TBK. m. 584 / f. 2 hükmünce, yalnızca sözleşmenin akdedilmesinde değil aynı zamanda sonradan yapılacak bazı değişikliklerde de aranmaktadır. Hüküm hangi değişikliklerde eş rızası aranmayacağını açıklayan bir şekilde düzenlenmiştir. Hükümden anlaşılması gereken ise, kefilin sorumlu olacağı miktarın artmasına veya adi kefaletin müteselsil kefalete dönüşmesine ya da kefil yararına olan güvencelerin önemli ölçüde azalmasına sebep olan değişikliklerde eş rızasının aranacak olmasıdır. Bu şekilde sonuç doğurmayan değişikliklerde ise eş rızasına gerek bulunmamaktadır⁵⁹¹. TBK. m. 584 / f. 3'te⁵⁹² ise bu rızanın aranmayacağı kefalet sözleşmeleri düzenlenmektedir.

Rıza vermenin bir hukuki işlem olması nedeniyle, bu işlemi yapacak olanın fiil ehliyeti önem taşımaktadır. Rıza verecek kişinin tam ehliyetli olması durumunda bir sorun görünmemektedir⁵⁹³. Kendisine yasal danışman atanan eşin rıza vermesi de yasal danışman onayına tabi olmamalıdır. Nitekim kendisine yasal danışman atanan kimsenin yasal danışman onayına tabi olan işlemi TMK. m. 429 / f. 1 - b. 9 uyarınca kefil olmaktır. Ancak eşin kefalet rıza verme işlemi TMK. m. 429'da sayılan işlemlerden değildir. TMK. m. 429 / f. 1 - b. 9 hükmü eş rızasını da kapsayacak şekilde geniş yorumlanmamalıdır. Bu bakımdan akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan eş yasal danışman onayına ihtiyaç olmaksızın kefalet sözleşmesine rızasını açıklayabilmelidir. Ancak rızası gereken eşin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olması veya sınırlı ehliyetsiz olması durumu ayrıca değerlendirilmelidir.

Kefalet sözleşmesine rıza vermenin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, izin verecek eş ayırt etme gücünden yoksun veya kısıtlı ise, iznin yasal temsilcisi tarafından verilebileceği kabul edilmektedir. Yasal temsilci

---

⁵⁹¹ Kırca, s. 441; Ayan, Kefalet, s. 158; Şeker, ss. 42-43; Benzer yönde Burak Özen, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi**, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 190.

⁵⁹² TBK. m. 584 / f. 3: "Ticaret siciline kayıtlı ticari işletmenin sahibi veya ticaret şirketinin ortak ya da yöneticisi tarafından işletme veya şirketle ilgili olarak verilecek kefaletler, mesleki faaliyetleri ile ilgili olarak esnaf ve sanatkarlar siciline kayıtlı esnaf veya sanatkarlar tarafından verilecek kefaletler, 27/12/2006 tarihli ve 5570 sayılı Kamu Sermayeli Bankalar Tarafından Yürütülen Faiz Destekli Kredi Kullanılmasına Dair Kanun kapsamında kullanılacak kredilerde verilecek kefaletler ile tarım kredi, tarım satış ve esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifleri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca kooperatif ortaklarına kullanılacak kredilerde verilecek kefaletler için eşin rızası aranmaz.". Ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. Şeker, ss. 56-64.

⁵⁹³ Ayan, Kefalet, s. 174.

diğer eş; yani kefalet sözleşmesini akdeden eşse bu durumda menfaat çatışmasının olduğu kabulüyle bir kayyım tayini gerekmektedir (TMK. m. 426 - b. 2)⁵⁹⁴.

Burada ayrıca bahsedilmesi gereken bir husus, kefalet sözleşmesi akdetmenin vesayet altındaki kişi bakımından yasak işlemlerden olmasıdır (TMK. m. 449). Ancak burada vesayet altındaki kişi kefalet sözleşmesi akdetmemekte, eşinin kefalet sözleşmesi akdetmesine yasal temsilcisinin rızasıyla rıza göstermekte veya kendi adına yasal temsilcisi rıza vermektedir⁵⁹⁵. Ancak TMK. m. 449 sınırlamasının eş rızası bakımından da uygulanacağını savunan bir görüş de mevcuttur⁵⁹⁶.

Eşe tanınan bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığı düşüncesine, eşin kefalet rıza göstermesinde duygusal saiklerden çok ekonomik saiklerle hareket etmesi nedeniyle⁵⁹⁷ katılmaktayız. Kimi zaman kefalet sözleşmesi ve bu sözleşmeye verilen rızada duygusal saiklerle de hareket edilebilir⁵⁹⁸. Ancak kanaatimizce nihayetinde malvarlığına etkili olacak bu hukuki işlemin duygusal yönü, bu işlemle ilgili karar verme hakkını kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak nitelendirecek derecede değildir. Yine TMK. m. 449'un sözleşmenin tarafı için geçerli olduğu görüşüne katılmakta ve eş rızasının yasal temsilci tarafından verilebileceğine ilişkin çözüm tarzını benimsemekteyiz. Sınırlı ehliyetsiz eşin izin işlemine yasal temsilcinin rıza vermesi halinde, yasal temsilcinin rızasının özellikle sözleşme akdedildikten sonra verilip verilemeyeceği tartışılabilir. Kanaatimizce kanunun en geç sözleşmenin kurulması aşamasında aradığı eşin rızasıdır. Yasal temsilcinin rızası ise yasal temsil hükümlerine tabi olmalıdır. Yasal temsilcinin işlemi onaylaması durumunda işlem baştan itibaren geçerli olacaktır. Eşin rızası en geç sözleşmenin kurulması aşamasında verildikten sonra, yasal temsilcinin onayı sözleşme kurulduktan sonra verilse de kefalet sözleşmesinin geçerli olarak kurulduğu kabul edilmelidir. Nitekim eş rızasının en geç sözleşme anında verilmesinin amacı, kefil sıfatına sahip eşin diğer eşe baskı yapmasını önlemektir⁵⁹⁹. Ancak eşin yasal temsilciye yapabileceği baskı,

⁵⁹⁴ Badur, s. 285; Ayan, Kefalet, s. 175; Emrah Aktürk, **Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Koşulları ve Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 111; Benzer yönde Şeker, ss. 25-26.

⁵⁹⁵ Şeker, s. 26; Benzer yönde Özen, s. 185.

⁵⁹⁶ Karakaş, s. 160.

⁵⁹⁷ Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarda hak sahibinin duygusal saiklerle hareket ettiğine ilişkin bkz. Karakaş, s. 34.

⁵⁹⁸ Karakaş, s. 159.

⁵⁹⁹ Badur, s. 293; Ayan, Kefalet, ss. 117-118. Aktürk, ss. 115-116.

her hukuki işlemde sözleşmenin diğer tarafının yasal temsilciye yapabileceği kadardır.

Yasal temsilcinin yani vasinin rızadan kaçınması durumunda, şikâyet ve itiraz yoluna başvurulabilmelidir (TMK. m. 461).

4. Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Paylı Mülkiyet Konusu Mal Üzerindeki İşlemlerinde

TMK. m. 223 / f. 1, edinilmiş mallara katılma rejiminde her eşin kanuni sınırlar içinde kişisel mallarını ve edinilmiş mallarını yönetme, bunlardan yararlanma ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahip olduğunu hüküm altına almaktadır. Ayrıca TMK. m. 688 / f. 3 de paylı mülkiyet konusu mal üzerinde paydaşlardan her birinin kendi payı üzerinde malik hak ve yükümlülüklerine sahip olacağını, payını devredebileceğini hüküm altına almaktadır. TMK. m. 223 / f. 2 ise bu iki hükme bir istisna getirmektedir. Hükme göre bir eşin paylı mülkiyete tabi malı üzerinde tasarrufta bulunabilmesi, aksine anlaşma olmadıkça diğer eşin rızasına tabidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, kanunun açık hükmü nedeniyle bu rıza borçlandırıcı işlemlerde aranmaz⁶⁰⁰.

Rıza herhangi şekle tabi tutulmamıştır. Bu durumda rıza, açık veya örtülü olarak verilebilir⁶⁰¹. Ayrıca rıza, önceden olabileceği gibi sonradan da verilebilir⁶⁰².

Eşlerin işlem özgürlüğüne sınırlama getiren hükmün uygulanması için diğer eşin de mal üzerinde paylı mülkiyeti bulunmalıdır⁶⁰³.

Paylı mal üzerinde üçüncü bir kimsenin de paydaş olarak bulunması durumunda hükmün uygulanmasının mümkün olup olmadığı ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre eşler dışında üçüncü kişiler de paydaş olarak bulunuyorsa, bu durumda hüküm uygulanmayacaktır⁶⁰⁴. Aksi görüş ise üçüncü kişilerin paydaş olması durumunda da hükmün uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁶⁰⁵.

---

⁶⁰⁰ Barlas, s. 139.

⁶⁰¹ Barlas, s. 139; Erdem, s. 282; Badur, s. 271.

⁶⁰² Badur, s. 271.

⁶⁰³ Barlas, s. 140; Dural ve diğerleri, s. 225; Ayan, Evlilik, s. 119; Badur, ss. 270-271.

⁶⁰⁴ Barlas, s. 141; Dural ve diğerleri, s. 225; Gümüş, Genel, s. 280; Erdem, s. 281.

⁶⁰⁵ Kılıçoğlu, Diğer, s. 25; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 72; Ayan, Evlilik, s. 119.

Rıza bulunmuyorsa işlem geçersiz olur. Ayrıca bu işlem açısından malın taşınmaz veya taşınır olduğunun da önemi bulunmamaktadır⁶⁰⁶. Bu geçersizliğin her zaman öne sürülebileceği ve üçüncü kişinin iyiniyetinin de korunmayacağı kabul edilmektedir⁶⁰⁷. Esasen taşınmazlar bakımından paylı mülkiyet ilişkisi tapu kaydından anlaşılacağından, iyiniyetten bahsetmek mümkün olmaz. Yine aynı şekilde taşınırlar bakımından da eş ile üçüncü kişi arasındaki sözleşmenin konusu payın devriyse burada da paylı mülkiyet ilişkisinden haberdar olunacağından iyiniyetten bahsedilmesi mümkün değildir. Ancak taşınırlarda eşin paylı mal bakımından emin sıfatıyla zilyet olarak kabul edilebildiği ve taşınırın tamamı için üçüncü kişiyle bir işlem gerçekleştirdiği durumlarda TMK. m. 988 uyarınca üçüncü kişinin iyiniyetinin korunması gerekir⁶⁰⁸.

Kanun, aile konutunda olduğu gibi, bu konuda diğer eşin rızasını alamayan eşin mahkemeye başvurabileceğinden söz etmemektedir. Ancak bir görüşe göre, diğer eşin rıza vermemesi hakkın kötüye kullanımı niteliğindeyse, bu durumda paylı mülkiyet üzerinde tasarrufta bulunmak isteyen eş mahkemeye başvurabilmelidir⁶⁰⁹. Aksi görüşe göre ise, eşe böyle bir imkân tanınmadığından eşin mahkemeye başvurması mümkün değildir. Nitekim paylı mülkiyet ilişkisinde paydaşlardan her biri paylaşma isteminde bulunabilir. Bu nedenle rızayı alamayan eşin başvurabileceği yol paylaşma isteminde bulunmaktır (TMK. m. 698)⁶¹⁰. Burada bahsedilen görüşler, genel olarak rızanın alınamadığı halleri göz önünde tutmaktadır. Konumuz açısından rızanın alınamamasının sebebi, diğer eşin akıl hastalığı sebebiyle sınırlı ehliyetsiz veya tam ehliyetsiz olmasıdır.

Konumuz açısından diğer eşin akıl hastalığı nedeniyle sınırlı ehliyetsiz veya tam ehliyetsiz olması durumunda rızanın durumu değerlendirilmelidir. Kanaatimizce rızası gereken eşe bir yasal temsilci atanmışsa, yasal temsilcinin rızası aranmalıdır. Diğer eşin vesayet altında olduğu durumda vasinin rızadan kaçınması durumunda şikâyet ve itiraz yoluna başvurulabilmelidir (TMK. m. 461). Eşin yasal temsilci olması durumunda ise diğer eşe bir kayyım atanmalıdır (TMK. m. 426 - b. 2). Rızası

⁶⁰⁶ Ayan, Evlilik, ss. 118, 121; Erdem, s. 282.

⁶⁰⁷ Dural ve diğerleri, s. 225-226; Gümüş, Genel, s. 281; Erdem, s. 282.

⁶⁰⁸ Aynı yönde açıklamalar için bkz. Sarı, ss. 72-74.

⁶⁰⁹ Kılıçoğlu, Diğer, s. 25; Ayan, Evlilik, s. 122.

⁶¹⁰ Barlas, s. 140.

gereken eş, ayırt etme gücünden yoksun olmakla henüz kısıtlanmamışsa, kendisine bir vasi tayin ettirilerek sonuca varılmalıdır.

5. Mal Ortaklığı Rejiminde Mirasın Kabulü veya Reddinde

TMK. m. 265 / f. 1'e göre eşler arasında mal ortaklığı rejimi mevcutsa, eşlerden biri diğerinin rızası olmadan ortaklık malına dâhil olacak bir mirası reddedemeyecek veya terekenin borca batık olması durumunda mirası kabul edemeyecektir. TMK. m. 265 / f. 2'ye göre ise diğer eşin rızasının alınmasına imkân yok ise veya rıza verilmezse, istem sahibi eş mahkemeye başvurabilecektir. Her ne kadar mal ortaklığı seçimlik bir mal rejimiye de diğer eş mal rejimi sözleşmesinden sonra akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü yitirmiş olabilir. Sınırlı ehliyetsizlerin ise zaten yasal temsilcilerinin rızasıyla mal rejimi sözleşmesi akdetmesi mümkündür (TMK. m. 204 / f. 2).

Bu konuda rızası gereken eş, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun ise, mahkemeye başvurulabileceğini kabul etmek gerekmektedir. Ancak rızası gereken eşin gerek sınırlı ehliyetsiz olması gerek ayırt etme gücünden yoksun bulunması durumunda kendisine bir yasal temsilci atanmışsa, yasal temsilcisinin rızası aranmalıdır. Eşin yasal temsilci olması durumunda ise bir kayyım atanmalıdır (TMK. m. 426 / b. 2).

Yasal temsilcinin rıza vermemesi durumunda TMK. m. 265 / f. 2 hükmünce mahkemeye başvurmak mümkün olmalıdır. Burada görevli mahkeme ise 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesi gereği aile mahkemeleri olmalıdır. Bu nedenle vasinin rızadan kaçınma işlemine karşı şikâyet ve itiraz yoluna değil, aile mahkemelerinde açılacak dava yoluna başvurulmalıdır. Bu nedenle, yasal temsilcinin rızadan kaçınma işlemine karşı vesayet makamına şikâyet yoluna başvurulması durumunda, sulh hukuk mahkemeleri görevsiz olacağından, HMK. m. 114 /f. 1 - b. c ve m. 115 / f. 2 uyarınca görevsizlik kararı verilmelidir.

Mirasın reddi durumunda gerekli olan rızanın sağlanamaması nedeniyle dava açılmış olması, mirasın reddedilebileceği süre bakımından önem taşır. Nitekim, mirası reddetmek belirli bir süreye bağlanmıştır (TMK. m. 606 - 608). Bu durumda gerekli rıza için mahkeme karar verene kadar red süresi dolabilir. Ancak TMK. m.

615 önemli sebeplerin varlığı halinde sulh hâkiminin red süresini uzatabileceğini veya yeni bir süre tanıyabileceğini hüküm altına almıştır. Bu durumda rızanın verilmesi için aile mahkemesine başvurulmasıyla birlikte, red süresinin uzatılması veya yeni bir süre tanınması için de sulh hâkimliğine başvurulması gerekir. Bu durum da TMK. m. 615 kapsamında önemli bir sebep olarak görülmelidir.

Akıl hastalığı nedeniyle vesayet altına konan eşin mirasın kabulü ve reddinde ise, diğer eşin rızasının yanı sıra vesayet ve denetim makamlarının izni de gerekecektir (TMK. m. 463 - b. 5). Bu durumda diğer eşin vasi olması durumunda kanaatimizce kayyım tayini de gerekir (TMK. m. 426 - b. 2).

C. İşleme Bizzat Katılımın Gerekli Olduğu Durumlar

1. Mal Rejimi Sözleşmesinde

Eşler mal rejimi sözleşmesiyle, kanuni mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminden başka; yine kanunda düzenlenen bir başka mal rejimini seçebilecekleri gibi, yine kanunun izin verdiği sınırlar ölçüsünde edinilmiş mallara katılma rejiminde değişiklik de yapabileceklerdir. Mal rejimi sözleşmesi her zaman yapılabilir. Bir başka deyişle sözleşme evlenmeden önce veya evlendikten sonra yapılabilir. TMK. m. 205 / f. 1, sözleşmenin noterde yapılması gerektiğini düzenlemektedir. TMK. m. 205 / f. 2 ise, tarafların evlilik başvurusu sırasında hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak bildirebileceklerini düzenlemektedir. Buradan mal rejimi sözleşmesinin evlendikten sonra yapılması durumunda, noterde yapılması gerektiği, ancak evlenme başvurusu sırasında ise, noter şartına gerek olmaksızın yazılı şekilde bildirimin yeterli olacağı anlamı çıkarılabilir⁶¹¹. Ancak noter şartının, gerek evlendikten sonra gerek evlenmeden önce yapılan mal rejimi sözleşmesinde geçerli olduğunu, evlenme başvurusunda tarafların hangi mal rejimini seçtiklerini bildirebilseler bile, öncesinde noterde onaylama veya düzenleme şeklinde yapılmış bir mal rejimi sözleşmesinin olması gerektiği görüşü de bulunmaktadır⁶¹².

Eşlerin mal rejimi sözleşmesi yapabilmeleri için ayırt etme gücüne sahip olmaları gerekir (TMK. m. 204). Bu durum evlenmeden önce yapılacak mal rejimi

⁶¹¹ Bu yönde Dural ve diğerleri, ss. 210-212, Akıntürk ve Ateş, s. 148; Erdem, s. 260.

⁶¹² Öztan, Aile, s. 405.

sözleşmesi için de geçerlidir. Zaten ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin, mal rejimi sözleşmesi yapması bir yana, evlenebilmesi mümkün değildir. Eşin evlilik sırasında ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda ise ne eş ne de onun adına yasal temsilcisi mal rejimi sözleşmesi yapabilir⁶¹³. Örneğin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybeden eş hiçbir şekilde mal rejimi sözleşmesi yapamaz.

Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar ise ancak yasal temsilcilerinin rızasıyla mal rejimi sözleşmesi yapabileceklerdir (TMK. m. 205 / f. 2). Bu durum, hem evlenmeden önce hem de evlilik sırasında geçerlidir. Esasında mal rejimi sözleşmesi yapmak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Ancak mali sonuçları sebebiyle kanun yasal temsilcinin iznini aramaktadır⁶¹⁴. Kanun ayrıca, vesayet altındakilerin mal rejimi sözleşmesine taraf olmaları için vesayet makamının iznini de aramaktadır (TMK. m. 462 / b. 9). Eşin vasi olması durumunda ise kısıtlı eşe kayyım atanması gerekmektedir (TMK. m. 426 / b. 2)⁶¹⁵. Ayrıca eşin vasi olması durumunda kanaatimizce, her ne kadar vesayet altındakilerin mal rejimi sözleşmesine taraf olabilmeleri için vesayet makamının izni aransa da, bu durumda vasi ile vesayet altındaki bir kimse arasında sözleşme yapıldığından, hem vesayet hem denetim makamlarının izni gerekir (TMK. m. 463 / b. 7)⁶¹⁶. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan, ancak ayırt etme gücünden sürekli yoksun olmayan, bir diğer deyişle sınırlı ehliyetsiz durumda bulunan kişinin, mal rejimi sözleşmesine taraf olmasında yukarıdaki açıklamalar geçerli olur.

Vasinin vesayet makamından izin almaktan kaçınması veya her ne kadar vesayet makamından izin alınmış olsa da vasinin mal rejimi sözleşmesine rıza göstermemesi durumunda, şikâyet ve itiraz yoluna başvurulabilmelidir (TMK. m. 461). Başvurunun kabul edilmesi durumunda, artık vesayet makamının izin koşulu da gerçekleşmiş olur.

---

⁶¹³ Erdem, s. 261.

⁶¹⁴ Öztan, Aile, s. 402; Erdem, s. 261.

⁶¹⁵ Dural ve diğerleri, s. 211; Öztan, Aile, s. 402.

⁶¹⁶ Vasi ile vesayet altındaki kimsenin sözleşme yapması durumunda, hem TMK. m. 463 / b. 7'ye göre vesayet ve denetim makamlarının izninin gerekli olduğu hem de menfaat çatışması bulunduğundan, TMK. m. 426 / b. 2'ye göre kayyım tayininin gerekli olduğu yönündeki açıklamalar için bkz. Mustafa Alper Gümüş, **Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, (Kayyımlık), ss. 18, 47.

2. Eşler Arasındaki Her Türölü Hukuki İşlemdede

TMK. m. 193'e göre kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, eşler gerek birbirleri gerekse üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabilirler. Eşlerin hukuki işlem yapmada özgür olmadığı bazı işlemlere daha önce değinilmişti⁶¹⁷. Bu başlık altında ise, eşlerin hukuki işlem yapmada herhangi bir kanuni sınırlamaya tabi olmadığı haller çerçevesinde açıklamalar yapılacaktır.

Eşlerin birbiri ile hukuki işlem yapmada özgür olmaları, bu işlemlerin geçerliliğini genel hükümlere tabi kılmaktadır. Bu durumda, her hukuki işlemde olduğu gibi ehliyetin önemi bulunmaktadır. Örneğin, eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, bu işlemin geçerliliği ayırt etme gücünden yoksun olan kişinin yapmış olduğu hukuki işlemin sonuçlarına tabi olacaktır. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan ancak ayırt etme gücüne sahip eşin işlemleri ise sınırlı ehliyetsizlerin işlem ehliyetine bağlanan sonuçlara tabi olacaktır. Konuyla ilgili olarak eşin yasal temsilci olması durumunu incelemekte fayda görmekteyiz.

Diğer eşle hukuki işlem yapmak isteyen eş, aynı zamanda diğer eşin vasisi konumundaysa, bu durumda vasi eş ile vesayet altındaki eş arasında menfaat çatışması doğacaktır. Bu durumda da hukuki işlem yapılabilmesi, yasal temsilcinin rızasına bağlıysa diğer eşe bir kayyım atanması gerekmektedir (TMK. m. 426 / b. 2). Ancak kanaatimizce bu gereklilik ayırt etme gücünden yoksun eş bakımından kazandırıcı işlemlerde söz konusu olmamalıdır. Çünkü; örneğin, ayırt etme gücünden yoksun eşe yapılmak istenen bir bağışlama işleminde, yasal temsilci eşin isteği ile ayırt etme gücünden yoksun eşin menfaati arasında bir çatışma değil; isteğin ve menfaatin aynı yönde olması durumu mevcuttur. Nitekim çocuk ile ana baba arasındaki hukuki işlemleri düzenleyen TMK. m. 345 sadece çocuğu borç altına sokan; ana - babayla veya ana babanın menfaatine üçüncü kişilerle olan hukuki işlemleri bir kayyımın ve hâkimin onayına tabi kılmıştır. Bu hükmün kıyasen uygulanmasıyla; ayırt etme gücünden yoksun eşin borç altına sokmayan bir işlemde kayyım tayininin gerekli olmadığı kabul edilmelidir. Ancak bu durum, vasi ile vesayet altındaki kimse arasında bir sözleşme olduğundan, geçerli bir sözleşmenin

---

⁶¹⁷ Bkz. (Üçüncü Bölüm-I-A).

kabul edilmesi için yine de vesayet ve denetim makamlarının izni gerekmektedir (TMK. m. 463 - b. 7). Sınırlı ehliyetsiz konumunda bulunan eşe yapılan karşılıksız kazandırmada ise zaten yasal temsilcinin katılımına gerek bulunmamaktadır.

D. Mahkemeye Bir Talebin Yöneltildiği Durumlar

1. Genel Olarak Evlilik Birliğinin Korunması Tedbirlerinde ve Tasarruf Yetkisinin Sınırlanmasında

Evlilik birliğinin korunması TMK. m. 195 ila 201’de düzenlenmiştir. Bu hükümlerde, hâkimin evlilik birliğinin korunması için alabileceği tedbirlere yer verilmektedir. Ancak hâkimin bu tedbirleri alabilmesi için, eşlerden birinin veya eşlerin birlikte hâkime başvurması gerekmektedir (TMK. m. 195 / f. 1). Bu tedbirlerin tek tek açıklanması çalışma konumuzu aşacak niteliktedir. Ancak bu tedbirlerden; eşin tasarruf yetkisinin sınırlanması tedbiri konumuz bakımından önem arz etmektedir. Bundan önce ise bu tedbirlere başvurulmasının kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olup olmadığı incelenmelidir.

Bu tedbirlere başvurma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olsa da mutlak değil ancak nisbi anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. O halde bu tedbirlere sınırlı ehliyetsiz eş ancak kendi başına başvurabilmeli, ayırt etme gücünden yoksun eş adına ise yasal temsilcisi başvurabilmelidir⁶¹⁸.

TMK.’da genel kural eşlerin hukuki işlemlerinde özgür olmalarıdır (TMK m. 193). Bu kuralın bir istisnası da mahkemece eşin tasarruf yetkisinin mahkeme tarafından sınırlandırılmış olmasıdır. TMK. m. 199 / 1’e göre, ailenin ekonomik olarak korunması veya evlilik gereği mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi nedeniyle ve bir eşin başvurusuyla, hâkim diğer eşin malvarlığı değerleri üzerindeki tasarruf işlemlerini başvuran eşin rızasına tabi kılabilecektir. Bu durumda gerekli önlemler hâkim tarafından alınacak (TMK. m. 199 / f. 2) ve tasarruf yetkisinin sınırlanması bir taşınmaz üzerinde gerçekleşmişse, tapu kütüğüne resen şerh verilecektir (TMK. m. 199 / f. 3).

---

⁶¹⁸ Öztan, Aile, ss. 329-330. Ayrıca bkz. Dural ve diğerleri, s. 189.

Tasarruf yetkisinin sınırlandırılmış olması sonucu verilmesi gereken rıza, açık veya örtülü olarak verilebileceği gibi, bu rıza önce veya sonra da verilebilir⁶¹⁹. Ancak bu iznin genel ve soyut bir izin değil, tasarruf yetkisi sınırlamasına konu malvarlığı değerine ilişkin somut işlemler için verilmiş olması gerekir⁶²⁰.

Tasarruf yetkisinin sınırlandırılmış olması sonucu, diğer eşin rızası alınmadan yapılan işlemler geçersiz olur. Ancak taşınırılar bakımından tasarruf yetkisi sınırlanan eşin, emin sıfatıyla zilyet konumunda bulunduğu, bu nedenle bu eşin taraf olduğu ve sınırlama konusu malvarlığının kazanımında iyiniyetli kimsenin kazanımının TMK. m. 988 kapsamında korunacağı savunulmuştur⁶²¹. Taşınmazlar için de iyiniyetli kimselerin iyiniyetinin korunacağı ileri sürülmüştür⁶²². Aksi görüş ise bu durumda işlem tarafı kimselerin iyiniyetinin korunmayacağını savunmaktadır⁶²³. Burada iyiniyetten ancak TMK. m. 199 / f. 2, f. 3 gereği, hâkimin resen şerh verilmeyi ihmal ettiği durumda bahsedilebilir. Nitekim bu şerh verilirse artık iyiniyetten bahsedilemez.

Hükümde, eşin rızadan kaçınması veya eş rızasının alınamaması durumunda mahkemeye başvurulabileceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durumda rızası gereken eşin haklı bir neden olmaksızın rızayı vermekten kaçınması durumunda aile konutuna ilişkin kuralın (TMK. m. 194 / f. 2) uygulanmasıyla hâkime başvurulabileceği savunulmuştur⁶²⁴.

Konumuz açısından önem arz eden husus, diğer eşin ayırt etme gücünden yoksun olması veya ayırt etme gücünü yitirmemekle birlikte kısıtlanmış yani sınırlı ehliyetsiz olmasıdır. Bu durumda, diğer eşe yasal temsilci tayin edilmişse yasal temsilcisinin rızası aranmalıdır. Yasal temsilci rızayı alması gereken eş ise bu durumda rızası gereken eşe bir kayyım atanmalıdır (TMK m. 426 / b. 2).

Ayırt etme gücüne sahip eşe yasal temsilci tayin edilmemişse, bu kimsenin kısıtlanarak kendisine yasal temsilci atanması sağlanmalıdır. Bu durumda diğer eşin vasi atanmasında önceliği kuralı (TMK. m. 414), diğer eşin tasarruf yetkisi

⁶¹⁹ Kılıçoğlu, Diğer, ss. 33-34; Gümüş, Şerh, ss. 73-74; Seda Öktem, “Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 67, 2006, s. 328.

⁶²⁰ Gümüş, Şerh, s. 73.

⁶²¹ Gümüş, Şerh, s. 88; Öktem, s. 335.

⁶²² Kılıçoğlu, Diğer, s. 34.

⁶²³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gümüş, Şerh, ss. 87-91; Öktem, s. 335; Ayrıca bkz. Dural ve diğerleri, s. 201.

⁶²⁴ Kılıçoğlu, Diğer, s. 34; Gümüş, Şerh, s. 75; Öktem, s. 329.

kısıtlamasına tabi tutulması nedeniyle tercih edilmemeli, bunun yerine ilgili eşin yakın hısımları vasi olarak atanmalıdır.

2. Mal Ayrılığına Geçişte

TMK. m. 206'ya göre hâkim, haklı sebeplerin varlığı halinde eşlerden birinin talebiyle eşler arasındaki mal rejiminin mal ayrılığı rejimine dönüşmesine karar verebilecektir. Maddede özellikle haklı sebep kabul edilen haller sayılmıştır. Bu hallerden biri, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olmasıdır (TMK. m. 206 / f. 2 - b. 5). Burada düşünülmesi gereken bir husus, ayırt etme gücüne sahip eşin kısıtlanmasının haklı sebep olarak görülüp görülemeyeceğine ilişkindir. TMK. m. 206 / f. 1'de sayılan durumlar örnekleyicidir. Kısıtlamanın da haklı sebep oluşturduğu kabul edilmektedir⁶²⁵. Bu durumda eş, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun veya yoksun olmasa da kısıtlanmışsa, bu durum mal ayrılığına geçiş için haklı bir sebep oluşturmaktadır.

Eşlerden birinin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, diğer eş yanında ayırt etme gücünden yoksun eşin yasal temsilcisi de mal ayrılığına geçiş için talepte bulunabilecektir (TMK. m. 206 / f. 3). Ayırt etme gücünden yoksun eşin yasal temsilcisinin diğer eş olması mümkündür. Bu durumda, ayırt etme gücünden yoksun eşe kayyım atanmalıdır (TMK. m. 426 / b. 2)⁶²⁶. Hatta bir görüşe göre, ayırt etme gücünden yoksun eşin yasal temsilcisi konumundaki diğer eşin böyle bir talepte bulunmamış olması durumunda, vasilik görevine son verilmesi de mümkün olabilir⁶²⁷. Kanaatimizce de bu durumun, TMK. m. 483 / f. 1 uyarınca yetkinin kötüye kullanımı veya güveni sarsıcı davranış olarak görülmesi durumunda, vasinin görevden alınması mümkün olmalıdır.

TMK. m. 208 / f. 2'ye göre mal ayrılığına geçişi gerektiren sebep ortadan kalkarsa, eşlerden birinin talebi üzerine hâkim, eski mal rejimine dönüşmesine karar verebilecektir. Örneğin, akıl hastası eşin hastalığının iyileşmesi ve ayırt etme gücünü kazanması durumunda mal ayrılığına geçiş nedeni ortadan kalkacak ve eşlerden birinin talebi üzerine hâkim eski mal rejimine dönüşmesine karar verebilecektir.

⁶²⁵ Gümüş, Genel, ss. 232-233.

⁶²⁶ Öztan, Aile, s. 424; Erdem, s. 265.

⁶²⁷ B. Yağcıoğlu, s. 949.

Hüküm hâkime eski mal rejimine geçişte bir takdir hakkı tanıdığı şeklinde anlaşılrsa da, eğer ki sebep ortadan kalkmışsa hâkim, eski rejime dönülmesine karar vermelidir⁶²⁸.

Eşler arasında mal rejimi değişikliği, eski mal rejiminin tasfiyesini gerektirir. Bu tasfiye de kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, tasfiye olunan mal rejiminin hükümlerine göre yapılır (TMK. m. 212).

II. HISIMLIKTA AKIL HASTALIĞI

A. Soybağının Reddinde

TMK.'da soybağının reddi davasını açma hakkı kural olarak kocaya ve çocuğa tanınmıştır (TMK. m. 286). Konumuz açısından özellikle önem arz eden husus, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybeden veya sınırlı ehliyetsiz durumda bulunan kocanın bu dava karşısındaki durumudur.

Kocaya tanınan dava hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu kabul edilmektedir⁶²⁹. Sınırlı ehliyetsiz koca da bu davayı kendi adına açabilir. Nitekim sınırlı ehliyetsizler kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını tek başlarına kullanabilirler (TMK. m. 16 / f. 1). Ayırt etme gücünden yoksun kimse adına bu davanın yasal temsilci tarafından açılıp açılmayacağı konusu ise tartışmalıdır. Bir görüş, bu durumda ayırt etme gücünden yoksun koca adına bu davanın yasal temsilci tarafından açılmasının mümkün olmayacağını savunmaktadır⁶³⁰. Aksi görüş ise kocanın ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda, soybağının reddetme hakkının nisbi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu gerekçesiyle, yasal temsilcinin bu durumda soybağının reddi davasını açabileceğini savunmaktadır⁶³¹. Ancak dava

⁶²⁸ Erdem, s. 265.

⁶²⁹ Öztan, Aile, s.879; Hatemi, s. 151; Akıntürk ve Ateş, s. 339; Karalaş, s. 137.

⁶³⁰ Şakir Berki, **Medeni Hukuk Umumi Esaslar Şahıs ve Aile Hukuku**, İkinci Baskı, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1969, (Medeni), s. 175; Oğuzman ve Dural, s. 212; Bu yönde Zevkliler ve diğerleri, s. 956; Beşir Acabey, **Soybağı**, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2002, s. 134. Kocanın ayırt etme gücünü geçici olarak kaybetmesi durumunda yasal temsilcinin bu davayı açabileceği yönünde açıklamalarda bulunan görüş için ayrıca bkz. A. Egger, **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku İkinci Kısım: Hısımlık**, çev. Tahir Çağa, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1949, (Hısımlık), s. 14; Oğuzoğlu, Aile, s. 219; Elbir, s. 308.

⁶³¹ Arsebük, Aile, ss. 395-397; Öztan, Aile, s. 880; Karakaş, s. 137.

açıldıktan sonra kocanın ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda ise, herhalde davayı yasal temsilcisi devam ettirebilmelidir⁶³².

Soybağının reddi davasını açma hakkı kural olarak kocaya ve çocuğa tanınsa da bazı durumlarda diğer bazı kimselere de dava hakkı tanınmıştır. Bu haller, kocanın ölümü, gaipliği veya sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması nedeniyle, kocanın davayı açmasının mümkün olmadığı hallerdir (TMK. m. 291 / f. 1). Gerçekten de koca, ölümü ve gaipliğiyle taraf ehliyetini kaybeder. Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması ise, dava ehliyetinin yokluğu sonucunu doğurur. Kanaatimizce kocanın ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda diğer bazı kimselere soybağının reddetme hakkı tanınmış olması, bu hakkın nisbi değil mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Nitekim diğer bazı kimselere bu davayı açma imkânı verilmesindeki amaç, artık koca adına bu davanın açılmayacak olmasıdır.

Akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanmış kimsenin ise kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan bu davayı yasal danışmanın rızası olmadan tek başına açabilmesi mümkün olmalıdır.

Kocaya tanınan bir yıllık dava açma süresi (TMK. m. 289 / f. 1) geçmeden önce TMK. m. 291’de sayılan hallerin gerçekleşmesi durumunda, bu halin gerçekleştiğini ve doğumu öğrenmelerinden itibaren bir yıl içerisinde, kocanın altsoyuna, ana ve babasına ve baba olduğunu iddia eden kişiye soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki bu kimseler bu davayı koca adına değil kendi adlarına açarlar⁶³³.

Diğer ilgililerin dava hakkı sadece, kocanın dava açmasının mümkün olmadığı hallerde tanınmıştır. Çocuğun dava açmasının mümkün olmadığı hallerde ise diğer ilgililerin bu davayı açma hakkı bulunmamaktadır. Bu durumda akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücü bulunmayan ancak ergin çocuk adına, ergin olmayan çocuk adına kayyımın dava açabildiği düşünülürse (TMK. m. 291 / f. 2), yasal temsilcisinin dava açabilmesi mümkün olmalıdır⁶³⁴. Kısıtlanan çocuğun velayet altında olması durumunda, açılacak davada davalının ana ve baba olması (TMK. m.

⁶³² Velidedeoğlu, Aile, s. 319; Akıntürk ve Ateş, ss. 339-340.

⁶³³ Acabey, s. 134.

⁶³⁴ Çocuğa tanınan bu hakkın nisbi sıkı sıkıya bağlı hak olduğuna ilişkin bkz. Öztan, Aile, s. 883; Karakaş, s. 138.

286 / f. 2) nedeniyle çocuk ve ana baba arasında menfaat çatışması (TMK. m. 426-b. 2) olacağı da düşünülerek bu durumdaki çocuğa da TMK. m. 291 / f. 2 gereğince kayyım tayininin yerinde olacağı kabul edilmelidir⁶³⁵.

B. Tanımada

TMK. m. 295 / f. 1 hükmüne göre tanıma, babanın nüfus memuruna veya mahkemeye yapacağı yazılı bir başvurusuyla ya da resmi senet veya vasiyetnameyle yapacağı beyanla olacaktır. Anlaşılacağı üzere tanıma bir hukuki işlemdir. Bu nedenle de babanın ehliyeti önem arz etmektedir. Konumuz açısından özellikle önem arz eden husus, akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybeden veya sınırlı ehliyetsiz durumunda olan babanın tanıma işlemi karşısındaki durumudur.

TMK.'da, babanın ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda, diğer bir kimseye tanıma hakkı verilmemiştir. Oysa 743 sayılı TKM. döneminde babanın sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, bu kişinin babası tanımada bulunabiliyordu (TKM. m. 291 / f. 1).

Tanımada, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu nedenle tanıma yalnızca bu hakka sahip kimse tarafından bizzat gerçekleştirilebilir⁶³⁶. Bu nedenlerle, TMK.'ya göre ancak ayırt etme gücüne sahip kimse tanımada bulunabilir, onun adına başka bir kimsenin tanımada bulunabilmesi mümkün değildir. Ayırt etme gücü olmayan kimse adına yasal temsilcisi de tanımada bulunamaz⁶³⁷.

Kanunda sınırlı ehliyetsiz kimselerin tanıma beyanı için özel bir hüküm düzenlenmiştir. Hükme göre, tanıyanın küçük veya kısıtlı olması durumunda veli veya vasisinin rızası gerekmektedir (TMK. m. 295 / f. 2). Kanun hükmünden de açıkça anlaşılacağı üzere, sınırlı ehliyetsiz kimse yasal temsilcinin rızasıyla tanımada bulunabilir. 743 sayılı TKM.'de (TKM. m. 291) bulunmayan bu düzenlemede kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olmasına rağmen; TMK. m. 295 gerekçesinde⁶³⁸ açıklandığı

⁶³⁵ Bu yönde Öztan, Aile, ss. 883-884.

⁶³⁶ Egger, Hısımlık, s. 199; Arsebük, Aile, s. 416; Berki, Medeni, s. 198; Elbir, s. 412; Oğuzman ve Dural, s. 327; Zevkliler ve diğerleri, s. 992; Kılıçoğlu, Aile, s. 432.

⁶³⁷ Saymen ve Elbir, s. 415; Feyzioğlu, s. 529; Öztan, Aile, s. 912; Karakaş, s. 139.

⁶³⁸ https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf, (E.T. 18.06.2021).

üzere, getireceği mali yükümlülükleri nedeniyle tanımada yasal temsilcinin rızası özellikle aranmıştır.

Kendisine yasal danışman atanan kimselerin tanıma beyanında bulunması, tam ehliyetli bir kimsenin tanıma beyanında bulunması gibidir. Nitekim yasal danışmanın onayını arayan TMK. m. 429'da sayılan işlemler arasında tanıma bulunmamaktadır.

C. Evlat Edinmede

1. Evlat Edinenin Fiil Ehliyeti

TMK.'da evlat edinenin sahip olması gereken fiil ehliyetine ilişkin şartlar açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Ancak TMK. m. 315 / f. 2, evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölmesi veya ayırt etme gücünü kaybetmesinin tek başına evlat edinmeye engel olmayacağını düzenlemektedir. Bu hükmün zıt anlamından çıkartılan sonuca göre, bir kimsenin evlat edinme başvurusunda bulunması için ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir⁶³⁹. Sonradan ayırt etme gücünün yitirilmesi ise evlatlık ilişkisinin kurulmasına tek başına engel olmaz. Ancak bu durum, evlatlık ilişkisinin kurulmasına mahkemece karar verilirken, özellikle evlat edinilenin sağlığı, kişiliği gibi hususlar bakımından dikkate alınmalıdır (TMK. m. 316 / f. 2). Neticede akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun kimse evlat edinme başvurusunda bulunamaz. Ancak başvuruda bulunan sonradan akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybederse, kanaatimizce bu durumda evlat edinilecek kimsenin menfaati dikkate alınarak bir sonuca varılmalıdır.

Tam ehliyetsiz kimse evlat edinme başvurusunda bulunamasa da bu durum, sınırlı ehliyetsiz kimseler için geçerli değildir. Gerçekten de akıl hastalığı nedeniyle sınırlı ehliyetsiz durumunda olan kişi evlat edinebilir. Ancak, evlat edinme kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olsa da kanun, evlat edinmenin önemi gereği; vesayet altında bulunan kimsenin evlat edinmesini vesayet makamlarının iznine bağlamıştır⁶⁴⁰.

⁶³⁹ Murat Aydoğdu, **Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, ss. 288-289.

⁶⁴⁰ Elbir, s. 342.

TMK. m. 436 / b. 1 vesayet altındaki kimsenin evlat edinmesinden söz etmektedir. Bu durumda vesayet altındaki kimseler de evlat edinebilecek, ancak bu durum vesayet ve denetim makamının iznine bağlı olacaktır. Bir görüşe göre, kısıtlanarak velayet altına konulan ergin kimseler için de aynı kuralın geçerli olacağı kabul edilmelidir. Bu kimselerin evlat edinmesi, ana babalarının rızası yanında, vesayet ve denetim makamlarının da rızasına bağlı olacaktır⁶⁴¹. Aksi görüşe göre ise; velayette kamu makamlarına bu şekilde bir kontrol mekanizması tanınmadığından vesayet makamlarının iznine gerek bulunmamaktadır⁶⁴². Kanaatimizce de vesayet altında olmayı, kısıtlı olmakla bir tutacak nitelikte geniş yorumlamamak gerekir. Velayet altındaki kişiye, kanunda vesayete ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilenler dışındaki hükümler uygulanmamalıdır. Bu nedenle velayet altındaki kimsenin evlat edinmesinde vesayet makamlarının izni aranmamalıdır.

Akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanmış kimsenin evlat edinmesi ile tam ehliyetli bir kimsenin evlat edinmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Nitekim, TMK. m. 429'da yasal danışmanın rızasının gerekli olduğu işlemler arasında evlat edinme sayılmamıştır.

2. Evli Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi

TMK. m. 306 / f. 1'e göre eşler ancak birlikte evlat edinebilirler. TMK. m. 307 / f. 2'de ise bu kuralın bir istisnası düzenlenmiş bulunmaktadır. Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması, diğer eşe tek başına evlat edinme imkânını doğurmaktadır. Burada bahsedilen ayırt etme gücünden yoksunluktan, evlat edinme ilişkisinin manasını kavrama ve evlatlıkla sağlıklı bir ilişki kurma konusunda gerekli akli yeteneğe sahip olmamak anlaşılmalıdır⁶⁴³. Konumuz açısından, eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun bulunması durumunda, madde hükmü uygulama alanı bulmaktadır.

⁶⁴¹ Tekinay, s. 470; Öztan, Aile, s. 959; Aydoğdu, ss. 291-292.

⁶⁴² Oğuzman ve Dural, s. 249.

⁶⁴³ Dural ve diğerleri, ss. 322-323.

Evlat edinme başvurusundan sonra, ancak evlat edinmenin gerçekleşmesinden önce diğer eşin ayırt etme gücünü kazanması durumunda ise, birlikte evlat edinmeye ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁶⁴⁴.

TMK. m. 307 / f. 2’de belirtildiği üzere, bu şekilde tek başına evlat edinmek için evlat edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olması ve diğer eşin ayırt etme gücünden yoksunluğu sebebiyle birlikte evlat edinmenin mümkün olmadığını ispatlaması gerekmektedir.

3. Evlat Edinilenin ve Diğer İlgililerin Rızası

a. Evlat Edinilenin Rızası

TMK. m. 308 / f. 2, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası olmaksızın evlat edinilemeyeceğini belirtmiştir. Kanunda ayırt etme gücüne sahip olmayan küçükler hakkında ise açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TMK. m. 308 / f. 2 hükmünün zıt anlamından çıkan sonuca göre; ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin rızasına gerek bulunmamaktadır⁶⁴⁵. Velayet altında bulunan küçükler için bu kurala ilişkin bir tartışma bulunmamaktadır. Ana ve babanın rızasına ilişkin hususlar ise ileride⁶⁴⁶ incelenecektir. Vesayet altında bulunan küçükler için ise TMK. m. 308 / f. 3’te ayrıca bir düzenlemeye yer verilmiştir. Hüküm, vesayet altında bulunan küçüklerin ayırt etme gücüne bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebileceği yönündedir. Vesayet dairelerinin izni olsa dahi, küçük, ayırt etme gücüne sahipse rızası alınmalıdır. Aksi durum küçüğün yararına aykırı olacaktır⁶⁴⁷.

Konumuz açısından önemli olan husus, küçüğün evlat edinilebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olmasına gerek bulunmamasıdır. Ayırt etme gücü sadece; küçüğün rızasının alınıp alınmayacağı konusunda önem taşımaktadır.

⁶⁴⁴ Aydoğdu, s. 313.

⁶⁴⁵ Oğuzman ve Dural, s. 251; Aydoğdu, s. 126; Hatemi, s. 182.

⁶⁴⁶ Bkz. (Üçüncü Bölün-II-C-3-b).

⁶⁴⁷ Aydoğdu, ss. 127-128; Hatemi, s. 182. Bu yönde Elbir, s. 344; Oğuzman ve Dural, s. 249; Şükran Şıpka, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun “Evlât Edinme”ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 57, Sayı: 1-2, 1999, (Evlat), s. 311. Ayrıca bkz. Egger, Hısımlık, s. 46. Ancak bu konuda düzenlemeyi eleştirerek, küçüğün rızasına gerek olmadığını savunan bir görüş için bkz. Didem Özcan, “Evlat Edinmede Rıza”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 75, Sayı: 2, 2017, s. 710.

TMK. m. 313'te ergin ve kısıtlıların evlat edinebilmesi için gerekli olan şartlar sayılmıştır. TMK. m. 313 / f. 1 - b. 1'e göre, zihinsel engeli nedeniyle sürekli olarak yardıma muhtaç bir kimse, evlat edinence 5 yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise evlat edinilebilecektir. Buna göre örneğin, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış bir kimse de evlat edinilebilir. Bu durumda evlat edinilebilecek akıl hastası kimsenin rıza durumu ayrıca değerlendirilmelidir.

TMK.'da ergin veya kısıtlıların evlat edinilmesinde, evlat edinilenin rızası ayrıca düzenlenmemiştir. Ancak TMK. m. 313 / f. 3 uyarınca; evlat edinilenin rızasına ilişkin hususların, ergin ve kısıtlıların evlat edinmesinde de uygulanması gerekmektedir⁶⁴⁸. Buna göre evlat edinilen ergin ve kısıtlının da ayırt etme gücüne sahip olması durumunda rızası gerekmektedir. Ayırt etme gücünden yoksun ergin veya kısıtlı kimsenin ise rızası aranmaz⁶⁴⁹. Burada ayrıca belirtmek gerekir ki; akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun ancak henüz kısıtlanmamış ergin kimsenin evlat edinilmesi için başvurulmuş olabilir. Kanaatimizce bu durumda evlat edinen kararını verecek olan mahkeme, ayırt etme gücünden yoksun kimsenin durumunu sulh hâkimliğine bildirmelidir (TMK. m. 405 / f. 2). Sonrasında mahkeme, sulh hâkimliğinin kısıtlama ve kişiye vasi atandığı durumda vesayet makamlarının izin verip vermemesine göre karar vermelidir. Bu durumu da bekletici mesele yapmalıdır (HMK. m. 165).

Kısıtlı kimse vesayet altına konulmuşsa, evlat edinebilmesi için ayrıca vasi ve vesayet dairelerinin izni gerekmektedir (TMK. m. 463 / b. 1). Kısıtlının ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda ise kısıtlının rızası aranmayacaktır⁶⁵⁰.

Kısıtlı kimsenin velayet altına konulmuş olması durumunda; kısıtlı ayırt etme gücüne sahipse, ne ana babasının ne de vesayet dairelerinin rızası aranacağı ancak velayet altındaki kısıtlının ayırt etme gücünden yoksun bulunması durumunda, küçükün evlat edinilmesindeki ana ve babanın rızasını düzenleyen TMK. m. 309 hükmünün uygulama alanı bulacağı savunulmuştur⁶⁵¹. Aksi görüşçe TMK. m. 313 / f. 3 gereği küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin kuralların kısıtlılara uygulanması sonucu, velayet altındaki kısıtlılar için ayırt etme gücü olup olmadıklarına

⁶⁴⁸ Öztan, Aile, s. 981, Aydoğdu, s. 346.

⁶⁴⁹ Hatemi, s. 183; Özcan, s. 718.

⁶⁵⁰ Aydoğdu, s. 347; Özcan, s. 718.

⁶⁵¹ Aydoğdu, s. 347.

bakılmaksızın ana baba rızasının aranması gerektiği belirtilmiştir⁶⁵². Kanaatimizce velayet altında bulunan ayırt etme gücünden yoksun kimseler için ne velinin ne de vesayet dairelerinin rızası gerekir. Nitekim yürürlükteki İsviçre Medeni Kanunu'nda 266. maddede ana babanın rızasına ilişkin hükümler hariç olmak üzere küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümlerin bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanacağı düzenlenmiştir⁶⁵³. Ancak velayet altında bulunan ayırt etme gücünden yoksun kısıtlının evlat edinmesinde, kanaatimizce vesayet dairelerinin değil ancak veli veya velilerin rızası alınmalıdır.

b. Evlat Edinilen Küçüğün Ana ve Babasının Rızası

TMK. m. 309, evlat edinme için evlat edinilen küçüğün ana ve babasının rızasının gerekli olduğunu hüküm altına almıştır. Bu rızanın velayet hakkına bağlı olup olmadığı ise öğretide tartışmalıdır⁶⁵⁴. Bir görüş rızanın velayet hakkına bağlı olduğunu savunurken; diğer görüş bu rızanın yalnızca ana ve baba olmakla ilgili olduğunu, rızanın velayet hakkına bağlı olmadığını savunmaktadır⁶⁵⁵. Yargıtay ise bir kararında, velayete sahip olmayan ananın da rızası gerektiği yönünde karar vermiştir⁶⁵⁶. Kanaatimizce de TMK. m. 309'da ana ve babadan bahsedilmesi karşısında, evlat edinmede rıza verilmesi velayet hakkına bağlı olmamalıdır. Ayrıca TMK. m. 311'de rızanın aranmayacağı haller sayılmıştır. Bunların arasında velayet hakkının bulunmaması sayılmamıştır. Bu durumda, ancak bu haller varsa ana veya babanın rızası aranmamalıdır.

⁶⁵² Yazarın anlatımından bu sonuca ulaşmak istediği anlaşılmaktadır. Bkz. Kılıçoğlu, Yenilik, s. 133. Bir başka görüş ana ve baba rızasına ilişkin hükümlerin ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesine uygulanmayacağını belirtmiş ancak velayet altına konulan ayırt etme gücünden yoksun kimselerin evlat edinilmesine ilişkin ayrıca bir açıklamada bulunmamıştır. Bkz. Dural ve diğerleri, s. 336.

⁶⁵³ Harun Demirbaş ve Davut Armağan, "İsviçre Medeni Kanunu'nda Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerde Yapılan Değişiklikler", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2019, s. 65; https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en, (E.T. 03.07.2022).

⁶⁵⁴ Bu konudaki tartışmaların değerlendirilmesi hakkında bkz. Aydoğdu, ss. 192-197.

⁶⁵⁵ Rızanın velayet hakkına bağlı olduğunu savunan görüş için bkz. Egger, Hısımlık, ss. 46-47; Saymen ve Elbir, s. 344; Elbir, s. 344; Köprülü ve Kaneti, s. 233; Oğuzman ve Dural, ss. 249-250; Rızanın sadece ana veya baba olmakla ilişkili olduğu yönünde açıklamalar için bkz. Arsebük, Aile, s. 507; Zevkliler ve diğerleri, s. 976; Dural ve diğerleri, s. 326; Şıpka, Evlat, s. 312; Kılıçoğlu, Aile, s. 460; Özcan, s. 712.

⁶⁵⁶ Yarg. 2. HD., T. 08.03.2004, E. 2004/1977, K. 2004/2815, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 09.10.2021).

Ana ve babanın rızalarının gerekliliği ise mutlak olmayıp bazı hallerde esnetilmiştir (TMK. m. 311). Konumuz açısından önemli olan; ana veya babanın ayırt etme gücünden yoksun bulunması durumunda rızalarının aranmamasıdır. Bu durumda rıza, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, ayırt etme gücünden yoksun ana veya baba yönünden aranmaz⁶⁵⁷. Önemli olan, ana veya babanın evlat edinme sürecinde ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunmasıdır. Bu nedenle ayırt etme gücünü sürekli olarak kaldıran; örneğin bir akıl hastalığının iyileşebilecek olmasının önemi bulunmamaktadır⁶⁵⁸.

TMK. m. 311’de “*Aşağıdaki hâllerde ana ve babadan birinin rızası aranmaz*” denilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, rızanın aranmayacağı hal ana ve babanın her ikisinde birden meydana gelirse ikisinin de rızası aranmayacaktır⁶⁵⁹.

Ana babanın rızasının aranmamasının sonucunda, sanki rıza verilmiş gibi bir etki doğmaktadır⁶⁶⁰.

c. Evlat Edinilenin Eşinin Rızası

TMK. m. 313 ergin ve kısıtlı kişilerin evlat edinilmelerini düzenlemektedir. Maddeye göre evli kişinin evlat edinilmesi için evlat edinilmek istenen ergin ve kısıtlının eşinin rızası gerekmektedir (TMK. m. 313 / f. 2).

Bir kimsenin evlat edinilmesi, evlat edinen ile evlat edinilenin eşi arasında soybağı doğurmaz. Ancak evlatlık ilişkisi dolaylı olarak evlatlığın eşini de etkiler. Örneğin, evlat edinilen, evlat edinenin soyadını kullanmayı tercih etmesi durumunda, evlatlığın eşinin de soyadı değişebilir⁶⁶¹. Konumuz açısından evlat edinilmek istenen ergin ve kısıtlının eşinin akıl hastalığı nedeniyle sınırlı ehliyetsiz veya ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, rızanın durumu ayrıca değerlendirilmelidir.

---

⁶⁵⁷ Aydoğdu, s. 251.

⁶⁵⁸ Dural ve diğerleri, s. 330; Aydoğdu, s. 251. Ayrıca bkz. Yarg. 2. HD, T. 26.05.2010, E. 2009/7595, K. 2010/10184: “Anne A. K.’ın ise akıl hastalığı sebebiyle kısıtlandığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu’nun 311/1. maddesinde ayırt etme gücünden sürekli yoksun olan ana ve babanın rızasının aranmayacağı açıkça belirtilmektedir. Bu nedenle, Türk Medeni Kanunu’nun 311/1. maddesi değerlendirilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.”, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 09.10.2021).

⁶⁵⁹ Aydoğdu, s. 237.

⁶⁶⁰ Aydoğdu, s. 232.

⁶⁶¹ Dural ve diğerleri, s. 333.

Bir görüşe göre eş ayırt etme gücünden yoksunsa, bu durumda tek başına evlat edinme (TMK. m. 307 / f. 2) hükümleri kıyasen uygulanarak eşin rızası aranmayacaktır. Ancak mahkeme, ayırt etme gücünden yoksun bulunan eşin yasal temsilcisini dinleyebilecektir⁶⁶². Benzer bir görüş de ana baba rızasına ilişkin TMK. m. 311 hükmünün kıyasen uygulanması gerektiğini belirterek, aynı sonuca ulaşmıştır⁶⁶³. Bu düşünce tarzı, 743 sayılı TKM. döneminde evlat edinen ve edinilenin eşinin rızası için tek bir kural getiren hükümle uyumlu görünmektedir. Öyle ki Kanunun 255. maddesi 1. fıkra hükmü, gerek evlat edinenin gerek evlat edinilenin eşlerinin rızası gerektiği, ancak bu kimselerin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunmaları durumunda, hâkimin bu kimselerin yasal temsilcilerini dinleyip haklı sebeplerin varlığı durumunda, ayırt etme gücünden yoksun eşin rızasının aranmayacağı yönündeydi. Ancak TMK.'da evlat edinenin eşinin ayırt etme gücünden yoksun durumda olmasını düzenlenmiş (TMK. m. 307 / f. 2) olmasının yanında, evlat edinilenin eşinin ayırt etme gücünden yoksun bulunması durumunda rızasının aranmayacağı yönünde bir düzenleme yapılmamış olması, bu durumda evlat edinmenin mümkün olmadığını düşündürülebilir. Bununla birlikte, TMK. m. 313 gerekçesinde hükmün İsviçre Medeni Kanunu 266. maddesinden alındığı belirtilmekle, eşin ayırt etme gücünden yoksun olmasına veya önceki düzenlemeye ilişkin bir açıklama yapılmamıştır⁶⁶⁴. Bu husus kanun koyucunun eşin ayırt etme gücünün olmaması durumu için 743 sayılı TKM'de düzenlenenden farklıca bir anlayış benimsemediğini düşündürmektedir. Ayrıca İsviçre Medeni Kanunu'nun yürürlükteki 266. maddesinde ise eşin rızası aranmamaktadır⁶⁶⁵. Bu nedenlerle evlat edinilenin eşinin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, TMK. m. 307 / f. 2 hükmünün kıyasen uygulanarak, eşin rızasının aranmayacağı yönündeki çözüm tarzını benimsemekteyiz.

Rızası gerekli eşin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda ise bu rızayı tek başına verebilecektir⁶⁶⁶.

⁶⁶² Dural ve diğerleri, s. 333-334; Aydoğdu, s. 351; Badur, s. 271; Benzer yönde Özcan, s. 718.

⁶⁶³ Öztan, Aile, s. 981; Cem Baygın, **Soybağı Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 192.

⁶⁶⁴ https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf, (E.T. 01.07.2022).

⁶⁶⁵ Demirbaş ve Armağan, s. 65; https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en, (E.T. 01.07.2022).

⁶⁶⁶ Aydoğdu, s. 351; Baygın, s. 188; Özcan, s. 718.

d. Evlat Edinenin Altsoyunun Rızası

TMK. m. 313'te ergin ve kısıtlıların evlat edinebilmeleri, evlat edinenin varsa altsoyunun açık muvafakati şartına bağlanmıştır. Bu durumda konumuz bakımından altsoyun ehliyet durumu değerlendirilmelidir.

Erginlerin evlat edinilmesinde, evlat edinenin altsoyunun rızası koşulu, altsoy bakımından kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır⁶⁶⁷. Burada bir görüşe göre, TMK. m. 308 / f. 3 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla, altsoyun kısıtlanmış olması ve kendilerine ana babalarından başka bir kimsenin vasi olarak atanmış olması durumunda, vasi ve vesayet dairelerinin izin ve onayının alınması uygun olur⁶⁶⁸. Bir diğer görüşe göre ise, evlat edinenin altsoyu kısıtlıysa, yasal temsilcisi tarafından rıza verilmelidir⁶⁶⁹. Her iki görüş de altsoyun velayet altında olması durumunda, bir kayyım atanması (TMK. m. 426 / b. 2). gerektiğini kabul etmektedir⁶⁷⁰. Katıldığımız görüşe⁶⁷¹ göre, altsoyun ayırt etme gücüne sahip olması durumunda, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın varlığı nedeniyle, bu kimse tek başına rıza verebilmelidir. Altsoyun akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun durumda bulunması ise ayrıca değerlendirilmelidir.

Bir görüşe göre, altsoy ayırt etme gücünden yoksun ve kısıtlıysa, yasal temsilcisi rıza vermelidir. Bu kimselerin velayet altında olmaları durumunda ise kendilerine bir kayyım atanması ve kayyımın rıza vermesi gerekir⁶⁷². Başka bir görüş ise ana ve babanın rızasının aranmadığı durumu düzenleyen TMK. m. 311'in burada kıyasen uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁶⁷³. Benzer bir görüş ise eşin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda rızasının aranmayacağını düzenleyen TMK. m. 307 / f. 2 hükmünün kıyasen uygulanarak, altsoyun ayırt etme gücünden

⁶⁶⁷ Aydoğdu, s. 364; Baygın, s. 188; Karakaş, s. 145; Tuba Birinci Uzun, "Erginlerin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulu", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan**, C: 19, 2017, s. 543.

⁶⁶⁸ Aydoğdu, s. 364.

⁶⁶⁹ Kılıçoğlu, Aile, s. 464.

⁶⁷⁰ Bkz. dn. 668, 669.

⁶⁷¹ Baygın, s. 188; Birinci Uzun, ss. 543-544.

⁶⁷² Kılıçoğlu, Aile, s. 464; Karakaş, s. 145. Bu kimselerin velayet altında olmaları durumunda kayyım tayini gerektiğini belirten görüşler için ayrıca bkz. Aydoğdu, s. 364; Öztan, Aile, s. 979; Baygın, s. 188.

⁶⁷³ Özcan, s. 717; Birinci Uzun, s. 544.

yoksun olması durumunda rızasının aranmayacağını savunmaktadır⁶⁷⁴. Bu noktada küçüklerin evlat edinmesinde altsoyun rızası aranmazken, erginlerin evlat edinmesinde böyle bir rızanın aranmasının sebeplerini açıklamak, sorunun çözümünde faydalı olacaktır.

743 sayılı TKM. 253. maddesinde evlat edinme için nesebi sahih füruu bulunmama koşulu mevcuttu. Bu durumda, nesebi sahih füruu bulunan kimseler evlat edinemiyordu. Bu düzenlemede, evlat edinmenin amacının çocuk sahibi olmayan kimselere çocuk sevgisini tattırmak olduğu düşüncesi etkili olmuştur. Bu düşünceye göre, çocuğu bulunan kimselerin evlat edinmesine gerek yoktur⁶⁷⁵.

TMK.'nın yürürlüğe giren ilk halinde küçüklerin evlat edinilmesiyle, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde farklı bir kural benimsenmiştir. Küçüklerin evlat edinmesinde altsoyun bulunmaması koşulu kaldırılmıştır. Ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından ise altsoyun bulunmaması koşulu düzenlenmiştir. Sahih-gayrisahih nesep ayrımının kaldırılmasının sonucu olarak, 743 sayılı TKM'deki olumsuz koşul genişlemiştir⁶⁷⁶. TMK'da benimsenen bu değişiklikte, ailesi bulunmayan küçükler aile ortamı yaşatmak, ana baba sevgisi tattırmak düşüncesi etkili olmuştur. Bu düşünceye göre, küçük olmayanlar ise zaten aile ortamı yaşayacak, ana baba sevgisine ihtiyaç duyacakları yaşı geçmişlerdir⁶⁷⁷.

2005 yılında 5399 sayılı Türk Medenî Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'la⁶⁷⁸ altsoyun bulunmama koşulu kaldırılmış, altsoyun açık muvafakati koşulu getirilmiştir. Bu değişiklikte, altsoyu bulunan kimselerin, altsoyun açık muvafakatiyle erginleri evlat edinebilmesinin önü açılmıştır⁶⁷⁹. Bu değişiklik, İsviçre Medeni Kanunu'nda yer almamaktadır⁶⁸⁰.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 01.01.2018'de yürürlüğe giren değişiklikte, altsoyun bulunmaması koşulu kaldırılmıştır. Ayrıca TMK.'daki gibi ayrıca bir koşula

⁶⁷⁴ Dural ve diğerleri, s. 333.

⁶⁷⁵ Oğuzman ve Dural, s. 247; Zevkliler ve diğerleri, s. 973; Aydoğdu, s. 366. Ayrıca bkz. Egger, Hısmılık, ss. 41-42.

⁶⁷⁶ Aydoğdu, ss. 367-368.

⁶⁷⁷ Kılıçoğlu, Yenilik, ss. 131-132. Ayrıca bkz. Aydoğdu, s. 365; Baygın, ss. 186-187; Selin Sert Sütçü, "Erginlerin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulunun Cenin Bakımından Değerlendirilmesi", **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 157, 2019, s. 1768.

⁶⁷⁸ R.G.: 15/07/2005- 25876.

⁶⁷⁹ Aydoğdu, s. 368; Sert Sütçü, s. 1769. Bu değişikliği eleştiren görüş için bkz. Akıntürk ve Ateş, s. 378.

⁶⁸⁰ Aydoğdu, s. 364.

da yer verilmemiştir. Bu değişiklikle altsoy bulunan kimseler de evlat edinebilir duruma gelmiştir⁶⁸¹.

Kanaatimizce evlat edinmede asıl önemli olan, evlat edinilenle evlat edinenin istek ve menfaatleridir. Diğer kimselerin çıkarları ise tali hususlardır. Bu nedenle, altsoyun açık rıza koşulu sıkı bir şekilde uygulanmamalıdır⁶⁸². Bu durumda, altsoy akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun bulunuyorsa, kanaatimizce onun rızası aranmamalıdır. Bu çözüm yolunun altsoyun menfaatlerini tamamen tehlikeye attığı da düşünülemez. Nitekim evlat edinme kararı verilirken, diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi gerekir (TMK. m. 308 / f. 3, m. 305 / f. 2, m. 316 / f. 3). Kanaatimizce erginlerin evlat edinilmesinde, diğer çocuklar kavramı altsoy olarak anlaşılmalıdır.

D. Velayetin Son Bulmasında

Velayetin son bulmasında konumuz açısından önem arz eden bir hal; ergin kimsenin velayet altına konulmuş olmasıdır. Gerçekten de akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan bir kimseye vasi atanmasına hâkimce gerek görülmediği takdirde, bu kimse ana ve babanın velayeti altında kalacaktır (TMK. m. 335 / f. 2). Ancak bu kimsenin, sonradan kısıtlılığının kalkması pek tabi mümkündür. İşte bu durumda ergin ve kısıtlı olmayan kimse üzerindeki velayet artık son bulacaktır.

Velayet altındaki kimsenin durumunun değişmemesine rağmen; ana ve babanın velayet hakkı son bulabilir. Öyle ki velayetin kaldırılmasını gerektiren sebeplerin mevcut olması durumunda, hâkimin velayetin kaldırılmasına karar vereceği düzenlenmiştir (TMK. m. 348 / f. 1). Bu sebepler, ana ve babanın durumlarının değişmesiyle ilgilidir. Konumuz açısından önem arz eden sebep, ana ve babanın hastalığı nedeniyle velayet görevini gereği gibi yerine getiremediği

⁶⁸¹ Demirbaş ve Armağan, s. 63. İsviçre Medeni Kanunu'nun değişiklikten önceki ve sonraki hali için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en, (E.T. 03.07.2020).

⁶⁸² Cenin bulunması durumunda, konuya ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz. Aydoğdu, ss. 373-375. Altsoyun evlatlık ilişkisinin kurulmasına muvafakat etmeme hakkının açıkça kötüye kullanılmasının korunmaması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Birinci Uzun, ss. 566- 567. TMK. m. 313 / f. 1'de yer alan "*Evlât edinenin alt soyunun açık muvafakatıyla...*" ibaresinin, Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ret kararı ve bu karardaki karşı oy yazısı için bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 2311/2016, E. 2016/46, K. 2016/178, (R.G.: 13.12.2016-29917), (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161213-8.pdf>, E.T. 05.07.2022).

durumdur (TMK. m. 348 / f. 1 - b. 1). Ana veya babanın akıl hastalığı nedeniyle velayet görevini yerine getiremediği durumda, velayetin kaldırılması gerekmektedir⁶⁸³. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu durumda kanun hâkime, sebebin gerçekleştiğini takdir etme hakkı tanısa da sebebin gerçekleştiğinin belirlendiği durumda, velayetin kaldırılması konusunda takdir hakkı tanımamaktadır. Madde metninde ayrıca, ana ve babanın her ikisinden de velayetin kaldırılması durumunda çocuğa bir vasi atanacağı ve kararda aksi belirtilmedikçe doğmuş ve doğacak tüm çocuklar için velayetin kaldırılmasının geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır (TMK. m. 348 / f. 2, 3).

TMK’da, velinin ehliyetinin değişmesi durumu özel olarak düzenlenmemiştir. Veliye yasal danışman atanmasına ilişkin olarak, bu durumun velayetin kaldırılması için yeterli olmadığı savunulmuştur⁶⁸⁴. Kanaatimizce velinin velayet görevini gereği gibi yerine getirebilmesi, ancak velinin tam ehliyetli olmasıyla mümkündür. Nitekim kendi adına hukuki işlemleri tek başına yapamayan kısıtlı bir kimsenin veya bazı hukuki işlemleri kendi adına yapamayan kendisine yasal danışman atanmış bir kimsenin, gereği gibi velayet altındaki kimse adına hukuki işlemde bulunabileceği veya onay ve izin verebileceği düşünülemez. Bu nedenle veliye akıl hastalığı nedeniyle yasal danışman atanması, velayetin kaldırılması için de bir sebep olarak kabul edilmelidir.

743 sayılı TKM. m. 247 / f. 1’de ise velinin kısıtlanmış olması durumunda hâkimin velayetin kaldırılmasına karar verebileceği düzenlenmişti. Bu durumda bir görüşe göre velinin değişen ehliyet durumundan ziyade; ehliyetin değişmesindeki sebebin velayet görevini nasıl etkileyeceği önem arz etmekteydi⁶⁸⁵. Bir diğer görüşe göre ise, velinin kısıtlanması durumunda velayetin kaldırılması gerekmektedir ve hâkimin bu konuda takdir hakkı bulunmamaktadır⁶⁸⁶. Veliye yasal danışman atanmasına ilişkin yaptığımız açıklamalar kanaatimizce kısıtlanan veli için

---

⁶⁸³ Bu yönde Baygın, s. 346.

⁶⁸⁴ Egger, Hısımlık, s. 141; Öztan, Aile, s. 1101. Ancak bunun velinin yetersizliğine bir delil olabileceğine ilişkin bkz. Oğuzman ve Dural, s. 314.

⁶⁸⁵ Velayete son vermenin gerekip gerekmediğinin kısıtlılık sebeplerine göre değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Selma Baktır Çetiner, **Velayet Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2000, s. 95-97.

⁶⁸⁶ Elbir, s. 399; Oğuzman ve Dural, s. 314. Benzer yönde Egger, Hısımlık, s. 141. Ayrıca bkz. Öztan, Aile, s. 1101.

evleviyetle söz konusu olmalıdır. Bu durumda kısıtlama, velayetin kaldırılması için de bir sebep olarak kabul edilmelidir.

Velayetin kaldırılmasını gerektiren sebep sonradan ortadan kalkabilir. Örneğin, akıl hastalığı nedeniyle velayet hakkı kaldırılan kimsenin akıl hastalığı iyileşebilir. Bu durumda, TMK. m. 351 / f. 2 gereğince resen veya ana veya babanın isteği üzerine velayet geri verilir. Belirtmek gerekir ki sebebin ortadan kalkması durumunda hâkime, velayetin geri verilmesi konusunda bir takdir hakkı tanınmamıştır⁶⁸⁷.

E. Ev Başkanının Sorumluluğunda

TMK. m. 369 ev başkanının sorumluluğunu düzenlemektedir. Konumuz açısından önemli olan husus kısıtlanmış, akıl hastalığı veya kanunun ifadesiyle akıl zayıflığı olan kimselerin vermiş olduğu zarardan ev başkanının sorumlu olmasıdır. Akıl hastalığı ve kanunun ifadesiyle akıl zayıflığı olanlar, TMK. m. 405'teki şartların gerçekleşmesi durumunda kısıtlanırlar. Ancak hükümde, hem kısıtlıdan hem de kısıtlanma sebebi olan akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kimseden bahsedilmektedir. Bunun nedeni, kısıtlılığın mahkeme kararıyla doğmasıdır. Oysa akıl hastalığı veya kanunun ifadesiyle akıl zayıflığı bulunan, kısıtlanması gereken bir kimse hakkında henüz kısıtlanma kararı verilmemiş olabilir. Ancak hükme göre, bu kimseler hakkında kısıtlanma kararı verilmemiş olsa da ev başkanı bu kimselerin verdiği zarardan sorumlu olur⁶⁸⁸.

TMK.'nın 369. maddesi haricinde kanunda akıl hastalığı veya akıl zayıflığına hiçbir zaman koşulsuz bir sonuç bağlanmamıştır. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığına bir sonuç bağlanması için, kişilerin bu durumlarının birtakım özellikler göstermesi aranmıştır. Ancak TMK. m. 369 hükmünde ev başkanının sorumlu olabilmesi için, bu hallerin ayrıca bir özellik göstermesi gerektiğinden bahsedilmemektedir. Bu durumda her türlü akıl hastalığı veya kanun ifadesiyle akıl zayıflığı bulunan kimsenin verdiği zarardan ev başkanının sorumlu olup olmayacağı ayrıca

⁶⁸⁷ Tekinay, s. 520; 743 sayılı TKM.'de bir sene geçmedikçe velayetin geri verilmeyeceği düzenlenmişti (TKM. m. 276 / f. 2). TMK.'da ise böyle bir süre düzenlenmemiştir.

⁶⁸⁸ Mehmet Ünal, **Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu**, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979, s. 112.

değerlendirilmelidir. Kanun ev başkanına, TMK. m. 369’da sayılan kimselere karşı bir özen ve gözetim görevi yüklemektedir (TMK. m. 369 / f. 2)⁶⁸⁹. Zira aşağıda açıklanacağı üzere ev başkanı sorumluluktan özen ve gözetim görevini yerine getirdiğini veya yerine getirse bile zararın doğmasını engelleyemeyeceğini ispat etmekle kurtulabilir. Ev başkanının sorumluluğu ve dolayısıyla özen ve gözetim görevi hükümde sayılan kimselerle sınırlıdır⁶⁹⁰. Hükümde sayılan bu kimselerin ortak noktası, özen ve gözetime muhtaç olmalarıdır. Nitekim ev başkanı, ailedeki herkesin değil ancak özen ve gözetime muhtaç ve hükümde sayılan kişilerin verdiği zarardan sorumlu olur⁶⁹¹. Bu nedenlerle her ne kadar hükümde sadece akıl hastalığı ve akıl zayıflığından bahsedilmiş, bu kimselerin özen ve gözetime muhtaç olması şartı açık olarak belirtilmemiş olsa da kanaatimizce ev başkanının bu kimselerin verdiği zarardan sorumlu olması ancak bu kimselerin özen ve gözetime muhtaç olması durumunda söz konusu olur. Bu durumda örneğin; akıl hastalığı bulunan ancak ayırt etme gücünden yoksun olmayan ve kısıtlanması gerekmeyen kimselerin verdiği zarardan ev başkanının sorumlu olmaması gerekir. Ayrıca, kendisine yasal danışman atanması yeterli olan akıl hastalığı bulunan kimselerin de özen ve gözetime muhtaç olduğu, kanaatimizce kabul edilmemelidir. Bu nedenle, kendisine yasal danışman atanması yeterli görülmüş akıl hastalığı olan kimselerin de verdiği zarardan ev başkanı sorumlu olmamalıdır.

TMK. m. 369’un uygulama alanı bulabilmesi için ev başkanlığı ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bu nedenle burada öncelikle açıklanması gereken ev başkanı kavramıdır. TMK. m. 367 / f. 1 “*Aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluğun kanuna, sözleşmeye veya örfе göre belirlenen bir ev başkanı varsa, evi yönetme yetkisi ona ait olur.*” şeklindedir. Bu hükme göre bir kimsenin ev başkanı olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle aile olarak yaşayan birden fazla kişi bulunmalıdır. Ayrıca, bu kişiler arasında bir bağımlılık ilişkisi olmalıdır⁶⁹². TMK. m. 186 gereğince eşler aile birliğini beraber yönetirler. Buna göre ev başkanlığında cinsiyetin bir önemi bulunmamaktadır. Kural olarak eşlerin ikisi de ev başkanı olarak

⁶⁸⁹ Elbir, s. 487; Ünal, s. 47; Eren, s. 726.

⁶⁹⁰ Elbir, s. 488. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ünal, ss. 65-67.

⁶⁹¹ Ünal, s. 109.

⁶⁹² Haluk Tandoğan, **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981, ss. 142-143; Ünal, ss. 106-107; Oğuzman ve Dural, s. 391.

sorumludur⁶⁹³. Bu durumda eşler ev başkanlıkları nedeniyle müteselsilen sorumlu olurlar⁶⁹⁴. Burada konumuz açısından önem arz eden durum, eşlerden birinin akıl hastası olması durumunda ev başkanı olup olamayacağıdır. Kanaatimizce bu durum, kişinin akıl hastalığının niteliğine göre değişebilir. Kişinin akıl hastalığı, ayırt etme gücünü sürekli olarak kaldırıyorsa veya bu kimse kısıtlanmışsa bu durumda bu kimsenin ev başkanı sıfatının olamayacağının kabulü gerekmektedir. Bu durumda artık ev başkanlığı yalnızca diğer eşe ait olacaktır⁶⁹⁵. Ancak kişinin akıl hastalığı kısıtlanmasını gerektirmiyorsa, kendisine yalnızca yasal danışman atanmışsa veya yasal danışman atanmasına dahi gerek bulunmuyorsa, bu kimsenin ev başkanı sıfatının devam ettiği kabul edilmelidir. Burada önemli olan husus, ev başkanı olduğu iddiasında bulunulan kimsenin kanunda belirtilen gözetim görevini yerine getirebilecek durumda olup olmamasıdır. Nitekim gözetim görevini yerine getiremeyecek bir kimse, gözetim görevini yerine getirmediği için sorumlu tutulamaz⁶⁹⁶.

Ev başkanının sorumluluğu, bir özen sorumluluğudur ve maddede kurtuluş kanıtına yer verilmiştir. Ev başkanı, zararı önlemek için alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur⁶⁹⁷. Bu durum, ev başkanının sorumlu olması için zararlar ev başkanının fiili arasında bir illiyet bağının olması gerektiğini de ortaya koymaktadır⁶⁹⁸.

Ev başkanının sorumluluğu, gözetimi altındaki kimsenin haksız fiili nedeniyle meydana gelen zararlara ilişkindir. Örneğin, ev halkından olan kısıtlının sözleşmeyi ifa etmemesi nedeniyle karşı tarafta oluşan zarardan ev başkanı sorumlu değildir⁶⁹⁹.

⁶⁹³ Nart, s. 179. Ayrıca bkz. Öztan, Aile, s. 1223.

⁶⁹⁴ Ünal, s. 57.

⁶⁹⁵ Tandoğan, s. 145; Ünal, s. 51.

⁶⁹⁶ Ünal, ss. 51-52.

⁶⁹⁷ Tandoğan, s. 150; Sefa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yirmibeşinci Bası, Beta Basım, İstanbul, 2014, s. 206; Eren, s. 726.

⁶⁹⁸ Tandoğan, s. 160; Ünal, s. 134; İbiş, s. 135; Ev başkanının özen ve gözetimi ihlal etmesi durumunda illiyet bağının kendiliğinden gerçekleşeceğine ilişkin görüş için bkz. Eren, s. 727.

⁶⁹⁹ Oğuzman ve Dural, s. 397.

Ev halkından olan kişi bir başkasına tabi olarak hizmet ifa ederken zarara neden olmuşsa ev başkanı sorumlu olmaz⁷⁰⁰. Bu durumda başkasının sorumluluğu, adam çalıştırmanın sorumluluğu (TBK. m. 66) veya ifa yardımcısının fiilinden sorumluluk (TBK. m. 116) kapsamında değerlendirilir.

Ev başkanının sorumlu tutulabilmesi, haksız fiili işleyen kişinin kusurlu olmasına bağlı değildir⁷⁰¹. Ancak bu davranışın normal bir kişiye kusur olarak yüklenebilmesi gerekmektedir⁷⁰². Örneğin, ayırt etme gücünden yoksun akıl hastası kişinin kusurundan bahsetmek mümkün değilse de aynı fiili ayırt etme gücü olan biri işleseydi, bu fiil o kişiye kusur olarak yüklenilebilecek olmalıdır. Ayrıca olayda sorumluluğun bir diğer koşulu olarak, hukuka aykırılığın da gerçekleşmesi gerekmektedir⁷⁰³.

Ev başkanı özen yükümlüğünü ihlal etmişse, kendisine zararın meydana gelmesinde doğrudan bir kusur yüklenemese bile, başkanlığı altındaki kişinin verdiği zarardan sorumlu olur⁷⁰⁴. Hatta ev başkanının, geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda dahi ev başkanı olarak sorumlu tutulabileceği savunulmuştur⁷⁰⁵. Kanaatimizce bu durumda öncelikle, ev başkanının ayırt etme gücünü kaybetmesi ile zararın meydana gelmesi arasındaki illiyet bağına bakılmalıdır. Zararın meydana gelmesiyle ev başkanının ayırt etme gücünü kaybetmesi arasında bir bağ kurulamıyorsa, bir başka deyişle; ev başkanı ayırt etme gücünü kaybetmese bile zarar meydana gelecek idiyse, ev başkanının ayırt etme gücünü kaybetmesinin bir önemi olmamalıdır. Ancak zararın meydana gelmesiyle ev başkanının ayırt etme gücünü geçici olarak kaybetmesi arasında bir illiyet bağı bulunuyorsa, TBK. m.59'a göre, ayırt etme gücünü geçici olarak kaybetmesinde kusurlu olup olmadığına bakılmalıdır. Ev başkanı bu noktada kusursuzluğunu ispat ederse sorumlu olmamalıdır. Bu ihtimal, aynı zamanda TMK. m. 369'daki illiyet bağının yokluğunu ifade eden; her türlü özen gösterilse dahi zararın engellenemeyeceği yönündeki kurtuluş kanıtının varlığını da ortaya koyar.

⁷⁰⁰ Tandoğan, s. 148; Reisoğlu, s. 206; İbiş, s. 71.

⁷⁰¹ Tandoğan, s. 150; Reisoğlu, s. 206.

⁷⁰² Nart, s. 180.

⁷⁰³ Eren, s. 727; Nart, s. 180.

⁷⁰⁴ Eren, s. 726; Nart, s. 176.

⁷⁰⁵ Oğuzman ve Dural, s. 399; Eren, s. 726; Nart, s. 207; İbiş, s. 55.

TMK. m. 369 / f. 3 ev başkanına, gerekmesi durumunda önlemlerin yetkili makamlarca alınmasının istenmesi yükümlülüğünü yüklemiştir. Bunun sonucunda, ev başkanlığına tabi akıl hastası kimsenin başkalarına zarar verme tehlikesinin mevcut olduğu durumda, ev başkanı kişisel olarak gerekli özeni gösterdiğini ispatlamakla sorumluluktan kurtulamaz. Zira bu durumda ev başkanının yetkili makamlara haber vermemiş olması da gerekli özenin gösterilmediği anlamına gelir⁷⁰⁶.

Ev başkanının zarara neden olan faile rücu hakkı bulunmaktadır. Bu rücu talebi gerek faile kusur yüklenebilmesi durumunda kusura, gerek faile kusur yüklenememesi, örneğin ayırt etme gücünden yoksun olması, durumunda hakkaniyet sorumluluğuna (TBK. m. 65) dayandırılabilir⁷⁰⁷. Zira müteselsil sorumlulukta iç ilişkide tazminatın paylaşılmasını düzenleyen TBK. m. 62 hükmünde, müteselsil borçlular arasında her durumun ve koşulun, özellikle sorumluların kusurlarının ağırlığı yanında yarattıkları tehlikenin yoğunluğunun da göz önünde tutulacağı düzenlenmektedir. Bu hükümle uyumlu olarak da ev başkanının rücu hakkının bulunması, ödenen tazminatın her durumda tamamının rücu edilebileceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Nitekim 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda düzenlenen, kanunen sorumlu olan kimsenin rücu düzeni içerisinde son sırada yer alacağına ilişkin kural (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 51 / f. 2), TBK'da benimsenmemiştir. Bu durumda TBK. m. 62'de düzenlenen hususlar dikkate alınarak duruma göre tazminatın tamamı rücu edilebileceği gibi, duruma göre zarardan sorumluların zararın meydana gelmesindeki etkileri dikkate alınarak, tazminat bu sorumlular arasında paylaştırılabilir⁷⁰⁸. Hatta ev başkanının özen ve gözetim sorumluluğunu hiç veya olması gerektiği gibi yerine getirmediği durumlarda, tüm tazminatın ev başkanının üzerinde bırakılması da düşünülebilir.

Zarar gören zararın tazminini, hem ev başkanının sorumluluğuna hem de failin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda hakkaniyet sorumluluğuna dayandırmak isteyebilir. Bu durumda bir görüşe göre, hakkaniyet sorumluluğunun, zararın başka şekilde karşılanması imkânı bulunmadığında zarar görenin zararını

⁷⁰⁶ Kılıçoğlu, Aile, s. 540.

⁷⁰⁷ Ünal, ss. 147-148; Eren, s. 732; Nart, s. 182.

⁷⁰⁸ Bu yönde açıklamalar için bkz. Ali Haydar Yağcıoğlu, **Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, (Haksız), s. 336. Ayrıca bkz. Reisoğlu, ss. 213-214; Eren, ss. 929-932.

giderme düşüncesi gereği kabul edilebileceğinden, bu sorumluluk sebebinin diğer sorumluluk sebepleriyle yarışmadığı kabul edilmelidir⁷⁰⁹. Bu durumda, sorumlular arasında ev başkanı da bulunduğundan, hakkaniyet sorumlusuna başvurulamayacaktır. Bir diğer görüşe göre, ise fail ayırt etme gücünden yoksunsa hakkaniyet sorumluluğuna, ayırt etme gücüne sahipse de haksız fiil hükümlerine göre ev başkanının yanında sorumlu tutulabilecektir⁷¹⁰. Bu durumda ise hem hakkaniyet sorumlusuna hem de ev başkanına birlikte başvurulabilir. Kanaatimizce de zarar gören, hem faile hem de ev başkanına başvurabilmelidir. Fail ile ev başkanı arasındaki zarara katlanma oranı, aralarındaki rücu meselesine göre çözümlenmelidir.

Yargıtay ev başkanının sorumluluğuna ilişkin davalarda, sorumluluğun aile hukukundan kaynaklanması nedeniyle görevli mahkemenin aile mahkemeleri olduğunu kabul etmektedir⁷¹¹.

III. VESAYETTE AKIL HASTALIĞI

A. Vasi Atanmasında Eşin Önceliği

TMK. m. 405'te vesayeti gerektiren hal olarak kısıtlama nedenleri arasında akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sayılmıştır. Kısıtlanarak vesayet altına alınan kişilere TMK. m. 413 hükmünce vasi atanır. TMK. m. 414'e göre ise haklı sebepler engel olmadıkça ve vasilik şartlarını da taşımaları halinde, vesayet makamı, kişinin öncelikle eşini veya yakın hısımlarından birini vasi olarak atar. İlgili maddelerden anlaşılacağı üzere kısıtlanan kişiye atanan vasinin, kişinin eşi veya yakın hısımlarından biri olmasını kanun koyucu tercih etmektedir. Ancak vesayet altına alınmak istenen kişi ayırt etme gücüne sahipse, kendisinin veya ana babasının gösterdiği kimse haklı sebepler engel olmadıkça, vasi olarak atanır (TMK. m. 415). Hâkim, haklı sebepler engel olmadıkça böyle bir istekle bağlıdır⁷¹². İlgililerin isteği

⁷⁰⁹ Nart, s. 183.

⁷¹⁰ Egger, Hısımlık, s. 402; Feyzioğlu ve Doğanay, s. 324; Ünal, ss. 144-145; İbiş, s. 149.

⁷¹¹ Yarg. 4. HD. T. 06.12.2017, E. 2015/15227, K. 2017/7984; Yarg. 4. HD., T. 23.02.2017, E. 2016/12974, K. 2017/1064; Yarg. 4. HD., T. 15.12.2016, E. 2015/10017, K. 2016/12242, Yarg. 4. HD., T. 04.04.2016, E. 2015/15788, K. 2016/4505, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 09.10.2021).

⁷¹² Oğuzman ve Dural, s. 466; Dural ve diğerleri, s. 429.

ile eş veya yakın hısımlarının atanması önceliğinin çatıştığı durumlarda ise ilgilinin isteğine öncelik tanınması gerekmektedir⁷¹³.

Konumuz açısından önemli olan husus, eşin vasi olarak atanmasına öncelik tanınmış olması ve bu nedenle de eşin vasi olarak atanmasıdır. Nitekim eşin vasi olarak atanması, eşin rızasını veya katılımını gerektiren bazı işlemlerde kayyım atanmasını gerektirebilir. Öyle haller olabilir ki; vesayet altındaki eşle vasi olan eşin menfaatleri çatışabilir. Bu durumlara çalışmamızda yeri geldikçe değindik. TMK. m. 426 / b. 2, yasal temsilci ile kısıtlı arasında menfaat çatışması bulunduğu, ilgilisinin isteği üzerine veya resen vesayet makamı tarafından kayyım atanacağını düzenlemektedir. Gerçekten de meydana gelebilecek bu çatışma durumu, vesayet altına alınacak kişinin veya ana babasının isteğine öncelik verilmesi gerekliliğinin önemini ortaya koymaktadır. Esasen TMK. m. 415 de haklı nedenler olmadıkça eşin vasiliğine öncelik tanınacağından söz etmektedir. Bu durumda, vesayet altına alınan kimsenin kısıtlanmadan önceki ekonomik yaşamı da değerlendirilerek, ileride diğer eşin vasi olarak atanması durumunda çokça menfaat çatışması yaşama ihtimalinin bulunması, haklı neden olarak değerlendirilip, eşin vasiliğine öncelik verilmeyebilmelidir⁷¹⁴.

B. Vasilik Engellerinde

TMK. m. 413'e göre hâkim, vasilik görevini yapabilecek ergin bir kimseyi vasi olarak atar. Ancak vasilik yapacak kimsenin özellikleri ve ehliyet durumu kanunda düzenlenmemiştir. Bunun yanında, TMK. m. 417 vasilikten kaçınma sebeplerini m. 418 ise vasiliğe engel sebepleri düzenlemiştir.

TMK. m. 418 / b. 1'e göre kısıtlılar vasi olamazlar. Zira bu kişiler kendisine vasi atanmış kimselerdir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan sınırlı ehliyetsiz bir kimse vasi olarak atanamayacaktır. Tam ehliyetsiz bir kimsenin de her ne kadar kısıtlanması gerekse de hakkında kısıtlanma kararı verilmiş veya verilmemiş olsun, vasi olarak atanamayacağı da aşikârdır. Burada tartışılması gereken mesele, akıl hastalığı nedeniyle kendisine yasal danışman atanan bir

⁷¹³ Göktürk, s. 500; Köprülü ve Kaneti, s. 333.

⁷¹⁴ Kanaatimizce eşin tasarruf yetkisinin sınırlanması bu duruma bir örnek oluşturabilir. Bkz. (Üçüncü Bölüm-I-D-1).

kimsenin vasi olarak atanıp atanamayacağıdır. Kanunun lafzına göre bu kimselerin vasi olabilmesine bir engel bulunmamaktadır. Nitekim kendisine yasal danışman atanmış olmak, bir vasilik engeli olarak sayılmamıştır. Bir görüşe göre ise vasi olabilmek için tam ehliyetle sahip olmak gerekmektedir⁷¹⁵. Ancak bu durumda da kendisine yasal danışman atanan kimseleri de tam ehliyetli sayan görüş⁷¹⁶ kabul edilirse, yine kendisine yasal danışman atananların vasi olmasına bir engel durum bulunmayacaktır. Bir başka görüşe göre ise kişiye yasal danışman atanmış olması, o kimsenin vasi olma ehliyetini ortadan kaldırmaz. Ancak bu kimsenin bu durumu, vasiliğe ehil bir kimse olması konusunda şüphe uyandırabilir⁷¹⁷.

Kanaatimizce kişiye yasal danışman atanması, kişinin bedensel veya sürekli hastalığına dayanıyorsa, TMK. m. 417 / b. 2'ye göre vasilikten kaçınma sebebi olacağı düşünülebilir. Örneğin kısıtlanması gerekmeyen bir akıl hastalığı bulunan kimseye yasal danışman atanmışsa, o kimse vasilikten kaçınabilecektir. Ancak kanaatimizce bu kendisine yasal danışman atanmış bir kimse vasiliğe ehil bir kimse olamayacağı da kabul edilmelidir. Esasen TMK. m. 429'da sayılan ve vasinin vesayet altındaki kişi adına yapabileceği işlemler, benzer şekilde TMK. m. 462 gereği vesayet makamının iznine tabi tutulmuştur. Bir diğer deyişle, kendisine yasal danışman atanan kimsenin vasi olarak atanmış olduğu farz edildiğinde, kendi adına yaparken yasal danışmanın onayına ihtiyaç duyacağı işlemleri, bu kez vesayet altındaki kimse adına yaparken vesayet makamının izni gerekecektir. Bu iki benzer statü gereğince kendi adına bazı işlemleri tek başına yapamayan bir kimsenin, vesayet altındaki kimse adına bir işleme karar verebilmesine imkân tanımak yerinde olmaz.

Akıl hastalığı açısından değerlendirilmesi gereken bir başka konu, kendisine yasal danışman dahi atanmayan bir akıl hastası tam ehliyetli olarak değerlendirildiğinde, bu kimsenin vasi olup olamayacağıdır. Kanaatimizce şartları varsa bu kimse de TMK. m. 417 / b. 2'ye göre vasilikten kaçınabilmelidir. Ancak bu kimseler, TMK. m. 413 uyarınca bu görevi yapabilecek yetenekte olan bir ergin olarak görülmeleri durumunda, vasi olarak atanabilmelidir.

---

⁷¹⁵ Köprülü ve Kaneti, s. 331; Benzer yönde Oğuzoğlu, Aile, s. 355.

⁷¹⁶ Bkz. (Birinci Bölüm-II-B-4).

⁷¹⁷ Egger, Vesayet, s. 299; Elbir, s. 534; Benzer yönde Zevkliler ve diğerleri, s. 1054. Ayrıca bkz. Dural ve diğerleri, s. 427.

C. Vesayetin Sona Ermesinde

1. Vesayeti Gerektiren Halin Sona Ermesi

TMK.'da vesayetin sona ermesi m. 470'te küçükler, 471'de hükümlüler, 472 ve devamı maddelerde ise diğer kısıtlılar açısından düzenlenmiştir. Konumuz açısından önem arz eden husus, diğer kısıtlılar açısından vesayetin sona ermesidir.

TMK. m. 472'ye göre, vesayeti gerektiren sebebin ortadan kalkması durumunda, yetkili vesayet makamının kararıyla vesayet sona erecektir. Bu karar, vesayet makamı tarafından resen verilebilir⁷¹⁸. Yine TMK. m. 472 / f. 3'e göre kısıtlı ve ilgililer de vesayetin kaldırılmasını isteyebilecektir.

TMK. m. 473 kısıtlama kararının ilan edilmesi durumunda, kısıtlamanın kaldırılacağına da ilan edileceğini belirtmektedir. Ancak yine madde hükmünden anlaşılabacağı üzere, fiil ehliyetinin kazanılması ilana bağlı değildir.

TMK. m. 474 özel olarak, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlanmış kişi üzerindeki vesayetin kaldırılmasını düzenlemektedir. Maddeye göre bu kişiler üzerindeki vesayetin kaldırılması, ancak resmi sağlık kurulu raporuyla kısıtlama nedeninin ortadan kalkmış olduğunun tespit edilmesiyle, mümkün olacaktır. Bu durumda, özel bir sağlık kurulundan alınmış raporun bu şartı gerçekleştirmeyeceği kabul edilmelidir.

TMK. m. 477 / f. 3, yasal danışmanlığın kaldırılmasında vesayetin kaldırılmasına ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtmektedir. Buna göre akıl hastalığı nedeniyle bir kimseye yasal danışman atanmış olması; ancak sonradan yasal danışmanlığın kaldırılması, yine resmi sağlık kurulunun raporu ve vesayet makamının kararıyla mümkün olmalıdır.

2. Vasilik Görevinin Sona Ermesi

TMK. m. 479 ve devamında vasilik görevinin sona ermesi düzenlenmiştir. Konumuz açısından önem arz eden hususlar, vasinin fiil ehliyetini yitirmesi ve

---

⁷¹⁸ Köprülü ve Kaneti, s. 368.

görevden alma sebeplerinin gerçekleşmesi durumunda vasinin görevinden alınmasıdır.

TMK. m. 479, vasinin fiil ehliyetini yitirmesi ve ölümü durumunda, vasiliğin sona ereceğini düzenlemektedir. Buna göre örneğin vasinin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden sürekli olacak şekilde yoksun kalması veya kısıtlanması durumunda vasiliği sona erecektir. Burada düşünülmesi gereken husus, vasiye akıl hastalığı nedeniyle yasal danışman atanması durumunda vasiliğin sona erip ermeyeceğidir. İlk bakışta vasiye yasal danışman atanması durumunda vasilik görevinin kendiliğinden sona ereceği düşünülebilir⁷¹⁹. Ancak kanaatimizce bir kimseye yasal danışman atanmış olması, o kimsenin vasiliğini kendiliğinden sona erdirmez. Bir kimseye yasal danışman atanması durumunda, o kimsenin tam fiil ehliyetini kaybettiği, sınırlı ehliyetli durumuna geçtiği kabul edilirse, gerçekten de bu kimseye yasal danışman atanmakla vasilik görevinin sona ereceği düşünülebilir. Ancak kanaatimizce kanunun fiil ehliyetini yitirilmesiyle anlatmak istediği; vasinin ayırt etme gücünü yitirmesi veya kısıtlanmış olmasıdır. Nitekim TMK. m. 418'e göre kısıtlı olmak bir vasilik engeli iken, kendisine yasal danışman atanmış olması bir vasilik engeli olarak sayılmamıştır. Bu nedenle kanaatimizce kişiye yasal danışman atanmış olması, vasiliği kendiliğinden sona erdiren bir sebep değil, ancak TMK. m. 483 uyarınca vasiyi görevden alma sebebi olarak görülmelidir.

Kendisine yasal danışman atanmış vasi, TMK. m. 417 / b. 2'ye göre vasilikten kaçınma sebebi ortaya çıkması nedeniyle, görevden alınmasını da isteyebilir (TMK. m. 481 / f. 2). Ancak bu gerçekleşmezse, kanaatimizce vasiye yasal danışman atanmış olması durumunda, vasi TMK. m. 483 / f. 2 kapsamında vasinin görevini yapmakta yetersizliği nedeniyle görevden alınmalıdır.

D. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması

TMK. m. 432 – 437, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasını düzenlemektedir. Bu hükümlerin amacı, kendisine veya çevresine zarar verebilecek kimsenin bu davranışlarının önüne geçmektir. Kendisine veya başkasına zarar verme potansiyeli olan kimselerin tedavi olması veya ıslah edilmesi için yetkili bir kuruma

---

⁷¹⁹ Öztan, Aile, s. 1429.

yerleştirilmesi, hem toplumun huzuruna katkı sağlayacak hem de bir takım muhtemel tazminat sorumluluklarının (TMK. m. 369, TBK. m. 65) meydana gelmesini önleyecek, kişilerin bedensel olarak zarar görmelerinin önüne geçebilecektir⁷²⁰.

TMK. m. 432’de bir kimsenin özgürlüğünün kısıtlanması için kişide bulunması gereken sebepler sayılmıştır. Gerçekten de sayılan bu sebepleri şahsında bulunduran kimseler hem kendilerine hem de çevrelerindeki kimselere zarar verebilme potansiyeli olan kimselerdir. Bu kimselerin toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri ancak tedavi, eğitim veya ıslahla mümkün olacaktır. TMK. m. 432 de özgürlüğün sınırlanmasının, bu kimsenin tedavisi, eğitimi veya ıslahı için uygun bir kuruma yerleştirilmesiyle söz konusu olacağını düzenlemektedir. Buna göre özgürlüğün kısıtlanması, bu amaçlara yönelik olmalı ve kişi bu amaçlarla uyumlu kurumlara yerleştirilmelidir⁷²¹. Bu kimsenin özgürlüğünün sınırlanmasını gerektiren sebep kalkar kalkmaz da sınırlama son bulur (TMK. m. 432 / f. 3).

TMK. m. 432 ve devamı maddeleri uyarınca bir kimsenin özgürlüğünün sınırlanması için; bu kimsenin ergin olması gerekmektedir. Küçükler için ise küçüğün korunması amacıyla bir kuruma yerleştirilmesini düzenleyen TMK. m. 446 hükmü uygulama alanı bulmaktadır. Burada önemli olan vesayet altında bulunmak veya velayet altında olmak değildir. Kısıtlanarak velayet altına konulan bir ergin için de TMK. m. 432 ve devamı maddeleri uygulanabilir⁷²².

TMK. m. 432 ve devamı uyarınca kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasının ilk koşulu, hükümde sayılan sebeplerin kişide gerçekleşmiş olmasıdır. Bu sebepler sınırlı olarak sayılmıştır⁷²³. Konumuz açısından akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı sebeplerinin hükümde sayılmış olmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebepler nedeniyle özgürlüğün kısıtlanmasına karar verilmesi, ancak resmi sağlık kurulu raporu alınmış olmasıyla mümkündür (TMK. m.

⁷²⁰ Kılıçoğlu, Aile, s. 586; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 170. Bu kurumun tek amacının özgürlüğü kısıtlanan kişiyi korumak olduğunu savunan görüş için bkz. Dural ve diğerleri, s. 456.

⁷²¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 589; Köksal Kocağa, “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 1, 2, 2006, s. 42; Nil Karabağ Bulut, “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali Bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt: 78, Sayı: 2, 2020, s. 539.

⁷²² Dural ve diğerleri, s. 456.

⁷²³ Öztan, Aile, s. 1355; Kılıçoğlu, Aile, s. 588; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 172.

436 / b. 5)⁷²⁴. Bu kimselerin özgürlüklerinin kısıtlanmasının ikinci koşulu ise, toplum için tehlike oluşturmalarıdır. Hükmün lafzına göre, bir kimse TMK. m. 432’de sayılan özellikleri taşısa bile toplum için tehlike oluşturmuyorsa, bu kimsenin özgürlüğü sınırlanamaz⁷²⁵. Kanun, maddede sayılan sebeplerin kişide var olmasını ve toplum için tehlike oluşturmamasını da özgürlüğün kısıtlanması için yeterli görmemiş, ayrıca olumsuz bir şart olarak; bu kimsenin kişisel olarak korunmasının başka bir şekilde mümkün olmamasını da aramıştır. Buna göre, her ne kadar TMK. m. 432’de sayılan sebepler kişinin şahsında gerçekleşmiş ve hatta bu kimse toplum için tehlike oluştursa dahi, bu kimsenin kişisel olarak korunması başka bir şekilde mümkünse, bu kimsenin özgürlüğü sınırlanamaz⁷²⁶. Öğretide, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının amacının kişinin korunması olduğunu belirterek, toplum için tehlike oluşturma koşulunun aranmaması gerektiğini savunan bir görüş de bulunmaktadır⁷²⁷. Gerçekten de kişisel korunması için özgürlüğünün sınırlanması gereken akıl hastalığı bulunan bir kimse bulunabilir. Ancak bu kimsenin akıl hastalığı toplum için tehlike oluşturmaz. Bu durumda bu kimsenin koruma amacıyla özgürlüğünün sınırlanmasına, toplum için tehlike oluşturmuyor denilerek karar verilmemesi, hakkaniyetli görünmemektedir⁷²⁸.

Özgürlüğün kısıtlanmasına, kural olarak özgürlüğü kısıtlanacak kimsenin yerleşim yeri vesayet makamı karar verir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunması durumunda, kişinin bulunduğu yer vesayet makamı da kısıtlama kararı verebilir (TMK. m. 433). Bu durumda özgürlüğü kısıtlanan kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirimde bulunulur (TMK. m. 434).

Özgürlüğün kısıtlanması kararına itiraz edilebilir. TMK. m. 435’e göre kararın kendilerine bildirilmesinden itibaren on gün içinde özgürlüğü kısıtlanan kimse ve yakınları denetim makamına itiraz edebilirler.

⁷²⁴ Yarg. 2. HD., T. 06.03.2003, E. 2003/1622, K. 2003/2977, (<https://www.kazanci.com.tr>, E.T. 09.10.2021).

⁷²⁵ Kılıçoğlu, Aile, s. 589; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 173; Kanunun açık hükmü karşısında başkaca bir sonuca varılamayacağını belirtmekle düzenlemeyi eleştiren görüş için bkz. Kocaağa, s. 41.

⁷²⁶ Kılıçoğlu, Aile, s. 589; Kılıçoğlu, Yenilik, s. 174; Kocaağa, s. 41. Kişiyi sosyal yardım bağlanması kişinin korunması bakımından yeterli olacağı ve böyle bir yardımın bağlanması mümkün olduğu durumda, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanamayacağına ilişkin bir örnek için bkz. Karabağ Bulut, s. 532.

⁷²⁷ Dural ve diğerleri, s. 458; Öztan, Aile, s. 1358; Karabağ Bulut, s. 534.

⁷²⁸ Karabağ Bulut, ss. 534-535.

Bazı durumlarda vesayet makamından karar almanın beklenmesi, sonradan telafisi güç sonuçlara sebep olabilir. Bu durumda kanun koyucu vasiye, gecikmesinde sakınca bulunan hallerin varlığı durumunda kısıtlı kimseyi kuruma yerleştirme veya alıkoyabilme yetkisi tanımıştır (TMK. m. 447). Bu durumda vasi, bu durumu derhal vesayet makamına bildirmelidir. Ancak vasinin bu yetkisini kullanabilmesi, TMK. m. 432’de belirtilen koşulların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır⁷²⁹. Kanaatimizce TMK. m. 477 hükmü, kısıtlanarak velayet altına konulan kimseleri de kapsamalı ve maddede vasiye tanınan yetkinin onların velilerine de tanınan bir yetki olarak anlaşılması gerekmektedir.

---

⁷²⁹ Kılıçoğlu, Aile, s. 602; Kocağa, s. 40.

SONUÇ

Esasen tıbbi bir kavram olan akıl hastalığı kavramının kapsamının belirlenmesi, akıl hastalığına ilişkin hükümlerin hangi durumlarda uygulama alanı bulacağı bakımından önem arz etmektedir. Bu belirlemede, her ne kadar tıbbi bir kavram olsa da; TMK.'da bahsedilmekle, bu kavramın hukuki boyutu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu nedenle akıl hastalığının TMK. bakımından kapsamının belirlenmesinde, tıp verileri ve kanunun amacı birlikte değerlendirilmelidir.

Kanunun amacına bakıldığında, kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek her türlü zihin kaynaklı hastalığın, akıl hastalığı kavramının içerisine sokulmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan akıl hastalığı olabildiğince geniş bir şekilde anlaşılmalıdır. Nitekim TMK.'da akıl hastalığıyla ilgili düzenlemelerde görüleceği üzere; ev başkanının sorumluluğunu düzenleyen TMK. m. 369 haricinde, hiçbir zaman akıl hastalığına doğrudan bir sonuç bağlanmamış, ayrıca akıl hastalığının birtakım etkilerinin varlığı aranmıştır. TMK. m. 369'da bahsedilen akıl hastalığı ise, her türlü akıl hastalığı olarak değil; yalnızca hastalığın bulunduğu kimse üzerinde, ev başkanının özen ve gözetimini zorunlu kılan akıl hastalıkları olarak anlaşılmalıdır. Yine kanunun amacına bakıldığında, akıl hastalığının belirli bir süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Bu bakımdan tıp biliminde her ne kadar bir akıl hastalığı olarak nitelendirilebilecek olsa da geçici durumlar, TMK. kapsamında akıl hastalığı olarak kabul edilmemelidir. Sarhoşlukta durum böyledir. Neticede tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen ancak süreklilik arz eden her durum, TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmelidir. Kavramın bu kadar geniş anlaşılmasında hiçbir mahzur bulunmamaktadır. Nitekim akıl hastalığının uygulanmasını daraltacak olan, yine kanunun aradığı şartlardır.

Tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilen sürekli her durumun, TMK. bakımından da akıl hastalığı olarak kabul edilmesi, TMK.'da akıl zayıflığı olarak kabul edilen hallerin ve alkol ve uyuşturucu bağımlılığının da akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Gerçekten de öğretilde, akıl zayıflığı olarak kabul edilen bunama ve zekâ geriliği halleri ile alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu haller, akıl hastalıklarının ortak özelliklerini taşımakta ve kişinin düşünmesini ve iradesini

ortaya koyabilmesini etkileyebilmektedir. Bu durumda, bu kavramların TMK.'da ayrıca düzenlenmiş olması da bu kavramların akıl hastalığı olarak kabul edilmeyeceği anlamına gelmemelidir. Nitekim kanun, üstün bir tıp bilgisiyle değil, tıp biliminin verilerinden yararlanan; uzmanlık derecesindeki hukuk bilgisiyle hazırlanmıştır. Bu bakımından kanunun amacı, kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek, kişiyi kendisi, çevresi ve toplum için tehlikeli bir duruma sokabilecek halleri düzenlemektir. Yoksa kanunun, üstün bir tıp bilgisine sahip olmakla sırf bu halleri akıl hastalığından ayırmak için ayrıca düzenlediği kabul edilemez. Esasen akıl zayıflığının düzenlendiği her durumda, akıl hastalığı da birlikte düzenlenmiştir. Ancak akıl hastalığı, evlenme engeli (TMK. m. 133), evlenmede mutlak butlan sebebi (TMK. m. 145, 147) ve boşanma sebebi (TMK. m. 165) olarak düzenlenmişken, bu hükümlerde akıl zayıflığından bahsedilmemektedir. İşte akıl zayıflığı hallerinin de akıl hastalığı olarak kabul edilmesi gerekliliği, bu hükümler için ayrıca önem arz etmektedir. Nitekim TMK. bakımından akıl hastalığı olduğu konusunda bir çekince barındırmayan bir durumla, aynı özellikleri gösteren ve aynı etki ve sonuçları barındıran bir akıl zayıflığı gibi bir durumun, tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilmesine rağmen, yalnızca kanunda ayrıca düzenlendiği için akıl hastalığına ilişkin hükümlerde uygulama alanı dışında bırakılması hukuk mantığıyla ve adalet duygusuyla da çelişir. Aynı durum; alkol ve uyuşturucu bağımlılığı hali için de geçerlidir. Bir konu hakkında hem alkol ve uyuşturucu bağımlılığının hem de akıl hastalığının düzenlenmiş olması durumunda, kişide alkol ve uyuşturucu bağımlılığının aynı zamanda akıl hastalığıyla ilişkisi olduğu hallerde, bu hükümlerin birbiriyle yarışma hali olduğunun kabulü gerekir. Örneğin kısıtlanma sebeplerinde durum böyledir.

TMK. bakımından akıl hastalığı kavramının belirlenmesinde, kanunun amacının göz önünde tutulması, tıp biliminde akıl hastalığı olarak kabul edilmeyen bazı durumların da TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmesini zorunlu kılar. Nitekim kanunun amacı, kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek süreklilik gösteren her halin akıl hastalığı kavramına sokulmasıdır. Bu duruma, tıp biliminin değişkenliği ve zaman içinde tıp biliminde akıl hastalığının kapsamındaki değişimler de etkilidir. Sözgelimi epilepsi hastalığında durum böyledir. Güncel tıpta epilepsi bir akıl hastalığı olarak değil, nörolojik bir hastalık olarak görülmektedir.

Ancak bu halin, zaman zaman da olsa kişinin düşünmesini ve iradesini etkileyebilecek sürekli bir hal olması, TMK. bakımından akıl hastalığı olarak kabul edilmesini gerektirmektedir.

Her akıl hastalığı kişinin düşünmesini ve iradesini etkilemeyebilir. Zaten kanun da bu durumu öngörerek, TMK. m. 369 haricinde, hiçbir zaman akıl hastalığına doğrudan bir sonuç bağlamamıştır. Bunun sonucunda akıl hastalığına sahip kimselerin ehliyetleri, akıl hastalığının niteliğine ve ağırlığına göre değişebilir. Akıl hastalığına sahip bir kimse, tam ehliyetli olabileceği gibi, akıl hastalığı ağır olan başka bir kimse, ayırt etme gücünden tamamen yoksun olması nedeniyle tam ehliyetsiz olabilir. Yine akıl hastalığına sahip başka bir kimse ise, kısıtlanmış olmakla ayırt etme gücünden sürekli yoksun olmayabilir. Bu durumda bu kimse sınırlı ehliyetsiz sınıfına dâhil olur. Yine kişideki akıl hastalığı, kısıtlanmasını gerektirmemekle birlikte, bu kimseye yasal danışman atanması uygun görülebilir. Bu nedenlerle akıl hastalığına sahip bir kimsenin ehliyeti her durumda ayrıca değerlendirilmelidir.

Kanunda evlenme bölümünde nişanlanmayla ilgili olarak akıl hastalığına doğrudan bir sonuç bağlanmamıştır. Ancak nişanlanmayla ilgili olarak akıl hastalığının etkileri olabilir. Nişanlanma ehliyeti, nişanlanmanın geçerliliği ve nişanlanmanın sona erme şekli ve nişanlanmanın sona ermesinin sonuçları bakımından akıl hastalığı genel hükümlere göre değerlendirilmelidir.

Kişinin iradesini ortaya koymada etkileri olabilen akıl hastalığının, aile hukukuna ilişkin işlemler üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler, bazen kanun koyucu tarafından öyle dikkate alınmıştır ki, akıl hastalığı özel olarak düzenlenmiştir. Örneğin akıl hastalığı bir evlenme engeli (TMK. m. 133) ve mutlak butlan sebebi (TMK. m. 145) olarak düzenlenmiştir. Ancak kanunda, her ne kadar mutlak butlandan bahsedilse de akıl hastalığının sonradan iyileştiği durumda hem dava hakkının yalnızca akıl hastalığı iyileşen eşe tanınmış olması (TMK. m. 147) hem de bu davanın bir süreye bağlanmış olması bu kez nisbi butlan sebebi olarak kabul edilmesini gerektirir. Akıl hastalığının kanun koyucu tarafından doğrudan düzenlendiği bir diğer hal ise, akıl hastalığı nedeniyle boşanmadır (TMK. m. 165). Bu boşanma sebebi sıkı koşullara bağlanmıştır. Ancak bu koşulların gerçekleşmediği durumda, temelden sarsılma nedeniyle boşanma mümkün olmalıdır (TMK. m. 166).

Zira artık temelinden sarsılmış, çekilmez hale gelmiş bir evlilikte, sırf bir tarafın akıl hastası olması ve akıl hastalığı nedeniyle ayrıca bir boşanma sebebi olması nedeniyle, boşanma davası açılmaması adalet duygusuyla bağdaşmaz. Ayrıca böyle bir evlilikte TMK. m. 166 kapsamında açılan boşanma davasının reddedilmesi sadece eşlerin boşanmasını geciktirir. Nitekim davanın esastan reddi durumunda, red sebebi ne olursa olsun taraflar şartları gerçekleştiğinde ortak hayatın kurulamaması nedenine dayanarak (TMK. m. 166 / 4) boşanmayı isteyebilirler. Bu bakımdan dava sebebi davacı tarafça akıl hastalığı olarak gösterilse, ancak bu şartların gerçekleşmediği hâkimce takdir edilse dahi, temelden sarsılma sebepleri mevcut vakılardan anlaşılıyorsa, hâkim boşanmaya karar verebilmelidir. Nitekim boşanma sebepleri, hâkim tarafından resen dikkate alınması gereken hukuki sebeplerdir. Boşanma sebebi ne olursa olsun, dava ve talep tektir. O da boşanmadır. Bu bakımdan boşanma sebebinin değiştirilmesinde, yeni vakıa öne sürülmedikçe, ıslaha gerek olmadığı gibi ıslah caiz de değildir.

Kanunda her ne kadar ayrıca akıl hastalığına doğrudan bir sonuç bağlanmamış olsa da akıl hastalığının boşanmanın sonuçlarında da etkisi olabilir. Bu durumda, kanundaki genel hükümlere göre bir sonuca varılmalıdır. Boşanmanın sonuçlarında özellikle akıl hastalığının kişi üzerindeki etkisi ve ehliyet durumu kusur bakımından önem taşır.

Akıl hastalığının aile hukukuna ilişkin etkileri, evliliğin genel hükümlerinde de kendisine yer bulur. Evliliğin genel hükümlerinde hukuki işlemler bakımından akıl hastalığı, kişinin ehliyeti bakımından önem arz eder. Bu bakımdan akıl hastalığının evliliğin genel hükümlerine etkisi, akıl hastalığının ehliyete etkileri bakımından genel hükümlere göre; özellikle işlemin kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde olup olmadığı dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Akıl hastalığının aile hukukuna ilişkin etkileri bakımından değerlendirilmesi gereken bir diğer kurum hısımlıktır. Hısımlık konusunda, erginlerin evlat edinilmesinde zihinsel engelden bahsedilmiş olması (TMK. m. 313), velayette görevini gereği gibi yerine getirmeden bahsedilmiş olması, bu konular bakımından akıl hastalığının değerlendirilmesini zorunlu kılar. Akıl hastalığına sahip bir kimsenin veli sıfatına sahip olabilmesi her durumda değerlendirilmelidir. Ancak kişi, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış veya kendisine yasal danışman atanmışsa, artık

bu kimsenin görevini gereği gibi yerine getiremeyeceği kabul edilmelidir. Nitekim kendi adına her türlü işlemi tek başına yapamayan bir kimsenin bu işlemleri velayet altındaki kimse adına yapabileceği düşünülemez. Ayrıca hısımlığı ilgilendiren hukuki işlemlerde, kişinin akıl hastalığı kişinin ehliyetinin değerlendirilmesini ve buna göre bir sonuca varılmasını zorunlu kılar.

Aile hukuku kitabında akıl hastalığına sonuç bağlanan başkaca haller vesayet kısmında kendine yer bulur. Akıl hastalığının vesayete etkisi, bu kimselerin ehliyeti, çalışmamızda oldukça fazla üzerinde durulan konulardandır. Bunun yanında eşlerin hukuki işlemlerinde aralarında çokça menfaat çatışması çıkma ihtimali, eşin vasi atanmasındaki önceliğin hâkim tarafından gözden geçirilmesini zorunlu kılar. Yine vasi atanırken vasinin yeterliliği dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan akıl hastası, bir kimsenin potansiyel vasi adayı olması durumunda, akıl hastalığının bu kimse üzerindeki etkileri değerlendirilerek bir sonuca varılmalıdır. Bu kimse, ayırt etme gücünden yoksunsa ve kısıtlanmışsa vasi olarak atanamaz. Ayrıca bu kimseye akıl hastalığı nedeniyle yasal danışman atanmışsa da vasi olma yeterliliğine sahip olmadığı kabul edilmelidir. Nitekim TMK. m. 429’da sayılan işlemleri kendi adına yapabilmek için yasal danışmanın onayına ihtiyaç duyan bir kimsenin, TMK. m. 429’da sayılan işleri vesayet altındaki kimse adına yapması durumunda, her ne kadar vesayet makamının iznine ihtiyaç gerek olsa da (TMK. m. 462), vesayet altındaki kimse adına doğru karar verebileceği düşünülmemelidir. Bunun yanında, vesayette akıl hastalığına ilişkin olarak; akıl hastalığının iyileşerek vesayetin sona erebileceği ve vasi olarak atanan bir kimsenin akıl hastalığına yakalanarak vasiliğinin sona erebileceği de unutulmamalıdır.

Vesayette akıl hastalığına sonuç bağlanan bir konu da koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasıdır. Ayrımın başlığı, korunma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması olmakla birlikte bu kısıtlamayla kimin korunmak istendiği ayrım başlığından anlaşılmamaktadır. Ancak TMK. m. 432’nin lafzından hem toplum için tehlike oluşturması hem de kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması arandığından, kanunun hem kısıtlanması gereken kişiyi hem de toplumu korumak istediği sonucu çıkmaktadır. Ancak hükmün uygulanması için, madde lafzından bu hallerin birlikte gerçekleşmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Acabey, Beşir. **Soybağı**, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2002.

Adasal, Rasim. **Psikonevrozlar ve Seksüel İflaslar Birinci Cilt**, Örnek Matbaası Ortaklığı, Ankara, 1955, (Birinci).

Adasal, Rasim. **Ruh Hastalıkları Psikozlar İkinci Cilt**, Örnek Matbaası, Ankara, 1955, (İkinci).

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş. **Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku**, 23. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2021.

Akipek, Jale, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş. **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Birinci Cilt**, Yenilenmiş 16. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2020.

Akkaya, Tolga. **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Aktürk, Emrah. **Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Koşulları ve Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Altınbaş, Kürşat. “Tanı ve Sınıflandırma”, **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, Ed. Özkan Güler, Yavuz Selvi, Kürşat Altınbaş ve Memduha Aydın, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, ss. 1-4.

Amerikan Psikiyatri Birliği. **DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı**, çev. Ertuğrul Koroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013.

Ankay, Aydın. **Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları**, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2013.

Arbek, Ömer. “Boşanmanın Mali Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı: 1, ss. 115-163.

Arpacı, Abdülkadir. **Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2000.

Arsebük, Esat. **Medeni Hukuk I. Başlangıç ve Şahsın Hukuku**, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, (Şahıs).

Arsebük, Esat. **Medeni Hukuk II Aile Hukuku Kısım:1**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1940, (Aile).

Ataay, Aytekin. **Şahıslar Hukuku Birinci Yarım Giriş - Hakiki Şahıslar**, Üçüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

Ayan, Serkan. **Evlilik Birliğinin Korunması**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, (Evlilik).

Ayan, Serkan. **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, (Kefalet).

Aydoğan, Ayfer ve Sami Aydoğan. **Medical Translation Dictionary Tıp Çeviri Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2013.

Aydoğdu, Murat. **Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

Aykan, Cevdet. **Akıl Sağlığı ve Hastalığı**, Başnur Matbaası, Ankara, 1969.

Babaoğlu, Ali Nahit. **50 Soruda Psikiyatri, Bilim ve Gelecek Kitaplığı**, İstanbul, 2011.

Badur, Emel. “Eşin Rızası”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 109, 2013, ss. 251-302.

Bağcı, Ömer. “Aile Konutu Üzerinde Tasarruf”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IV, Sayı: 2, 2007, ss. 145-175.

Baktır Çetiner, Selma. **Velayet Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2000.

Barlas, Nami. “Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Eşler Arası Hukuki İşlem Özgürlüğü ve Sınırları”, **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 115-143.

Baygın, Cem. **Soybağı Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Bek, Semai ve Zeki Gökçil. “Epilepsi, Askerlik, Ehliyet ve Hukuk”, **Türkiye Klinikleri Nöroloji - Özel Konular**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2012, ss. 133-137.

Berki, Şakir. **Medeni Hukuk Umumi Esaslar Şahıs ve Aile Hukuku**, İkinci Baskı, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1969, (Medeni).

Berki, Şakir. “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 1, 1962, ss. 201-231, (Butlan).

Birinci Uzun, Tuba. “Erginlerin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulu”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan**, C: 19, 2017, ss. 535-572.

Birsen, Kemaleddin. **Medeni Hukuk Dersleri Genel İlkeler-Şahsın Hukuku Aile Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1966.

Bolsoy, Nursen ve Ümran Sevil. “Sağlık-Hastalık ve Kültür Etkileşimi”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 3, 2006, ss. 78-87.

Bulut, Harun. **Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar**, Beta Basım, İstanbul, 2007.

Burcuoğlu, Haluk. “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması, Boşanma Davasında Talep Edilen Maddi, Manevi Tazminat ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanı Konularında Somut Kararlardan Hareketle Yapılması Zorunlu Görülen Bazı Gözlemler”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, ss. 593-610.

Ceylan, Ebru. **Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

Champlin, T.S.. “Akıl Hastalığının Nedeni Üzerine Felsefi Mühazalar”, **Bir Bilim Olarak Psikiyatri**, Der. Erol Göka ve Kemal Sayar, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 119-134.

Çandarlı, Zahit. “Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 73-74, 1950, ss. 12-18, (I).

Çandarlı, Zahit. “Boşanma Sebeplerinden Akıl Hastalığı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 75, 1950, ss. 5-10, (II).

Çelik, Nazlı Hilâl. **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Demir, Mehmet. “Türk Medeni Kanunu’na Göre Evlilik Birliğinin Temsili ve Aile Konutu İle İlgili İşlemler”, **Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, ss. 691-711.

Demirbaş, Harun ve Davut Armağan. “İsviçre Medeni Kanunu’nda Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerde Yapılan Değişiklikler”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2019, ss. 45-82.

Dinçmen, Kriton. **Adli Psikiyatri**, Birlik Yayınları, İstanbul, 1984.

Dokuz, Zati. **Adli Psikiyatri Akıl Hastalığı ve Toksikomani Mevzuatımız**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1966.

Dural, Mustafa. Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Onaltıncı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.

Dural, Mustafa ve Tufan Ögüz. **Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku**, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.

Egger, A.. **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku**, çev.Tahir Çağa, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, Kenan Matbaası, İstanbul, 1943, (Evlenme).

Egger, A.. **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi Giriş ve Kişinin Hukuku**, çev. Volf Çernis, Değiştirilmiş İkinci Bası, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947, (Giriş).

Egger, A.. **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku Üçüncü Kısım Vesayet**, çev. Volf Çernis, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1952, (Vesayet).

Egger, A.. **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku İkinci Kısım: Hısımlık**, çev.Tahir Çağa, İkinci ve Tamamen Değişik Tabı, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1949, (Hısımlık).

Elbir, Halid Kemal. **Aile Topluluğu ve Vesayet**, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960.

Erdem, Mehmet. **Aile Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Eren, Fikret. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

Erol, Yasemin. “Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 1, 2011, ss. 119-149.

Evren, Cüneyt ve Fatih Öncü. “Alkol-Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile İlgili Adli Psikiyatri Uygulamaları”, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, Ed. Niyazi Uygur, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin ve Y. Ümit Doğanay. **Medeni Hukuk Dersleri Cilt-I**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1966.

Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin. **Aile Hukuku**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

Foucault, Michel. **Akıl Hastalığı ve Psikoloji**, çev. Emre Bayoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

Frosch, John. “Normal-Anormal Ruhsal Sağlık Ruhsal Hastalık”, Der. Erol Göka ve Kemal Sayar, **Bir Bilim Olarak Psikiyatri**, 2. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 59-76.

Gençtan, Engin. **Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar**, Yirmi Dördüncü Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2020.

Giyik, Abdulbaki. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Akıl Hastalığı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Gök, Abdullah. **Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m. 133)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995.

Göktürk, Hüseyin Avni. **Türk Medeni Hukuku İkinci Kitap Aile Hukuku**, 3. Basım, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınlarından, Ankara, 1955.

Gönensay, A. Samim. **Medeni Hukuk Cild I**, İstanbul, 1936, (Medeni).

Gönensay, A. Samim. **Medeni Hukuk Cild 2 Aile Hukuku Kısım 1 Karı ve Koca**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1937, (Aile).

Güleç, Cengiz. **Psikiyatri'nin ABC'si**, 2. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2009.

Gülşen, Recep. "Hukuk Sistemimizde Akıl Hastalarının Durumu ve Hareket Hürriyetlerinin Kısıtlanması", **Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003.

Gümüş, Mustafa Alper. **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, (Genel).

Gümüş, Mustafa Alper. **Türk Medeni Kanununun Getirdiği Yeni Şerhler**, İkinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, (Şerh).

Gümüş, Mustafa Alper. **Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, (Kayyımlık).

Günay, Buket. **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Gürhan, Nermin (Ed.). **Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliği**, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2016.

Hatemi, Hüseyin. **Aile Hukuku**, 9. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.

Havutçu, Ayşe. **Evlilik Birliğinin Temsili**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

Helvacı, Serap. **Gerçek Kişiler**, 8. Bası, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.

İbiş, Funda. **Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

İkizler, Metin. **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

İmre, Zahit. “Hacir Sebebi Olması Açısından Akıl Bozuklukları Hakkında, Türk Hukukuna ve Mukayeseli Hukuka İlişkin Bazı Düşünceler”, **Kubalı’ya Armağan Melanges Kubalı**, Yeni Seri. Yıl: 8, Sayı: 11, 1974, (Hacir), ss. 349-358.

İmre, Zahit. **Medeni Hukuka Giriş (Temel Kavramlar, Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri ve Hakiki Şahıslar Hukuku)**, Yenilenmiş Üçüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, (Medeni).

Karabağ Bulut, Nil. “Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali Bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt: 78, Sayı: 2, 2020, ss. 517-561.

Karakaş, Fatma Tülay. **Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

Kılıç, Birim Günay, Kağan Gürkan ve Efser Kerimoğlu. “Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Görülen Ruhsal Bozukluklar”, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Ed. M. Orhan Öztürk ve N.Aylin Uluşahin, 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020, ss. 572-626.

Kılıçoğlu, Ahmet M.. **Aile Hukuku**, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, (Aile).

Kılıçoğlu, Ahmet M.. **Medeni Hukuk**, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, (Medeni).

Kılıçoğlu, Ahmet M.. **Türk Medeni Kanunu'nda Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler ve Yasal Alım Hakkı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, (Diğer).

Kılıçoğlu, Ahmet M.. **Medenî Kanun'umuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler**, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, (Yenilik).

Kırca, İsmail. "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı – Kefalette Eşin İzni", **Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, ss. 435-457.

Kocaağa, Köksal. "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 1, 2, 2006, ss. 33-54.

Koç, Nevzat. **Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 2002.

Köprülü, Bülent. **Medeni Hukuk Genel Prensipler Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler) (1-2. Kitaplar)**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, Acar Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1984.

Köprülü, Bülent ve Selim Kaneti. **Aile Hukuku**, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985-1986.

Kuru, Baki. **Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:II**, Altıncı Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2001.

Nart, Serdar. **Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu)**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Oktay-Özdemir, Saibe ve Gülsevil Alpagut. "Türk Hukukuna Göre Epilepsi Hastalarının Hakları", **Nöropsikiyatri Arşivi**, Cilt: 47, Sayı: 4, 2010, ss. 286-291.

Oğuzman, Kemal ve Mustafa Dural. **Aile Hukuku**, İkinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

Oğuzman, Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir. **Kişiler Hukuku(Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.

Oğuzoğlu, H. Cahit. **Medeni Hukuk I Şahsın Hukuku**, Üçüncü Basım, Akıncı Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Ortaklığı, Ankara, 1956, (Şahıs).

Oğuzoğlu, H. Cahit. **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Üçüncü Basım, Akıncı Matbaası, Ankara, 1956, (Aile).

Öktem, Seda. “Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 67, 2006, ss. 317-338.

Özcan, Didem. “Evlat Edinmede Rıza”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 75, Sayı: 2, 2017, ss. 707-722.

Özdemir, Nevzat. **Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma**, Beta Basım, İstanbul, 2003.

Özen, Burak. **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi**, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

Özgül, Mehmet Emin. “Ortak Hayatın Kurulamaması (Fiili Ayrılık) Sebebiyle Boşanma Davası”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 3, 2021, ss. 2347-2385.

Özsunay, Ergun. **Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.

Öztan, Bilge. **Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar**, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, (Şahıs).

Öztan, Bilge. **Aile Hukuku**, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, (Aile).

Öztürk, M. Orhan ve N. Aylin Uluşahin (Ed.). **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020.

Reisoğlu, Sefa. **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yirmibeşinci Bası, Beta Basım, İstanbul, 2014.

Sarı, Suat. **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2007.

Saymen, Ferit H.. **Türk Medeni Hukuku Cilt II Şahsın Hukuku**, Yenilenmiş 2. Bası, Hak Kitabevi, İstanbul, 1960.

Saymen, Ferit H. ve Halid K. Elbir. **Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, İkinci Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1960.

Schwarz, Andreas B.. **Aile Hukuku I**, çev. Bülent Davran, İkinci Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1946.

Selvi, Yavuz. “Nörobilişsel Bozukluklar”, **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, Ed. Özkan Güler, Yavuz Selvi, Kürşat Altınbaş ve Memduha Aydın, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, ss. 117-131, (Nörobilişsel).

Selvi, Yavuz. “Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları”, **Ruh Sağlığı ve Hastalıkları**, Ed. Özkan Güler, Yavuz Selvi, Kürşat Altınbaş ve Memduha Aydın, Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, 2019, ss. 133-150, (Kullanım).

Sercan, Mustafa. Adli Psikiyatri: Hukuk ve Tıp Dili Arasında Çeviri, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, Ed. Niyazi Uygur, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018, (Çeviri).

Sercan, Mustafa. Yurttaşlık Hukukunda (Medeni Hukuk) Adli Psikiyatri, **Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu**, Ed. Niyazi Uygur, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2018, (Yurttaşlık).

Serdar, İlknur. “Birlikte Velâyet”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 1, 2008, ss. 155-197, (Birlikte).

Serdar, İlknur. “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, 2007, ss. 739-781, (Kişisel).

Sert Sütçü, Selin. “Erginlerin veya Kısıtlıların Evlat Edinilmesinde Evlat Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulunun Cenin Bakımından Değerlendirilmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 157, 2019, ss. 1766-1773.

Somunoğlu, Sinem. “Kavramsal Açıdan Sağlık”, **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 1999, ss. 51-62.

Soysal, Hüseyin ve Doğan Yeşilbursa. “Adli Psikiyatri”, **Psikiyatri**, Ed. Işın B. Kulaksızoğlu, Raşit Tükel, Alp Üçok, İlhan Yargıç ve Olcay Yazıcı, İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi, İstanbul, 2009, ss. 405-417.

Şar, Vedat. “Ruhsal Bozuklukların Sınıflandırılması”, **Ruhsal Hastalıklar**, Ed. Nevzat Yüksel, Yenilenmiş 5. Baskı, Hatipoğlu Yayıncılık, Ankara, 2020.

Şeker, Muzaffer. **Kefalette ve Avalde Eşin Rızası**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Şıpka, Şükran. **Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK. m. 194)**, 2. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2004, (Konut).

Şıpka, Şükran. “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Evlât Edinme”ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 57, Sayı: 1-2, 1999, ss. 301-322, (Evlât).

Tandoğan, Haluk. **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981.

Tat, Orkun. **Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Tekinay, Selahattin Sulhi. **Türk Aile Hukuku**, Dördüncü Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

Uluğ, Berna ve M.Orhan Öztürk. “Psikoaktif Madde Kullanım Bozukluğuna Bağlı Ruhsal Bozukluklar”, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Ed. M. Orhan Öztürk ve N.Aylin Uluşahin, 16. Baskı, Bayt Yayın, Ankara, 2020, ss. 511-554.

Ulutürk, Hande. **Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Ünal, Mehmet. **Türk Medeni Hukukunda Aile Başkanının Sorumluluğu**, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. **Türk Medeni Hukuku Cilt:I Başlangıç ve Şahsın Hukuku**, Dördüncü Bası, Nazir Akbasan Matbaası, İstanbul, 1951, (Medeni).

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku**, Beşinci Bası, Nurgök Matbaası, İstanbul 1965, (Aile).

Vural, Sezin. “Sarhoşluk Kabahati”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2020, ss. 3453-3481.

World Health Organization. **The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders Clinical Descriptions And Diagnostic Guidelines**, <https://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf>, (Son E.T. 23.03.2021).

Yağcıoğlu, Ali Haydar. **Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Yasal Alım Hakkı**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2007, (Edinilmiş).

Yağcıoğlu, Ali Haydar. **Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, (Haksız).

Yağcıoğlu, Burcu. “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 2, 2021, ss. 933-998.

Yalçinkaya, Namık ve Şakir Kaleli. **Boşanma Hukuku**, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

Zevkliler, Aydın, M. Beşir Acabey ve K. Emre Gökyayla. **Medeni Hukuk**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.